

İlham İlhami

(İlham Sabir oğlu Haqverdiyev)

Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü şair-yazıçı İlham İlhami Astara rayonunun Təngərüd kəndində yaşayır. “Sözdən bina tikdim”, “Sevgilimə hədiyyə”, “Sevirəm səni” və çapa hazırlanan “İzsiz itmərəm” şer toplularının müəllifidir. İlham İlhami oxuculara təqdim etdiyi “Çətin sual” satirik hekayə və novellalar kitabından əlavə daha bir satirik yumoristik kitabı çapa hazırlayır.

ÇƏTİN SUAL

Satirik-yumoristik hekayələr və novellalar
(kitab)

Yazıçı və şairlər başqalarının həyatını öz əsərlərində yaşaya bilən, düşüncə qanadlarında uca zirvələr fəth edən, okeanlar dibinə baş vurmağı bacaran, istedadı, fantaziyası olan adamlardır.

Bu istedad və fantaziyanı isə onlara uca Yaradan bəxş edir.

Uca Allahın adı, rəhmi və icazəsi ilə!

İ.İlhami

“DÜNYA PƏNCƏRƏSİNDƏN” BOYLANAN YAZIÇI

“Dünya bir pəncərədir, hər gələn baxar, gedər.” Bu qədim el deyimində böyük bir hikmət yatır. Amma “dünya pəncərəsindən” hamı eyni gözlə baxmır. Kimi bu dünyaya seyrçi nəzərlərlə tamaşa edir, kimi isə: “Dünya gör-götür dünyasıdır” – deyib baxdığı “pəncərədən” dünyanın hikmətini dərk etməyə çalışır, baxıb gördüklərini ulu qələmin süzgəcindən keçirib yaddaşlarda əbədləşdirir. Baxdığını görmək istedadı isə yazıçıların tale qismətidir. Taleyinə şairlik, yazıçılıq yazılan qələm sahiblərindən biri də İlham İlhamidir. Oxucular onun “Sözdən bina tikdim”, “Sevgilimə hədiyyə”, “Sevirəm səni” şeir kitabları ilə yaxşı tanıyırlar. Xüsusilə həmin kitablarda toplanan uşaq şeirləri və təmsillər ona oxucu məhəbbəti qazandırmışdır.

İlk kitablarından onun yaradıcılığının çox şaxəli olduğu diqqəti cəlb edirdi. Yeni kitabında bu bir daha özünü göstərdi. Çünki bu kitabında İlham İlhami həyata yeni bir ədəbi pəncərədən baxır. Bu dəfə o, nəsr kitabı ilə oxucularının görüşünə gəlmişdir. Bu kitabında onun həyatın müxtəlif təzadlarını özündə əks etdirən hekayələri, novellaları, yumoristik və satirik hekayələri yer almışdır.

İ.İlhami zəhmətkeş adamdır. Həyatın hər ağrı-acısını dadmış, halal zəhmətlə sadə bir ömür yaşayan İ.İlhami ədəbi yaradıcılıqda da zəhmətkeşdir. O, hər gün ədəbiyyat fəhləsi kimi əzaba qatlaşıra qatlaşıra görüş eşitdiklərini, özünəməxsus tərzdə qələmə alır. Hekayələrini oxuduqca hiss edirsən ki, onun güclü müşahidə qabiliyyəti var. Yaradıcılığında təsvirçilik güclüdür. Gördüyü, müşahidə etdiyi hadisəni bütün detallarına qədər təsvir etməyi unutmur. Bu da yazıçılıq üçün ilkin şərtlərdəndir. Daha böyük şərti isə yazılan əsərin ədəbi qanunlarla yekunlaşması, yazıçının ideyası fonunda nəticəsidir.

Qeyd edim ki, İlham İlhami yumoristik hekayələrində öz istəyinə daha çox müvəffəq olub. Bəzən redaktəyə ehtiyac olsa da, onun yumor dili o qədər gözəldir ki, oxucunu öz ardınca aparır. Hətta əsərə ədəbi qanunların prizmasından yanaşmaq belə yada düşmür. “Siqaret çəkməyən uşaq”, “Baş tutmayan səyahət”, “Kələ qurban kəsildi” və s. yumoristik hekayələri yaddaqalan, uğurlu nəticə ilə bitən hekayələrdir. Onun satirik hekayələrində mövzu aktuallığı, bu günün ictimai haqsızlıqlarını yaradanların ifşası əsas yer tutur. “Çətin sual”, “Təhlükə sovuşdu” və s. satirik hekayələri diqqəti daha çox cəlb edir.

İ.İlhami yaradıcılığının qaynar dövrünü yaşayır. İnənirə ki, onun “dünya pəncərəsindən” boylanan yazıçı müşahidəsi bizi yeni-yeni əsərlərlə sevindirəcəkdir. Bu yolda ona uğurlar arzulayıram.

Ağamir Cavad.

**Azərbaycan yazıçılar birliyinin üzvü,
AYB-nin Lənkəran zona
bölməsinin ədəbi məsləhətçisi, şair.**

YAXŞILIQLA AD QOYANLAR

Hekayəni Astara rayon İcra Hakimiyyəti Başçısı Mahir müəllimə

həsr edirəm

Şair Fərid Sadiq sadə, səmimi, qəlbikövrək, ürəyiaçıq bir adam idi. Yaxşılığı unutmaz, yamanlığı yaddan çıxarmağa çalışardı. Haqlı olduğuna əmin olanda mübahisədən əl çəkməzdi. İpə-sapa yatan adam idi. Onunla yumşaq danışanın nökrü, ona üstədən baxanın düşməni idi. Hamını özü xasiyyətdə bilərdi. Deyib-gülən, nikbin adam idi. Bir kimsənin paxıllığını çəkən deyildi. Qırx doqquz yaşdan əlliyə adlamışdı. Başında, üzündə bəyaz saçlar çoxdan özünə məskən salmışdı. Fərid şairin həyatı heç də firavan, asan keçməmişdi. Hələ məktəb illərindən anasının himayəsində böyüyən şair bir çox qayğılarla təkbətək qalmışdı. Anası sovxozda tərəvəzçi-fəhlə işləyirdi. Fərid isə dərəcə, dərəcədən sonra isə meşəyə odun gətirməyə, daha sonra inəklə buzova ot gətirməyə sovxozun onların həyatına bitişik olan çay plantasiyasına gedirdi. Çay kolları arasından otları biçib heyvanlara gətirirdi. Dərslərini yaxşı oxuyurdu. Ən çox sevdiyi məşğuliyyət kitab oxumaq idi. Hələ altıncı sinifdə oxuduğu zamanlar məktəb kitabxanasındakı bütün maraqlı kitabları, o cümlədən Azərbaycan yazıçılarının bütün seçilmiş əsərlərini mütaliə etmiş, yeni, oxumadığı kitablar tapmaq məqsədi ilə kənd kitabxanasına üzv olmuşdu. Kənd kitabxanasında kitabxanaçı işləyən Afiqə xala sərt qadın idi, Fəridin bu gün apardığı kitabı sabah gətirib “Oxudum, Afiqə xala!” deməsinə şübhə ilə yanaşırdı. Fəridin kitabı oxuyub-oxumadığını yəqinləşdirib bilmək üçün ona həmin kitabdan suallar verərdi. Hər dəfə aldığı cavablar kitabın oxuduğunu təsdiq edirdi. Amma yenə də Afiqə xala bir kitabdan artıq kitab vermirdi ki, vermirdi. Fərid anasına yalvardı Afiqə xaladan xahiş etsin, kitabların sayını artırsın ki, Fərid öz kitab aclığını dəf edə bilsin. Anasının xahişindən sonra Afiqə xala Fəridə istədiyi sayda kitab yazıb verirdi.

Fərid rayon qəzetinə tez-tez məqalələr göndərirdi. Mövzusu müxtəlif olurdu; sənət adamlarından, sovxoz fəhlələrindən, onların əmək fəaliyyətlərindən kiçik məqalələr yazıb göndərirdi. Bəzən ictimai xarakterli yazılarla da çıxış edirdi. Ən çox isə tənqid mövzusunda yazırdı. Kənd yeməxanasında sərnişinlərin içkilərin tapılmamasından, rayondaxili radioşəbəkəsinin onların kəndlərində susmasından, gənclərin idmanla məşğul olmaqdan ötrü futbol meydançasının olmamasından və bir sıra hamı üçün vacib olan çatışmazlıqlardan yazıb göndərirdi rayon qəzetinə.

Tənqid etdiyi hər hansı bir sahədə hökmən müsbət tədbirlərin görülməsinə nail olurdu. Hətta bir dəfə sovxoz direktoru yarızarafat-yarıciddi ona, “Balaca müxbir, bizə yaman sataşırsan ha, bəlkə bir qədər də tərif yazasan, tənqid eləməyin bəs eləməzmi?” demişdi. Bu sözləri deyərkən onun üzündəki hirsli ifadəni Fərid sezə bilmiş, yadında saxlamışdı. Bir cavab verməyə də yazdıqlarının ahəngini dəyişməmişdi.

Fəridin arzusu jurnalist olmaq, gələcəkdə nəsr əsərləri yazmaq idi. Oxuduğu saysız-hesabsız kitabların müsbət obrazlarının xarakterini, mənəvi gözəlliyini özündə ehtiva etməyə çalışırdı Fərid. Onun öz mənəviyyəti əslində elə kitablardan formalaşmışdı. Xeyirin şərə, yaxşılığın pisliyə, sevginin nifrətə, çalışqanlığın tənbelliyə, səmimiliyin yalançılığa, rəhmdilliyin zalımlığa, ədəb-ərkanın ədəbsizliyə, sədaqətin xəyanətə qarşı durması Fəridin qəlbinin ən ülvü guşəsində özünə yer tuturdu. Bu ruhda tərbiyələnen bir gənc idi Fərid.

Ailə vəziyyəti elə idi ki, Fərid ali təhsil almağa nail ola bilmədi. Sürücülük məktəbini bitirib əsgərlik xidmətinə yollanası oldu. Sonra da sovxozda sürücü işlədi, traktorda yer şumladı, tərəvəz becərdi, yenə sürücü işlədi, başını qaşımağa vaxt tapa bilmədi. Hər hansı bir məktəbdən əyanilik baxımından daha güclü bir məktəb – həyat məktəbi keçdi. 45 yaşına çatanda onun yaşadığı sosialist quruluşu dəyişmişdi artıq, o işsiz qalmış, bir qədər depressiyaya, bir qədər də fiziki boşluğa düşmüşdü. Düşünməyə bəs qədər vaxt tapmışdı. Bütün keçmiş arzularının nisgilini yaşamağa başlamışdı.

İlk şerini yazanda qarşısında heç bir məqsəd qoymamışdı. Elə-belə, maraq üçün yazmışdı ki, görək alınır, ya yox? Bir də onda özünə gəldi ki, şerlərinin sayı bir neçə kitablıqdır. İllərlə yaşadığı duyğularının şerdə öz əksini tapması suyun qarşısında çəkilən bənddən suyun əvvəl-əvvəl sızması, sonra isə axa-axa bəndi uçurub dağıtmasına bənzəyirdi. Fərid sadıq mövzu üçün gəzmirdi, mövzu özü onu tapırdı, daha dəqiq desək, mövzular onun təxəyyülündə sanki növbəyə durmuşdu. Şairin yazdığı ilk şerlər uşaqlar üçün idi. O, ömrü boyu uşaqları çox sevmişdi, çünki uşaqların xarakterindəki səmimilik onun özündə də var idi.

Təmsil yazdı ki, gücü çatmadığı problemlərlə heç olmasa sözün gücü ilə təsir eləyə bilsin. Nəsihətini aşıq şeri ustadnamə ilə yazdı. Kədərini mənşur şer ilə, sevgisindəki xarakterini qəzəllə, fərəhini və nisgilini qoşma və gəraylı yazmaqla çatdırdı. Təbiətin halına poemaları ilə ağladı. Uşaqlara özünü nağıllarla sevdirə bildi. Mətbuatda bacardığı qədər çap olundu, kitab çap etdirməyə isə maddi imkan tapa bilmədi. Çox düşündü, çox daşındı,

qərara gəldi ki, seçicilərlə görüşə gəldiyi zaman prezidentliyə əsas namizəd olana məktubla müraciət etsin. Məktub yazdı, hazırladı, zərflə qoydu, saldı döş cibinə, yollandı prezidentliyə namizədin seçicilərlə görüşə gələcəyi qonşu rayonun mərkəzinə. Hörmətli namizədə yaxınlaşmaq üçün heç cürə yol tapa bilmədi. Polislər qoymadılar “Nə istəyirsən?” soruşdular:

- Prezidentə məktub vermək istəyirəm. Şikayət məktubu deyil, xahiş məktubudur. Kitab çap etdirmək üçün kömək istəyirəm...

- O kişini görürsənmi? Məktubları o yığır. Bakıda bütün məktubları hörmətli cənab namizədə verəcəkdir. Hörmətli namizədin özünə verilən məktublar da bax həmin o kişidə cəmlənir. İnanmırsan diqqət elə görürsən. – polislərdən biri onu başa saldı. Bu polis işçisi doğrudan da yaxşı adama oxşayırdı, məntiqlə danışdı, sözləri inandırıcı səslənirdi. Fərid şair bir qədər fikirləşəndən sonra məktubu polisin nişan verdiyi, mülki paltarda olan dazbaş kişiye təqdim etdi:

- Xoş məramlı bir məktubdu, heç kimdən şikayət-filan deyil. İstəyirəm bir şerlər kitabı çap elətdirim, uşaqlara şerlərim daha çox olacaq həmin kitabda. Hörmətli namizədimizin özünə də şerlər yazmışam. Bu kişi doğrudan da prezidentliyə ən layiqli namizəddir. Onun seçiləcəyinə heç bir şübhəm yoxdur...

- Nə olar, nə olar... ver mənə, fikrin qalmasın, sənə cavab veriləcək!

Dazbaş kişinin inamla danışması arxayınlaşmağa əsas verirdi. Odur ki, şair Fərid Sadiq sevinə-sevinə evə qayıtdı.

Aradan bir həftə keçmişdi, kənd icra nümayəndəsinin göndərdiyi xadimə şairə xəbər verdi ki, onu rayon İcra Hakimiyyəti başçısı rayon mərkəzinə – yanına çağırır. İcra Hakiminin kənddəki nümayəndəsi Taleh Şahbazovla şair Fərid Sadiq İcra Hakimiyyəti başçısı Qulam Mirzəbəylinin qəbuluna getdilər. İlk dəfə idi ki, şair Fərid Sadiq rayon İcra Hakimiyyəti başçısının kabinetinə ayaq basırdı. Bir qədər həyəcan, bir qədər ümid, bir qədər də qorxu hakim kəsilmişdi şairin vücuduna.

İcra başçısının qəbul otağı geniş və uzunsov bir yer idi. Otağın giriş qapısı ilə üzbəüz yuxarı başda, masa arxasında Qulam Mirzəbəyli oturmuşdu. Şairin içəri daxil olduğunu görüb onunla birgə içəri daxil olan kənd icra nümayəndəsi Taleh Şahbazovdan soruşdu:

- Budurmu gələcək prezidentə məktub yazan?

- Bəli, Qulam müəllim.

- Şair, danış görüm nə yazmısan prezidentliyə əsas namizədə – hörmətli gələcək prezidentimizə?

- Hörmətli başçı, yəqin ki, məktubu sizə göndəriblər, oxumuş olarsız...

- Biz oxuduq, oxumadıq, mən səndən eşitmək istəyirəm, danış görüm nə yazmışan?

- Cənab başçı, xoşməramlı bir məktub yazmışam. Kimdənsə şikayət, nədənsə narazılıq məktubu deyil. Bilirsiniz cənab başçı, mən çoxdandır bizim əsas namizədimizi dəstəkləyir və onu şerlərimlə təbliğ edirəm. Rayon qəzetinin baş yazısı neçənci dəfədir ki, mənim gələcək prezidentimizə həsr etdiyim şerlərlə çap olunur. Mərkəzi qəzetlərdən hörmətli birisi mənim həmin şerlərimi çap etmişdir. İndi üç-dörd gündən sonra seçki keçiriləcəkdir. Mən də fikirləşdim ki, gələcəkdə prezident seçiləcəyinə şübhə etmədiyim bu gözəl insan, bizim əsas namizədimiz çox güman ki, az tirajla da olsa kitab çap etdirməkdə mənə kömək edəcəkdir. Odur ki, ona məktub yazdım və təqdim etmək qərarına gəldim.

- Sənin şerlərinə kimsə göz gəzdiribmi? Yəni qiymət veribdirmi?

- Xeyr, cənab başçı. Amma oxucuların fikri, rəyi müsbətdir...

- Yaxşı mən sənə kitab çap etdirməkdə köməklik göstərəcəyəm. Şahbazov, sən çıx get, mənim köməkçimi Nəzər müəllimi göndər bura!

Bir-neçə dəqiqədən sonra Nəzər müəllim icra başçısı Qulam müəllimin hüsurunda hazır oldu.

- Nəzər müəllim, sən bu şairin şerlərini göndər Həsərət müəllim nəzərdən keçirsin, müsbət rəy versə çap etdirməkdə köməklik göstərək.

Nəzər müəllim "Baş üstə!" deyib öz otağına yollandı, şair Fərid Sadiqə də arxasınca gəlməyi işarə etdi. Fərid şair Qulam Mirzəbəyliyə minnətdarlıq edib Nəzər müəllimlə getdi.

Həsərət müəllimin şer kitabları çoxdan çapdan çıxmışdı. O, həm gözəl şair, həm də gözəl insan idi. Şair Fərid Sadiqi diqqətlə dinlədi, onun sadə və səmimi adam olduğunu o dəqiqə anladı.

- Oğul, yazdıqlarını gətir ver mənə, şerlərini bir-bir nəzərdən keçirim. Bu başdan deyim ki, bir, ya da iki ay vaxt lazım gələcək. Özün görürsən ki, bu boyda orta məktəbin direktoruyam, vaxt çox az olur. Amma görürəm ki, səmimi oğlansan, odur ki, çalışaram tez olsun.

Bir ay yarımliq imtahandan Fərid şairin şerləri üzuağ çıxdı, bəyənildi. Bəzi şerlər çıxdasə edildisə də yenə də şerlər çox idi. Kompüterdə daha iyirmi gün get-gəl edib mətni diskə yazdıran şair diski və çap olunmuş kompüter mətnini götürüb yenidən nəzər müəllimin qəbuluna, onunla da Qulam Mirzəbəylinin yanına yollandı. Qulam müəllim mətnə bir qədər göz gəzdirəndən sonra üzünü şairə tutub dedi:

- Bilirsən, şair, kitab çap etdirməkdən ötrü bizim elə bir fondumuz yoxdur. Sən bir qədər imkan ver, yəni vaxt ver, fikirləşək, görək neyləyirik...

Aradan üç ay keçdi. Qulam müəllimdən səs-səmir gəlmədi. Şair Fərid yenə onun qəbuluna yazıldı, növbəyə durdu.

- Şair, xoş gördük! Sənə söz verdik, amma yerinə yetirə bilmədik...

Qulam Mirzəbəyli şairi qabaqladı, danışmağa qoymadı.

- Taleh, bu işi sənə tapşırıram, gör hardan vəsait tapırsan, şairə kömək elə, kitabını çap etdirsin!

- Baş üstə, Qulam müəllim!

Rayon mərkəzindən evə qayıdan şair mikroavtobusa minəndə Taleh Şahbazovun da maşında olduğunu gördü. Onu görən Şahbazov “Kalaşnikov” avtomatı kimi işə düşdü:

- A qardaş, nə istəyirsən bizdən? Biz hardan pul tapaq? Tapdıqlarımızı da özümüzə xərcləyirik. Pah atonnan, işə düşməmişik a kişi?!

Şair Fərid Sadiq Taleh Şahbazova konkret cavab verdi:

- Mən köməyi sizdən yox, yuxarılardan istəmişəm.

Üç ay da ötüb keçdi. Şair Fərid özünü verdi icra hakimiyyəti başçısı Qulam Mirzəbəylinin köməkçilərindən biri olan Nəzər müəllimin yanına. Əlində də iki qoşa vərəqlik bir məktub. Məktub prezidentə ünvanlanmışdı. Əhvalat olduğu kimi yazılmışdı, kitabın çap etdirilməsi üçün kömək xahiş olunurdu.

- Bu məktubu ölkənin rəhbərinə göndərməmişdən sizə təqdim edirəm ki, Qulam müəllimi xəbərdar edəsiniz. Necə olsa mənə söz vermişdi...

Qulam müəllim Taleh Şahbazovla şairi birlikdə çağırtdırmışdı.

- Taleh, mən sənə tapşırıdım axı, şairə köməklik göstər, nə oldu bəs?

- Heç cürə imkan tapa bilmirəm. Odur ki, tapşırığınızı yerinə yetirilməyib.

- Yaxşı, Taleh, sən şairi də götür get Əliqulu müəllimin yanına, deynən yüz əlli dənə “şirvan” versin ona, əlbəttə qeydiyyat kitabında imza elətdirsin, sonra versin. Bir dəqiqə,.. deynən əvvəl gəlsin yanıma, sonra...

Şair Fərid Sadiq Əliqulu müəllimin otağı qarşısında yarım saat gözləyəndən sonra Əliqulu gəldi, qapını açdı, şairi çağırırdı, dedi:

- Bax, buraya qol çək!

Şair qol çəkdi. Əliqulu müəllim dəmir seyfdən yetmiş ədəd “şirvanlıq” pul saydı, verdi şairə.

- Kitabda yetmiş yazmışdım, qol çəkdin, düzdümü?

- Bəli.

- Başçının tapşırığıdır, yerinə yetirdim. Gedə bilərsən. Özün də bir qədər pul tap, qoy üstünə, ver mətbəəyə kitabını çap elətdir...

Böyük çətinliklərlə üzləşən şair nəhayət ki, ilk şerlər kitabını çap etdirə bildi. Amma demək olar ki, sata bilmədi. Dostlarından bəziləri ona pul verdisə bununla kifayətlənməli oldu. Əslində kitabları satmaq məqsədində də deyildi. Ancaq çox istəyirdi ki, heç olmasa kitabların məktəb kitabxanalarına paylanmasına kömək göstərsinlər. Bu məqsədlə təhsil şöbəsinə müraciət etdisə də müsbət cavab ala bilmədi.

İnsan bəzən zamanın dayanmasını, bəzən ləng ötməsini, bəzən də tez ötməsini arzulayır. Heç bir halda insanın istəyi, arzusu çin olmur. Çünki zaman deyilən bir anlayış qüdrətli yaradanın – Allahın tabeliyindədir. Zaman öz axarı ilə keçməkdə idi. Aradan iki il ötüb keçdi. Fərid şair isə bu gedişlə, bu maddi durumla ikinci, üçüncü kitabını da çap etdirə biləcəyinə əlbəttə ki, inanmırdı. Neçə-neçə qapılar açmışdısa hələ ki, bir nəticə verməmişdi.

Bir gün də eşitdi ki, rayon icra hakimiyyəti başçısı Qulam Mirzəbəyli başqa işə keçirmiş, yerinə Rəhman Rəhimlini təyin etmişlər. Bütün başqa vətəndaşlar kimi şair də maraqlanırdı ki, görəsən yeni icra başçısı necə adamdır?

Yeni təyinatdan təxminən bir ay keçmiş Rəhman Rəhimlinin çox diqqətli və mədəni bir adam olması haqda söhbətlər eşidilməyə başladı. “Rəhman Rəhimli xalqın dərd-sərini dinləyən, bacardığı köməkliyi əsirgəməyən adamdır!” deyirdilər. Deyirdilər ki, imkan daxilində hər bir şikayətçini razı yola salmağa çalışır. Bir ay ərzində rayonda nə isə bir canlanma olduğu hiss olunmaqda idi. Ən əvvəl ölkənin paytaxtından rayon mərkəzinə, oradan da qonşu ölkəyə aparən yol ətrafında qondarma, estetik baxımdan yararsız tikililər yıqışdırılmağa, əvəzində gözəl görkəmli tikililər inşa olunmağa başlandı. Rayon mərkəzində yöndəmsiz binalar sökülməyə, yerində yeniləri tikilməyə başlandı. Bəzi binalar təmir olunur, hətta suvağı yenidən çəkilməklə, pəncərələri, üst örtüyü dəyişdirilməklə gözəl görkəmə gətirildi. Rayonda çıxan ədəbi-bədii “Atəş” adlı jurnalın yubileyi yüksək səviyyədə qeyd edildi. Bütün bunları görən şair Fərid Sadiq düşünürdü ki, “Bu kişini cənab prezident heç şübhəsiz ki, Allahın istəyi ilə göndərilibdir bizim rayona!”

Şair Fərid Sadiq Rəhman Rəhimlini müəyyən məsafədən görəndə ürəyinə yatdığını hiss etmişdi. Bir-iki gündən sonra yeni başçının onların kəndinə gələcəyini, əhali ilə görüş keçirəcəyini eşidəndə daha bir kitab çap

etdirmək arzusunda olduğunu ona bildirmək qərarına gəldi. Öz ilk kitabını və kitabın içində qoyduğu məktubu Rəhman Rəhimliyə təqdim etdi. Xahiş etdi ki, “xahiş edirəm boş vaxtınızda bu kitabla və onun içindəki məktubla tanış olasınız.” Şair çox istəyirdi ki, Rəhman Rəhimli ovqatının xoş vaxtında onun verdiyi kitabı oxusun.

Bir aydan çox vaxt keçmişdi. Şair Fərid Rəhman Rəhimlinin qəbuluna getmək qərarına gəldi. Rəhman müəllim şairi görən kimi tanıdı. “Sən mənim otağıma, qəbuluma gələrsən, kitabını oxumuşam, sənə kömək edəcəyəm.” dedi:

Ertəsi gün şair Fərid Sadiq Rəhman Rəhimlinin otağına daxil olanda yüksək mədəniyyətli bir adamın qəbuluna olduğunu o dəqiqə hiss etdi. İcra hakimiyyəti başçısı Rəhman Rəhimli onunla əl tutub görüşəndə çox da yüksək səviyyəli geyimdə olmayan, sadə insan Fərid Sadiqə hörmət əlaməti olaraq oturmaqdan ötrü yer göstərdi, gülər üzlə qarşıladı. Fərid şair, başcının bu qədər gözəl bir insan olduğunu fikirləşməmişdi. Rəhman müəllimin çox həlim səsi vardı, danışarkən sözləri şairin qulaqlarında musiqi kimi səslənirdi. Şerə, sənətə yüksək qiymət verən adam olduğu göz qabağında idi. Ən maraqlısı da bu oldu ki, Azərbaycanın gözəl şairlərindən biri Osman Sarıvəllinin vaxtilə rayonların birində birinci katib işləyən dostuna – Rəhman müəllimin dayısına həsr etdiyi şeri xüsusi bir sevgiylə Fərid şairə oxudu.

- Görürsənmi necə gözəl yazılıbdır?

- Osman Sarıvəlli sevilən, böyük şairlərimizdən biridir. Şer də çox yüksək səviyyədə yazılıbdır. – Fərid Sadiq Rəhman müəllimlə eyni fikirdə olduğunu bildirdi. Rəhman müəllimlə söhbət edə-edə Fərid şair min bir fikri beyin süzgəcindən keçirirdi. “Şükür sənə ilahi, dünyada yaxşı adamlar da var imiş” düşündü Fərid Sadiq.

- Şair, eşidirsənmi, sənirləyəm! Bakıya getməyə imkan tapa bilərsənmi?

- Bəli, bəli, Rəhman müəllim.

- Gedirsən Bakıya, bir dostum var, onun yanına. İndi özüm də ona zəng edəcəyəm, nə lazımdırsa tapşıracağam. Diski də götür, mətni apar ver Məzahir müəllimə, o da mətbəələrin birində kitabını yüksək səviyyədə çap etdirsin. Necədir, razı qalırsanmı?

Əlbəttə, bu sözləri eşidən şair çox istədi ki, durub Rəhman Rəhimlinin hər iki üzündən öpsün, amma necə olsa rayonun başçısının qəbulunda olduğunu unutmadı. Ürəyində uzun-uzadı dua-səna etdi, amma dilinə ikicə kəlmə gətirdi:

- Allah ürəyinizcə versin! Ömür boyu sizə minnətdar olaram!..

Belə gözəl bir insanın ona durub getməsinə xatırlatmaması üçün özü ayağa durdu, dedi:

- Bir xahişim də var, icazə verin sizin haqqınızda bir şer verim kitabın əvvəlində?!

- Lazım deyil, şair, yaxşı olar ki, Məzahir müəllimin şəklini verərsən kitabın arxasında, qoy bir yadigar kimi qalsın.

- Rəhman müəllim, sizin haqqınızda bir neçə ürək sözümü yazmağa icazə verməyinizi bir daha xahiş edirəm!

- Yaxşı, yaxşı. Şairlərin qəlbi həssas və kövrək olur. Bilirəm ürəyində nisgil qalacaq, odur ki, qısaca yazarsan...

Şair Fərid Sadiq icra başçısı Rəhman Rəhimlinin otağından necə qanad açdı, Bakıya necə uçdu, heç özü də bilmədi.

Təxminən iyirmi gündən sonra ardıcılıq etibarilə üçüncü, say etibarilə ikinci kitab olan şair Fərid Sadiqin şerlər toplusu işıq üzü gördü. Rəhman müəllimin tapşırığı ilə kitabın təqdimatı da yüksək səviyyədə keçirildi.

Şair Fərid Sadiq bir daha Rəhman müəllimin qəbulunda oldu, minnətdarlığını, ona göstərdiyi saygını, qayğını, diqqət və dəstəyi ömrü boyu unutmayacağını dönə-dönə bildirdi. Rəhman müəllim isə gülə-gülə:

- Sağ ol Fərid, sağ ol! Səni başa düşürəm şair, bilirsən nə var, mənə sizin rayona başçı təyin edərkən hörmətli prezidentimiz mənə öz göstərişlərini vermiş, qarşımda öhdəlik qoymuşdur. Hələ bundan sonra görərsən sizin rayonda necə abadlıq işləri aparılacaqdır. İnsanların yaxşı yaşamasını, hər cür qayğılarla əhatə olunmasını, rayonun inkişafını şəxsən hörmətli prezidentin tapşırığı ilə əzmlə həyata keçirəcəyəm. Təki sağlıq olsun! Allahın köməyi ilə mənim nə demək istədiyimi aybaay öz gözlərinlə görərsən. Rayonunuz cənnətin bir guşəsi qədər səfalıdır. Bizim isə vəzifəmiz bu gözəllikdən xalqın xeyrinə istifadə etmək, nailiyyətlərimizi xalqa çatdırmaqdır. Bu dünyada əgər bizdən qalan bircə ad olacaqsə, gərək çalışaq ki, adımız yaxşılıqla qalsın, elə deyilmi, şair?!

Şair Fərid Sadiqin Rəhman müəllimlə son görüşündən beşcə ay keçirdi. Bu beş ayın içində rayon öz əvvəlki görkəmini heyran olunaq dərəcədə dəyişmişdi, quruculuq işləri hər yerdə, hər gün özünü göstərirdi. Görülən işlərdən Fəridin şair ürəyi dağa dönürdü. Düşünürdü ki, xalqın sevimli prezidenti bu cür adamlarla işləyर्सə əlbəttə onun bütün göstərişləri yerinə yetiriləcək, idarə etdiyi ölkə də, ölkədə yaşayan

vətəndaşlar da güclü olacaq. Hörmətli prezidentimizi də, Rəhman müəllim kimi vəzifə adamlarını da xalq sevəcək, dəsekləyəcək!

Noyabr 2007-ci il.

YALANÇIYA HƏDİYYƏ

(Novella Kərbəlayı Nizaminin əlli illik yubileyinə hədiyyə edilir)

“Azadlıq” radiostansiyasının bölgə müxbiri Müstəcab müəllim, təqaüddə olan keçmiş hüquqşünas və bir də bir neçə şerlər kitabı çapdan çıxmış yerli şair, Kərbəlayı Nizaminin ofisində oturub çay stolu arxasında söhbət edirdi. Söhbət kainat haqqında, Yerin hansısa bir göy cismi ilə gələcəkdə toqquşa biləcəyi və ya bilməyəcəyi haqda gedirdi. Əvvəllər bir sıra hüquqi vəzifələrdə işləmiş Elman müəllim hüquqşünaslara xas olan xüsusi bir məntiqlə danışırdı. Günəş və onun planetlərinin neçə-neçə milyard il əvvəl mövcud olduğunu xatırladan Elman müəllim bütün bu mövcudiyyətin sanki bir mexanizm kimi fəaliyyət göstərdiyini izah edir, başa salırdı. Onun fikirləri çox maraqlı idi. Sonra söhbətin yönü qonşu ölkədəki hadisələrə tərəf dəyişdi.

Mövzular bir-birini əvəz edirdi. Bu zaman üzə bir qədər tüklü, yetmiş-yetmiş beş yaşında bir kişi söhbət edənlərə yaxınlaşdı, onları salamladı. Kərbəlayı Nizami ilə daha çox dil-ağız etdi, əhvalını soruşdu. Kərbəlayı da ona yarızarafat-yarıciddi bəzi sözlər dedi ki, ordakıların hamısının üzünə gülüş və təbəssüm qondu. Bu çox məzəli bir adam idi. Danışanda pəltəkliyi bilinirdi.

- Kə-kərbəlayı, i-iki də-dəfə gə-gəlmişəm, sə-sə-səni görə bilmirdim. Mə-mənə ye-yetmiş də-dənə ku-kubik daş lazımdır.

Gözlərini qırpa-qırpa kəkələyən bu kişinin danışığı Kərbəlayını əyləndirmişdi. Bu onun cavabından hiss olunurdu:

- Məşədi, yetmiş dənə daş bir şey deyil, amma sözü o qədər uzatdın ki, elə bildim yetmiş min kubik daş istəyirsən. Yetmiş dənə daşla nə tikirsən belə?

- Oğluma ev tikmək istəyirəm sənə qurban!

Kərbəlayının qonaqlarından biri, şair, Kərbəlayıdan kubik xahiş edən kişidən soruşdu:

- Ay dayı, sən mənə tanış gəlirsən. De görüm Səməd müəllimin atası deyilsən?

- Hansı Səmədi deyirsən, qardaş?

- İdman müəllimi Səmədi deyirəm. Oruc var ha, mağazada əvvəllər baş satıcı idi. İndi həmin mağazanı özəlləşdirib, onun qardaşı Səmədi deyirəm də...

- Hə, hə, Səmədin atasıyam.

- Neynir Səməd müəllim, uşaqlara yenə də boksdan məşq keçirmi? Səninlə bir yerdə yaşayır, ya öz evində olur? Gedirsənmi onların evinə? Uşaqları necədir? Çoxdandır görmürəm onu...

Şair bu kişini sual yağışına necə tutdusa kişi bir qədər də bərk kəkələdi, cavab verdi:

- Hə... hə... hə... yaxşıdı, ya- yaxşı-şdı. Sa-sa-sağ ol, qa-qardaş!

Kərbəlayı Səməd müəllimin adını eşitcək:

- Məşədi, sən Səmədin atasısan? Bəs bayaqdan niyə demirsən? Səmədin qardaşı Həsən bizim xalaqızına evlənib ki... Bilirsən o necə qızıl kimi oğlandır?! Əgər elə isə bir maşın daş verim apar. Əməlli bir ev tik də ay Məşədi. Sənin adın gərək ki, məşədi... Adın yadımdan çıxıb, gərək ki, D hərfi ilə başlansın səhv etmirəmsə...

- Bə-bəli, si-siz deyən a-adamların a-atasıyam. A-adım Məşədi Nə-nə-nəsrullahdır. Sə-sənə qu-qurban, Kərbəlayı.

- Hə, yadıma düşdü, Məşədi Nəsrullah. Demək sən Səməd müəllimlə Həsənin atasısan. Məşədi, cəmi neçə övladın var?

- Kə-kərbəlayı sa-sayını i-itirmişəm. Vallah arvad ya-yaxşı bilir. İstəyirsən gedim evə, soruşum gəlir sizə de-deyim?!.

- Məşədi nə danışırısan, evə getmək lazım deyil, yəqin ki, çoxuşaqlı ailədir ailəniz...

Bu zaman şirkətin həyətindəki qaynaq sexində işləyən ustalardan biri Kərbəlayıdan nə isə soruşmaq üçün onlara yaxınlaşanda Məşədi Nəsrullahı gördü, salamladı sonra isə Kərbəlayıya müraciətlə:

- Kərbəlayı bunu tanıyırsanmı, başdan ayağa komik adamdır. Bunda o qədər maraqlı əhvalatlar var ki... Bir-ikisini danışmamış qoyma getsin.

- Ədə bilirəm, məzəli adamdır. Amma Həsənin atası olduğunu bilmirdim. Yəqin ki, özü bizə maraqlı əhvalatlardan danışacaq.

- Gö-gözüm üstə Kərbəlayı! – deyərək Məşədi Nəsrullah danışmağa başladı. O gülməli danışmırdı, əksinə çox ciddi danışdı. Danışdıqlarının

məğzi gülməli idi. Ciddi danışılarda qat-qat gülməli alınırdı. O danışdıqca ətrafdakılar gülməkdən uğunurdu.

Bir əhvalatı danışdı, qısaca, amma bu böyük bir mövzu idi əslində. İkincisini də danışdı. Dinləyənlərin gözü yaşarmışdı gülməkdən. Məşədi arada gopa da basırdı, amma bunu elə ustalıqla edirdi ki, bu barədə onu sorğu-suala tutmağa gülmək əlindən imkan olmurdu.

Yazıçılıq həvəsinə düşən şair çoxdan idi ki, mövzu axtarırdı. Mövzu özü onu tapmışdı. Özü də ki, yumorla dolu olan mövzu. Məşədi Nəsrullahın danışdığıнын əsas detallarını yaddaşında “qablaşdırın” şair düşündü ki, “bununla təkliddə görüşsəm bir xeyli yeni söhbətlər çırpacağam bundan!” Fərsəti əldən vermədi, soruşdu:

- Məşədi hesab elə ki, səni saldım hekayəmə baş qəhrəman kimi. Dediklərini yazacağam. De görüm yenə də maraqlı hadisələr varmıdır xatirəndə?

- Əşi, nə qə-qədər is-istəyirsən?!

- Olarmı gəlim sizin kəndə, çayxanada oturaq, sən danış mən də qeyd edim?

- Olar, ni-niyə olmur?! Nə vaxt istəyirsən gəl!

- Telefon nömrəni de, yazım. Görüm nə vaxt gəlirəm. Qabaqcadan zəng edib bilərəm ki, sən də vaxtın var, ya yox.

- Yaz, nömrə filan, filan...

Şair onun dediyi telefon nömrəsini qovluğundakı dəftərlərdən birinin axırında, yaşıl üzlüyün iç tərəfində qeyd etdi.

- Bu ev telefonudur ha, cib telefonum yoxdur! - Məşədi xəbərdarlıq elədi.

- Yaxşı, Məşədi zəng edərəm, sonra da gəlib səni götürərəm, gedib oturarıq çayxanada. Fısdıqlı çay məndən!

- İnşallah!

Kərbəlayı onların sözünü kəsmədi, gördü ki, sözləri qurtardı, köməkçilərindən birini çağırdı, tapşırıq verdi:

- İki-üç yüz dənə kubik daş göndər məşədilə. Tapşır pul almasınlar, Həsənin atasıdır.

- Sağ ol da, Kərbəlayı. Mən elə əvvəldən bilirdim ki, sən Allahı sevən adamsan. Allah canına dəyməsin. Məşədi Nəsrullah uzun-uzadı dua etdi ki, Kərbəlayının daha çox xoşuna gəlsin. Kərbəlayının isə simasında qəribə bir təbəssüm var idi...

Kərbəlayı ilə görüşüb fikir mübadiləsi etmək şair Sadiq Sidqiyyə də, Kərbəlayıya da xoş idi. Onlar ayda bir-iki dəfə Kərbəlayı Nizaminin ofisində

görüşürdülər. Kərbəlayı çox qonaqpərvər bir adam idi. Onun yanına gələnləri çaysız-çörəksiz buraxan deyildi. Şair dostu Sadiq Sidqini də çörək yeməmiş yanından buraxmadı. Onlar xudahafızlaşib ayrıldılar.

Şair Sidqi evə çatanda artıq axşam düşmüşdü. Kərbəlayı Nizaminin ofisində Məşədi Nəsrullahın söhbətlərindən birincisini qələmə alıb qurtaranda gecə saat üç tamama az qalırdı.

Səhərisi gün şair Sadiq Sidqi telefonu götürüb Məşədi Nəsrullahgilə zəng etdi. Telefonu götürən adamın səsindən təyin etdi ki, bu cavan bir oğlandır.

- Alo, bura Məşədi Nəsrullah kişinin evidirmi?

- Bəli. Kimdir danışan?

- Alo, sənin adın nədir? Sən Məşədinin oğlu deyilsənmi?

- Oğluyam, adım da Çingizdir.

- Çingiz bala, Səməd müəllim necədir? Həsən neynir? Ata evdədirmi?

- Səməd kimdir, ay dayı? Həsən kimdir? Sən özün kimsən?

- Çingiz bala, mən Məşədinin dostuyam – şair Sadiq Sidqi. İstəyirəm Məşədini çağırısan. Çingiz bala, Səmədi soruşdum axı, sənin qardaşını...

- Dayı, mənim Səməd və ya Həsən adlı qardaşlarım yoxdur. Heç əvvəldən olmayıb. Sən bizim evi səhv salıbsan!

- Du... du... du... – Çingiz danışığını yarıda saxlayıb dəstəyini qoydu yerinə.

Şair məqsədinə səbr ilə, addım-addım yaxınlaşan adamlardan idi. Odur ki, inciyib eləmədi. Nömrəni bir də yığdı. Yenə də xəttin o başındakı telefon dəstəyini qaldırmağa Çingiz Məşədi Nəsrullah oğlunu məcbur etdi.

- Bəli, eşidirəm... dayı, yenə sənsən?

- Çingiz bala sən bir az səbrli ol! Mən iki saatdan sonra avtobusa minib sizə gələcəyəm. Məşədini görməliyəm. Məşədi evdədirmi, yoxsa yox?

- Dayı, əcəb eləyib gəlirsən. Həmişə sən gələsən. Məşədi səhərdən qonşu kəndə, üzrxanaya baş çəkməyə gedib, hələ gəlməyib. Çox güman ki, ehsan yeməmiş durub gələn deyil. Sən çalış günortadan sonra gəl. Bəlkə onu görə bildin...

Şair telefon danışığını tez öz düşüncə ələyindən keçirtməyi, gördü ki, bu Çingiz bala ki var, vicdanlı oğlandır deyəsən. Onun dediyi kimi də etdi, günortadan iki saat keçmiş gəlib onların məhəlləsinə çatdı. Məşədini kimdən soruşurdusa şairə şübhə ilə baxırdılar. Şair burada nə isə bir səbəb olduğunu duymuşdu artıq. Çünki yaşadığı əlli il ərzində dünyanın belə-belə adamlarına çox rast gəlmişdi. Ürəyində bu kəndə gəldiyi üçün peşmançılıq toxumu cücərməkdəydi ki:

- Şair, Salam! Sən hara, bura hara? Xeyir ola!

Əsgərlik etdiyi köhnə tanışlarından biri küçədə ona rast gəldi. Əsgərlik yoldaşı şairi necə lazımdırsa məlumatlandırdı. Amma şair hər işi sonuna kimi araşdırmağı sevən adam idi.

- Ay Məşədi, ay Məşədi!..

Nəsrullah kişinin həyət qapısında dayanan şair Məşədini çağırdı. Həyət qapısının böyründəki ayaqyolundan səs gəldi:

- Gözlə, gəlirəm...

Məşədi Nəsrullah həyət qapısından küçəyə çıxıb qapını möhkəmcə örtüdü, arxası qapıya, üzü şairə dayandı.

- Üzr ye-yerinə ge-getmişdim. Nə istəyirdin?

Şair Sadiq Sidqi bu adamın heç dünənki adama oxşamadığını, onu evə dəvət etmək əvəzinə arxasını qapıya dayadığını görüb əsgərlik yoldaşının Məşədi Nəsrullah haqda verdiyi “arayışı” xatırladı, təəccüb eləmədi. Amma dəqiqləşdirmək üçün soruşdu:

- Sən dünən Kərbəlayı Nizamidən kubik daş xahiş edən Məşədi Nəsrullah deyilsən bəyəm?

- Niyə ki, mənəm...

- Sən dünən demədin mən Səməd müəllimin atasıyam, Həsənin atasıyam.

- Dedim, düzdü, demişəm.

- Bəs sənin oğlun deyir mənim o adda qardaşlarım yoxdu axı?

- Düz deyir, yoxdu. Yoxdu, hə, doğrudanda yo-yoxdu.

- Bəs Kərbəlayıya niyə yalan dedin?

- Bilmirəm, bi-bilmirəm. De-dedim, ni-niyə de-dedim...

- Qorxma kişi, evə gəlmirəm, mən getdim.

- Hə... get, get, ya-yaxşı yol!..

Şair Sadiq Sidqi bu adamın bu cür davranışından ona qarşı ürəyində böyük həqarət hiss etdi, kor-peşman evə yola düşdü. Bir neçə gündən sonra Kərbəlayı ilə rayon mərkəzində rastlaşan şair Məşədi Nəsrullahgilə getdiyini və necə qarşılandığını Kərbəlayıya nağıl edib deyəndə ki, Məşədi Nəsrullah nə Səməd müəllimin, nə də Həsənin atası deyilmiş, mənə də, sizi də aldadıbdir. Kərbəlayı gülüb şairə dedi:

- Şair, onun yalan danışdığını mən bilirdim, üzünə vurmadım. Daşları isə ona bizi əyləndirib güldürdüyünə görə hədiyyə etdim – dedi.

avqust 2007-ci il.

EŞŞƏYİN YUXUSU

(satirik hekayə)

Üstündəki yükü çətinliklə aparan eşşək getdiyi yolun üçdə iki hissəsini – eniş və düzənliyi qət etmiş, üzü yoxuşa yol gedirdi. Nəfəsi çatmır, gözləri qaralır, bədənindən tər sel kimi axırdı. Dalına arası kəsilmədən dürtülən biz yazığı lap cana gətirmişdi. Düzdür, o eşşək olduğundan çox da dərin düşünə bilmirdi, amma yaşadığı bu əzab-əziyyətli həyat onu bütün bacarığını sərf edib düşünməyə vadar edirdi. Güc bəla ilə düşünərək belə qərara gəldi ki, ona daldan dürtülən biz insafdan kənar bir hərəkətdir. İnsana layiq olmayan bu hərəkəti ürəyində götür-qoy edərkən birdən xəyalında yük arabasına qoşulan atların qamçılandığı mənzərə canlandı, tükləri ürpəşdi. O zaman yağışlı bir gün idi. Suyu süzülə-süzülə həftə bazardan kəndə qayıdan eşşək palçıqlı yolda çalaya batmış arabaya bağlanmış atların necə döyüldüyünü öz gözləri ilə görmüşdü...

Bir qədər keçəndən sonra sakitləşən eşşək xatırladığı hadisədən təsəlli taparaq dərinə köks ötürdü. Düşündü ki, hər halda qamçı ilə döyülməyin yanında bizim dürtülməsi heç şübhəsiz “toya getməli” bir işdir...

Yiyəsi onu hərdənbir yamanlayır, “Ay çor dəymiş, səni canavar yox ey, lap belə çaqqal yesin gərək!” deyir, qarğış da edirdi:

- Ayağın sınısın sənini! Xalqın eşşəyi yük də götürür, yükün üstünə yiyəsini də mindirir, aparır, heç “uf” demir, bu yoxuşu qalxır. Sən isə... sənə verdim yonca burnundan gəlsin!

Və bütün bu sözlərdən sonra bizim eşşəyin dalına dürtülməsi baş verirdi.

Hekayəmizin qəhrəmanı “bizim eşşək” qulaqlarını şəkləyib dinləyirdi. Bayaq dediyim kimi bütün bacarığını sərf edərək düşünüb anlamağa çalışırdı. Yiyəsinin əvvəl-əvvəl dediyi sözlər onu çox təəccübləndirdi – necə yəni “səni canavar yox, lap çaqqal yesin ?!”

Əlbəttə, çətin də olsa anlaya bildi ki, yiyəsi onu təhqir edir. Çünki, onların nəslindən olan heç bir eşşəyi hələ indiyə qədər çaqqal yeməmişdi, canavardan başqa! Və onu da xatırladı ki, o hələ balaca qoduq olduğu

vaxtlarda anasından qabaqda yeriyərkən (*Hörmətli oxuculara ərz edim bilsinlər ki, qoduq həmişə anasından öndə yeriyəndir, atın dayça balası kimi arxada yeriməz*) anasını bizləyib söyən və ona qarğış edən bir gözü kor, axsaq yiyəsi ana eşşəyə “Səni canavar yesin, bir gözün çıxsın, bir ayağın sinsin! – deyib yamanlardı.

Hər iki qarğışı müqayisə edən bizim eşşək düşündü və qəti olmasa da qərara gəldi: “Çox güman ki, ana eşşəyin yiyəsi öz eşşəyini özünə oxşar görmək istəyirmiş !..”

Çoxdan görmədiyi eşşək ana üçün ürəyində qara qanlar axıda-axıda bir də gördü ki, gəlidiyi yolun yoxuş hissəsi başa çatmaq üzrədir. Qarşıda güllü bir çəmənzar gəlirdi. Bu çəmənzarın tən ortasında onun yiyəsinin yaşadığı həyət, həyətin yuxarı başında evi, aşağı başda isə ayaqyolunun böyründə bizim eşşəyin çox sevdiyi, qışda şaxtadan, yayda istidən qorunduğu tövlə bərqərar idi. Tövləni gören heyvanın ürəyi az qaldı sevincindən quş kimi qanad açıb ucsun.

“Bizim eşşəyi” bir neçə il əvvəl anasından ayırmış, indiki yiyəsinə satmışdılar. Anasının ömür sürdüyü kəndi hazırda yaşadığı kənddən rayon mərkəzi ayırırdı. Onu satın alıb anasından ayıran yiyəsi kəndə gələrkən lağ edib demişdi:

- Bəxtin varmış qoduq bala, bizim kəndə gedən yol şəhərdən keçir. Şəhəri gəzə-gəzə keçib gedəcəyik, olacaqsan şəhər mədəniyyəti görmüş kənd eşşəyi...

Çox bəmzə, həm də zalım adam idi indiki yiyəsi.

Nəhayət gəlib evə çatdılar. Gün batmış olsa da hələ qaranlıq düşməmişdi. Yüknü üstündən açıb yerbəyer edəndən sonra onu həyətdəki tut ağacının gövdəsinə bağladılar. Ev yiyəsinin arvadı xeyirxah adam idi, bir vedrə sərin su gətirib qoydu “çor dəymişin” qabağına. Yüknü üstündən götürülən, sərin sudan içib özünə gələn eşşək ağzını açıb ciyərlərini hava ilə doldurdu, iki ağz anqırmışdı ki, qabırğasına dəyən gup-quru torpaq kəsəyinin ağrısından səsinə kəsməyə məcbur oldu. Axırncı “zənguləsi” qırıq-qırıq alındı və sanki təəssüf bildirdi:

- Aaa.., Aaa.., A...

Atılan kəsəyin baiskarı isə evdə olan qonaq idi. Həyətdə düşərək ev yiyəsi ilə görüşüb-öpüşəndən sonra “Xoş gəldin!” sözünün müqabilində “Sağ ol!” demək istəyən qonağın sözünü öz güclü “avazı” – anqırtısı ilə eşidilməz edən eşşək əslində kəsəyin ona atılmasına öz ədəbsizliyi ilə şəxsən özü səbəb olmuşdu. Əlbəttə, o bir eşşək olaraq kəsəyin atılacağını

qabaqcadan dərk edə bilməzdi. Lakin, dəyən zərbədən sonra gec də olsa kəsəyin nə səbəbə atıldığını anlamaq üçün “fikirlərə” qərq oldu.

“Dərin düşüncələrə” qərq olan eşşək gözünü nə vaxt yumduğunu və nə vaxt yuxuya getdiyini hiss edə bilmədi.

...Bu çox gözəl yuxu idi. Ələlxüsus eşşək adlanan bir canlı üçün. Təsəvvür edin ki, hər hansı bir eşşək özünü insan qiyafəsində görsün – bu güzgüdə və həyatda baş tuta bilən iş deyil. Bu yalnız yuxuda ola bilərdi və yuxuda da baş verirdi.

“Bizim eşşək” mikroavtobusda yol gedirdi. (*Oxucu unutmayıbsa qəhrəmanımız qoduq adını cəmi bir il idi ki, yaşı ilə əlaqədar “cavan eşşək” adına dəyişmişdi*) Ağzında saqqız var idi, çeynəyirdi. Hərdənbir saqqızı dişləri ilə sıxır, əli ilə dartıb uzadırdı. Arada dili ilə saqqızı ağzından çölə itələyir, içinə hava dolduraraq partladırırdı. Ayaqlarını da onunla üzbəüz oturan sənişinə tərəf uzadaraq yarıuzanmış vəziyyətdə oturmuşdu. Əynindəki “cins” şalvar bədənini möhkəm sıxdığından ayaqlarının arasы çox biədəb formada qabarmışdı. Doğrusu o özünün hansı cinsdən olmasını təyin edə bilmirdi. Çünki ondan bir az aralı oturan cavan sənişinlər ona çox bənzəyirdi. Əlində qadın çantası olan birisi elə eyni ilə onun kimi geyinmişdi. Başında saçları oğlan başı kimi qırxılmışdısa da döşləri qabarıq idi. Bizim qəhrəmanınsa başından saçları uzanaraq çiyinlərinə qədər çatırdı, bığ yerlərində tükləri təzə-tər idi. Əynindəki “köynək” əslində köynək yox, rəngli bir mayka idi.

Avtobusda abırlı geyinmiş cavan və ya başqa yaşlarda sənişinlər də yol gedirdi. Simalarından və geyimlərindən kişi və ya qadın cinsindən olduqları o dəqiqə bilinirdi.

“Zəhnini itiləmək” həvəsini yuxuda da itirməyən “bizim eşşəyi” hansısa ağsaç bir ana ədəb-ərkana dəvət edib:

- Oğul, bəlkə ayaqlarını bir qədər geri çəkəsən?! Eyibdir axı... – deyirkən “bizim eşşək” qəhqəhə çəkib anqırdı:

- Cavanlıqdı da, nənəcan, bəlkə əmr edəsən düşüm maşından?! – cavab verdi.

Onunla yanaşı oturan, cinsi məlum olmayan sənişin də qəhqəhə çəkib güldü. Uzun-uzadı gülüşəndən sonra: – “Demokratiya eşitməmişən, nənəcan? Azadlıq da deyirlər buna. Bu sizin dövrünüz deyil ey, bizim dövrümüzdür!..” – deyib yenidən qəhqəhə çəkdi.

Nəhayət mikroavtobus hansısa bir dayanacaqda dayandı. “Bizim eşşəklər” adamları itələyə-itələyə maşından düşdülər...

... Bu anda eşşəyin yuxusu möhkəm qarışdı və gördüyü yuxu yenisi ilə əvəz olundu. Qeyd etdiyim kimi yuxuda o özünü insan qiyafəsində görürdü və bu dəfəki yuxu lövhəsində o məktəb şagirdi idi, dərstdən qaçmışdı. Məktəbin arxa tərəfində gözdən iraq bir yer taparaq iki nəfər özü kimi “dərin düşüncəli” yoldaşları ilə siqaret çəkirdi. Onlardan biri belə deyirdi:

- Atam siqaret almaq üçün mağazaya həmişə məni göndərir. Deyir ki, “gərək kişinin boynunun ardından tüstü qalxa. Siqaret çəkməyən, araq içməyən kişi deyil ki!...” O biri isə:

- Qəribə işdir, a qardaş, bizim müəllim o qədər papiros çəkib ki, dişləri kömür kimi qapqaradır. Məktəbin direktoru siqaret çəkməyə görə bizi danlayanda görəsən o niyə bizə tərəfkeşlik eləmir? – dedi. Amma yenə də öz aramızdır, tərəf çıxmasa da heç olmasa danlamır da bizi, özünü bilməməzliyə vurur...

“Bizim eşşək” də öz fikrini bildirmək üçün çəkdiyi siqaretin tüstüsündən boğula-boğula, gözləri yaşara-yasara, öskürə-öskürə sözləri belə izhar etdi:

- Əşi kim nə deyir, desin, mən atamın cibindən həmişə pul çırpışdırıram. Bir neçə dəfə duyuyq düşsə də, məni eşşək kimi kötləksə də vallah tərkidə bilmirəm də bu işləri... Bir eşşək tərsliyi tutub boğazımı buraxmır ki, buraxmır!..

Sözünü deyib bitirən “bizim eşşəyin” yuxusu televiziya kanalını dəyişən kimi avtomatik olaraq yenə dəyişildi.

Əvvəl hər şey tutqun görünürdü, lakin yavaş-yavaş aydınlaşan yuxuda eşşəyimiz anladı ki, o öz ata və anası ilə mübahisə edir, onların üstünə çımxırır, hətta anasını döyəcəyi ilə hədələyirdi. Bu zaman atasının onun qulağının dibinə ilişdirdiyi şapalağın təsirindən yuxusu yenə qarışdı...

Qarışdı və yenidən aydınlaşdı. İndi o dondurma yeyirdi. Dondurmaya bükülən kağızı hara gəldi tullayırdı...

... Daha sonra adını iti bıçaqla oturduğu taxta oturacağa qazıb həkk edirdi...

Daha sonra isə suyunu içdiyi şüşə butulkanı daşa çırpıb sındırırdı...

Aha, budur, yeni bir kadr. Burada o toydadır. Uzunqulaqlığına salaraq elə hey oynayır. Onu oturmağa dəvət edirlər, o isə möhkəm sərxoş olduğundan toy sahibinin üzünə yumruqla vurur, yuxu qarışır...

İndi o polis idarəsinin qoduqluğundadır, həbsə alınmışdır. Polis bölməsinin həyətidə səliqə-sahman yaradır – süpürür, silir, ayaqyolundan kağız-kuğuzları yığışdırır. Üstünə qışqırırlar:

- "Eşşəyin biri eşşək!"

Bölmədəki soyuq zirzəmidə yuxuya gedir.

Səhər açılıb, o isə yuxudadır. Dalına dəyən təpikdən yuxudan ayılır. Əlləri ilə alnını ovuşdurur, yuxuda yuxu gördüyünü anlaya bilmir.

Dalina yenidən bir təpik dəyir, yenidən yuxudan ayılır. Bu dəfə əsl yuxudan ayılan "bizim eşşək" gördüyü yuxudan həтта bir azacıq sevindi də. Sevinməyə səbəb isə həbsxanada olmaması və bir də insanlar arasında özünə bənzər olanların olmasını çətinliklə də olsa düşünə bilməsi oldu. İnsan simasında olan eşşəkləri insan görmək istəyənlər də, tərbiyələndirmək üçün təpikləyənlər də insanlar idi.

Bunu isə o, dərk edə bilmədi ki, bilmədi!..

27 iyul 2007-ci il.

SİQARET ÇƏKMƏYƏN UŞAQ

(yumoristik novella)

Qurbanqulu hekayə yazmaq həvəsinə düşəndə fikirləşdi ki, satirik ruhda yazsa daha yaxşı olar. Amma bilmədi ki, necə başlasın. Fikirləşdi hekayə yazırsa onda hekayəni əmələ gətirən surətlərin adlarını əvvəlcədən axtarıb tapsın ki, kiminsə adı ilə eyni olmasın. Çünki, hekayə satirik ruhda olacağı təqdirdə yəqin ki, surətlərin əksəriyyəti də mənfi obrazlar olacaqdır. Və əgər hekayədəki adlarla hər hansı bir tanış adamın adı eyni olacaqdısa bu Qurbanquluya başağrısı gətirəcəkdi. Görüləcək işin, daha doğrusu yazılacaq hekayənin əsas çətinliyi də Qurbanquluya görə elə burasında idi. Qurbanqulu "Allaha pənah!" deyib əvvəl-əvvəl hekayənin baş mənfi qəhrəmanı üçün ad axtarmağa başladı. Xəyalında götür-qoy etdiyi adlardan ən çox İbad adı ona xoş gəldi. İstədi İbad adı ilə başlasın yazmağa yadına düşdü ki, arvadı Gülnisənin dayısı oğlunun adı İbaddır. İbad adını yazacaqsansa... onda lazım gəlirdi ki, hekayə satirik ruhda yox, qəhrəmanlıq və ya sevgi mövzusunda qələmə alınsın. Yoxsa arvadı Gülnisənin onun dərisinə "saman təpəcəyinə" heç bir şübhə yeri qalmırdı. Gülnisə heç də "qabağından yeyən" arvad deyildi. Bir balaca bəhanə axtarırdı ki, yazıq Qurbanqulunu gözümçixdiyə salıb həyatından bezdirdsin. Onsuz da yazıq Qurbanqulu bir dəri idi, bir də sümük. Arvadı Gülnisə isə o

qədər irigövdəli, ağır çəkili bir qadın idi ki, oturmaq üçün ona bir stul kifayət etmirdi. Hökmən iki stul yanbayan qoyulmalı və Gülnisə onların üstündə oturmalı idi. Nə isə... Gülnisənin zəhmli sir-sifətini ani olaraq xatırlayan Qurbanqulu İbad adından vaz keçməli oldu.

Yaxşı, bəs hansı adı yazsın? Bəlkə Xanverdi yaxşıdır?

Qurbanqulu ad tapdığına sevinmək ərafəsində idi ki, qayınanasığilin qonşusu Xanverdi yadına düşdü. “Aman Allah, olmaz!” – Qurbanqulu fikirləşdi, səbəb isə çox ciddi idi...

Qayınanasıgildə bir ay bundan əvvəl baş verən hadisənin şahidi şəxsən özü idi. Qonşu kənddə yaşayan qayınanasıgildən öz kəndlərinə qayıtmaq üçün axşamüstü yola düşən axırncı avtobusa gecikən Qurbanqulu istər-istəməz qayınanasıgildə gecələməyə məcbur olmuşdu. Yayın ən isti ayında, kənd evinin eyvanında bürküdən yata bilməyən Qurbanqulu təzəcə yuxuya getmişdi ki, həyətdə boğuşan itlərin səsinə dəli kimi yatdığı yerdən dik atıldı. Qorxusundan içəri evə qaçmaq istəyən Qurbanqulu xatırladı ki, içəri evdə qayınanası özünə yer sərrib yatıbdır. Çarəsiz qalıb yorğanı başına çəkdi və istidən az qala tər içində çimdisə də, havasızlıqdan boğuldusa da yorğanı başından atıb aralamadı. Qayınanası Xırdabacı isə bu qədər “haray-həşirdən” – it züngültüsü, mırıltı, ulartısından və hürüşməsindən nəinki oyanmadı, hətta xoruldadı da...

Səhərə qədər gözünü yuma bilməyən Qurbanqulu gecə itlərin boğuşması səbəbindən yuxusunu əldən vermişdisə, gündüz yatıb dincəlmək ümidini də insan didişməsinin şahidi olmaqla əldən verdi. İş burasında idi ki, qayınanasığilin “Qurdbasar” adlı iti gecə boğuşması zamanı qonşu Xanverdinin “Qorbaçov “ adlı itinin qulağını çeynəyib dibindən qoparmışdı. İti bu vəziyyətdə görən qonşu Xanverdinin arvadı Xannisə ətəklərini çırmayıb Qurbanqulunun qayınanası Xırdabacıgilin həyətinə it davasına gəlmişdi. Qurbanqulunun qayınanası köklükdə qızı Gülnisədən geri qalmırdısa Xırdabacıya hücum edən Xannisə onun yeznəsi Qurbanqulu kimi cantaraq, amma Qurbanquludan fərqli olaraq çox hikkəli bir adam idi. Savaşı görüb müşahidə edən hər hansı bir tamaşaçının hesablamaları və öncəgörmələrinə görə gərək Xırdabacı Xannisəyə güc gələydi və savaşın qalibi kimi Xannisəni həyətidən qulağı qoparılan “Qorbaçov “ kimi ataydı çölə - öz həyətlərinə. Amma bu baş vermədi, hadisələr yüz həştad dərəcə əks şəkildə cərəyan etdi. Tərslikdən ayağı nəyə isə ilişən Xırdabacı yerə yığıldı, ayağa durmaq onun üçün müşkül bir iş olduğundan Xannisə onun sinəsi üstündə oturaraq saçlarını başından yolmağa, sifətini cırmaqlamağa başladı. Söyülən söyüşlərin isə analoqu

yaxın kəndlərdə çətin tapılırdı. Çünki söyüşlər ölkənin ucqar rayonlarından birindən bu kəndə gələn savaşaqların özləri ilə gətirilən söyüşlər idi. Bədərblikdə tayı-bərabəri olmayan bu söyüşləri “oranjiman” edən yeni müəlliflər yenə də savaşaqlar – elə özləri idi. Savaşın bu qədər kəskin xarakter almasının səbəbi isə Xanverdigilin iti “Qorbaçov”un sahibləri tərəfindən çox sevilməsi və əzizlənməsi idi. Xanverdigilin keçmiş sovet imperiyasının rəhbəri olmuş Qorbaçovdan zəhləsi gedirdi. Odur ki, onun adı ilə iti çağırır, ona olan nifrətlərini bu şəkildə təzahür etdirir, onu təhqir etməklə az da olsa təsəlli tapırdılar. Bu baxımdan götürəndə itin bir qulağının qopması bəlkə bir az da yerinə düşürdü. It sahiblərinə qalsa “Qorbaçov”un o biri qulağını da məmnuniyyətlə qoparar, hələ bəlkə quyruğunu da kəsərdilər, lap belə bir gözünü də çıxarardılar ki, “Qorbaçov” daha eybəcər hala düşsün və öz adaşını daha mükəmməl təmsil etsin, bəli!

Demək savaşa səbəb itin eybəcər hala düşməsi deyil, “Qurdbasar” tərəfindən öldürülə bilməsi ehtimalı idi. Ona görə ki, “Qurdbasar”la boğuşan hər hansı bir itin sağ qalma şansı sıfır bərabər idi ki, bu da Xanverdi-Xannisə birliyini sonuncu təsəlli obyektindən məhrum edə bilərdi. Bu da göz qabağında olan həqiqət idi ki, bir it olaraq “Qorbaçov”un nə qədər möhkəm it canı var imiş!

Uduzan tərəfə gəldikdə isə, əgər həmin gecə Qurbanqulu qayınanası Xırdabacıgildə olmasaydı və Xırdabacının sinəsi üstündə caynaqlarını pələng kimi işə salan Xannisəni qoparıb qucağında çabalaya-çabalaya həyətdən çölə salmasaydı Xırdabacının sifətində onu tanımağa kömək edə biləcək heç bir salamat yer və başında da bircə dənə tük qalmayacaqdı...

Beləliklə satirik hekayə müəllifi olmaq arzusunda olan hörmətli “yazarımızın” Xanverdi adından da əli üzüldü. Çünki, Xanverdi adını hekayəsində işlədəcəyi təqdirdə qırğın-qiyamətin yenidən başlanacağı qaçılmaz olacaqdı.

Yaxşı, bəs hansı adı götürsün axı?

Hələ “bismillah” edib yazını başlamamış yazığın işi tərs gəlmişdi. Münasib ad axtarır tapa bilsəydi işin yarısı həll olunub qurtarardı, sonrasını yavaş-yavaş düşünüb tapar, düzüb qoşardı.

“- Gör necə də çətinə düşdüm mən yazıq! Bəlkə bir siqaret çəkim?” – deyə fikirləşdi. Qurbanqulu bu yaşa qədər siqaret çəkmədiyindən məlum məsələdir ki, evdə siqaret saxlamırdı. Odur ki, beşinci sinifdə oxuyan oğlunu çağırdı və dedi:

- Şirbala, Murtuzəlinin dükanından bir qutu siqaret al gətir!

Söz ağzından çıxan kimi öz-özünə, “Necə? Murtuzəli?” deyib barmağını dişlədi, “Bəlkə elə Murtuzəlini mənfi baş qəhrəman verim hekayədə?” – deyə düşündü. Çünki Murtuzəlinin bütün parametrləri mənfi qəhrəman üçün uyğun gəlirdi. Qurbanqulunun fikrincə dünyanın ən əyri adamı elə Murtuzəli idi ki, durmuşdu. Lakin bir az keçməmiş sifətində narazılıq cizgiləri özünü büruzə verdi. “Murtuzəli kimi bir nacinsi satirik hekayənin qəhrəmanı vermək? Düşmən də olsan, gərək kişi olasan!” – deyə fikirləşdi.

Murtuzəli dükanda satdığı hər şeyin çəkisində də, qiymətində də xalqı aldadırdı. Hamının da üzünə gülürdü – başqa sözlə gülə-gülə aldadırdı. Qurbanqulunun Murtuzəliyə qarşı nifrəti o qədər böyük idi ki, onu hətta mənfi obraz kimi yazacağı hekayəsində işıqlandırmağı özünə həqarət saydı.

Bu zaman oğlu Şirbalanın verdiyi sual onu fikirdən ayırdı:

- Ata, hansı siqaretdən alım? “Astra” zəhər kimidir, çəkə bilməzsən. İcazə verirsənsə qoy “Vinston” alım...

-Ay it balası, sən hardan bilirsən “Astra” acıdır? Belə çıxır ki, gizlicə papiros çəkirsen, hə?

-Yox ata, mən çəkmirəm, uşaqlardan eşitmişəm. – oğlu cavab verdi.

-Yaxşı, yeri görək!..

Qurbanqulunun Şirbala balası ilə danışığından ovqatı bir az korlandı deyəsən. Nə fikirləşdisə Şirbalanı geri səslədi:

-Getmə, a bala lazım olmadı. Tay indiyə qədər çəkməmişəmsə, indən belə çəkməsəm yaxşıdır. Yeri anana de, bir stəkan çay versin sənə, gətir...

Amma Şirbala artıq uzaqda idi, atasının səsini eşitmədi. Oğlunun artıq uzaqlaşdığını və onu eşitmədiyini görən Qurbanqulu başını hirsle qaşdı, hər iki əlini üzünə qoyaraq stola dirsəkləndi. Düşündü ki, bəlkə elə uşaqlar haqqında bir yazı yazsın tərbiyə mövzusunda? Öz oğlunun adını da versin, hekayənin qəhrəmanı olsun Şirbala. Hekayəni də adlandırsın...

Qurbanqulu birdən oturduğu yerdən ilanvuran adam kimi dik atıldı, həyət qapısını zərblə açdı, dükana sarı qaçmağa başladı.

O, şübhəsində yanılmamışdı. Şirbala siqaret çəkə-çəkə, əlində də siqaret qutusu, uzaqdan gəlirdi. Atasını görən Şirbala ağzındakı siqareti yana-yana çeynəyib uddumu və ya yerəmi tulladı, necə yoxa çıxartdısa Qurbanqulu baş açə bilmədi.

-Adə, ay qoduq, mən səni siqaret almağa göndərdim, ya siqaret çəkməyə? – deyə qışqıra-qışqıra soruşdu.

-Ata, dükançı Murtuzəli dayı özü çəkdiyi siqaretdən göndərdi sənün üçün. Mənə də birini verdi ki, çək, gör necə gözəl siqaretdir. Vallah mənim günahım yoxdur!

Şirbalanın “günahı” əslində yetərincə idi. Murtuzəli onu papiros çəkməyə möhkəm öyrəşdirmişdi. Hətta ona atasının nisyə hesabına yazmaqla qutu ilə də siqaret verirdi. Qurbanqulu isə bundan xəbərsizdi, necə deyərlər “fil qulağında yatmışdı.”

Şirbalanın ilk baxışdan məntiqli görünən izahatının qarşısında çaşıb qalan Qurbanqulu səsini mülayimləşdirdi:

-Bala, onsuz da hamı bilir ki, siqaret zəhər kimi bir şeydir. Sən özünü zəhərləmə! Hələ siqaretdən xeyir görən olmayıb, Şirbala!

-Baş üstə, ata! Doğrudan da acı bir şey idi. Az qala boğulacaqdım. Ata, elə sən də çəkməsən yaxşı olar, qoy aparım qaytarım... – deyərək icazə gözləmədən geriye dönüb dükana tərəf qaçmağa başladı.

Uşağın bu hərəkəti Qurbanquluya çox xoş gəldi:

-Ay sağ ol Şirbala! Apar qaytar! – arxadan uca səslə dedi.

Qurbanqulu ilə oğlu arasındakı bu sonuncu dialoq onu sanki, göyün yeddinci qatına qaldırdı. Kişinin üzü güldü, çiçəyi çırtladı elə bil. “Bərəkallah Şirbala!” deyib sevincək evə qaçdı. Yazı stolunun arxasına keçdi, qələmə alacağı hekayənin adını çox səliqə ilə, iri hərflərlə yazdı: **“Siqaret çəkməyən uşaq.”**

28 - 30.07.2007-ci il.

İKİ SÜRÜCÜ

(Ərçivan kənd sakini, sürücü, rəhmətlik Fəzail Əliyevin xatirəsinə ithaf edirəm.)

Məktəbdə axırıncı dərs başa çatmış, uşaqlar üç-üç, dörd-dörd rayon mərkəzini ölkənin paytaxtı ilə birləşdirən avtomobil yolunun sol tərəfi ilə kəndin şimalında yerləşən məktəbdən kəndin cənub tərəfinə, əhəlinin daha çox məskunlaşdığı hissəsinə – evlərinə gedirdilər. Çox da soyuq olmayan payız günlərindən biri idi. Kəndin mərkəzində, avtomobil yolunun qərb tətəfində, yolun lap yaxınlığında yerləşən çayxanadakı adamların sayı bir

qədər azalmış – günorta zamanı çatdığına görə evlərinə getmişdilər. İçəridə beş-altı nəfər var idi ki, onlar da çayxanada çayçı işləyən Səlimin məzəli lətifələrinə qulaq asıb gülüşür, hərdən özləri də nə isə bəmüzə bir əhvalat danışırılar. Həsən kişi də çayxanada idi, tez-tez pəncərədən çölə – yolla gedən uşaqlara baxırdı. Uşaqların arasında öz oğlu Samiri görən Həsən pəncərəni döyəclədi, oğluna işarə etdi ki, onun yanına çayxanaya gəlsin. Çiyində idmançıların istifadə etdiyi çanta, çantada isə iki ədəd boks əlcəyi, dəsmal və sair şeylər olan Samir atasının göstərdiyi işarəni görən kimi əvvəl arxaya, sonra önə baxsa da, maşının gəldiyinə tam əmin olmamış yolun sağ tərəfinə keçmək üçün hərəkət etdi. Ondan ön tərəfdə gedən şagirdlər bir-birlərinə çox sıx yeridiklərindən öndən gələn, demək olar ki, səssiz hərəkətli xarici markalı maşını görə bilməsi üçün Samirə mane olmuşdular. Maşının sürücüsü isə siqaret alışdırmaqla məşğul olduğundan öndən gələn piyadalardan birisinin onun qarşısına çıxdığını onda görə bildi ki, piyadanın ayaqları yerdən üzüldü və o, maşının ön şüşəsi üstünə çırpıldı. Handan-hana maşını dayandırmaq lazım olduğunu dərk edən başı dumanlı sürücü əyləcə sərt təsir etdiyindən və maşının sükanını düz istiqamətdə saxlaya bilmədiyindən maşın iyirmi beş metr yol gedəndən sonra sol qabaq təkəri yolun qırağındakı xəndəyə düşdü. Xəndəyin üstündə olan kiçik beton körpücüyə toxunan maşın birdən dayandığından üstündə olan on iki yaşlı Samiri beş metrəyə qədər qabağa tulladı.

Bütün bunları çayxananın pəncərəsindən ani olaraq öz gözləri ilə seyr edən Həsən oğlu Samir hələ maşının üstündə yol gedirkən ümitsiz, ürəkdağladan bir səslə çığırdı:

- Ay Allah, balam öldü!..

Yerdə huşsuz uzanan Samirə ilk əvvəl özünü yetirən atası Həsən oldu. Uşağı qucağına götürən Həsən yolda çox aciz bir görkəmdə Allaha yalvarırdı:

- Allah, neyniyim mən?! Neyləyim mən ay Allah?!

Hadisəni yaxından, uzaqdan seyr edən adamlar hadisə yerinə cəmləşməkdə idilər ki, qırmızı rəngli bir “Jiquli” maşını düz Həsənin yanında dayandı. Yaxındakı adamlardan kim idisə maşının arxa qapısını açdı, Həsən qucağındakı uşağı, daha dəqiq desək, oğlanı böyük çətinliklə maşına daxil edib oturacağıın üstünə uzatdı, özü də onun yanında oturdu. Sürücü isə “İnşallah heçnə olmaz! Bu dəqiqə sizi mərkəzi xəstəxanaya çatdıraram.” – dedi.

Həsəni bu dəqiqələrdə uşağın sağ qalıb-qalmayacağı düşündürürdü. Əvvəl uşağın başını tələsə-tələsə, böyük həyəcanla yoxladı. Samirin başı dörd-beş yerdən partlamışdı, qan axırdı. Həsən diqqət edib gördü ki, Samirdə həyat əlaməti hiss olunur. Onu silkələyib soruşdu:

-Samir, Samir sağsanmı bala?!..

Samir nə isə bir söz dedi. Onun sözünü Həsən başa düşməsə də bir balaca özünə gələn kimi oldu və hadisələrə daha ağılla yanaşmağa az da olsa müvəffəq ola bildi.

Həsən həyatda böyük çətinliklərlə üzləşmiş adam idi. O, heç vaxt öz nikbinliyini və bir də ehtiyatkarlığını əldən verməzdi. İndi də sürücünün maşını böyük sürətlə sürdüyünü görüb ona yalvardı:

- Sən Allah ehtiyatla sür! Həmişə hadisənin içində hadisə baş verər. – dedi. Sürücü isə onu arxayın etdi:

- Arxayın ol, kişi! Mən Astaradan Bakıya gedən İranlı müsafirləri daşıyan sürücülərdənəm. Heç narahat olma, uşaq da sağalar İnşallah! – dedi.

Həsən kişi üçün dünyada yaşadığı anların ən gərgini, ən həyəcanlısı, ən unudulmazı bu an idi bəlkə də...

Bir göz qırpımında bütün həyatı gözləri önündə canlandı. O, hələ birinci sinifdə oxuyarkən atası ilə anası ayrılmışdı. Təəssüfləndirici burası idi ki, onun valideynləri bir-biri ilə qohum, – xalaoğlu-xalaqızı idilər. Anasının himayəsində böyüyən Həsən öz uşaqlığının mənəvi tərəflərini böyük məhrumiyyətlərlə yaşamışdı. Həsən təbiətə nikbin, aza qane olan adam idi. Özünü hər zaman, hər yerdə tox tutardı. Anası onu çox istəyirdi və bacardığı qədər hər istəyini yerinə yetirirdi. Anası yaxşı bilirdi ki, balaca Həsən heç vaxt heç kimin heç nəyinə həsəd aparan deyil, heç kimdən heç nə alıb yeməz. Çox ürəyi yumşaq uşaq idi Həsən. Anası işə gedərdi, Həsən evi yığışdırar, anasına yemək hazırlardı. Hətta bir inəkləri də vardı. Həsən inəyin də qayğısına qalardı. Çay sahəsi onların evinə yaxın idi. Həsən çay sahəsində bitən otlardan biçər, kisəyə doldurar, inəklə buzova gətirər, onları yemlərdi. Odun gətirmək üçün dağdakı meşəyə gedər, gücü çata biləcək ölçüdə quru və ya yaş ağac budaqlarını bir yerdə bağlar, eniş cığırıla çəkə-çəkə həyətlərinə gətirib doğrayar və səliqə ilə yığardı. Həyətdə odunları quru saxlamaqdan ötrü ağac və taxtalardan üstüörtülü anbar da tikmişdi. Bağda çoxlu calaqaltı əkmış, yaz fəslində calaq etmişdi. Həyətlərində demək olar ki, hər cür meyvə ağacları var idi...

Həsən kişi min bir xəyal içərisində Samiri düşünürdü. Samirə qədər onun altı uşağı – üç kiçik yaşlı oğlu və qızı, ümumilikdə altı uşağı bu və ya

digər səbəblərdən vəfat etmiş, böyüyüb boya-başa çatmamışdılar. Samiri əlləri içində böyüdən valideynləri onun üstündə nanə yarpağı kimi əsirdilər. “Jiquli”nin xəstəxana həyatına girib lazım olan tibb yardımı otağının qarşısında dayanması Həsəni min cür xəyallardan ayırdı. Samiri qucağına götürüb ikinci mərtəbəyə, cərrahiyyə şöbəsinə apardı. Ən əvvəl uşağın başındakı qan axan yerləri, cırılmış baş dərisinin bir neçə yerini dərmanlayıb tikdilər, sarıdılar, ayağındakı göyərmiş və bir neçə yerdən zədələnmiş yerləri də dərmanladılar. Samirin çiyin sümüyünə əl dəymək olmurdu, ağrıdan inildəyir, zarıyırdı. Rentgendə çəkiliş edəndən sonra körpücük sümüyündən bir az aşağı qolun sındığı, sümüklərin aralı qaldığı məlum oldu. Uşağın bu vəziyyətdə olmasından sarsılan Həsəni çox keçmədi ki, tibb bacıları əhatə etdi. Kimisi bint verdiyinə görə, kimisi həkimə yaranı tikməkdə göstərdiyi köməyə görə pul istəyirdi. Həsən onların istədiyi məbləği verir, dil-ağız da edirdi ki, narazı qalmasınlar. Bu zaman hadisəni eşidib kənddən şəhər mərkəzinə xəstəxanaya gələn bir neçə nəfər və daha təcrübəli, tədbirli iki qohum da özünü Həsənə yetirdi.

Samir sayıqlayırdı. Sorğu-suala bəzən cavab verirdisə də yanına gələn adamları demək olar ki, tanımırdı. Sözlərində əlaqəsizlik var idi...

Gecə düşmüşdü. Sanki qəm ləşkəri Həsəni məğlub etmiş, ona işgəncə verirdi. Cəhənnəm əzabına bərabər yaşanan bir gecə idi bu gecə...

Hələ dünən axşam qohumları Həsənə Samiri Bakıya aparmağı məsləhət bilmişdi. Samiri vuran maşının sürücüsü də səhər tezdən onları elə öz maşınındaca Bakıya aparacağına söz vermişdi. Səhər yerli həkimlərin güclü müqavimətinə qarşı çıxan Həsən bütün məsuliyyəti öz üzərinə götürməklə Samiri maşına qoyub Bakıya yola düşdü.

Bakıda çox təcrübəli bir həkim Samirin qolunu gipsə tutub bağladı. Babaxan adlı qəza törətmiş sürücünün işlədiyi taksi maşınının sahibi “Kərbəlayı” çağrılan

gözəl bir insan idi. Samirin qolunu gipsə alan həkimin haqqını verəndən sonra meyvə və bal alaraq uşağa yardım məqsədilə hədiyyə etdi. Babaxan yaralı Samiri öz evində yerləşdirdi ki, səhər onu daha bir həkimə göstərmək üçün xəstəxanaya aparsınlar.

Səhər həkim müayinəsindən sonra başında silkələnmə qeydə alınan Samiri atası Həsən çox diqqətlə izləyir, təyin edilən iynələrini özü vururdu.

Aradan üç gün keçməmişdi ki, ev sahibi - hadisəni törədən diqqətsiz, narkoman, bundan əvvəllər də qəza törətmiş, qəza nəticəsində həтта adam ölümünə səbəb olmuş Babaxanla arvadı arasında elə bir “müharibə”

başlandı ki, Həsən “Allah bunlara lənət eləsin!” deyərək yaralı Samiri götürüb kəndə yola düşdü...

Samir yavaş-yavaş sağalırdı. Həsənin ömrü isə bu hadisədən əlbət ki, qısalmışdı...

Aradan ay yarım keçmiş Babaxan Həsəngilin qapısında peyda oldu. Özü ilə də qohumlarından kimisə gətirmişdi. Təqdim etdi qohumunu Həsənə:

- Qohumumuz müxbir filankəs...

- Keçin, oturun.

Həsən onları oturmağa dəvət etdi. Çay-çörək gətirdilər.

- Babaxana rəhm edin, qoymayın ki, onu həbs edib cəzasını artırsınlar!

Bu sözləri özünü az qala deputat kimi aparan müxbir qohum dilə gətirdi. Ürəyi yumşaqdan-yumşaq olan Həsən əlindən gələni edəcəyinə söz verdi...

Bir neçə gündən sonra evlərinə gəlib Həsəndən izahat götürən müstəntiqə verdiyi izahatda Babaxanı “milli qəhrəman” səviyyəsinə qaldıran Həsən sözünə bax beləcə əməl etdi.

Görünür Həsənin izahatda yazdıqlarının təsiri olmuşdur ki, Babaxan həbsdən yaxasını qurtara bildi.

Aradan altı il keçirdi...

Həsən rayon mərkəzinə gedəndə Gömrük-Buraxılış məntəqəsi yerləşən küçəyə də baş çəkirdi, lakin Samiri xəstəxanaya çatdıran sürücünü görə bilmirdi. Bu küçəni keçən Həsən hər dəfə baş verən hadisəni xatırlayıp kədərlənir, kədərlənir düşünürdü. Düşünürdü və iki sürücünü müqayisə edirdi: Samiri idarə etdiyi maşınla vuran, onu ölümün ağuşuna verə biləcək bir qəzanı törədən məsuliyyətsiz, narkoman sürücünü və bir də təmənnasız yardım edərək fidan bir ömrü yarımçıq bitməkdən xilas edən gözəl bir insanı, xeyirxah bir sürücünü. Həmişə də Allaha şükür edirdi ki, “İlahi, nə yaxşı ki, dünyada yaxşı adamlar var!”

BAŞ TUTMAYAN SƏYAHƏT (yumoristik hekayə)

- İmir, sən bir at tap, şey-şüyləri yükləməyə, sabah yığışaq gedək “Yekdəst” qalasına.

- Nəhmət, at tapmaq məndən, de görüm nə götürəcəyik?

- Ay İmir, sənin evin tikilsin, məgər sən bilmirsən nə götürəcəyik? Yemək- içməyə gedirik də... Top-tüfəng götürməyəcəyik ki?! Dedim qalaya gedək, sən də elə başa düşdün ki, davaya-atışmaya gedirik, hə?

İmirin qəribə gülməyi vardı. Onun gülməyi onu seyr edənlərə gülüş gətirirdi. Güləndə dodaqları yana dartılır, gözləri qıyılırdı. Təbəssüm onun qulaqlarına qədər yayılırdı. Nəhmətin bu sözlərindən sonra İmirin üzündə təbəssüm peyda oldu:

- Nəhmət sənmin min bir oyunun olur. Oğul istərəm ki, sənmin əsil məqsədini qabaqcadan başa düşə bilsin. De görüm sonrasını nə fikirləşmişən?

- Ədə, Qabil danış da! İmiri başa sal, bilsin iş nə yerdədir. – Nəhmət Altayla nə işə pıçıldaşan Qabilə guya hırlənirmiş kimi dedi.

Qabildən əvvəl Altay danışdı:

- Keçi məndən! Qaynatamın qoyun-keçiləri çoxdur, balaca oğlu otarır. Ondan bir keçi alıb gətirərəm, atasına da deyər ki, çaqqal apardı. Qoyun alıb gətirsəm səsi bərk çıxacaq: başlayacaqlar yazıq çaqqalı axtarmağa. Amma keçiyə görə elə hay-küy qaldırmazlar. Həm də keçini kəsib kabab eləyəndən sonra dərisini aparıb onların qoyun otardıqları yerə yaxın kolluğa atırıq, çaqqallar didib-dağıdar. Onlar da yerə düşüb qalan keçi tüklərini görüb elə yəqin edərlər ki, çaqqallar yeyib keçini...

İmir şaqqanaq çəkib güldü:

- Pah atonnan, ədə sən mənmin xalaoğluma sataşasan gərək? Daha sənə sözüm yoxdur!

Altayın qayınatası İmirin xalası oğlu olsa da bu sözləri o, elə-belə, zarafatla dedi.

- Hə, qaldı araq, pivə və başqa şeylər. İki yeşik pivə və araq almaq da məndən – bu sözləri də işin əsas təşkilatçısı Nəhmət dedi.

Çörək, qab-qacaq, salat, ayran və sair şeylər də qaldı Qabilin öhdəsinə.

Bu dörd nəfər birinci dəfə deyildi bir yerə yığışmaq barədə danışdı. Onlar buna bənzər tədbirləri çox keçirmişdilər. Arada iki-üç ay idi ki, fasilə yaranmışdı. Yaxşı ovçu olan İmirlə, Qabil bu söhbətdən əvvəl, yəni axırıncı dəfə qaban ovlamışdı. Qaban ətinə bişirmək üçün bu dörd nəfərin heç birinin evində razı olmamışdılar. Hətta heç kimin evindən onlara qab-qacaq verən də olmamışdı. İmir öz qoca anasının ləyənini götürmüş, onu

sabunla yaxşı-yaxşı yuyandan sonra qaban ətini həmin ləyəndə qovurmuşdu. Dostlar tərəş stəkanları araqla doldurub əvvəl İmirin sağlığına, sonra da namaz qılan qoca anasının sağlığına vurmuşdular. Əhvalat baş vermişdi yaxın yaşıl meşəlikdəki bulaq başında. İmirə sataşib demişdilər, “Anan səni evdən qovacaq, arxayın ola bilərsən!”

Düzdü, İmir evdən qovulmasa da yaxşıca “qarğış yağışına” tutulmuşdu. Axırda da anası ləyəni havadan necə vızıldadıb atmışdısa ləyən başqa planetlərdən uçub gələn naməlum boşqablar kimi fırlana-fırlana gedib düşmüşdü onların həyatından aşağıda yerləşən qonşunun evinin damı üstə. Şifer örtüklü dam üstə düşən ləyən elə bərk gurultu qoparmışdı ki, qonşular evdən bayıra qaçaraq Allaha yalvarmışdılar: “İlahi nə oldu görəsən, özün bizi xəta-bələdan saxla!” İmir həmin gecə bərk sərxoş olduğundan anasının qarğışları ona laylay kimi səslənmiş, yuxusunu bir az da şirin eləmişdi.

Nəhmətin arvadı üzünü yaşmaqla örtmüş, onun çay içdiyi stəkan-nəlbəkini təndirdən götürdüyü küllə yaxşıca sürtüb təmizləmişdi.

Qabilə isə “gözün üstə qaşın var” deyən olmamışdı. Sadəcə onun qaban ətindən istifadə etməsi adi bir iş idi.

Altayı sərxoş görən arvadı onun yerini rahatlayıb yatızdırmışdı ki, dava-dalaş düşməsin. Çünki, dava düşəcəyi təqdirdə zərərçəkən arvad olacaqdı.

İmir “at tapmaq məndən” deyəndə Ayil adlı bir köhnə tanışın atını nəzərdə tutmuşdu. Sabahkı gün at hazır olsun deyə elə bu gün özünü verdi Ayilgilin kəndinə. Çayxanada Ayili aradı, dedilər ot gətirməyə gedib at ilə. İmir çayxanada oturub gözləməyə başladı. Çünki, Ayilgilin evinə gedən yol çayxananın böyründən keçirdi.

Çox keçmədi əvvəl yekə bir ot şələsi, sonra isə ot şələsinin altında hərəkət edən at və atın başına keçirilən noxtanı əvəz edən ipdən yapışib atı darta-darta yeriyan Ayil uzaqdan göründü. Köhnə tanışlar görüşüb-öpüşdülər, danışdılar, razılaşdılar. Ayil otu evə aparandan sonra atı gətirib İmirə təhvil verdi.

At çox fağır bir at idi. Hətta deyəsən adamlardan qorxurdu da. Bu atın bir xasiyyəti vardı ki, onu oxucuya bir qədər sonra deyəcəyəm.

Nəhmət araqla və pivə almaq üçün özünü verdi yeməqxana müdiri Mahmudun yanına. Salamlaşdılar, hal-əhval tutdular, razılığa gəldilər. Sabahkı gün Nəhmət lazım olan şeyləri Mahmudun yeməqxanasından nisyə götürəcəkdı.

Altay qaynına ciddi qaydada “partiya tapşırığı” verəndən sonra səhər tezdən keçinin evlərinə gətiriləcəyindən arxayın olub aram tapdı.

Qabil isə bütün işləri oğluna və arvadına həvalə edib özünü verdi pivə içməyə.

Bəli, səhər saat səkkiz tamamda dörd nəfərlik “Alpinist qrupu” düzəldi yola.

Açıq havada “yekdəst” qalasından baxanda rayon ərazisinin təxminən yarısını görmək olurdu. Bu qala bir-birinə söykənən üç dağdan birinin ən hündür zirvəsində yerləşirdi. Diqqətlə baxdıqda burada qala divarının həqiqətən də haçansa mövcud olduğu, zaman keçdikcə uçub dairəvi bir təpə əmələ gətirdiyini görmək olurdu. Ətrafda ucaboylu palıd ağacları bitmişdi. Divarların qalıqları ilə əhatə olunmuş qala meydanında cır əzgil, qaragilə, qaratikan, dəmirağacın böyüməyə imkan tapa bilməyən kolları və sair kollar bitmişdi. Buraya gəlib çatmaq üçün dağın ətrafında xeyli yol getmək lazım gəlirdi. Uçurumun üstündən keçən yol daha təhlükəli idi. Uçurum çox dərin olduğundan aşağı – dərəyə baxarkən adamın başı gicəllənirdi. Hələ uçuruma gəlib çatmamış qəbirstanlığın yanından keçmək lazım gəlirdi. Bu qəbirstanlıq adı qəbirstanlıq deyil, həm də ocaq idi – ağır yer idi. Bu yerdən keçənlər ocağa etiqad göstərir, onu salamlayır, “Fatihə” surəsini bilənlər bu duanı oxuyur, adi adamlar isə ocağa yalvarır, ondan öz arzularının həyata keçməsində köməklik diləyirdilər. Yekdəst qalasına aparan yol məhz belə bir yerdən keçirdi. Atın cilovundan tutan İmir lap irəlidə, İmirin ardınca üstünə iki yeşik pivə, araq, göy-göyerti, çörək , ayran, su və ən əsası: ayağı bağlı keçi yüklənmiş Ayilin verdiyi at, atdan sonra “Yekdəst səfəri”nin müəllifi, təşəbbüskarı Nəhmət, Nəhmətdən sonra “keçini çaqqal yedi” adlı əməliyyatın müəllifi və icraçısı Altay, Altaydan sonra isə dünyada heç bir dərdi ürəyinə salmayan, heç bir məsuliyyəti üzərinə götürməyən, səhər tezdən bir neçə şüşə pivə içib yola düzələn Qabil gedirdi. Onlar zarafatlaşa-zarafatlaşa gəlib qəbirstanlığın böyründən keçərkən indi anladılar ki, böyük bir günah işlədirlər. Dediym kimi bu ocağın yanından keçən hər bir adam qorxu keçirir və o qəqiqə özündən asılı olmayaraq xəyal edirdi ki, “görəsən bir günah eləmədim ki?!”

Çar-naçar qəbirstandan ötüb uçurumun üstündən keçən dar cığıra çatdılar. Uçurumun üstündəki cığırla bayaq dediyim ardıcılıqla yeriməyə başladılar. İmir ki, bu atı Ayildən almışdı bir günlüyə, bayaq dediyim kimi bu atın bir qəribə xasiyyəti də var idi. Əslində bu, qəribə xasiyyət yox, əqidəsiz, zalım Ayilin fəaliyyəti nəticəsində atda əmələ gələn

özünümüdafio instinkti idi. Ayıl çox qəddar və səbirsiz adam idi. Hər dəfə atı otlar o qədər yükləyirdi ki, at ot şələsinin altında itib-batardı, şələni güclə aparardı. Ayıl atın cilovundan yapışib onu ot şələsi altında evə aparan vaxtlar yazıq at bir an gecikirdisə Ayıl arxaya dönüb atın üzündən yumruqla vurardı. Bir neçə il davam edən bu yumruq zərbələrindən at çox qorxurdu. Onu aparan adam kim olur olsun, geriye döndümü, at iki addım geriye qaçır, üzünü də yuxarı – havaya qaldırırdı ki, vurulacaq yumruq zərbəsindən yayına bilsin.

Cərgəyə düzülüb yol gedən “ekspedisiya”nın lap axırncı adamı, pivədən artıq yarısxəş vəziyyətdə olan Qabil cibindən bir konyak şüşəsi çıxararaq İmirə göstərmək üçün havaya qaldırır və İmiri çağırır:

- Ay İmir, bir bura bax, gör nə almışam!

Cərgənin əvvəlində, atın cilovundan tutub yeriyən İmir cərgənin arxasında yeriyən Qabilin ona nə göstərmək istədiyini bilmək üçün dönüb geri baxmağını gördü: yazıq at özünü Ayıldən hər gün bir neçə dəfə aldığı yumruq zərbəsindən qorunmaq üçün geriye dartındı, müvazinətini saxlaya bilməyib uçuşma yuvarlandı. Az qaldı ki, İmiri də özü ilə uçuşma aşırınsın. Yaxşı ki, İmir atın cilovunu vaxtında əlindən buraxdı, yaxınlıqdakı nar kolundan yapışdı. Yoxsa o da dərəyə aşacaqdı.

Atın dərəyə aşdığını görüb ah-vay etməyə başladılar: İmir iki əlini qaldıraraq başına çırpırdı ki, “Ayılə nə cavab verəcəyəm?”

Nəhmət qışqırdı ki, “heyif araqlardan, pivə şüşələrindən! Hamısı xıncım-xıncım oldu...”

Altay əlavə etdi ki, “heyif keçidən, murdar oldu, doğrudan da çaqqallara qismət oldu.”

Qabil isə, “Kül sənin başıya İmir, Allah səni vurmuşdu, bir atı saxlaya bilmədin! Səndən adam çıxmaz!” – dedi.

Uçuşumdan dərəyə yuvarlanan at hələ dərədəki daşlar üstə çırpılmamışdı ki, onun üstünə yüklənmiş keçi havada yazıq-yazıq mələdi...

KƏLƏ QURBAN KƏSİLDİ

(*yumoristik novella*)

Çay fabrikində fəhlə işləyən Nəsrullah altmış beş yaşlarında orta boylu, arıq, bəmərə bir adam idi. Danışarkən sözlərdəki hərfləri dalqabaq

tələffüz edər, cümləni axıra qədər deməmiş yenisini başlardı. Danışığ zamanı nitqindəki tələskənlik həmişə hiss olunurdu. Onun xasiyyətində qəribə bir hiyləgərlik olsa da çox vaxt çaşıb düzünü deyərdi.

Ölkədə “durğunluq dövrü” adlandırılan vaxtlar idi. Bu elə bir dövr idi ki, yuxarıdan verilən göstərişlər xeyir gətirdi-gətirmədi, həyata keçməli idi.

Rayondakı çay fabriki bütün gücü ilə gecə-gündüz işləyirdi. Soluxdurulmuş yaşıl yarpaqların qurudulma şöbəsində iş daha çətin idi. Neçə-neçə qurutma sobası işləyən bu şöbə cəhənnəmin canlılar dünyasında əyani nümunəsi idi. Qurutma şöbəsində iş digər şöbələrə nisbətən çətin olduğundan bu şöbədə işləyən fəhlələrə daha çox əmək haqqı yazılır və hətta qeyri-qanuni olaraq onları əlavə saatlarda işlətməklə əvəzində onlara hazır quru çay payı da verirdilər. Qurutma sexində iş daha çox məsuliyyət və diqqət tələb edirdi. Əgər bu sexdə (və ya şöbədə) hər hansı bir sobaya nəzarət edən fəhlə qurumuş çayı vaxtında sobadan kənar etmirdisə məhsul təkrar olaraq sobada dövr edir, ikiqat quruduğundan yanmış hesab edilirdi. Yanmış olan quru çay isə çıxdaş edilib atılmaq üçün yeşiklərə doldurulurdu.

Qurutma sexində fəhlə işləyən Nəsrullah “qaz vurub qazan doldurmaq” fikrinə düşərkən məxsusən yanmış çaydan yararlanmaq məqsədini güdmüşdü. Hər dəfə bir kilo yaxşı çayla yanmış çayı qarışdırırdısa iki kilo qarışıq çay əmələ gəlirdi. Hər gün iki kiloluq bükülünü gizlicə evə aparıb künc-bucaqda gizlədirdi ki, fabrikdə mövsümi iş başa çatandan sonra satıb pula çevirsin. Beləliklə evdəki qab-qacaq, sandıq, çamadanlar, paltar şkafinin üstündəki samovarın içi, içiboş şüşə çayniklər, yay olduğundan evdə yandırılmayan sobanın içi və hətta sobanın tüstü borusu da quru çayla doldurulmuşdu. Bütün bu əşyalar ona görə çayla doldurulmuşdu ki, bir qədər məxfilik əldə edilsin.

Bəs nəyə görə gizlədilmişdi?

Ona görə ki, Allah eləməmiş qonşulardan kimsə şanlı milis işçilərinə Nəsrullahdan çuğulluq edib xəbər verə bilərdi və bunun da nəticəsində Nəsrullah “gedər-gəlməzə” vəsiqə ala bilərdi.

Axır zamanlar gözü heç nədən doymayan Nəsrullah bilmirdi ki, fabrikdən daşdığı çayları harada gizlətsin. Heyvanlar saxlanılan tövlə də bu işə yaramırdı. Çünki quru çay güclü iy götürmə qabiliyyətində idi, tövlədə saxlanmaqla mal təzəyinin və ya sidiyinin iyini özünə götürərdisə onda həmin çayı heç kim ondan almayacaqdı. Əgər alan tapılacaqdısa da şübhəsiz ki, bundan agah olan kimi aldığı çayı geri qaytaracaqdı.

Odur ki, bir qərara gələ bilməyən və heç bir qonşuya etibar etməyən Nəsrullah fikirləşdi ki, hər gün əldə etdiyi çayı fabrikin ətrafında dolaşan adamlara təqdim etsin, müştəriyə elə oradaca bir qədər ucuz qiymətə satsın, bununla da iş bitsin, qurtarsın getsin.

Bunun çox ağıllı bir fikir olduğunu dəfələrlə götür-qoy edən Nəsrullah özünü inandırır və arxayın etdi ki, düz yoldadır.

Bir neçə gün əvvəl rayon Dövlət Təhlükəsizliyi Komitəsinə məlumat daxil olmuşdu ki, çay fabrikindən çoxlu miqdarda çay oğurlanır, əldə satılır. Daxil olan məlumatların doğruluğunu yoxlamaq məqsədi ilə reyde çıxan əməkdaşlardan biri çay fabrikinin dəmir darvazasından bir qədər aralı, çayxanada oturub ətrafdakı adamları diqqətlə nəzərdən keçirirdi. Qoltuğunda nə isə bir şey olan Nəsrullahı görən kimi tez ona yanaşdı. Nəsrullah ürəyində “Deyəsən bunu Allah göndərib” deyərək fikirləşdi. Ürəyindəki cümləni də sona qədər fikirləşməmiş tələsə-tələsə sonrakı kəlmələri dilə gətirdi:

- Qardaş, iki kilo əla çayım var, ucuz verirəm sənə, al apar, gör ki, “Nəsrullah” çayının dadı necədir?!

- Lap yaxşı, alıram, amma ay kişi iki kilo çay çox azdır. Mənə çoxlu çay lazımdır. Maşınla gəlmişik iki nəfərik, bəs sonrası necə olsun? – soruşdu.

- Sizi Allah göndərib öz canım üçün. Evdə xeyli quru çayım var. Gedək yükləyim maşına, götürün aparın. Həm evdə yer açılınsın, həm də sizin işiniz düzəlsin...

- Gəl görək kişi, gəl görək! Otur maşına – deyərək müştəri Nəsrullahın qolundan yapışdı, onu gəldikləri üstüörtülü UAZ maşınına mindirdi.

- Getdik!

Sürücü Nəsrullahın göstərdiyi yolla sürüb maşını onların kəndində onların həyətinə saldı.

Nəsrullah arvadını səslədi:

- Arvad, uşaqları göndər ora-bura uzaq getsinlər. Yoxsa mənə çaşdırıb eləyərlər. Özün də mənim ulu babamdan qalan tərəzini götür gəl bura!

Təhlükəsizlik idarəsinin əməkdaşını gəzdirən sürücü bütün bu işlərə həvəs göstərərək maraqlanmırdı. Maşından həvəssiz düşdü.

Müştəri özünü bir qədər zabitəli aparsa da ondan qətiyyətlə şübhələnməyən mal yiyəsi sanki göyün yeddinci qatında qanad açıb uçurdu. Nəsrullahın arvadına dediyi sözləri eşidən müştəri:

- Ulu babanın tərəzisi vecə gəlməz! Çayı yükləyirik maşına, aparıb böyük tərəzidə birdəfəlik çəkirik. Sənin bir qram artıq çayın da mənə lazım deyil, pulunu verərəm, minərsən taksiyə, ya Allah, sürdürərsən düz evə! – dedi.

Nəsrullah bu sözlərdən çox sevindi, düşündü “Bunlar əsil Allah adamı imiş, şükür sənə İlahi!”

Əvvəl evin içində divar dibində yığılan və yorğan-döşək kimi üstü örtülən çay bağlamaları daşınıb yükləndi maşına. Sonra sandıq, daha sonra çamadanlar boşaldı, yükləndi, sobanın içi, tüstü borusu boşaldıldı, daşındı maşına. “Müştəri” maşına mindi, Nəsrullahı da çağırdı ki, gəl gedək! Bu zaman Nəsrullahın yadına rəfdəki şüşə çayniklər düşdü.

- Çaynik, çaynik... – deyib kəkələdi, – çayniklər qaldı...

“Müştəri” dodaqaltı nə isə dedi, söyüşmə söydü, başqa sözmü dedi, Nəsrullah anlamadı. Bir qədər sonra bərkdən dediyi sözləri isə hamı eşitdi:

- Nəlbəkiləri də yoxla...

Həyətdən eşiyə yollanan maşının arxasınca Nəsrullahın arvadı bir kasa su səpdi.

Nəsrullah bir də baş verənləri o zaman anladı ki, maşın milis şöbəsinin həyətinə daxil oldu...

İki gününü yarıqaranlıq kamerada keçirən Nəsrullahı birbaşa rəisin yanına gətirdilər.

Yazı yazmaqla məşğul olan milis şöbəsinin rəisi handan-hana zəhmət çəkib başını azacıq yuxarı qaldırdı və eynəyinin altından diqqətlə Nəsrullaha baxmağa başladı. Qarşısındakı adamda bəməzəlikdən, hiyləgərlikdən əsər-əlamət qalmamışdı. Beli bir qədər donqar, saqqalında ağ tüklərin əksəriyyət təşkil etdiyi, özünü itirmiş, əzgin görkəmli, gözlərindən yorğunluq və narahatlıq duyulan çox məzlum bir adam durmuşdu rəisin gözləri qarşısında. Ömründə ütü görməyən paltarı Nəsrullahın əynində biabırçı vəziyyətdə idi. Rəisin ürəyi daşdan möhkəm idisə də, bu adamlara bənzər adamları çox görmüşdüsə də bu dəfə ki cavabdeh şəxsin görünüşü onun qəlbində çoxdan sönmüş olan mərhəmət hislərini oyatdı, ömründə ilk dəfə ürəyi yandı, sual etdi:

- Ay kişi, çoxdanmı oğurluqla məşğulsan? Bəlkə evində gizlətdiyin çayı satdırmaq üçün fabrik müdiri veribdir sənə?

Nəsrullahın ən ehtiyat etdiyi sualı rəis ona vermişdi: “Çayı müdirinmi verib?”

Bu sualın verilməsini Nəsrullah ona görə istəmirdi ki, işlədiyi fabrikin müdiri xeyirxah, həm də rəhmli adam idi. Heç kimi incitməzdi.

Nəsrullahı fabrikdən çay apararkən bir neçə dəfə görüb müşahidə etmişdisə də üzünə vurmamış, “yəqin özü həya edər” düşünmüşdü.

Nəsrullahın görkəmi belə idi ki, onu görən hər kəsin ürəyində ona qarşı xüsusi bir mərhəmət oyanırdı. Bir də ki, Nəsrullahın Allah saxlasın, uşaqlarının sayı neçə idi, heç kim dürüst deyə bilməzdi. Orası məlum idi ki, Nəsrullah oğul-uşaq sarıdan korluq çəkmirdi. Dövlət Təhlükəsizliyi Komitəsinin əməkdaşı Nəsrullahı gətirib rayon milis şöbəsinə təhvil verəndən sonra şöbənin yarıqaranlıq kamerasında iki “unudulmaz” gün keçirən, bu iki gün ərzində hadisələri götür-qoy edən Nəsrullah fabrikin müdirini “satmayacağını” qəti olaraq qərara almışdı. Əslində çay fabrikinin direktoru “satılmalı” bir iş də görməmişdi. Milisə düşməsinin səbəbi elə öz sadələvhlüyü, “çay əməliyyatında” müəllifliyi və bacarıqsız icraçı olmağı idi.

- Əmi sənə qurban olsun, ay rəis! Bu tamahkarlıq ki var, çox adamın evin yıxıb. Vallah “otxod” çay idi, atılmalı idi, heyfim gəldi, apardım evə. Fikirləşdim imkansız adamlara ucuz qiymətə sataram, uşaqlar cır-cındır içindədir, onlara bir paltar alaram, amma görürsən də kimə rast gəldim! Bu iki gün mənə iki illik həbsdən də ağır keçdi. Bir qələtdi eləmişəm... səni gördüm, elə sevindim, elə sevindim ki...

- Mənim qapımdan bir dəfə içəri girənlər bir daha bura girməyi arzulamır, kişi! Sən niyə sevinirsən?

- Qurban olum belə sənin o eynəkli gözlərinə! Gözlərində mərhəmət gördüm, sifətin nurludur, qadan alım. Vallah sənə ürəyim elə qızır ki, elə qızır ki,... amma qorxuram əsil sözümü deməyə.

Rəis eynəyi gözündən tamam götürdü, dövlət əhəmiyyətli mühüm bir söz eşidəcəyini güman edib sevindi. Sevindi ki, yəqin fabrikdə ciddi oğurluq faktları var. Belə olan təqdirdə iki şey gəldi durdu rəisin gözləri önündə: Yüksək rütbə və ya qazanc. Odur ki, “çay oğrusu”na tərəf bir neçə addım atıb dayandı. Ona çox yaxın getmədi. Deyəsən onun geyimindən iyrənmişdi.

- Kişi, sən heç nədən və heç kimdən qorxma, heç məndən də qorxma! Sözünü cürətlə desən sənə rəhmim gələr.

Hələ uşaqlıqdan səbirsiz adam olan rəis yaşa dolduqca tamam hövsələsiz olmuşdu. Həm də yaxşı bilirdi ki, qorxaq adamlardan söz çəkmək cəsarətli adamlardan nəsə soruşub öyrənməkdən bəzən daha çətin olur. Başqa sözlə, rəis mıxı taxtadan çəkən ehtiyatlı dülgərlər kimi çalışırdı ki, kəlbətin mıxının başını qoparmasın, yoxsa mıxı taxtadan çəkib çıxarmaq müşkül olacaqdı. Nəsrullahın nə demək istədiyini öyrənmək istəyən milis

rəisinin səbri tükənmək üzrə idi. Bu səbəbdən gözləri qızarmış, tez-tez qırılırdı. Şübhə yox idi ki, damarlarında qan təzyiqi yüksəyə qalxmışdı.

Rəisin sözlərindən ürəklənən Nəsrullah ürəyində götür-qoy etdiyi fikri çox ehtiyatla, qorxa-qorxa rəisə çatdırdı:

- Qadan alım, ay rəis, bilirsən nə var? Bu quru çay ki, var ha, bu dəmləndi, içildi, atıldı, qurtardı getdi. Demək, bir az dərindən fikirləşsən görərsən çay qurtardı getdi, qaldıq biz: mənə bizim möhtərəm, mərhəmətli milis rəisi, sən. Məni də basdılar bir-neçə il, getdim, itdim. Qaldın tək cə sən, qadan alım! Bəs burda sənəin xeyrin nə oldu? Deyirəm, tövlədə yaxşı bir kələ varımdır. Çox kök olmasa da, yaxşıdır, altmış-yetmiş kilo çəkisi olar. Qadan alım rəis, sən gəl bu işdə mənə kömək elə, hardasa bir iyirmi beş gündən sonra adam göndər kələni verim gətirsin sənə. O vaxta qədər yemini gücləndirərəm, kəpək alıb yedirərəm heyvana, canını qaşovlarıq bir az da kökələr, olar əla vəziyyətdə! O kələ sənəin qismətin imiş, qadan alım! Nə deyirsən başına dönüm?

Nəsrullahdan sensasiyalı məlumat gözləyən rəisin qanadları göyün yeddinci qatında necə qırıldısa birbaşa yerə enməyə başladı. Çox yüksəkdə uçduğundan hələ yerə çırpılmamış özündə güc tapa bildi, yerdən əvvəlki hündürlükdə olmasa da, uçmağını davam etdirdi, Nəsrullaha çəpəki nəzərlərlə baxdısa da dillənmədi. Bir qədər fikirləşəndən sonra Nəsrullahdakı cürətə ürəyində “Əhsən!” dedi:

- Kişi, məntiqlə danışmağı harda öyrənmisən belə? – soruşdu, cavabı gözləmədən – sənəi cəzadan tamamilə qurtaracağım söz vermirəm, amma cəzanı yüngülləşdirməyə çalışacağım söz verirəm. Yəqin prokuror da işdən xəbərdardır. Əgər sənəi çağırıb eləməsə, sənəi müstəntiq hökmən çağıracaq, onunla da dil tapmağa çalışarsan. İndi isə get evə, gözlə. Kişi, kələni yaxşı kökəldin ha!..

Milis şöbəsinin həyət qapısından bir ayağını çölə qoyub evə getmək istəyən Nəsrullahı arxadan milis serjantı səslədi:

- A kişi, dayan! Sənəi prokuror çağırır...

Nəsrullah milis serjantının müşaiyəti ilə prokurorluğun binasının birinci mərtəbəsindən pillələri çıxaraq ikinci mərtəbədə yerləşən prokurorun kabinetinə daxil olmaqdan ötəri sağ ayağını içəri qoyar-qoymaz üz bəüz masanın arxasında ucaboylu, enlikürək, pəhləvan cüssəli, dağ boyda kişi – prokuror yerindən top kimi atıldı-düşdü, yumruğunu stola elə çırpdı ki, stolun üstündəki nimçədə qoyulmuş, yarıyadək su doldurulmuş qrafın və onun böyründə qərar tutan stəkan bir-birinə dəyib cingildədi. Nəsrullah o dəqiqə geri qaçmaq istədi və qaçdı da. Nəticədə

arxadan onu izləyən milislə elə toqquşdu ki, yazıq serjant yerə yığıldı. Başındakı furajkası yaxındakı pilləkənin meydançasından üzü aşağı birinci mərtəbəyə diyirlənə-diyirlənə yol aldı. Furajkanın diyirləndiyini görəndə serjant cəld ayağa qalxaraq sevimli baş geyiminin arxasınca qaçdısa da onu tuta bilmədi. Furajka ikinci mərtəbədən diyirlənərək birinci mərtəbədən pillələrlə ikinci mərtəbəyə qalxmaq istəyən makinaçı qızın ayağına toxundu, bir neçə dövrə vuraraq dayandı, daha diyirlənmədi. Makinaçı qız furajkaya böyük hörmət və nəzakətlə bir addım geri çəkildi ki, furajkanın yiyəsi sevimli papağını götürə bilsin...

Nəsrullahın bu cür qorxub geri çəkilməsi dostları ilə həmişə yumorla danışan prokuroru daxilən güldürmüş, onu bir qədər mülayimləşdirmişdi deyəsən. Bu, onun Nəsrullaha ünvanladığı sözlərdən hiss olunurdu:

- Bədbəxtin biri, bədbəxt! Bu heç oğruya oxşamır...

Bu sözləri eşitməyən Nəsrullah yenidən qapını açıb içəri daxil olanda “dağ boyda” kişi ona belə dedi:

- Məyər bu dövlətin yiyəsi yoxdu ki, hərəniz bir tərəfdən mişovul kimi söküb daşıyırsınız? Bilirsən bu cür işlərə görə adama neylərlər?

Milis rəisi ilə əldə etdiyi “razılaşmadan” ruhlanan Nəsrullah bir qədər cürətli olmağa çalışdı.

- Qadan alım, haqlısan! Dədəmi də söysən haqlısan! Bir qələtdi eləmişəm. Sən hər mənim kimi adama görə bu qədər hirsələnmə, sənə ziyandı axı qadan alım. Vallah baxıram elə sən də mən yaşda olarsan. Dünyagörmüş adamsan, sir-sifətindən nur yağır, hesab elə mən də sənə sinif yoldaşın. İndi düşmüşəm də qadan alım! Çay da ki, qaytarıldı yerinə, fabrikin anbarına. Məni də tutdurursunuz, gedirəm. Qalırırsınız siz. Bəs sizə nə qalır? Əlbəttə heç nə... Amma icazə versəydin bir söz deyərdim, sizə də bir şey qalardı...

“Dağ boyda” kişi necə qızıb hirsələnmişdisə Nəsrullahın bu sözlərindən sonra buz kimi soyudu. Ona gah “sən”, gah “siz” deyib müraciət edən Nəsrullahın sonuncu sözləri onun diqqətini çəkdi.

- De görüm nə deyirsən? “sinif yoldaşı”...

“Sinif yoldaşı” sözlərinin istehza ilə deyildiyini Nəsrullah başa düşüb, fərqi var bilmədi, heç o həvəsdə, o qeyrətdə də deyildi.

- Qadan alım, bir dənə kələ varımdı tövlədə, çəkisi altmış beş-yetmiş kilo olar. Deyirəm sən bu işləri çürüt, mən də gedim kələni kökəldim. İyirmi beş günə adam göndər aparsın.

“Sinif yoldaşı”nın “nurani” üzündə təbəssüm əlamətləri aydın sezildi. Bu o demək idi ki, işlər yaxşı olacaq.

Prokuror kimi ağır çəkili bir instansiyadan keçən, bu maneəni də dəf eləməyi bacaran Nəsrullahın yaşadığı kənd sovetliyinə bir gündən sonra müstəntiq zəng edib onu rayon mərkəzinə sorğu-suala çağırırdı.

Nəsrullah təhlükənin hələ sovuşmadığını gözəl bilirdi. “Dad bu müstəntiqin əlindən!” fikirləşirdi, “Acıdilovu tanımayana lənət!”

Prokuror yumruğu stola necə çırpmışdısa Nəsrullah hələ də qorxusundan özünə gələ bilmirdi. Gözünü qırpa-qırpa növbətçi milis nəfərindən müstəntiq Acıdilovun hansı ünvanda qərar tutduğunu soruşub öyrəndi. Məlum oldu ki, rəisin otağına qonşu olan otaqda yerləşir. Nəsrullahı fikir götürdü ki, görəsən rəislə müstəntiqin otağını bir-birindən ayıran divarın qalınlığı kifayət qədərdimi? Səs keçirirmi? Əgər səs keçirmiş olsa qanı batacaq...

Qapıların üstündəki yazıları hecalayıb oxuyan Nəsrullah müstəntiqin otağının qapısını yazıları oxumadan da tapa bilirdi. Çünki, Acıdilov milis rəisi ilə böyürbəböyür, otaq qonşusu idi və Nəsrullah da burada dolaşib aza bilməzdi. Ən əsası da budur ki, zalımlığı ilə Acıdilov nəinki milis şöbəsində, hətta bütün rayonda məşhur idi. Belə bir adamın qəbuluna, özü də ki, istintaqa gedəsən – Allah heç bir bəndəsinə göstərməsin!

- Gəl görək!

Yarıxırıltılı, yarıbağırtılı bir səs qapını döyən Nəsrullahın qulağında özbəklərin qədimdə car çəkərkən istifadə etdikləri uzun, zurnayabənzər musiqi aləti kimi səsləndi. Belə əcaib və dəhşətli səsin ikinci dəfə səslənməməsi üçün Nəsrullah bütün qorxuları dəf edib özünü içəri sala bildi.

Əvvəl-əvvəl siqaret tüstüsündən otaqda heç kimi və heç nəyi görə bilmədi.

- Qapını açıq saxla! – sözlərindən sonra geri dönüb qapını açdı.

- Keç otur, cəld ol! Hansı səbəbə görə oğurluğa qurşanmısan? Danış görək!

- Yoldaş Acıdilov, belə sənin danışan dilinə qurban! Allah məni öldürsün ömrümü sənə bağışlasın, sənin balalarına qurban olum mən! Bir qələtdi eləmişəm, keç günahımdan! Rəisin də mənə ürəyi yandı, prokuror da bağışlayıb məni. Tək bir sən qalmısan. Deyirlər sən çox rəhmli adamsan. Mən də əliboş gəlməmişəm, sənin...

Axırıncı kəlməni eşidən müstəntiq bayaqdan sözləri bolşeviklərin köhnə pulemyotu kimi ona boşaldan Nəsrullahı tez dayandırdı:

- A kişi, dayan! Necə yəni əliboş gəlməmişəm?

Acıdillov elə başa düşmüşdü ki, Nəsrullahın əlləri də olmasa yəqin ki, cibləri pulla doludur. Odur ki, düşündüyünü yəqin edib dəqiqləşdirmək və aram tapmaq istəyirdi.

- Qadan alım, demək istəyirəm ki, evdə yetmiş kiloqramlıq bir kələ var, bağlamışam tövlədə. Həmin kələ bu gündən olsun sənin. Mən yazıq adamam, türmədə ölərəm. Mənə kömək elə!

- Doğru deyirsən, yoxsa...

- Sənə qurban, sənin kimi hörmətli bir adama mən qələt eləyərəm yalan deyərəm. İyirmi beş günə kimi vaxt ver, bir az da kökəldim, gəlsinlər aparsınlar...

- Kişi, ağıllı adama oxşayırsan, amma səni elə-belə buraxa bilmərəm. Çayın çəkisini 10-15 kiloqrama endirib yazacağam. Sənədlərin gedəcək məhkəməyə. Gör məhkəmə sədri ilə nə təhər dil tapırsan.

Şahın hüvurundan geri çəkilən adamlar kimi müstəntiq yoldaş Acıdillova baş əyən Nəsrullah “zadni xodla” özünü otaqdan bayıra saldı. Hələ koridorda da dua edirdi ki, birdən məhkəmə sədri yadına düşdü, səsinə xırp kəsdi.

Milis şöbəindən birbaşa çay fabrikinin müdirinin yanına gələn Nəsrullahı müdir az qaldı ki, öpüb qucaqlasın. Çünki, Nəsrullah “imtahan”dan mərd çıxmışdı. Müdirə qarşı hətərən-pətərən danışmamışdı, müdir Nəsrullahı başa saldı ki, məhkəmə sədrinə görə qorxub eləməsin:

- Uzaqbaşı dövlətə aldığı maaşdan on faiz ödəməli olacaqsan. Darıxma, biz də sənə köməklik edirik. Bir il bir gün kimi ötüb keçəcək.

Fabrik müdiri necə demişdisə elə də oldu. Aradan on beş gün keçmişdi ki, məhkəmə Nəsrullahı çağıraraq iclas keçirdi. Onu gələcəkdə intizamlı olmağa dəvət etdi və s.

Kim Nəsrullahı görürdüsə:

- Ay kişi, sən ki, bu işdən qurtara bilmisən, təcili qurban kəsməlisən Allah yolunda! – deyirdi.

Nəsrullah dindar adam idi, amma elə də möhkəmindən yox. Son zamanlar idi ki, yasin oxumağı öyrənmişdi, kiril əlifbası ilə. Cümə axşamı və cümə günləri adamlardan aldığı pulların müqabilində qəbirstana gedər, ölürlərə yasin oxuyardı. Fabrikdən apardığı çayı isə oğurluq hesab eləmirdi. “Hamı aparır, mən də aparıram” fikirləşirdi.

Həm də ki, “fabrik dövlətindi də, kiminsə şəxsi malı deyil ha! Mən aparmaram, aparana aparar,” Allaha inansa da yarımçıq dindar olduğundan bəzən fikirləşdiklərini dilə də gətirir və “Vallah düz deyirəm” deyirdi.

Nəsrullah qonşulara və fabrikdə işləyənlərə xəbər elədi ki, “bir dənə kələ varımdı, sabah qurban kəsəcəyəm, kim gəlir gəlsin pay aparsın.”

Kələni sabahkı gün qurban kəsdi, payladı adamlara...

Milisə düşdüyü gündən düz iyirmi gün keçirdi. “Mərhəmətli rəis”, “Dağ boyda” kişi və bir də müstəntiq Acıdlovun gəlib kələni aparmasına beş gün qalırdı. Nəsrullahı qorxu və təlaş rahat buraxmırdı. Hər an, hər dəqiqə Allahı çağırırdı ki, “Sən kömək elə, İlahi!”

Allaha yalvara-yalvara işdən evə qayıdan Nəsrullahə xəbər verdilər ki, onların məhəlləsindəki filan vəzifəli adam ürək tutmasından qəflətən dünyasını dəyişibdir.

Tez özünü rəhmətə gedənin evinə çatdıran Nəsrullah gördü ki, mərhum çoxdan dəfn edilibdir. Mollalar da ki, “tribunada” yerlərini “bərkidib” oturublar. Nəsrullahı görən fabrik müdiri ona işarə edib yanına çağırırdı:

- Səni işdən yeddi günlüyə buraxıram. Maaşın veriləcək, narahat olma. Özün görürsən ki, hörmətli adam gedib rəhmətə, həm də mənle qohumdur. Burda uşaq-muşaq çay versə bizə eyib olar. Bax bu məclisdə yeddi gün çayı sən özün qoy baş sağlığı verməyə gələnlərin qabağına. Sabah rayonun bütün vəzifəli adamları töküləcək bura...

- Baş üstə, müdir! Necə lazımdı elə də yola verərəm. Mənim gözlərim üstə! - Nəsrullah müdirini arxayın etdi.

Mərhumun rəhmətə getməsindən üç gün keçirdi. Nəsrullah böyük savablar qazanaraq rəhmətə gedənin yaxınlarına baş sağlığı verməyə gələnlərə çay gətirib qoyurdu.

Çadırdan bir qədər uzaqda, həyətdən çöldə qara rəngli bir “Volqa” dayandı. Maşından üç nəfər düşərək çadıra gəldi, keçib yuxarı başda oturdular. Bunlar milis rəisi, prokuror və bir də müstəntiq idi. Məclisi diqqətlə nəzərdən keçirən milis rəisinin diqqəti çay gətirən Nəsrullahda cəmləndi.

- Ay kişi, gəl görək bura! – deyərək üzbəüz oturacaqda ona yer göstərdi.

Nəsrullah gəlib onun göstərdiyi yerdə oturdu. Milis rəisi səsini adi adamların danışdığı tonda tənzimləyərək:

- Kələni kökəldə bilmisənmi, kökəlibmi əməlli-başlı?

Bu sözləri eşidən prokurorla müstəntiq ayrı-ayrılıqda işin nə yerdə olduğunu o dəqiqə anladılar. Özlərini o yerə qoymayıb Nəsrullahın cavabını yaxşı eşitmək üçün gözlərini ona dikdilər. Ayrı-ayrılıqda onların

qarşısında güclə tab gətirən Nəsrullah indi üçünün də birlikdə nəzərləri qarşısında dayanmışdı. Yeganə təsəllisi üzr məclisində olması idi.

Nəsrullahın dili əvvəl-əvvəl heç cürə söz tuta bilmədi, rəngi avazıdı, nəfəsi daraldı. On-on beş saniyə “qısaqapanma” vəziyyətində qalan Nəsrullahın necə deyərlər “kontaktları” nəhayət ki, işlək vəziyyətə düşdü.

- Qurban olum sizin üçünüzə də mən! Kələni qurban kəsdim payladım camaata ki, türmədən canım qurtarıb. Vallah, kələ yoxsa da özüm qurban olaram sizə! Allah sizi xəta-bələdan, ürəktutmasından qorusun, amin!

Nəsrullah “amin” sözünü bərkdən söylədiyindən baş molla elə bildi ki, kimsə məclisdən durub çıxmaq istəyir. Odur ki, uca səslə “Fatihə” deyib dua etməyə başladı...

08

avqust 2007-ci il.

ATLI YOLÇUNUN QIZILLARI

(*hekayə*)

İsti yay günlərindən biri idi. Kəndin cənubunda rayon mərkəzinə gedən yolun sol tərəfində yerləşən çayxananın həyətidə bir neçə nəfər oturub söhbət edirdi. Çayxanaçı Əlif kişi onlara çay süzüb gətirirdi. Hər dəfə də stəkanı gətirib stol üstə – müştərinin qabağına qoyandan sonra özü də oturub söhbətə qoşulurdu. Mövzular müxtəlif idi. Yaşı səksənə çatmaqda olan Alıkişi dayının çayxanaya gəlməsi hansısa tarixi dəqiqləşdirmək istəyən, çayxana həyətidə oturub söhbət edənlərin lap ürəyincə oldu. Onlardan biri Alıkişi dayından soruşdu:

- Alı dayı, sən yaxşı bilərsən, deyirlər bizim oturduğumuz yer vaxtilə şəxsi həyət imiş. Bəs elə isə həmin adamlar indi harada yaşayır?

- Bəli, oğul, müharibədən əvvəl gördüyünüz bu yol indiki yerindən təxminən yüz metr qərb tərəfdən keçirdi – deyib həmin yerə işarə etdi. Bax, ordan başlayır, kəndin qurtaracağına qədər, elə o səmtə də uzanıb gedirdi. Əlbəttə, indi gördüyünüz bu yol kimi enli deyildi, araba yolu idi. Bəzi yerləri yaxşı döşənmiş, bəzi yerləri isə lap pis vəziyyətdə idi. İndi oturduğumuz yer isə Gülxar adlı bir dul qadının həyəti idi. Gülxarın əri hansısa səbəbdən çoxdan rəhmətə getmişdi. Dul qalmış Gülxarın pəhləvan

cüssəli bir oğlu var idi. Adı da səhv etmirəmsə Bəbir idi. O zaman onların yaşadığı balaca ev indi gördüyünüz bu yol keçən yerdə yerləşirdi.

Bəbirin on səkkiz yaşı çoxdan tamam olmuşdu. Təxminən iyirmi iki yaşı olardı. Mən isə daha balaca idim – yeddi-səkkiz yaşımla olardım...

Bu zaman çayxanaya daha bir nəfər gəldi. Hamını salamladı, Alı dayını isə xüsusi salamladı.

- Əleyküməsalam, dədə! Necəsən, mənim balam? – Alı dayı həmin adamın əhvalını xəbər aldı.

- Çox sağ ol, Alı dayı, Allah ömrünü uzun eləsin! – cavab verdi. Əhval-pürsənlikdən sonra Alı dayı söhbətini davam etdirdi.

- Əlbət ki, həmin vaxtlar nə baş verdiyini mən bilə bilməzdim. Amma sonralar eşitdiklərimi sizə danışacağam.

Haqqında danışdığım bu həyətin sakinləri bayaq dediyim kimi Gülxar arvad və onun oğlu Bəbir idilər. Bəbirin Əmrulla adlı bir dostu da var idi. Onlar çox zaman bir yerdə olardılar. Tutu adlı yeniyetmə bir qız da yaşayırdı bizim bu kənddə. Yeri gəlmişkən onu da deyim ki, qonşu kənddə yaşayan o Tutu indi də sağdır. Bəli, bu qız çox gözəl, sağlam, qarayanız bir qız idi. Bəbir yaşayan məhəllədə yaşayırdı o zamanlar.

Bəbir onu çox sevirdi. Bəbirin qorxusundan bir kimsə Tutuya yaxın gedə bilməzdi. Dediyim kimi çox çətin bir dövr idi. Həm də ki, Bəbirgilin nəyi var idi ki, hələ bir evlənə idi də, “bir həsir idilər, bir də Məmməd nəsir!”

- Alı dayı, salam! Necəsən, kefin əhvalın? Atın arpa yeyirmi?

Bu sualları verən Alıkişi dayı ilə zarafatı olan daha bir nəfər idi ki, gəlib boş stulların birində oturdu. Yaşı altmış olardı.

- Ay səni, xalasıgöyçək! Əleyküməsalam, yaxşıyam, sağ ol! – Alı dayı da zarafatla, eyni əhvalda həmin adama cavab verdi. Üzünün cizgilərindən hiss olundu ki, həmin adamın gəlişi Alı dayının ürəyincədir. Qısa bir gülüşmədən sonra sakitlik yarandı. İlk dəfə Alı dayıya sual verən adam söhbəti davam etdirməyi ondan yenə də xahiş etdi. Alı dayı dinləyənlərin marağını görüb sözünü daha da həvəslə davam etdirdi.

- Bəbirin də ki, əsgərlik vaxtından iki-üç il idi ki, keçirdi. Anasına görə hələ ki, saxlamışdılar. Amma bu günlərdə əsgərliyə çağırılacağını onlara xəbər vermişdilər.

Gülzar arvad hərdən qonşu kənddə yaşayan bacısıgilə baş çəkməyə gedər, gecəni də onlarda qalardı. Ev tək qalmasın deyə Bəbir evdə qalardı. Bəbir evdə tək qalan gecələr Əmrulla da gəlib onlarda gecələyərdi ki, dostu darıxmasın.

Yenə də bir gün səhər tezdən Gülxar arvad evi oğlu Bəbirə tapşırıb qonşu kənddə yaşayan bacısıgilə baş çəkməyə getdi. Gecəni orada qalacağı şübhəsiz idi.

Bəbir dostu Əmrulla ilə rayon mərkəzinə gedən yolun üstündə oturub ordan-burdan danışdı. Bu zaman bir atlının gəldiyini gördülər. Atın üstündə gələn adamın görkəmindən yorğunluq tökülürdü. Yerli adamlara oxşamırdı. Atlı yolda oturan cavanlardan qonşu ölkənin sərhədinə kimi nə qədər yolun qaldığını soruşdu. Bəbirlə Əmrulla bu atlı yolçudan şübhəyə düşdülər. Onlar atın üstündən aşırılmış xurcunda nə isə mühüm bir şey olduğunu hiss etmişdilər. Çünki, yolçu xurcunu tez-tez dartıb tarazlayırdı, sanki onun yerində olub-olmadığını yəqinləşdirmək istəyirdi. Xurcun sarıdan narahat olduğu aydın görünürdü. O zamanlar sərhədi keçmək indiki kimi qeyri-mümkün deyildi, çətin olsa da mümkün idi.

- Sərhədə belə tezliklə gedib çata bilməzsən. Bir azdan qaranlıq düşəcək. Yaxşı olar ki, gecəni bir yerdə qalasan, səhər durub yola düşəsən...

Əmrulla Bəbirdən daha çox bilmiş, daha tədbirli cavan idi.

Yolçuya bu cavabı verməklə Əmrulla onu yoldan saxlamaq, atın üstünə aşırtdığı xurcunda nə apardığını bilmək istəyirdi.

- Doğrudanmı? – yolçu inanmaq istəmədi. - Bir qədər əvvəl rast gəldiyim adamlar sərhədə lap az qaldığını nəyə görə dedilər görəsən?! – Yolçu həm özündən, həm də onlardan sual etdi.

- Ona görə sənə yalan deyiblər ki, onlar qonaq sevməyən adamlardır. Əgər demiş olsaydılar çox güman ki, sən onlardan gecəni qalmağa yer istəyəcəkdin. Biz isə qonaq saxlaya bilərik, çünki, evdə bizdən başqa heç kim yoxdur.

Bu sözləri eşidən yolçu bir qədər fikirləşdi, sonra isə onlardan soruşdu:

- Uzaqdamı olursunuz? Sizin kəndin adamları ibadət edirmi Allaha?

- Əlbəttə, əlbəttə! Kənddə məscidimiz də var. Amma orda evsiz-eşiksiz bir neçə dəli gecələyir. Onlarla bir yerdə qalmaq...

- Xeyr! xeyr! – yolçu Əmrullanın sözünü kəsdi, – elə sizdə qalaram. Gedəndə sizə pul da verərəm ki, halalçılıq olsun. – dedi.

Yolçu atdan düşmədi. Bəbir öndə, yolçu atın üstündə ortada, Əmrulla isə arxada yeriyərək Bəbirgilin evinə getdilər. Yolçu atdan düşdü, atı evin qarşısındakı tut ağacına bağladı. Sonra atın üstündəki xurcunu çətinliklə düşürüb evə gətirdi. Xurcundan pendir, qənd və bir neçə başqa şirni çıxarıb Bəbirə verdi, dedi:

- Görürəm yoxsul yaşayırsınız. Al bunları qoy evdə, işlədərsiniz. Al, quru çay da verim...

Sonra isə uzaq bir şəhərin adını çəkib sözünə davam etdi:

- Uşaqlara bəzi pay-püş alıb doldurmuşam xurcuna ki, onları sevindirə bilim. Bu taydakı qohumlara da baş çəkdim, şükür Allaha. İndi də qayıdıram evə...

Yolçu gecə çölə çıxmasın deyə vacib tələbatını ödəmək üçün ayaqyolunu soruşdu. Bəbir onu evdən bir qədər aralıda yerləşən ayaqyoluna ötürdü. Bu zaman evdə tək qalan Əmrulla tələsik xurcunda axtarış aparmağa başladı. Xurcunun bir gözünü boşaldıb lap altdakı bükülünü açdı. Bunlar sarı rəngli beş kiloya qədər olan qızıl pullar idi. Əmrulla xurcunun o biri gözünü də əlləyib yoxladı. Əlinə tanış ölçüdə pullar dəydi. Hər şey aydın idi. Yolçunun əsas yükü qızıl beşlik və onluq pul sikkələrindən ibarət idi. Əmrulla ani olaraq düşündü: "Görünür inqilab dövründə var-dövlətini qoyub İrana qaçan adamlardandır. İndi imkan tapıb gizlətdiyi qızılları İrana aparır. Ay apardın ha!"

Xurcunu yenə də əvvəlki vəziyyətdə yerinə qoydu. Heç nəyi götürmədi. Buna ehtiyac yox idi...

Evə qayıdan yolçu arxasını xurcuna söykəyib yerini rahatladı. Bəbir bulaqdan su gətirmək bəhanəsiylə, bir azdan Əmrulla da ayaqyoluna getmək bəhanəsiylə çölə çıxdı.

Qərar qəbul olunmuşdu.

Gecəyarı yolçunun başına endirdiyi tutarlı oduncaq zərbəsindən sonra Bəbirin köməyi ilə Əmrulla köhnə bir döşənəcəklə onu boğub öldürdü. Sonra da həmin döşənəcəyə büküb yolçunun meyitini ata yüklədilər. Kəndin şərqindəki bataqlığa aparıb heç kimin get-gəl etmədiyi bir yerdə batırdılar. Atın üstündəki yəhər yüyəni də açıb suya atdılar. Tutarlı bir çubuq zərbəsindən sonra at qaranlıqda bir anda yoxa çıxdı.

Evə qayıdan Bəbirlə Əmrulla xurcundakı qızılları bərabər böldülər. Əmrulla öz payını götürüb tez oradan getdi. Bəbir isə evin ortasındakı köhnə həsiri götürüb bir tərəfə atdı, qızılları torpaq döşəməli evdə yerə basdırdı. Üstünü yaxşıca bərkitdi, sonra da əllə suvaq çəkdi. Həsiri gətirib yenə də yerinə sərdi. Elə etdi ki, heç bir şey hiss olunmadı. Bir az da arxayın olmaq üçün anası da bir şey anlamasın deyə bir vedrə su da gətirib boşaltdı həsirin üstünə ki, hopsun torpağa, anasına da suyu təsadüfən dağıtdığını desin

Bəbir necə fikirləşmişdisə elə də oldu. Anası bir şey başa düşə bilmədi.

Bir ay keçmişdi bu işlərin üstündən ki, Bəbiri əsgərliyə çağırdılar. Bəbir əsgərliyə yola düşərkən sevdiyi qız Tutuya möhkəm-möhkəm tapşırırdı ki, onu gözləsin, ərə getməsin. Onu var dövlətin içində saxlayacağını dönə-dönə bildirdi. Tutu isə onun dediklərini boş boğazlıq kimi qəbul etmişdi və əlbəttə onu gözləmədi də...

Bəbirin əsgərlik müddəti az qalırdı ki, başa çatsın müharibə başlandı. Alman faşistlərinə qarşı döyüşlərə göndərilən Bəbir daha bir il sonra müharibədə həlak oldu. Arxada, ölkədə isə aclıq hökm sürürdü. Döyüşə gedənlər döyüşdə həlak olurdusa, arxada – evdə qalan əlsiz-ayaqsızlar, uşaq, qadın və qocalar da acından ölürdülər.

Bir dəri, bir sümüyə dönən Gülnar arvad evin tək ortasında basdırılmış dəfinənin üstündə yatırdı. Bir gün də gəldi yetişdi ki, Gülnar arvad yatdığı yerdən daha dura bilmədi, acından öldü...

Nəhayət müharibə qurtardı. Ölkə yavaş-yavaş dirçəlməyə başladı...

Alı kişi çayından bir neçə qurtum içib sözünü davam etdirdi:

- Gördüyünüz rayon mərkəzinə gedən bu yolu da təzədən tikməyə, asfalt sərməyə başladılar. Yolsalanlar yolun bəzi yerlərini daha yaxşı yerdən keçirmək üçün bax, buranı hamarlayırdılar. Bura bir qədər daşlıq ərazi olduğundan yerə dinamit qoyub partladırıdılar, sonra isə buldozer və adamlar, daha doğrusu hərbi əsirlər və hərbiçilər yolu qaydaya salırdı. Növbəti dəfə Gülxar xala ilə oğlu Bəbirin yaşadığı evin yerləşdiyi yerə qoyulan dinamit partladılarda göyə sovruşan qızılları ən əvvəl yaxınlıqda dolaşan uşaqlar gördülər və bir neçəsini götürdülər. Hərbiçilər bunu görən kimi uşaqları oradan qovdular və ətrafa səpələnən qızıl sikkələrini dövlətə təhvil verməkdən ötrü yığıb apardılar.

Əmrulla isə əlindəki qızıllarla min bir oyundan çıxdı, müharibəni arxada sağ-salamat başa vurdu. Uzun illər yaşadı, övladlarına həmin pullarla hər cür şərait yaratdı...

Alıkişi dayı bu əhvalatdan təsirlənmişdi deyəsən, odur ki, daha danışmadı.

Çayxanaçı Əlif kişi isə boş stəkanları stolun üstündən götürə-götürə:

- Belə-belə işlər! – yavaşca dedi.

16 avqust

2007-ci il.

XİLASKAR KAFTAR

(*novella*)

Ömrünün səksən səkkizinci ilini adlamış Möhsün dayını ilk dəfə görəndə, onu tanımayan adam ona yetmişdən artıq yaş verməzdi. Möhsün dayı orta boylu, enlikürək adam idi. Səksən səkkizi adlamasına baxmayaraq onun görünüşü idmançıların görkəmini xatırladırdı. İndiyə qədər onun kiməsə acıqlandığını və ya kimləsə savaştığını görəndə olmamışdı. Müsahibini axıra qədər səbr ilə dinləyər, sözünü kəsməzdi. Çöhrəsində daimi bir təbəssüm var idi. Üzünü özü qırxardı. Saçı həmişə eyni ölçüdə qırxılmış olurdu, sanki heç uzanmırdı. Başqa yaşlı qocaların çoxu papiros çəkdiyi halda onun papirosdan zəhləsi gedirdi. İçkini cavanlıqda bircə dəfə dadmışdı, içən deyildi. Onunla görüşən adamın əlini möhkəm sıxardı. Onun necə güclü adam olduğunu yəqin etmək üçün əl verib görüşmək kifayət idi. Möhsün dayının yaşadığı ev meyvə bağı ilə əhatə olunmuşdu. Səhər və axşamüstü bağdakı ağaclara qulluq edərdi. Möhsün dayıda o qədər maraqlı söhbətlər var idi ki, onu dinləyən adam özünü unudur, dinlədikcə dinləmək istəyirdi.

Kəndin mərkəzində poçt, mağaza, çayxana, keçmiş sovxozun idarə binası, xəstəxana və s. obyektlərin yerləşdiyi ərazidə iri gövdəli bir palıd ağacı var idi. Palıd ağacının yaşı bir neçə əsrlə ölçülə bilərdi. Ağacın altı daim kölgəli olurdu. Burada oturmaq üçün taxtadan çox səliqə ilə oturacaqlar düzəldilmişdi. Palıd ağacının altındakı həmişə kölgəli, oturacaqlı bu yer kənd sakinlərinin ən çox baş çəkdiyi yer idi.

Çayxanada çay içəndən sonra buraya gələnlər boş vaxtlarını söhbət etməklə keçirirdilər. Möhsün dayı da buraya tez-tez gəlirdi. Onun gözəl söhbətçi olduğunu bilən adamlar Möhsün dayının burada olduğunu görəndə kimi onun yanında oturmağa tələsirdilər. Bu dəfə də belə oldu. Möhsün dayının əhatəsində oturanlar səslərini kəsib diqqətlə ona baxmağa başladılar. Bu o demək idi ki, “ Buyur, Möhsün dayı, söhbət elə, dinləyək!” Möhsün dayı özünü o yerə qoymadı. Guya ki, bunların niyə sakitcə oturub gözlərini ona dikdiklərini görmür, anlamır. Bəlkə Möhsün dayının danışılmalı sözü, söhbəti tükənmişdi? Xeyr, əsla! Möhsün dayı yaşadığı illər ərzində hansı hadisələrin şahidi idisə şahidi idi, şahidi olmadığı əhvalatlar hansı ki, ata-babasından, yaşlı qohumlarından eşitmiş, yaddaşında saxlamışdı, şəxsən şahid olduğundan qat-qat, daha çox idi.

Odur ki, Möhsün dayının söhbətləri bitib tükənən deyildi. Sadəcə olaraq Möhsün dayıdan istədiyini gərək xahiş edəydin, o da nəyi varsa, nə bilirsə tökəydi ortaya.

İndi də belə oldu. Möhsün dayının söhbətlərini dəfələrlə dinləmiş Habil adında bir cavan ondan xahiş etdi:

- Möhsün dayı, hamı səni dinləmək istəyir, bəlkə qorxulu bir əhvalat danışasan bizim üçün?!

Möhsün dayı ona ünvanlanan xahişi məmnunluqla qəbul etdi, Habilə müraciətlə sözə başladı.

- Habil bala, cavanlıq ömrün qayğısız, gümrəh, sevgilə dolu ən gözəl çağdır. Mən də siz yaşda olanda damarlarımda qan qaynayır, bir yerdə dura bilmirdim. Atamın sağ əli idim. Bütün tapşırıqlarını yerinə yetirirdim. Odun gətirir, malları otarırdım. Nə deyirdisə onun istədiyini şəkildə əməl edirdim. Məndən çox razı idi. Hərdən dayımgilə getməyə ondan icazə istəyirdim. İcazə versə də bilirdim ki, evdə mənsiz darıxacaq, fikri üstümdə qalacaq. Çünki, dayımın yaşadığı kəndə gedib çatmaq üçün on saat yol getməli idim. Dayımgil dağ kəndlərinin birində, ən ucqarında yaşayırdılar.

Bizim o zaman arabaya bağlanan bir atımız var idi. Atam bu atı arabaya bağlar, qonşu kəndə gedər, orada təndir düzəldən bir kişinin təndirlərini arabaya yüklər, yaşayış olan məntəqələrə gəzdirib satardılar. Mən dayımgilə əlbəttə ki, piyada gedərdim. İndi gördüyümüz kənd o zamankı şəhərdən üstündür bəlkə də! O zaman asfalt deyilən şeyi biz tanımırdıq, görməmişdik. Şəhər küçələrinə qum döşənirdi. Evlər də ki, bir mərtəbəli, üstü kirəmitli evlər idi. Rayon mərkəzi olan indiki şəhərimizdə o cür evlərin bircəsi indi də qalmaqdadır. Bankın böyründəkini deyirəm...

Meşələr elə sıx idi ki, elə böyük ağaclar var idi ki, göyə baxmaq istəyən səmanı görə bilməzdi. əlbəttə vəhşi heyvanlardan canavar, bəbir də yox deyildi. Deyilənə görə hələ mən anadan olmamışdan daha əvvəllər bizim meşədə kaftar da yaşayırmış. Bunu mənə dayım danışmışdı. Dayımgilə tez-tez getməyimin səbəbi isə ondan maraqlı söhbətlər, əhvalatlar eşitmək istəyim idi. Dayım bir dəfə mənə bir əhvalat danışdı. Bu doğrudan da qorxulu əhvalatdır. O bu əhvalatı öz babasından eşitdiyini demişdi.

Neçə il bundan əvvəl baş verdiyini deyə bilmərəm. Hansı kənddə baş verdiyini də bilmirəm, amma onu dəqiq deyə bilərəm ki, bu hadisə ucqar dağ kəndlərinin birində olmuşdur.

Dayımın babası, yəni mənim ulu babam öz nəvəsinə – mənim dayıma danışmışdı ki, o zaman kənddə pəhləvan cüssəli, əlləri dəmir kimi möhkəm, çox igid və mərd, qorxmaz, hər hansı bir qızı məftun edə biləcək gözəl bir oğlan yaşayırdı. Bu oğlan anasının yeganə oğlu idi. İyirmi beş yaşı var idi. Rəhmətlik atası onun adını Ümid qoymuşdu. Ümid meşədə odun doğrayar, atın üstünə şələ bağlayar, kimə lazım olarsa onun evinə daşıyardı. Tövlə və ya ev tikməkdən ötrü tirlər kəsib hazırlar, ata bağlar, atla dartıb aparardı, satardı.

Onların qoyun-quzuları da var idi. Anası heyvanları otarır, sağır, pendir tuturdu. Anasının hazırladığı pendir ən yaxşı pendir sayılırdı. Anasının arzusu Ümidi evləndirmək idi. Bilirdi ki, Ümidin sevdiyi Telli adlı qız da Ümidə biganə deyil. Anası Ümidi evlənməyə tələsdirirdi. Ümid bir qədər tədarük görəndən sonra anasının arzusunu yerinə yetirdi. Çox sadə bir şəkildə Tellini Ümidgilə gəlin gətirdilər. Telli Ümidgilə gəlin gələn gündən bir ay keçirdi. Ümid yenə də əvvəlki kimi meşəyə gedir, odun doğrayır, ata bağlayır, kəndə gətirib ehtiyacı olanlara satırdı.

Payızın başa çatmasına az qalırdı. Ümid meşədə ağac kəsdi, doğradı, möhkəm tərledı. Möhkəm də susuzladı. Su içmək üçün qayadan dərəyə tökülən “Şəlalə” bulağa gəldi. Çoxluca su içəndən sonra paltarlarını soyunub özünü verdi “Şəlalə” bulağının altına. “Şəlalə” bulağının suyu dağların daim qarla örtülü olan zirvələrindən yol alıb buraya gəldiyindən buz kimi soyuq idi...

Pəhləvan cüssəli oğlan od kimi qızmış tərli bədənini buz kimi soyuq suyun altına verdiyindən özünü sətəlcəm eləmişdi. Sətəlcəmdən də vəfat etdi. Haray-həşir, hay-haray hara çatar!?

Ölünü yudular, kəfənlədilər, iki tir mafə üstə qoyub gətirdilər kəndin qəbirstanına. Neçə il bundan əvvəl rəhmətə getmiş atasının məzarının yanındakı yerdə dəfn etdilər...

Bu kəndin qəbirstanı kəndin qırağındakı aşırım yerdə, uçurumun üstündə yerləşirdi. Çünki, qəbirstan təpə üstü aşırımda idisə, təpədən aşağıda güclü bir dağ çayı axırdı. İllər keçdikcə çayın suları qəbirstan yerləşən təpədəki aşırımın aşağı hissəsini yuyub aparmış və burada uçurum əmələ gətirmişdi. Bu uçurum təhlükəli yer idi. Uçurumdan yığılıb çaya düşən heyvanmı, insanmı, havada ən azı əlli metr uçmalı idi. Qəbirstan aşırımda yerləşdiyindən qəbirstandan uçuruma yuvarlanmaq, uçurumdan da çay ətrafı daşlar üstə düşmək bir balaca ehtiyatsız hərəkətə bənd idi.

Ümidin atasının məzarı dediyim kimi uçurumdan üç-dörd metr aralı olduğundan Ümidi də həmin yerdə atası ilə yanaşı dəfn etmişdilər.

Ümidgilin evinə gələnələr ağlaşdılar, nə etdilər, nə etmədilər axşam çıxıb getdilər evlərinə. Evdə qaldı Ümidin bir ay əvvəl evləndiyi arvadı Telli, Ümidin anası və bir də xalası ki, bacısına ürək-dirək versin. Bunlar da bütöv günü ağlayıb özlərini şəhid etdiklərindən möhkəm yorulmuşdular. O vaxtlar da ki, elektrik yox, hətta adi neft lampası da hər kəsdə yox, palçıqdan düzəldilən çıraqla da ki, yandırmağa rəhmətlik Ümidgildə neft nə gəzirdi ki, yandırır tüstülənə-tüstülənə evi işıqlandırslar. Evin ortasında yandırılan ocağın işığı öləziyəndən sonra Ümidin anası ilə xalası evin bir küncündə, arvadı yazıq Telli də bir küncdə min bir dərdin içində uzanıb yatdılar...

Möhsün dayının danışdığı əhvalatı dinləyənlər ürəkdən kədərlənsələr də, burada qorxulu bir şeyin olmadığını fikirləşsələr də dinib-danışmırdılar.

Möhsün dayı bir qədər fasilə verdi, dərindən bir ah çekdi, üzündəki kədəri, gözündəki nəmi gizlətməyə çalışdısa da buna nail ola bilmədi. Daxilən özünü toxtadıb hamıya nümunə ola biləcək bir səbrlə sözünü davam etdirməmişdən üzünü Habilə tutub soruşdu:

- Darıxmırsan, Habil bala? Söhbətin qorxulu yeri bundan sonra olacaq, özünü möhkəm saxla!.. – dedi.

Möhsün dayı sözündə dəqiq olduğundan, dinləyicinin ürəyinə təmkinli danışığı ilə nüfuz edə bildiyindən özünə qarşı güclü inam yarada bilirdi. İndi də onu dinləyənlərin ürəyində qorxuyabənzər bir hiss yarada bilmişdi. Təbiətən qorxaq olan burada bəzi adamların üzündən qorxunu diqqətli müşahidəçi çətinlik çəkmədən sezə bilərdi. Bir də, ən əsası bu idi ki, əhvalatı adi adam yox, öz gözəl danışığı qabiliyyəti ilə hər adamı valeh edən, onun bütün diqqətini özündə cəmləşdirməyi bacaran məşhur Möhsün dayı danışdı.

- Ümidin dəfn edildiyi qəbirstanlığa başqa sözlə hündür ağaclardan ibarət kiçik , sıx meşəlik də demək olardı. Bura elə bir yer idi ki, günün günorta çağı başını qaldıraraq göyə baxırdınsa ağaclar qoymurdu göyün üzünü görəsən.

Çox keçmədi ki, qəbirstanda bitən ağacların üstündən yuxarıda, göyün üzündə görünən ayın qabağını qara bir bulud aldı. Bu bulud o qədər qara bir bulud idi ki, gündüz zamanı günəşin qabağını alanda gündüz axşam kimi görünür! İndi təsəvvür edin ki, gecə yarından keçib, təsvir etdiyim qəbirstandasınız, üstəlik qara bulud da başınızın üstünü alıbdir, heç bir cəhəti-filanı təyin edə bilmirsiniz, sanki gözlərinizi qap-qara əskiylə iki-üçqat sarıyıblar, heç nə görə bilmirsiniz və belə bir vəziyyətdə ətrafda çaqqallar, kaftar və canavarlar, bayquşlar ulaşır...

Bəli, belə bir qaranlıq gecə, Ümid də ki, qəbirin içində, sətəlcəmdən klinik ölüm vəziyyətində.

Bilikli adamlar yaxşı bilir ki, sətəlcəmdən ölənlərdən dirilənlərin olması faktları məlumdur. – Möhsün kişi sözünü davam etdirdi. – Çünki, sətəlcəmdən ölüm qanın damarlarda hərəkətsiz vəziyyətə düşməsindən baş verir. Bu və ya digər vasitə ilə qan hərəkətə gəlsə və ya gətirilsə, (bunu həkimlər yaxşı bilər) ölü dirilə bilir.

Dediyim kimi Ümidin dəfn edildiyi yer aşırım olduğundan məzarın bir tərəfi dayaz, bir tərəfi dərin qazılmışdı. Ümidin üzü qibləyə qoyulduğundan ayaq tərəfi dayaz yerə düşmüşdü. Qəbirstanda dolaşan ac bir kaftar arxası uçuruma, üzü yoxuşa, Ümid dəfn edilən məzarın ayaq tərəfindən, dayaz qazılmış yeri eşib qazmağa başladı. Qazdı, qazdı axır ki, pəncəsi qazdığı deşikdən Ümidin ayağına çatdı. Dırnaqları ilə Ümidin ayağını cırmaqladı, hiss etdi ki, yeməyə bir şey var. Amma meyiti ələ keçirmək üçün hələ bir az da qazmaq lazım idi. Kaftarın iti dırnaqları Ümidin ayaqlarını lazımi qədər yaralamışdı. Qan axdığından qan dövranı bərpa olunmağa başladı. Kaftar isə ac qarnını doyurmaq üçün bütün qüvvəsi ilə məzarı qazıb dağıtmaqda idi. Ümid ayılıb özünə gələndə əvvəl-əvvəl heçnə anlamadı, lakin əynində paltarın olmadığını, nəyə isə büküldüyünü, zülmət qaranlıqda olduğunu dərk edib hiss edəndə təxminən anladı ki, iş nə yerdədir.

Dediyim kimi Ümid həyatda qorxu deyilən sözlə tanış deyildi. Əgər belə olmasaydı ürəyi partlardı və həqiqətən də ölüb həyatdan köçəcəkdə. Ümid o Ümid idi ki, hələ onun kürəyini yerə vuran olmamışdı.

Kaftar məzarın üstünü bir xeyli qazdı, tökdü qırağa, amma bəxti gətirmədi – məzarı örtən torpağın altında Ümidin meyidi üstündən bir qədər yuxarıda məzar taxtaları düzülmüşdü. Hövsələsiz kaftar növbəti dəfə əlini qazdığı deşikdən içəri salanda Ümid onun pəncəsindən möhkəm yapışdı. “Ölü”dən belə bir hərəkət gözləməyən kaftar dəhşət içində dala dartınmağa başladısa da pəncəsini Ümidin əlindən xilas edə bilmədi.

Ümidin əlindən ən tərs atın ayağı buraxıla bilməzdi, qaldı ki, belə bir çətin, dəhşətli, Ümidin ümitsiz vəziyyətində kaftar ola! Bu sözləri ona görə deyirəm ki, kənddə at nallatmaq istəyənlər Ümidi çağırırdılar ki, “Gəl atın ayağını tut, nallayaq!”

Kaftar bir dəfə dartınmaqla xilas ola bilmədiyindən elə bərk qorxdı ki, ikinci dəfə dartınanda Ümidi qəbirüstü taxta-torpaq qarışıq dartdı çıxartdı çölə. Artıq çöldə olduğunu başa düşən Ümid kaftarın pəncəsini buraxdı. Kaftar arxası üstə yığılıandan sonra uçuruma yuvarlandı və bu

zaman elə çığırdı ki, ətrafdakı heyvanlar qorxularından bir anda qaçıb yoxa çıxdılar. Bu zaman qara bulud ayın üzündən çəkilməmişdi artıq. Ümid qəbirdən hələ çıxmamış kaftarın cırmaqlayıb cırdığı kəfəni bir qədər də cırmış, əllərini azad etmişdi. Kaftar onu qəbirdən çölə dartanda kəfən onun əynində ilişib qalmışdı. Kəfəni bir balaca özünə bükən Ümid evlərinə tərəf yollandı. Səmti təyin etmək üçün ay işığı kifayət edirdi. Evlərinə çatmağa az qalmış Ümidin ayağından axan qan səngiməmişdi artıq. Çox ehtiyatla, səssizcə evin içəridən bağlanmış cəftəsini çöldən bir çubuqla qaldırıb qapılar arasından açdı. Tellinin harada yatacağını bildiyindən ay işığında bir daha bunu dəqiqləşdirdi. Tellinin ağzını bir əli ilə bərk qapadı, o biri əli ilə onu qucağına götürdü, çölə çıxartdı. Həyətdə Tellinin qulağına pıçıldadı ki, “qorxma, mənəm Ümiddir!”

Necə yəni qorxma?!

Telli qorxudan tey bayaqdan huşunu itirmişdi. Onu birtəhər özünə gətirən Ümid arvadını başa saldı ki, mən ölməmişdim, amma ölümcül vəziyyətdə idim, ayıldım, çıxıb gəlmişəm. Xortlayıb eləməmişəm, görürsən ki, ağlım başımdadır. Sözüün qisası, bütün olanları ona danışdı başa saldı. Nəhayət ki, özünə gələn Telli gördü Ümid soyuqdan titrəyir, tez qaçdı evdən onun paltarlarını ehmallica gətirib ona geyindirdi.

Ümid “tövlə isti olar” deyər tövlədə gizləndi ki, anası onu görməsin, yoxsa ürəyi partlaya bilər, ölür bilər. Tellini öyrədir anasının yanına göndərdi. Telli evdə yatan qadınları oyatdı ki, “yuxuda Ümidi görmüşəm, deyir ölməmişəm, sağam, istəyirsiniz gəlim evə!” Ümidin anası sonsuz ümidlə Allaha yalvardı ki, “İlahi bu yuxunu çin elə!” Onun bu yalvarışını eşidən Telli qayınanasını yavaş-yavaş inandırdı ki, Ümid doğrudan da sağdır. Əhvalatı onlara danışdı. Dönə-dönə yalvardı ki, qorxmayın, səs eləməyin, yoxsa adamlar Ümidi xortlamış bilib öldürə bilərlər.

Beləliklə ana da, xala da işdən agah oldu. Səhər onlar da öz növbəsində qohumları baş vermiş hadisədən agah elədilər. Kənd camaatı əsil həqiqəti bildi.

Uçurumdan aşan kaftarın cəsədi isə çaydan bir neçə metr yuxarıdakı sal daşın üstündə sərilib qalmışdı.

QƏBİRDƏN GƏLƏN SƏS

(*novella*)

Mən onu çox görmüşdüm. Kənddə rast gəlirdi. Qarşı-qarşıya gələndə hər dəfə ona “Salam!” deyərdim. O da cavab olaraq başını aşağı-yuxarı tərpdə “Əleyküməsəlam!” deyərdi. Yola yeriyərkən tələsməzdi. Getdiyi yolu hər gün təkrar getməsinə baxmayaraq ətrafı diqqətlə nəzərdən keçirə-keçirə yeriyərdi. Bu cür hərəkət tərzini onun müşahidəçi olmasından xəbər verirdi. Yaşı doxsanı keçmiş olsa da yetmiş yaşlı adamlar kimi gümrah idi. İnqilabdan sonra qurulan kolxoz təsərrüfatına uzun illər rəhbərlik etmişdi. Bacarıqlı rəhbər olmuşdu. Müharibə iştirakçısı idi. Bayram günləri sinəsində parıldaşan saysız-hesabsız medallar bunu bir daha təsdiq edirdi.

Bir neçə qızı, oğlu var idi. Övladları özündən yaşlı görünürdü. Səhhətinə diqqət edən adam idi. Bir dəfə dediyi sözü təkrar etməyi sevməzdi. Görünüşündə amiranəlik hiss olunurdu. Hər hansı qərarı sərbəst qəbul edərdi. Kimdənsə məsləhət almağı sevməzdi. Hamı ona hörmətlə yanaşar, adının sonluğuna dayı sözü əlavə edərdi. “Necəsiniz, Fərahim dayı?” – hal-əhval soruşardı. Cavab isə hamı üçün eyni olurdu: “Sağ ol bala yaxşıyam, Şükür Allaha!”

“Fərahim dayı qorxubilməz adam idi.” Bu sözləri onu daha yaxşı tanıyan adamlardan birindən eşitmişdim. O adam ki, Fərahim dayıdan mənə bir xatirə danışmışdı, həmin adamda o qədər qərribə əhvalatlar var idi ki, danışmaqla qurtarmazdı.

Bir dəfə yaxın qohumlarımızdan biri rəhmətə getmişdi. Rəhmətliyin üçü, yeddisi verilmişdi. Cümə gecələrindən axırıncısı idi. Ağsaqqal adamlardan bir neçəsi iştirak edirdi. Hərəsi növbə ilə hansısa bir əhvalatı nağıl edirdi. Növbə dediyim həmin adama çatdı ki, Fərahim dayı haqda mənə xatirə danışmışdı. Söhbətə başlamazdan əvvəl onu dinləyənlərə məni göstərərək dedi:

- Bu oğlana da Fərahim dayı haqqında bir əhvalat danışmışam. Amma indi danışacağım əhvalat bir başqadır. Fərahim dayının necə qorxmaz adam olduğunu danışacağım əhvalatdan daha yaxşı biləcəksiniz.

Müharibədən sonrakı illər idi. Müharibənin əzab-əziyyəti, zülmü-dəhşəti, ağrı-acısı Fərahim dayının canından çıxmamışdı. Bədənində gəzdirdiyi qəlpə incidirdi onu. Oğlu onu neçə dəfə Bakıya aparmaq, əməliyyat etdirmək, qəlpəni sinəsindən çıxartdırmaq istəmişdisə də Fərahim dayı etiraz etmiş, “sonra kəsdirib çıxartdırırıq” demişdi. Hərdən həmin dəhşətli günləri xatırlayan Fərahim dayının çöhrəsi tutulurdu. “Nə qədər

soyuqqanlı adam olursan ol, müharibə müharibədir, fəlakətdir, dəhşətdir!” deyərdi.

... Gecə yarı göyə atılan fişəng hücumə keçmək üçün işarə idi. Neçə ay əvvəl cəbhə xətti boyu səngərlərdə hücum əmri gözləyən əsgərlərimiz tankların müşaiyəti ilə hücumə keçdilər. Atılan güllələrdən, partlayan mərmilərdən, alışan tanklardan yer üzündə dəhşətli bir atəşfəşanlıq əmələ gəlmişdi. Fərahim dayının yaxınlığında partlayan mərmidən sonra onun gözlərində hər yer al qırmızı rəngə boyandı, huşunu itirdi. Ağlı başına gələndə qulaqlarında güclü uğultu və ağrı hiss etdi. Sinəsi bintlə sarınmış, çarpayıda uzadılmışdı. Qospitalda olduğunu isə həkimlər dedilər ona. Yaralarını təmizləyib tikən, dərmanlayan həkimlərin gözündən kiçik bir qəlpəcik yayına bilmiş, onun sinəsində ilişib qalmışdı.

Sinəsindəki qəlpə həmişə ağrı vermirdi. Ağrı olmayan günlərdə Fərahim dayının ovqatı yaxşı olurdu. Ovqatı yaxşı olanda isə sevimli od tufəngini götürüb ova çıxardı. O, mahir ovçu idi. Ovdan evə əliboş qayıtdığı hələ indiyədək heç olmamışdı. O zamanlar təbiət çox varlı idi. Çöl ördəyi, qaz və başqa suda üzə bilən quşlar indiki kimi barmaqla sayılası sayda deyildi. Fərahim dayının yaşadığı kəndlə dənizə qədər olan ərazi bataqlıq-meşəlik ərazi idi. Bu ərazidə istədiyini quş və ya heyvana rast gəlmək mümkün idi. Kəndin qərbində isə şimaldan cənuba sıx Talış meşələri uzanıb gedirdi. Fərahim dayı dağlardakı meşələrə ova gedərkən adətən əsgər çəkmələrini geyinərdi, bataqlıq meşəliyə ova gedəndə isə rezin çəkmələrini çəkərdi ayağına.

Bu dəfə rezin çəkmələri geyinsə də yolunu yuxarıdan, dağ meşəliyi tərəfdən saldı, lakin dağa qalxmadı, dağın ətəyi ilə cənuba tərəf yol aldı. Bir xeyli gedəndən sonra iri bir palıd ağacının altında palıd qozası yeyən donuzu və onun ətrafında vurnuxan donuz balalarını gördü. Tərpənməz vəziyyət alıb onları bir qədər seyr etdi, lakin maraqlı bir şey müşahidə etmədiyindən yoluna davam etdi. Dindar ailədə böyüyən Fərahim dayı murdar hesab etdiyi donuza indiyə qədər güllə atmamışdı. Söz yox ki, patrondaşında həmişə özü hazırlamış olduğu dolu patronlar olurdu. Bu patronları canavar və başqa yırtıcılara qarşı ehtiyat üçün götürürdü. Düzdür, bir neçə dəfə dağ keçisi vurmuşdu. Bu güllələrdən istifadə etmişdi, lakin son vaxtlar meşədə keçilərə rast gəlmirdi. Bilirdi ki, keçiyi ovlamaq üçün gərək dağlara üz tutasan. Meşənin daha uzaq yerlərinə gedib çıxasan. Fərahim dayı yolunu dağ-meşə cığırı ilə heç də hansısa heyvan ovlamaq üçün salmamışdı. Sadəcə olaraq çoxdan idi ki, bu cığırla getmirdi. İndi buralarda vəziyyətin necəliyini bilmək istəyirdi. Yenəcə dil açmış nəvəsi ondan diri çöl ördəyi istəyirdi.

“Baba mənə dili çöl öldəyi gətir!” deyirdi. O da diri ördək tapmaq məqsədi ilə “Allaha pənah!” deyib ova çıxmışdı. Ördək ovlamaq üçünsə hökmən gərək idi ki, bataqlıq tərəfə gedəsən. Fərahim dayı bir xeyli yol gedəndən sonra qonşu kəndə çatmağa az qalmış yolunu qərbdən şərqə döndərdi. Rayon mərkəzinə gedən yolu adlayıb özünü verdi qamışlıqlı yerlərə. Qamışlıqda ehtiyatla hərəkət etsə də ayağı altda qalan qamışlar sınır, səs salırdı. Yaxınlıqdakı quşlar uçuş, qaçır uzaqlaşır və ya qamışlıqda səssiz durub gizlənirdi. Havadan, lap alçaqdan uçaraq gələn ördəklər yaxınlıqdakı qamış bitməmiş açıq yerdə suyun üzünə oturdular. Həmin yerin dərin olduğunu Fərahim dayı yaxşı bilirdi. Oradakı ördəklərdən vursaydı gedib götürə bilməzdi. Odur ki, elə bir yerdə pusquda durdu ki, göydə vurduğu ördək gedib həmin dərin əraziyə düşməsin. Bir qədər gözlədi. Çox keçmədi ki, bir neçə ördəyin uçub gəldiyini gördü. Nişan almadan atdı ki, ördək ölməsin, yaralanıb düşsün. Fikirləşdiyi kimi də oldu. Ördəklərdən biri uçuşunu davam etdirə bilməyib yaxınlıqdakı qamışlığa düşdü. Ördəyin bir qanadı zədələnmişdi. Amma sümük qırılmamışdı. Qamışların arasına düşməsəydi onu tutmaq mümkün olmayacaqdı. Fərahim dayı köhnə köynəklərdən cırıb cibinə qoyduğu əskidən cırdı, ördəyin qanlanmış, qırmanın zədələdiyi yeri yaxşı-yaxşı bağladı. Nəvəsini sevindirəcəyinə özü də sevindi. Bir qədər gözlədi, yenə də uçub gələn quşlardan birini vurdu. Çiyindən aşırıdığı çantaya qoydu. Diri ördəyi də həmin çantaya saldı. Hava artıq qaralmışdı. Evə gedib çatmaq üçün isə suyun içi ilə çox ehtiyatla yerimək lazım gəlirdi. Ehtiyatsızlıqdan suyun dərin yerinə düşə bilərdi. Gündüz vaxtı bir saata gedib evə çatmaq mümkün olardısıya qaranlıqda üç-dörd saata güclə bataqlıq yerlərdən quru yerə gedib çıxmaq olardı. Fərahim dayı bu yolu çox gəlib-getmişdi. Lap gecəyə də düşmüşdü. Amma sağ-salamat gedib çatmışdı evə. Qamışlıqdan və suyun dərin olduğu yerlərdəki cığırılardan quru yola gedib çatanadək gecə saat on ikiyə çatdı.

Qaranlıq bir gecəydi. Fərahim dayı evlərinə daha tez çatsın deyərək yolunu rayon mərkəzinə gedən avtomobil yolundan yox, kəsə yoldan – kənd qəbiristanının düz ortasından keçən yoldan salmışdı. Bu qəbiristanlıq isə sadəcə qəbiristanlıq deyil “Baba Cəbrayıl” adlı bir övliyanın dəfn edildiyi pir idi, ocaq idi. Burada əsasən hündür palıd ağacları bitmişdi. O zaman ətraf yerlər də müxtəlif hündür boylu ağaclarla elə əhatə olunmuşdu ki, bu yerdə hər bir kəs təklildə gündüz vaxtı belə qorxub vahimələnirdi.

Məzarların arasından yeri-yerə Fərahim dayı birdən yaxınlıqdan ağlamaq səsi eşitdi. Qulaqlarına inanmadı, dayandı, diqqətlə qulaq asdı. Bu çoxdan ağlayan, səsi tamam batmış körpə səsiydi. Səs elə bil ki, yerin altından,

təxminən üç-dörd metrlik məsafədən gəlirdi. Fərahim dayı səs gələn tərəfə getməyə başladı. Ayırd etdi ki, səs qəbirdən gəlir. Qaranlıqda heç nə görə bilmədiyindən kibrit alışdırmaq istədisə də kibrit alışmadı, yəqin nəm çəkmişdi. Buranı təxminən tanıdığından Fərahim dayı bilirdi ki, bu yerdə ancaq köhnə qəbirlərdir, təzə vəfat edənlər bir qədər o tərəfdə dəfn edilmişdilər. Əli ilə həmin yeri yoxlamağa başlayan Fərahim dayı təyin etdi ki, bu bir çökmüş köhnə qəbirdir. Qəbirin içinə körpə uşaq düşə biləcək ölçüdə oyuk var idi. Əlini həmin yerdən qəbirə salan Fərahim dayının əlinə yumşaq tüklü bir şey dəydi. Zənnində yanılmadığını anlayan Fərahim dayı onu qucağına aldı, yola düzəldi. Kiçik nəvəsini möhkəm sevindirəcəyindən arxayın idi.

Qoyun-keçi otarmaqla məşğul olan Nəvizəli adlı birisi axşamçağı sürünü kəsə yolla qəbirstandan sürüb apararkən bir neçə saat əvvəl doğulmuş bir keçi balası həmin qəbirin içinə düşmüş, çıxıb bilməmişdi. Nəvizəli isə bundan xəbərsiz heyvanları sürüb aparmışdı. Fərahim dayının qəbirdən tapdığı tüklü şey uzun müddət mələdiyindən səsi batmış, eynən körpə ağlamasına bənzəyən səslə mələyən həmənin körpə keçi balası idi.

20

avqust 2007-ci il.

GÖRÜŞ YERİNİ DƏYİŞDİLƏR

(*hekayə*)

İlyar Güllünü ilk dəfə görəndən ona vurulmuşdu. Güllü doğrudan da çox gözəl idi. Gözləri daha cazibədar idi. Baxışında bir məsumluq, sadəlik, səmimilik var idi. Onun baxışları ilə rastlaşan hər bir kəsin ürəyində elə bil ki, nə isə bir mərhəmət hissi baş qaldırırdı. Bu, hər hansı bir adamın öz doğma adamlarına bəslədiyi münasibətə bənzəyirdi. Güllünün yanaqları gül ləçəyi kimi təzə-tər idi. Çənəsində kiçik bir çökəklik var idi ki, o da bu qızın simasına xüsusi yaraşlıq verirdi. Güllünün xasiyyəti və qəlbi də çöhrəsi kimi qüsursuz, sadə və təmiz idi. Vay o adamın halına ki, ona sataşmaq fikrinə düşəydi, nə isə bir nalayiq söz işlədəydi. Bu zaman Güllüdə sadaladığım gözəl sifətlər tamam əks şəkil alacaqdı. Sözüünü, danışığını bilməyən adam cavabını elə alardı ki, bir də bu qıza söz deməyə cürət edə bilməzdi.

Güllüdə olan bu xasiyyətləri görən İlyar istədiyi xasiyyətdə qıza rast gəldiyinə sevinirdi. Güllü isə İlyarın ona qarşı münasibətdə özünü qeyri-adi aparmasını görürdüsə çox gənc olduğundan bir şey anlaya bilmirdi. Hətta İlyarın özünü qəribə aparması ona gülməli görünürdü. Bir qığılıcı kimi başlanan sevgi İlyarın qəlbində yavaş-yavaş alışmaqda idi. İlyar əsgərlikdən yenincə qayıtmışdı. Sovxoz direktoru onun bacarıqlı mexanizator olduğunu bildiyindən ona kiçik bir təkərli traktor həvalə etmiş, “Bekar qalma, hələlik işlə bunda. Sənə maşın verərəm, işlərsən.” – demişdi. Sovxoz direktorunun bu təklifi İlyarın ürəyincə olmuşdu. Çünki onun sevdiyi Güllü qız qonşu kənddə yaşayırdı. İki kənd – Güllügilin və İlyargilin kəndləri bir sovxozda birləşdiyindən qonşu kəndə gedib gəlmək İlyar üçün adi bir iş olacaqdı. İlyar traktorla işə başlayanda yol vərəqini qonşu kənddəki briqadalardan birinə yazmağı dispetçerdən xahiş etdi və həmin gündən sovxozun qonşu kənddəki şitilliyində gözətçi işləyən anasına köməklik edən Güllü ilə hər gün rastlaşmaq imkanı əldə etdi. İlyar özü də ehtiyat edirdi ki, birdən artıq-əskik hərəkət edər, bununla da bütün işləri korlayar. Bir neçə ay Güllünü müşahidə edən İlyar bu qızı sevdiyini, həm də lap çox sevdiyini anladı. Güllü də nəhayət başa düşdü ki, bu oğlan ona qarşı heç də laqeyd deyil. Bunu o, İlyarın sevgi dolu baxışlarından başa düşmüşdü. İlyar orta boylu, qara gözlü, utancaq oğlan idi. Bir çox qızların diqqətini cəlb etsə də, həmin qızlar İlyara diqqət göstərsələr də İlyarı maraqlandıran təkə Güllü idi.

İlyarın Güllüyə maraq göstərdiyini hamıdan əvvəl Güllünün rəfiqəsi Reyhan anlamışdı. O özü də İlyara biganə deyildi. Lakin rəfiqəsini də çox istəyirdi. Reyhan bir qədər daha açıq-saçıq danışan idi. İlyara işarə vurub məsələni başa düşdüyünü bildirmişdi. İlyar üçün Reyhan yaxşı vasitəçi ola bilərdi, oldu da. Güllüdən İlyara xoş xəbər gətirən Reyhan oldu. Əvvəl məktublaşdılar. Bir neçə ay beləcə keçdi. Sonra isə özləri görüş yeri təyin edib gizlicə görüşməyə başladılar. Güllü bir neçə aydan sonra orta məktəbi bitirəcəkdi. İlyarı narahat edən onun məktəbli olması idisə məktəbin qurtarmasına da bir şey qalmırdı. Adamlar duyuq düşməsin, Güllüyə qarşı söz-söhbət yaranmasın deyə onlar axşamlar görüşürdülər. Axır zamanlar onlar bir-birindən ayrılmaq istəmir, danışdıqca danışmaq istəyirdilər. Bu səbəbdən də İlyar öz kəndlərinə – evlərinə piyada getməli olurdu. Rayon mərkəzinə aparan yol onların yaşadıkları kənddən keçirdi. Saat on biri ötən vaxtlarda yoldan keçən maşınlar daha az olurdu. Sürücülər maşını dayandırmır, İlyarı çox vaxt götürmürdülər. Ötüb keçən maşınların xeyri təkə bu olurdu ki, yolu az da olsa işıqlandırırdılar. Kəndlər arasındakı ərazidə, yolun bir tərəfində bataqlıq, bir tərəfində isə çay sahələri yerləşirdi. Yolboyu

hər iki tərəfdə ucaboylu şam ağacları və sair həmişəyaşıl ağaclar əkilmişdi. Ay görünməyən axşamlarda yolla getmək doğrudan da müşkül olurdu. Qaranlıq o qədər qatı olurdu ki, yolun səmtini güclə təyin etmək olurdu. İlyar bu yolla evə qayıtmalı olurdu. Ən qorxulu yer isə yolun qəbirstanlıqdan keçən hissəsi idi. Yazıq İlyarın bu yerdə tükləri biz-biz dursa da Allaha yalvara-yalvara birtəhər buranı da keçib gedirdi.

Belə günlərin birində Güllü ilə görüşdən evlərinə qayıdan İlyar qorxulu bir mənzərə ilə üz-üzə qaldı. Yolun bir tərəfi bataqlıq, bir tərəfi isə ağaclıq və kolluq olan yerində İlyardan yüz-yüz iyirmi metr irəlində təxminən üç metr hündürlüyündə ağımtıl bir şey tərənirdi. Bu ağımtıl görüntü gah alçalır, gah hündürə qalxırdı. Qərribə görüntü idi. İlyar əlində cib bıçağı dayanmışdı. Fikirləşirdi ki, bəlkə gözüne görünür. Gözünü ovuşdurandan sonra gördü ki, yox həqiqətən də nəyi isə görür. Geriyə qayıtmaq haqda fikirləşmirdi də heç, çünki İlyar gecələr adətən arxaya dönüb baxmaqdan çəkinirdi. İrəlində hər nə olur olsun qorxu keçirməzdi. Odur ki, bir-iki addım da irəli getdi, uca səslə soruşdu:

- Ey, nə məsələdir, kimsən, nədən belə orda? Ehey... sənləyəm!

Ağımtıl görünüş bu sözlərdən və qışqırıqdan sonra bir qədər uzaqlaşdı, yenə dayandı. İlyar yenə irəlilədi, qarşıdakı naməlum görüntü yenə uzaqlaşdı. İlyar yenə dayandı, özünü ələ aldı, çətinliklə də olsa qorxunu dəf edib geri boylandı ki, görək arxadan da bir təhlükə varmı, yoxsa yox. Arxada heç nə görmədi. Yenidən irəliyə baxanda bayaqkı hündür naməlum ağ görüntünü görmədi. Diqqətlə baxdı, irəlində heç nə yox idi. Düzü bir qədər qorxmışdı, amma elə də yox. Yoluna davam edən İlyar nə qədər o tərəf bu tərəfə baxdısa daha heç nə görə bilmədi. Qəbirstandan da qorxa-qorxa keçib evə getdi.

Növbəti görüşdə bunları Güllüyə nağıl edəndə Güllü onunla daha qaranlıq düşəndən sonra görüşməyəcəyinə and içdi.

İlyar əhvalatı Güllüyə danışmağına peşman olmuşdusa da artıq gec idi.

Belə qərara gəldilər ki, rayon mərkəzində görüş təyin etsinlər, belə də etdilər. Sabahkı gün rayon mərkəzindəki parkda görüşən İlyarla Telli Avtobusla geri qayıdirdılar. İlyarın qorxduğu yerdən keçəndə Güllü yolun kolluq olan tərəfini İlyara göstərdi:

- İlyar ora bax, ora bax!

İlyar onun göstərdiyi tərəfə baxanda özündə bir yüngüllük hiss etdi. Yolun qırağında iri bir ağ at hoppana-hoppana yeri yirdi. Onun bu cür qalxıb düşməsinə səbəb isə ayaqlarının cidarlanması idi. İlyarı qorxudan da ağ atın uzaqdan ayırd olunmayan görkəmi və hoppanarkən qalxıb enməsi olmuşdu.

İlyar üz də pərt göründüsə də daxilən sevindi ki, ürəyində şübhə yeri qalmadı. Hər iki cavan bir qədər gülüşəndən sonra növbəti görüş yerini və zamanını təyin edib ayrıldılar.

BALIQ ALVERİ

(yumoristik novella)

Çay fabrikində yay mövsümünə hazırlıq işləri gedirdi. Çilingərlər aqreqatları rəngləyir, dəmir diyircəkləri yağlayır, rezin qayıqları tarımlayır, bəzilərini dəyişdirirdilər. Fabriki əhatə edən hasarı əhənglə ağardır, həyəti artıq əşyalardan təmizləyir, ətrafda əkilmiş qızılgül kollarını budayır, meyvə ağaclarının aşağı hissəsini əhəngləyirdilər ki, bütün görülən işlər fabrikə xüsusi yaraşıq gətirirdi.

Fabrikin direktoru yaşlı adam idi. Həyətdə gəzişir, görülən işlərə rəhbərlik edirdi. Müdirin həyətdə olduğunu görən fəhlə məşədi Nəsir fabrikin üçüncü mərtəbəsindəki öz iş yerindən həyətdə düşüb müdirə yaxınlaşdı, salam verib qıraqda dayandı. Müdir onun nə isə demək istədiyini görüb soruşdu:

- Buyur görək, Məşədi nə demək istəyirdin?

- Yoldaş müdir, bu ilki məzuniyyətimin vaxtı keçir. Bir azdan fabrikin qızgın iş mövsümü başlanacaq. Çərşənbə bayramına da lap az qalır. Bəlkə ərizə verim, məni buraxasınız məzuniyyətə?! Uşaqlara yüngülvari bayram hazırlığı görərdim...

- Olar, Məşədi olar. Yaz ərizəni gətir, üstünü yazım, ver katibəyə get istirahət elə!

Sabahkı gündən Məşədi Nəsir əmək məzuniyyətinə buraxıldı.

Məşədi Nəsir o zamanlar məşhəd ziyarətinə getməmişdi hələ. “Məşədi” sözünü onun adının əvvəlinə onu tanıyanlar, dostları, qohum qonşuları, qohum əqrəbası və bir də iş yoldaşları əlavə edirdi. Bunun da səbəbi Nəsinin yasin oxumağı bacarması və bir də saqqal saxlaması, lap dəqiq desək üzütüklü gəzməsi idi. Necə ki, Məşhəd ziyarətindən gələnlər görünürdü, eyni görünüşü Nəsir də özündə ehtiva edirdi.

Beləliklə heç bir zəhmət və xərc çəkmədən Nəsir olmuşdu “hazirin naziri” – Məşədi Nəsir.

Doğrusu Nəsir hər dəfə Məşədi Nəsir çağırılanda bir az da özünü dartırdı, daha ciddi görünürdü. Əslində isə o çox şən və hazırcavab adam idi. Hamıyla dil tapmağı bacarırdı. Deyilənə görə öz arvadından başqa qonşu kənddə dul bir arvadla evlənmişdi. Üçüncü arvadı olması barədə də söhbət gəzirdi, amma hələ ünvanını öyrənə bilməmişdilər.

Məşədi Nəsir çayxanaya girdimi bütün çayxanadakılar danışqlarını yarıda saxlayır, onu sorğu suala tuturdular. Kimisi bu həftə yasin oxumaqla nə qədər “çax-çux” etdiyini, kimisi arvadlarıyla necə dolandığından xəbər tutur və daha nə bilim nələr soruşurdu. Nəsir də hamısına eyni bəməzəliklə cavab verir, zarafat edirdi.

Əmək məzuniyyətinin elə ilk günündən bekar qalmağın faydasız olduğunu düşünüb dərk edən Nəsir fikirləşdi ki, yasin oxumağa onsuz da vaxt tapır, yaxşı olar ki, alverlə də məşğul olsun. Alverin başqa işlərdən daha gəlirli olduğunu çoxdan bilirdi. Bir qədər götür-qoy edəndən sonra qərara aldı ki, gedib qonşu rayondan balıq alsın, gətirsin, kənddə bir qədər baha qiymətə satsın. Belə də etdi. Səhərişi gün Məşədi Nəsir əlində həsir zənbil şose yolunun qırağındakı dayanacaqda dayanıb qonşu rayona getmək üçün avtobus gözləyirdi. Təxminən yarım saat ötüb keçəndən sonra avtobus gəlib dayanacaqda dayandı. Nəsir avtobusa minib qonşu rayonun məşhur balıq bazarına gəldi.

Bazarda balıq az olduğundan baha idi. Balıqsatan qadınlar Nəsirdə zənbili görən kimi onu balıq almağa səslədilər:

- Gəl sənə balıq verim, sudan indicə çıxıbdır. Gör necə tərپənir, zavallı...

- A kişi, bura gəl, sənə ucuz verəcəyəm, imanlı adama bənzəyirsən...

- Qardaş, hara keçdin getdin? Məndəki balıqlara da bir bax da! Alma e, amma heç olmasa bir nəzər sal...

- Ay dayı, ay dayı, bura gəl, xeyir görərsən, seyid övladıyam ha...

- A məşədi, məni tanımadın? Keçən həftə balığı məndən almışdın axı...

Axırıncı çağıran balıqsatan qadın məşədini diksindirdi. Diqqətlə qadına nəzər saldı. Tanış gəlmədi, amma gözəgəlimli qadın idi. Məşədi hərəkət istiqamətini yüz həştad dərəcə dəyişərək geriye qadına tərəf döndü:

- Salam ay bacı, necəsən? Evdəkilər, uşaqlar necədir? Nə var, nə yox?

- Sağ ol, Məşədi, sağ ol! Sən doğrudan da yaxşılığı qiymətləndirən adam imişsən. Neçə dənə balıq lazımdırsa sayım, yığım zənbilə apar ye, gör ki, balıq necə olur...

Balıqsatan qadın elə bildi ki, qarşısında ilk dəfə gördüyü adam onun hiyləgərcəsinə dediyi sözlərə inanıb və onu yəqin ki, səhv salıb. Sevindi ki, yaxşı “podxod” elədim, yəqin zənbili doldurub gedəcək, mən də gedərəm evə, başqa işləri görməyə. Amma Nəsir onun bu “podxod”unu dəqiq tutmuşdu və əslində cavab “xodu” eləmişdi. Cavab xodu eləməyə də onu təhrik edən bayaq dediyim kimi qadının gözəgəlimli olması idi. Nəsir də öz növbəsində düşündü ki, deyəsən mənə hansısa müştərisinə oxşadıb. Eybi yoxdur, yəqin alacağım balıqların qiymətində mənə bir az “hörmət edəcək.” Məşədi Nəsir şirin dilini işə saldı:

- On dənə balıq götürəcəyəm, bu dəfəki qiymət nə təhər olacaq? – soruşdu.

- Sənə elə keçən dəfəki qiymətə verəcəyəm, Məşədi, darıxma!

Müştərinin daha çox balıq alacağını düşünən balıqsatan qadının üzü bir az ciddiləşdi, çünki on dənə balıq onda olan balıqların beşdə biri idi. Qalan balıqları satmaq üçün o hələ bazarda çox vaxt itirməli olacaqdı. Balıqları Nəsirin zənbilinə yığandan sonra Nəsirə sanballı bir rəqəm dedi və əvvəlki təbəssümdən onun üzündə əsər-əlamət qalmadığını “arvad bilicisi” məşədi Nəsir çox gözəl görüb dərk etdi. Etiraz edəcəyi təqdirdə köhnə tanış kimi özünü qələmə verdiyi bu qadından qət-təzə elə sözlər eşidəcəyini anladı ki, birini bir kilo balla udub həzm etmək mümkün olmayacaqdı. Odur ki, lal-dinməz pulu saydı verdi gözə gəlimli balıqsatan qadına. “Allah sonrasını xeyir eləsin,” – fikirləşdi, “öz qiymətinə sata bilsəm böyük işdi.”

Nəsirin yaşadığı rayon sərhədboyu ərazidə yerləşdiyindən qonşu rayondan gələn bütün maşınlar hələ sərhəd xəttinə iyirmi kilometr qalmış yoxlama məntəqəsində yoxlanılırdı. Başqa rayonlardan gələnləri bu tərəfə buraxmırdılar. Son zamanlar qeyri-qanuni balıq alverçilərinin sayı artdığından milis şöbəsində bu haqda söz-söhbət artmışdı. Arabir milislərdən bir-iki nəfər gəlib sərhəd yoxlama postunda dururdu. Qonşu rayondan geri qayıdanların zənbil və ya çantalarına baxış keçirirdi. Bir və ya iki balıq aşkar edildikdə bir söz demir, buraxırdılar keçib getsin. İki balıqdan yuxarı sayda olurdusa tutub aparırdılar milis şöbəsinə. Ya da ki, “əliaçıq” adam olduğunu sübuta yetirən vətəndaş olurdusa üstündən “bir quş” qoyurdular, çıxırdı aradan.

Qeyri-adi görkəmli, qeyri-adi hərəkətli və qeyri-adi danışiq tərzli, əlində də əsasən qadınların gəzdirdikləri həsir zənbil olan Məşədi Nəsiri görəndə başa düşdülər ki, hərifin zənbilində balıq var.

- Kişi, göstər görək zənbilində nəyin var?

- Heç, elə bir şey yoxdu... Göy-göyertidir başına dönüm... Nə...nə...çənnik.

Balıqların üstünü göy-göyerti ilə örtüb gizlətməmiş olan Nəsin dili yenə ona “xəyanət” edib kəkələdi.

- A kişi, bu göyertidirsə niyə belə ağırdır? Göyerti belə ağır olmur axı. Boşalt görək!

Göyertinin altından balığın quyruğu görünəndə Nəsin ovqatı zəhər kimi oldu. Qanı zülmət gecə kimi qaraldı. “Nə oldu, Məşədi Nəsir, qazandın? Ədə hanı səndə o bəxt! Anan səni qız doğsaydı kimsə səni alıb saxlardı, alver eləmək də lazım olmazdı...”

Bu cür düşünürdü ki, balıq satan qadınlar yadına düşdü, fikirləşdi ki, qadın da olsaydı yenə də gərək alver edəydi. Hələ üstəgəl ayaqyoluna gedən kiçik balasının dalını yuyub təmizləyərmiş...

- Şükür sənə İlahi, yaxşı ki, məni kişi yaratmışsan – uca səslə dilə gətirdiyi bu sözləri eşidən milis nəfəri bir şey başa düşmədiyindən soruşdu:

- Nə danışırısan, ə? Düş qabağıma görüm, düş məşindən! Hələ deyəsən ibadət edəndir bu belə...

Məşədi milis işçisinin axıncı sözündən yapışıb necə deyərlər “xal” qazanmaq istədi ki, bəlkə buraxdılar, iş gedib rəisə çatmadı:

- Məşədi sənə qurban, ibadət edənəm, bəli. Gündə üç dəfə namaz qılıram, bax elə bir azdan namazımın vaxtıdır... bəlkə məni namaza bağışlayasız?!

- Məşədi, bizdə bağışlayan bir nəfər ola bilər, o da ki, bizim rəisdir. Bizimki “al-burax” ya da ki, “tut, apar” söhbətidir, başqa variantımız yoxdur – deyib Məşədiyə qandırmaq istədilər ki, balığa verdiyin pulu beş rəqəminə vurub bizim cibimizə qoysan, biz səni “görməmişik!” Əks təqdirdə sən cavabdehsən, vəssəlam.

Əlbəttə milis işçilərinin nə demək istədiyini Nəsir havada tutdu. Çünki, Nəsir dünyada ömür sürüb baş ağartmışdı. Qaldı ki, balığın alındığı ümumi məbləği beş rəqəminə vurmaq, iş burasında idi ki, bu dəqiqə Məşədi Nəsin cibində doğrudan da beşcə qəpik var idi. Sonrakı dəqiqələrdə bu beş qəpiyin arta biləcəyinə heç bir ümid yox idi.

“Anan ölsün Məşədi, necə ki, ölübdür. İndi fikirləş gör nəçənnikdən necə xilas olursan. Fikirləş, fikirləş...” deyə Məşədi Nəsir heç bir “üzgüçü paltarı geyinmədən” fikirlər dəryasına baş vurdu. Elə də pis üzgüçü deyildi Məşədi Nəsir, çünki bu cür olaylarla çox qarşılaşmışdı. Hər dəfə də paltarlı-zadlı fikirlər ümmanını yarıb keçmiş, “əliboş” qayıtmamışdı. Bu dəfə də elə oldu. Öz-özünə, “Darıxma, qardaş!” – pıçıldadı.

Milis şöbəsinin rəisi məzuniyyət götürüb nəhəng ölkə – Sovet Sosialist Respublikaları İttifaqının ən gözəl sanatoriyalarından birinə istirahətə getmişdi. Onu müavini əvəz edirdi. Müavin də iki gün bundan əvvəl bir qonaqlıqda möhkəm yeyib-içdiyindən düz evlərinin astanasında müvazinətini saxlaya bilmədiyindən yıxılmış, ayağı burxulmuşdu. Burxulan ayağı şişmişdi, bərk ağrı verirdi. Həkim ona bir həftə uzanmağı məsləhət görmüşdü. O da öz növbəsində şöbəni öz köməkçilərindən birinə tapşırırmışdı. Bu adam rəisliyin dadını elə bu gün idi, dadırdı. Məşədi Nəsiri gətirdilər rəis müavini əvəz edən milis leytenantının yanına. Leytenant çox tərbiyəli bir ailədə böyüyüb boya-başa çatmışdı. Mədəni, özündən yaşlılara xüsusi hörmətlə yanaşan bir şəxs idi.

Məşədi Nəsir məhz elə bir insanın hüzuruna gətirilmişdi.

- Buyur, ay dayı, keç otur. De görüm niyə balıq alverinə girişmişən? Məyər iş tapa bilmirsən?

- Qurban olum oğul, fabrikdə fəhlə işləyirəm. Təzəcə “otpuska”ya çıxmışam. Fəhlə yoldaşlar pul yığib verdilər ki, qonşu rayondan balıq gətirib satanlar baha satırlar, sən get bizə də balıq al, özünə də. Qarşıdan Novruz bayramı gəlir, çərşənbə axşamı hərəminizin bir balığı olsun, qoyaq süfrəyə. Odur ki, oğul, bu balıqlar tək mənim yox, fəhlələridir.

- Ola bilər, ola bilər! – leytenant başındakı papağı götürüb asılıqandan asdı. Güzgüyə boylanandan sonra gəlib yerində oturdu. Bir qədər sükutdan sonra Nəsirə imtahanedici nəzərlərlə baxıb dedi:

- İndi sənə kağız və qələm verəcəyəm, götür sənə pul verənlərin adlarını yaz gedib yoxlatdıraq.

- Baş üstə, qadan alım.

Məşədi Nəsir ağ vərəqdə əyri-üyri xətlə yazmağa başladı: Həsən, Həbib, Hüseyn və sair və sair... Axırda bir nəfər əskik gəldi ki, siyahıda doqquzuncu adam olsun. Özü də ki, onuncu adam olacaqdı. Bir qədər fikrə gedən Nəsir doqquzuncu adı da vərəqə yazdı: Yuri İvanov.

Siyahını nəzərdən keçirən Leytenantı gülmək tutdu, o dəqiqə başa düşdü ki, Məşədi Nəsir adlanan bu adam canını qurtarmaq üçün bu siyahını yazıbdir. Odur ki, yarıciddi, yarızarafat soruşdu:

- Ruslar da novruzu bayram edir, a kişi?

Məşədi Nəsir söz altında qalmadı:

- Dəqiq deyə bilmərəm, amma Yura dedi ki, məşədi sənəin sağlığına bir şüşə araq vuracağam alacağın balıqla. Mən də onun sözünü yerə salmadım...

Əlbəttə, əgər şöbənin rəisi və ya onun müavini işdə olsaydı balıqlar Məşədi Nəsirə çox baha oturardı. Lakin bu xeyirxah Leytenantı rast gəlməsi Nəsirin anasının “Namaz üstə” olmasına dəlalət edirdi. Leytenant ona ciddi olaraq tapşırırdı:

- Balıqları aparıb paylayarsan adlarını siyahıda yazdığın adamlara, həm də aldığın qiymətə. Hansı biri desə ki, pulum yoxdu, balıq istəmirəm, balığı həmin adama verirsən, amma pul almırsan. Əgər öyrənib bilsəm sözümlü yerinə yetirməmişən və bir də balıq alveri eləmişən onda özündən küs!

Məşədi Nəsir yerindən durub Leytenantın ayaqlarına düşmək üçün qaçdısa da eşitdiyi amiranə səsin qorxusundan arzusunu həyata keçirə bilmədi:

- Dayan!

Leytenant çox həssas və ayıq adam idi. Onun hansı hərəkəti edəcəyini o dəqiqə anlamışdı. Lakin belə hərəkətlər onun aldığı tərbiyəyə zidd idi.

- Eyibdir, anladınmı? Haydı, sözlərimi yerinə yetirməyə tələs...

Məşədi hər iki əlini Allaha açıb Leytenantı dua edə-edə onun otağından özünü çölə salmaq istəyirdi ki, hansısa səbəbdən məzuniyyətini yarımçıq qoyub işə qayıdan milis rəisi otağa daxil oldu.

10 avqust

2007-ci il.

XATİRƏDƏN XATİRƏ

(hekayə)

Əsgərlik xidmətini başa vuran Şöhrət iki gün idi ki, evlərinə qayıtmışdı. Yaşadığı kənd ucqar dağ kəndlərindən biri idi. Kəndi hər tərəfdən meşələr əhatə edirdi. Başqa kəndə getmək üçün Şöhrətgilin kəndindən tək bir maşın yolu var idi. Bu yol da kəndin şimal tərəfindən axan çayla kəsişirdi. Çayın üstündə körpü olsa da, ancaq piyadalar üçün

qoyulmuşdu, üstündən maşın keçə bilməzdi. Maşınlar çayın dayaz yerindən keçib gedirdi.

Şöhrətginin həyatı və evi dağın ətəyində yerləşirdi. Arxası dağa tərəf olan evlərinin qarşısında gözəl bir mənzərə açılırdı. Şöhrət hələ kiçik yaşlarından evlərinin eyvanında oturur, ayaqlarını salladaraq yelləder, şı ı mənzərəni diqqətlə seyr edərdi. Gözlərini əvvəl ən uzaqda görünən dağ zirvələrində gəzdirərdi. Başqalarının görə bilmədiyini qartal baxışlı Şöhrət çox yaxşı görərdi. Qarşıda təxminən səkkiz kilometrlik məsafədə daha iki kənd görünürdü. Kəndlər arasındakı məsafə üç kilometrə qədər olardı. Eyvanda oturub bu yerləri seyr edən Şöhrətin sol tərəfində qonşu evlər yerləşirdi. Sağ tərəfdə isə iri palıd ağacları görünüşü məhdudlaşdırırdı. Palıd ağaclarının görünməyə qoymadığı yerlərdə də evlər var idi. kəndin evləri başqa dağ kəndlərində olduğu kimi bir-birinə bir qədər aralı tikilmişdi.

Şöhrət hündürboylu, enlikürək, dili şirin, mehriban, çox göyçək bir oğlan idi. Onunla ilk tanış olan adamda müsbət duyğular yaradırdı. Əsgərliyə getməmişdən qonşuluqda yaşayan Xatirə adlı bir qızı gözaltı eləmişdi. Xatirə ondan dörd il kiçik yaş fərqlində idi. Xatirəni hər dəfə görəndə Şöhrət özünü unudurdu. Gözünü ondan ayıra bilmirdi, amma ona bir söz demirdi. Ürəyində fikirləşirdi ki, “Mən əsgərlikdən qayıdıb gələndə qədər bu qız da böyüyər, sözümü deyərəm. Evlənsəm ancaq Xatirəylə evlənərəm!”

Şöhrətin evə gəlməyindən üç gün keçməsinə baxmayaraq Xatirəni görə bilməmişdi. Xatirəginin evinə aparan yolla da gedə bilmirdi. Ona görə ki, bu yol təkcə Xatirəginin evinə gedib çıxırdı. Bircə qalırdı ki, kəndin mərkəzinə gedən yolda Xatirəni görə bilsin. Şöhrət onunla görüşməyə gələn qohumlarla görüşüb-öpüşürdüsə də fikri-zikri Xatirənin yanında idi. Nəhayət bir təhər öyrənə bildi ki, məhəllə uşaqları çaydan o tayda yerləşən meşəyə tez-tez çırpı gətirməyə gedirlər. Xatirə də hərdənbir çırpı gətirməyə gedir.

Daha bir neçə gün ötüb keçdi. Şöhrətlə görüşə gələnlərin arası kəsildi. Bir qədər sakitlik tapan Şöhrət axşamüstü özünü verdi Xatirəginin evlərindən gələn yolla kəndin mərkəzinə gedən yolun birləşən yerinə. Yolla gəlib keçənlər ondan soruşurdu:

- Şöhrət xoş gəlmisən! Necəsən, burada niyə durmusan?

Şöhrət də cavabında:

- Sağ ol qardaş (və ya bacı), çox sağ ol, yaxşıyam. Balaca qardaşımı gözləyirəm. Mağazadan qayıtmalıdır. Onu da götürüm gedim Məmməd əmigilə...

Bir neçə saat keçsə də faydası olmadı, həmin gün Xatirəni görə bilmədi. Sabahkı gün başqa bəhanəylə kəsdi dünən durduğu yeri.

- Şöhrət, xoş gəlmisən! Necəsən, burada niyə durmusan?

- İnəklərimizdən biri indiyə qədər qayıdıb gəlməyib meşədən. O inəyi atam qonşu kənddən alıbdır. Dayanmışam ki, yolu səhv salmasın, aparım evə...

Yenə bir şey çıxmadı. Xatirə qız yolda görünmədi ki, görünmədi.

Şöhrət üçüncü dəfə yenə də yolun həmişəki yerinə gedirdi və adamlara deməyə nə isə fikirləşirdi ki, gözlərinə inanmadı, qarşıdan Xatirə gəlirdi. Bu onun əsgərlikdən əvvəl gördüyü Xatirə deyildi. Qarşıdan gələn o qədər gözəl bir qız idi ki, Şöhrət onu ancaq yeriməyindən tanıya bildi. Xatirənin əynində “klyuş” adlanan modda tikilmiş güllü bir don var idi. çox gözəl tikilmişdi, qızı daha füsunkar göstərirdi. Xatirənin yanaqları üstünə şəbnəm qonmuş qırmızı almaya bənzəyirdi. Gözləri isə sanki sehrli idi. Şöhrətin dili tutuldu, yerişini itirdi, ürəyi sürətlə döyünməyə başladı.

- Şöhrət salam, xoş gəlmisən!

Xatirə qız özünü möhkəm itirsə də qonşuları Əhməd kişinin oğlu Şöhrəti salamladı. Ondən dörd beş metr aralıda ayaq saxladı, cavab gözlədi.

Şöhrət ani olaraq yaranmış belə gözəl görüş məqamında özünü ələ ala bildi. Xatirəyə əl uzatdı, dedi:

- Salam Xatirə! Maşallah böyük qız olmusan! Bir həftədir gəlmişəm, amma səni görə bilmirdim.

Xatirənin əlini öz əlində hiss edən Şöhrət bir qədər cürətləndi:

- Heç bir yerə get-gəl eləmirsən? Səni evdən buraxmırlar bəyəm?

- Hərdən bir çırpı gətirməyə gedirəm. Bəzən də mağazaya göndərirlər. Yay tətilidir də. Kənddən hara gedəcəyik ki?!

- Hərdən bir deyəndə yəni nə vaxt gedəcəksən çırpı gətirməyə, kiminlə gedəcəksən?

- Bir dəstə adam hər gün gedir quru çırpı gətirməyə “Yuxarımeşə”yə, mən də onlarla gedirəm. Sabah da gedəcəyik... Şöhrət qızın əlini tez buraxdı ki, görən olmasın. Artıq söz-söhbətin olmasını istəmirdi. Bir əsas məsələ də var idi ki, Şöhrəti çox narahat edirdi. Xatirənin atası Səfər kişi Şöhrətin atası Əhmədlə soyuq münasibətdə idi. Bu münasibəti hər iki ailə yaxşı bilirdi. Onlar bir-birlərinin evlərinə gedib-gəlməzdilər, amma dinib danışırldılar.

Şöhrətin qəlbində alovlanan məhəbbət qılgılcımı isə elə bir atəşfəşanlıq yaratmışdı ki, onun gözləri Xatirədən başqa heç nə görmür, heç bir umuküsü anlamırdı. Şöhrət qızdan ayrılmaq istəməsə də görən olmasın deyə tez onunla xudahafizləşdi:

- Yaxşı ki, səni gördüm. Sabahdan mən də çırpı daşıyacağam...

Xatirə Şöhrətin ona olan münasibətini çoxdan anlayıb başa düşmüşdü. Şöhrət əsgərlikdə olanda Xatirə həmişə onu görməyi arzulayırdı. Xəyalında onun surətini əks etdirməyə çalışardı. Valideynlərinin pis münasibətdə olması isə qızı möhkəm düşündürür, kədərləndirirdi. Bu da səbəbsiz deyildi. Xatirə atası Səfərin necə inadkar adam olduğunu yaxşı bilirdi. Qəbul etdiyi qərar onun mənafeyinə zidd olsa belə sözündən dönməz deyildi. Şöhrətin gözəl bir kişiyyə çevrildiyini görən Xatirənin ürəyi sevindiyyindən daha qürurla döyünürdü.

Şöhrət axşam evlərində ordan-burdan danışdı, sözü gətirdi odun çırpı üstə:

- Ay ana, odunu maşınla gətiririk, bəs çırpını necə eləyək, onu da maşına yükləyib gətirəcəyik?

- Yox, ay bala. Çırpını "Yuxarımeşə"dən özüm gətirib həyətdə gördüyün yerdə yığmışam ki, sən gələndə bir neçə günlüyə sənənlə evdə otura bilim. Bir-iki təndirlik qalıb, gedib yenə gətirərəm.

- Ay ana, sənə çırpıya getməyin bu gündən qurtardı. Sabahdan çırpını mən daşıyıb gətirəcəyəm.

- Nə danışırısan ay Şöhrət? Sən hələ bir-iki ay istirahət elə, anan ölməyib ki!

- Ay ana, dayan bir səni yaxşıca öpüm...

Şöhrət anasını oturduğu yerdən necə qaldırırsa arvadın ayaqları yerdən üzüldü. Onun hər iki üzündən öpəndən sonra onu yenə oturtdu bayaq oturduğu yerdə.

- Sabahdan Şöhrətbala çırpını daşıyacaq ay ana, söhbət qurtardı. Atanı da razı salmaq səndən. Kişiyə də ki, məni başqa işə göndərməsin!

- Ay belə sənə qız verənin atası...

Anası Şöhrəti zarafatla cırnatdı. Ana oğlunun gözaltısı olduğundan duyuq düşsə də üzə vurmurdu. Oğlunun istəyi ana üçün hər şeydən əziz idi. Heç ürəyi gələrdimi ki, Şöhrətin arzusuna əks çıxsın. Ananın yeganə arzusu oğlunun xoşbəxtliyi, arzularının çin olması idi. Gələcəkdə hər hansı bir işin necə həll olunacağını ana heç düşünmürdü də...

Sabahkı gün Şöhrət əlində kiçik balta, əynində əsgərlikdən geyinib gəldiyi köynək çırpı üçün meşəyə yollanan oğlanlara, qızlara qoşuldu. Xatirə də meşəyə gedənlərin arasında idi. Həmin gün Şöhrət meşəyə necə getdi, necə gəldi, vaxt necə tez qurtardı, hiss eləmədi. Ancaq bir gözü Xatirədə idi. Xatirə də elə bil ki, göyün yeddinci qatında idi. Onun da bir gözü Şöhrətdə idi. Hər sözü baxışlar deyirdi, danışmağa nə imkan, nə də ehtiyac yox idi.

Şöhrət Xatirə də eşitsin deyə bərkdən, sanki hamıya elan edib dedi.

- Anamın çırpısı tamam qurtarıb. İki-üç maşın çırpı daşıyıb yığana qədər sizinlə çırpıya gələcəyəm.

Şöhrət həmin gün bir-iki qadına çırpı yığmaqda kömək göstərdiyindən, onun dediyi sözlər hamının ürəyindən oldu.

Artıq onuncu gün idi ki, onlar meşədən çırpı yığırdılar. Adamların yanında heç nə danışa bilmədiklərindən Şöhrətlə Xatirə işarə ilə bir-birini başa saldılar ki, evə gedəndə bir qədər axırda getsinlər ki, danışa bilsinlər. Şöhrət Xatirəyə o qədər vurulmuşdu ki, onun dərdindən heç yemək keçmirdi boğazından, su içə bilmirdi. Gözlərinin önündə daim Xatirə dolaşırdı. On gün müddətində bircə kəlmə danışa bilməyən sevgililər özlərini bir qədər gecikdirdilər, meşədən kəndə hamıdan axırda yola düşdülər. Çırpıya gələn o biri adamlar bellərinə bağladıkları çırpı şələsi ilə onlardan əlli-yüz metr irəlində gedirdilər. Çırpı şələsi ilə dönüb arxaya baxmaq çətin iş olduğundan demək olar ki, kəndə qədər heç kim dönüb arxaya baxmayacaqdı, heç buna ehtiyac da yox idi. Xatirənin çırpı şələsi iri görünsə də nazik çubuqlardan bağlandığından yüngül idi. Yolun çayla kəsişən yerinə çatanda Xatirə ərək ilə Şöhrətə tərəf boylandı. Bu o demək idi ki, “suya girmək istəmirəm, istəyirsən məni götür keçir çaydan.” Şöhrət bir əlində Xatirənin çırpı şələsi bir əlində də öz çırpı şələsini əvvəlcə keçirtməyi o biri tərəfinə. Sonra da gəlib Xatirəni qucağına aldı. Şöhrətin qucağında çayı keçməkdə olan Xatirə də əlini doladı Şöhrətin boynuna, gözlərini yumdu. İlk dəfə idi ki, Şöhrət qucağında qız tuturdu. Bu qızdan qərribə bir qoxu gəlirdi ki, Şöhrətin huşunu başından edirdi. Hələ üstəlik onun boynuna da əlini bərk-bərk dolamışdı. Çaydan axıb keçən su heç dizə də çatmırdı. Çay əslində onların hər ikisi üçün bir bəhanə idi ki, onları bu qədər yaxınlaşdırmışdı. Çayın da ki, eni on metr ola ya olmaya.

Şöhrət, qucağında gözəl Xatirə qız, çayın iki-üç metrini güclə yeriyyə bildi, dayandı. Xatirəni öpüslərə necə qərq etdiyindən heç özünün də xəbəri olmadı. Əvvəl heç bir müqavimət göstərməyən qız sanki huşunu itirmişdi. Sürəkli öpüslərdən sonra özünə gəldi, narahatlığını hiss etdirdi. Yenə də heç bir söz, heç bir söhbət! Şöhrət onu ehməllə çayın sağ sahilində yerə qoydu, yenə də o ki var öpüslərə qərq etdi... Çırpı şələlərini götürüb irəlində gedənlərə qaçıb çatdılar.

Sabahkı gün Xatirə Şöhrəti xəbərdar etdi:

- Deyəsən sənə mənə olan marağını kimsə anama xəbər veribdir. Mənə xüsusi olaraq tapşırırdı ki, Əhmədin oğlundan uzaq gəz! Onlardan bizə adam çıxmaz!

- Bəs sən nə fikirləşirsən, Xatirə?
- Özün bilmirsən məyər?
- Mən nə bilirəmsə, bilirəm, səndən eşitmək istəyirəm.
- Mən səni sevirəm Şöhrət! Amma bağışla ki, bunu sənə dilimlə deyirəm. Sən məni məcbur elədin...

- Sağ ol, Xatirə! Bir şeyi bil ki, mən sənsiz heç cür qərar tuta bilmirəm. Anam xətrimi çox istəyir. Ümidim bu işdə tək onadır. Əyər səni atandan mənə ala bilməsələr mənimlə evimizə gələrsənmi?

- Şöhrət, mən ata-anadan icazəsiz etdiyim hər hansı bir hərəkətə görə həmişə peşman oluram. Bir övlad kimi bunu özümə qəbahət sayıram. Amma sən də mənim ürəyimdə özünə yer eləmisən, heç bilmirəm sonrası necə olacaq?! Bir də ki, ay Şöhrət bura balaca bir kənddir, adamların gözündən yayınmaq olmur...

Xatirədən belə səmimi sözləri eşidən Şöhrət ürəyində bu qızın öz valideynlərinə qarşı olan sevgisindən məmnun olsa da onu itirəcəyini ağlına gətirə bilmirdi. Daha bir neçə gün çırpı üçün getdilər. Onlarla çırpı gətirməyə gedənlər onlara əhəmiyyət vermir, meşədən qayıdarkən onların axırda gəlməsinə həтта şərait də yaradırdılar. Şöhrətlə Xatirə çox vaxt meşənin daha xəlvət yerinə çəkilir, qucaqlaşır, öpüşürdülər. Xatirəgilin qohumlarından kimsə onun Şöhrətlə meşədə çırpı bəhanəsiylə görüşdüyünü Xatirənin anasına, anası da atasına danışmışdı. Bunu eşidən gündən çırpı gətirmək üçün meşəyə getməyi Xatirəyə qadağan etdilər.

Şöhrətlə Xatirənin qara günləri başladı.

Şöhrətin ümidi ancaq anasına qalmışdı. Ana da oğlunu başa düşürdü, ona nə isə deyib xahiş etmək lazım deyildi. Şöhrət fikri dağınıq, əsəbi olmuşdu. Çırpı üçün də canı çıxa-çıxa gedirdi. Onun bu vəziyyətini görən ana onu daha meşəyə getməyə qoymadı. Hər şeyi Şöhrətin atası Əhmədə danışdı. Əhməd kişi arvadının necə gözəl bir insan, qayğıkeş ana olmasını yaxşı bilirdi. Odur ki, onun xahişini rədd etmədi.

- Özünlə qohum arvadlardan götür get elçiliyə. Bir şey əldə eləyə bilsən mən hazır! Sonrasını özüm həll edəyəm – dedi.

Xatirəgilə elçiliyə gələn Şöhrətin anasına rədd cavabı verdilər. “Ömür boyu baş tutan iş deyil, Xatirəni qonşu kənddəki qohumlarımıza verəcəyik!” dedilər.

Elə həmin gün də qonşu kənddəki qohumlara xəbər elədilər ki, “Tez bu işi qurtarın getsin, yoxsa qıza təhlükəli bir adam yiyə durmaq istəyir!”

Bir həftə çəkmədi ki, işi tez-bazar etdilər, Xatirəni qonşu kənddəki qohumlarından birinin oğluna ərə verdilər...

Əhvalatı danışan adam ah çəkdi, bir qədər susdu, sonra sözüünə davam etdi:

- Şair bu əhvalatı şer dilində qələmə ala bilərsənmi?
- Qələmə ala bilərəm, əlbəttə, amma bəlkə deyəsən ki, bu əhvalat kimə aiddir, deyə bilərsənmi?
- Əlbəttə deyə bilərəm, şair. Deyəsən sən mənim adımın unutmusan. Şöhrət elə mənim də, öz başıma gələnlərdir, cavanlıq xatirələri...
- Gələndə dəfə bizim kəndə yolun düşəndə məni axtar tap, şer hazır olacaq, Şöhrət!

Şairlə Şöhrət adlı tanış xudahafizləşib ayrıldılar.

Aradan bir-iki həftə keçmişdi. Şair kənddəki çayxanada çay içirdi. Bu zaman Şöhrət adlı tanış, ucaboy gözəl kişi gəlib şairlə görüşdü, yanında oturdu. Şair vədinə çoxdan əməl etmişdi. Şöhrətin qəlbində indi də sızıldayan ilk sevgisini qələmə almış, şerə çevirmişdi. Döş cibindən ortadan qatlanmış bir dəftər çıxaran şair onu Şöhrətə verdi, dedi:

- Oxu, buradakılar eşitməsin. Gör xoşuna gəlirmi?

Şöhrət şeri oxuduqca sifətində kədər hiss olunurdu. Onu diqqətlə nəzərdən keçirən şair şerin son bəndlərini oxuyan Şöhrətin gözlərindən iki damla yaşın süzüldüyünü gördü.

Gözündən süzülən yaşı heç kimə sezdirmədən cib dəsmalı ilə silən Şöhrət ayağa durdu, şer yazılan dəftəri şairə qaytardı, onun hər iki üzündən öpdü yenə də öz yerində oturdu. Şairin Şöhrətin xahişi ilə yazdığı şerin adı belə idi: "Xatirədən xatirə".

31 avqust 2007-ci il.

İT QƏDƏR VƏFASI OLMAYANLAR

(satirik hekayə)

Kazım müəllim ortaboylu, qarayanız, yaşı altmışı adlanmış adam idi. Üzü çox vaxt tükü olardı. Gözlərində bir qədər hiyləgərlik, üzündə isə qərribə bir təbəssüm hiss olunurdu. Gözünə taxdığı qara eynək ona sirli adam görkəmi verirdi. Əyin-başına nəzər salmaq kifayət edirdi ki, onun səliqəsizliyini o dəqiqə görüb anlayasan. Yay fəslində Kazım müəllimin başında sintetik materialdan hazırlanmış boz rəngdə tor şlyapa, payızda qara və sarı rənglərin bir-birini əvəz etdiyi üstü məxmər, bir neçə ilin payızını

Kazım müəllimin başında keçirən sürtülmüş şapka, qışda və yazda isə nutra dərisindən tikilmiş, uzun müddət hansısa bir imkanlı adamın başında “ömrünü çürüdən”, soyuqdan qoruma xidmətini “namusla” yerinə yetirən, tükləri töküldüyündən Kazım müəllimin başına ucuz şeylər satılan bazardan “yol tapıb yerini bərkidən” qap-qara, siam pişiyini xatırladan qulaqlı papaq olardı. Düz on il idi ki, fabrikdə həyata vəsiqə alan şabalıdı rəngli kostyum siçanların “hücumuna” satıldığı mağazada məruz qalandan sonra astarı çeynənilmiş vəziyyətdə Kazım müəllim tərəfindən yarı qiymətə alınmış, astarına bir neçə yamaq vurulandan sonra onun əynində əbədi və daimi qərar tutmuşdu. Kazım müəllim limon rəngli qalstukunu şaftalı çiçəyi rəngində olan köynəyinin üstündən boynuna bağlar, pencəyinin düymələrini də ciddi nəzarətdə, həmişə bağlı saxlardı. Buna səbəb pencəyin astarında olan bir neçə yamaq idi ki, Kazım müəllim bir kimsənin həmin yamaqları görə biləcəyindən ehtiyat edirdi. Bu səbəbdən hələ indiyə qədər Kazım müəllimin əynindəki heç pencəyinin düymələrinin haçansa açıq olduğunu kimsə görməmişdi. Əynində olan geyimləri ən aşağıda ayaqqabılar tamamlayırdı ki, onlar da tamamilə dağılıb sıradan çıxmayınca yenisini alan deyildi. Ayaqqabılarının bağları heç vaxt səliqə ilə bağlanmazdı – iplərdən biri o birindən uzun bağlandığından yerə sürtülərdi. Kazım müəllim yolla yeriyərkən belə təsəvvür yaranırdı ki, onun ayaqlarına nə isə ilişibdir... Corablar onun ayağında şalvarın ayaqqabıdan aralı qalan yerindən aydın görünərdi. Çox vaxt corabların başqa-başqa rəngdə olması onların bir-birilə həmtay olmamasından xəbər verərdi. Köhnə, atılmış ayaqqabılardan sökdüyü daban nalını öz ayaqqabısına mıxlayıb bərkitdiyindən Kazım müəllimi hətta qaranlıq gecədə belə asfalt yolla kəndin o başından bu başına gedərkən ayaqqabısının “taqqa-turuq” səsləli musiqili ritmindən tanımaq mümkün idi. Bu zaman qaranlıqda səs salan, özünü-üzünü görə bilmədiyən adamın kölgəyəbənzər görüntüsünə arxayın salam verə bilərdin:

- Kazım müəllim, salam!

- Ay əleykümsəlam, dədə! Allah səni saxlasın...

Əyər Kazım müəllimin yerləşindəki “taqqa-turuq” səsləri axşamın qaranlığında ritmini bir qədər dəyişirsə, ayaqqabısındakı nallar yerə sürtülərək toxunursa bu əsas məsələdən xəbər verir – demək Kazım müəllim içib, sərxoşdur. Və əyər Kazım müəllimin içki rejimini ayaqqabısının səsinə görə müəyyən etmək mümkündürsə bəri başdan deyim ki, bu səs nadir hallarda axşam vaxtları yerli-yerində olurdu. Hətta istirahət günləri və ya kənddə toy olan günlərdə də “taqqa-turuq” səsləri günün-gündüzündə öz ritmini dəyişməli olurdu...

Kazım müəllim yeri-yerəkən ayaqqabısından eşidilən səsləri hamıdan, bütün insanlardan daha dəqiq ayırd edən Kazım müəllimgilin iti idi ki, ritmin dəyişdiyi vaxtlarda onun qabağına qaçar, sevinə-sevinə quyruğunu bulayar, züngüldəyər. Kazım müəllim isə iti hər dəfə təpiklə vurmaq istəyər, amma zərbəsi boşa çıxardı. Əvəzində Kazım müəllim iti hirsle söyər, ona acıqlanardı:

- Paşol k çortu! Bezobraznaya sobaka!

İş burasında idi ki, Kazım müəllim rus dili “mütəxəssisi” idi və kənddəki orta məktəbdə bu fəndən dərs deyirdi. Məktəbdə direktor tərəfindən dəfələrlə töhmət almış olsa da sağ qulağının deşiyindən eşitdiklərini sol qulağının deşiyindən asanlıqla ötürmüşdü çölə.

Kazım müəllimin həyat qapısında onu qarşılayan itini niyə rus dilində söyməsinin səbəbini mən dedim, siz də bildiniz. Çünki, o rus dili müəllimi idi. Bəs səbəb nə idi ki, bir neçə körpə balası olan it onu təpikləmək istəməsinə baxmayaraq Kazım müəllimin ayaq səslərinin ritmindəki dolaşıqlığı hiss edən kimi sevinə-sevinə, quyruğunu bulaya-bulaya onun qabağına qaçırdı? Səbəb bu idi ki, Kazım müəllimin mədəsi toydamı və ya başqa bir yerdə və ya da ki, yeməxanada yediklərini içdiyi çaxırın maneçiliyi sayəsində həzm edə bilməyəcəkdi, nəticədə geri qaytaracaqdı. Bu isə Siranuş adlı bu qancıq itin lap ürəyindən olacaqdı. Siranuş əvvəl Kazım müəllimin mədəsinin qəbul etmədiyi hər-cür zir-zibili məmnuniyyətlə qəbul edəcək, sonra isə uzanıb yerdə qalmış Kazım müəllimin ağız-burnunu səliqə ilə yalayıb təmizləyəcəkdi. Kazım müəllim isə əllərini itin boynuna dolayacaq, bayaq onu təpikləmək istəyən adam deyilmiş kimi:

- Gəl ko mne, mənim Siranuşum! Tı maya lastočka. Ya tvoyu mamu... – deyə-deyə Siranuş iti əzizləyəcəkdi. Əlbəttə bunlar bir qədər sonra baş verəcəkdi. Kazım müəllim əvvəl-əvvəl arvadıyla savaşırmalıydı. Daha doğrusu arvadı onunla savaşımalı, dişinin dibində kif gətirmiş ən alçaldıcı sözləri “rus dili mütəxəssisinin” üzünə çırpmalı idi ki, Kazım müəllim evə daxil olmaqdan əlini üzüb həyətdə sərələnib uzansın.

Siranuş iti qucaqlayıb ağızbəağız öpüşən Kazım müəllimin dumanlı beynində evlənməmişdən əvvəl, tələbəlik dövründə evində kirayənişin qaldığı erməni arvad Vartuşun qızı Siranuşun siması canlanırdı. Kazım müəllim o zaman əvvəl Vartuşa “əl gəzdirmiş” sonra isə qızı Siranuşa meyl salmışdı. Kazım müəllimin içkiyə aludəçiliyi də elə Vartuşla Siranuşun fəaliyyəti sayəsində olmuşdu. Ana Vartuş bala Siranuş və bir də o zamankı tələbə Kazım bir ailə kimi yaşayırdı. Bu iki qadın Kazımı necə cəlb etmişdisə rus dilini öyrənmək bir tərəfdə qalmış, Siranuşla evlənəcəyinə

qərar vermişdi. Lakin günlərin birində dərstdən qayıdan Kazım öz açarı ilə qapıdan içəri girəndə hər iki qadını tanımadığı iki yad kişiylə biabırçı vəziyyətdə görmüş, tüpürüb evdən geri qayıtmışdı. Öz-özünə demişdi:

- "Elə sənin özünə də tüpürüm, Kazım!"

İndinin özündə də həmin gün yadına düşəndə Kazım müəllimin qanı qaralırdı. Amma içəndən sonra başqa məsələ...

Axır vaxtlar Kazım müəllimin keçmiş sevimli oynası Siranuşun adını qoyduğu qancıq it Siranuş özünü çox pis aparırdı. İnan ki, deyiləsi deyildi. Kazım müəllim ki, içkili vəziyyətdə gəlirdi evə və yuxarıda dediyim hadisələr təkrar olunurdu – Siranuş onu yalayır, Kazım müəllim onu öpürdü, bundan sonra aradan yarımca saat keçməmiş Kazım müəllimi yuxulu-sərxoş vəziyyətdən itlərin boğuşma səsi oyadıb dəbərdirdi. Boğuşan itlər Siranuş itin başına yığışan məhəllə itləri olurdu. Siranuş əslində hər bir erkək itin "qulluğunda" hazır idi, amma nədənsə erkək itlər bir-birini didir, mırıldanır, hürür, səs-küy salaraq narahatlıq yaradırdılar. Siranuş da tez-tez Kazıma tərəf baxıb züngüldənirdi, sanki onun ayılacağını və itləri daşa basacağını erkək itlərə anlatmaq istəyirdi. Siranuş yaxşı bilirdi ki, Kazım yuxulu-sərxoş vəziyyətindən ayılmasa belə, arvadı qapını açıb evdən eyvana çıxacaq, əlində hazır tutduğu ləvəngi hazırlamaq üçün soğan və qoz qarışığını əzmək məqsədilə istifadə edilən əl daşını itlərə atacaq, sonra sobanı qarışdıran maşa, ayrınlı aş-dovğa bişirmək üçün işlədilən qazanqarışdıran iri taxta çömçə havada vızılı ilə uçaraq itlərin üstünə düşəcək, lap axırda arvadın gəlin gələrkən cəhiz gətirdiyi əldəqayıma iri təndir şişləri havada ox kimi süzərək orda-burda yerə və ya hansısa bir itin qabırğasına batacaq, bununla da Siranuşun Kazımdan mənimsədiyi çaxırın verdiyi "kayf" heç-puç olub batıb gedəcək...

Ayın axır günü olduğundan müəllimlər maaş almışdılar. Kazım da maaş alarkən direktor ona axırıncı dəfə xəbərdarlıq etdiyini demiş, sərxoşluq etməklə müəllim adına ləkə gətirdiyini bildirmişdi.

- Yığışdır içməyi! – demişdi.

Xəbərin var ki, kənddə sənə şər qoşub oxuyurlar?

*Çaxır içmiş, olubdur
Kazım müəllim sərxoş,
Yediyini qaytarır
Siranuş eyləyir nuş...*

- Çox biabırçı vəziyyətdəsən ay bədbəxt! Bu cür davam etsən səni müəllimlikdən xaric edərlər...

Kazım müəllim bu sözlərdən sonra içməyə bilməzdi...

Səndirləyə-səndirləyə evə gələn Kazım müəllimi yenə də həmişəki kimi Siranuş həyət qapısından çöldə qarşıladı. Bu dəfə Kazım Siranuşu təpikləyib qovmadı, əksinə diz çöküb iti yanına çağırırdı:

- Siruş, Siruş idi suda!

İt qorxa-qorxa ona yaxınlaşdı, züngüldədi. Kazım iti qucaqladı ağzından öpdü, it də onu yaladı. Sonrasından xəbəri olmadı. Ayılanda artıq səhər açılmışdı. Arvadı onu it günündə görüb ürəyi yanmış, Siranuşu daşlayıb qovandan sonra Kazımı bir təhər darta-darta, yırıla-dura eyvana gətirib çıxara bilmişdi. Gecə yenə də qonşu itlərin Siranuş üstə boğuşması yazıq arvadı lap dəli etmişdi. Kazımın yuxudan ayıldığını görən kimi başının üstünü kəsdirirdi:

- Cənab Kazım müəllim, qulağını aç məni yaxşı eşit! Bax, sənə deyirəm, ya Siranuşu aparıb azdırırsan, ya da mən evdən çıxıb gedirəm, anladınmı?

Kazım müəllim həyətdəki vedrədən başına soyuq su tökəndən sonra bir qədər özünə gəldi, baş verənləri anlamağa çalışdı. Başa düşdü ki, yeganə çıxış yolu Siranuş iti azdırmaqdır.

Siranuşdan ayrılmaq Kazıma çətin gəlsə də başqa çarə yox idi. Yaxınlıqdakı ərzaq mağazasından bir qədər sosiska və bir möhkəm karton qutu aldı gəldi evə. Karton qutu elə bir ölçüdə idi ki, Siranuş it onun içinə yerləşə bilsin.

Siranuşu axırıncı dəfə möhkəmcə öpəndən sonra qutuya qoydu, sosiskaları da atdı qutuya, tez qutunun qapağını örtüdü. Xüsusi yapışdırıcı lentlə qutunu yaxşı-yaxşı sarıdı ki, açılmasın, Siranuş çıxıb qaça bilməsin. Qutunu qucağına alıb rayon mərkəzinə gedən yolun kənarına gətirdi. Şəhərlərarası marşrutda sənişin daşıyan kiçik mikroavtobuslardan birinə əl edib dayandırdı. Sürücünün cibinə bir "on minlik" qoyub dedi:

- Bu qutunu rayon mərkəzindəki Təhsil şöbəsinin yaxınlığındakı çayxanada işləyən çayçı Səfərə çatdırmaq lazımdır. Mənim isə vaxtım yoxdur özüm aparım verim. Səndən xahiş edirəm ki, bir nəfərə indi sənə verəcəyim pulu verərsən aparıb qutunu çatdıracaq Səfərə. Amma deməyəsən ki, kim göndərdi. İçindəki bir neçə dovşandır. Qutunun qapağını açsan sıçrayıb qaçarlar. Səfərə sürpriz etmək istəyirəm...

- Baş üstə, Kazım müəllim, ver görüm qalan pulları.

Kazım müəllim cibindən daha beş min manat çıxarıb sürücüyə verdi.

- Sən Allah ehtiyatlı ol, qutunun ağzı açılmasın, dovşanlar qaçar... – deyərək bir daha tapşırdı.

Sürücü qutunu maşına qoyub yola düzəldi. Qutunun içindəki Siranuş it sosiskaları yeyəndən sonra bir qədər toxtamışdı. Beş-on dəqiqə keçəndən sonra qurcalanmağa başladı. Ona qoyulan Siranuş adının xislətində bir çoxbilmişlik olduğundan bu ada sadıq qalan it o dəqiqə hiss etdi ki, Kazım müəllim “xəyanəti” ona bağışlamayıbdır. Yoxsa Siranuşu on beş dəqiqə qaranlıqda saxlamazdı. Odur ki, Siranuş qutuda hürməyə başladı. İt səsinə eşidən sərnəşinlər diksindilər. Hərəsi sürücüyə bir söz dedi:

- A kişi, sən adam daşıyırsan, yoxsa it?

- Bu nə biabırçılıqdı ay yoldaş, qutunu təhvil alanda içinə niyə baxmadın?

- İt qutudan çıxsa bizi didib parçalayacaq...

Sürücü gördü ki, iş-işdən keçib, Kazım müəllim ona yalan deyibdir. Sərnəşinlərin tənəsini götürməyə məcbur olduğunu dərk edib az danışdı. Sadəcə dedi ki, qutunu verən onu aldadıb qutuda dovşanlar olduğunu deyibdir.

- Gör indi mən onun başına nə gətirərəm...

Siranuş hürdü, hürdü, səsinə kəsdi.

Mikroavtobusun sürücüsü rayon mərkəzində qutunu heç bir başqa adama filana verib Səfər çayxanaçıya göndərmədi. Maşını sürdü düz çayxananın yanında saxladı:

- Səfər kişi, ay Səfər kişi! A kişi gəl əmanətini apar...

Sir-sifətindən zəhər yağan yaşlı bir kişi çayxanadan çıxdı bayıra, gəldi mikroavtobusun qənşərində durdu. Sürücü ona işarə etdi ki, qutunu götürsün maşından, əlavə etdi:

- Hamaraqışlaq kəndindən Kazım müəllim göndərdi, dedi Səfər çayxanaçıya verərsən. Qutuda bir neçə dovşan var. Mənim haqqımı verdi, gətirdim.

Sürücü sözünü bitirdi, maşınını sürdü getdi.

Səfər kişi Kazım müəllimi tanıyırdı, bilirdi ki, içkiyə qurşanmış adamdır. Amma onunla xüsusi zarafatı-filanı yox idi. Kazım müəllim isə Siranuşu məhz Səfər çayxanaçıya ona görə ünvanlamışdı ki, it sağ qalacaq, çayxananın ətrafında sülənib yaşayacaq, Kazım müəllim də məxfiliyini qoruyub saxlamış olacaqdı. Siranuşun qutuda hürəcəyini və bütün işləri korlayacağını isə nəzərə almamışdı.

Səfər qutunu açıb içinə baxmaq istəyirdi ki, görsün bu nə məsələdir, ona dovşan niyə göndəriblər. Qutudakı Siranuş hürməyə başladı. Səfər

çayxanaçının cin vurdu düz təpəsinin ortasından. Hələ uşaq yaşlarında ana babasının nənəsinin yeddi arxasına ünvanladığı dəbdəbəli bir söyüşü əzbərləyib yadında saxlayan Səfər özündən də bir neçə “sovremenni” söyüş quraşdırıb birləşdirdi və yola saldı Kazım müəllimin atababası üçün.

Qutunu qucağına alan Səfər yola düşdü rayon Təhsil şöbəsinin binasına tərəf. Siranuş da ki, dil boğaza qoymurdu. Səfəri tanıyanlar və tanımayanlar çox təəccüblə ona baxırdılar. Heç kim cürət edib bir söz soruşa bilmirdi. Çünki, Səfərin zəhər yağan sir-sifəti qulaqlarının ucuna qədər Göyçay narı kimi qıp-qırmızı qızarmışdı.

Dördmərtəbəli binanın üçüncü mərtəbəsinin dəhlizindən Təhsil şöbəsinin müdirinin otağınadək yolu Siranuş hürüşünə it zənguləsi – ulartını da əlavə etmişdi. Elə bu vəziyyətdə də Səfər kişi müdirin otağına daxil oldu, qutunu qoydu cərgəylə düzülmüş stollardan lap birincisinin üstünə, hirsle dedi:

- Hörmətli müdir, bu qutunu Hamaraqışlaq kəndindəki orta məktəbin rus dili müəllimi, hamının zəhləsini tökmüş, içkiyə qurşanmış Kazım adlı müəllim mənə göndərüb və xahiş edibdir ki, sizə çatdırım. Sağ olun! Mən getdim...

Səfər çayxanaçı Təhsil şöbəsi müdirinin qapısını hirsle örtüb çölə çıxdı.

Siranuşun səсində bir yazıqlıq hiss olunmaqdaydı. Müdir düyməciyimi basdı, zəngmi elədi, bir neçə boynu qalstuklu adam otağa daxil olub qutunu götürdü və çölə apardı.

Aradan bir neçə həftə keçmişdi. Kazım müəllim daha müəllim deyildi. O bu şərəfli adı daşıya bilməmişdi. Boynundan limon rəngli qalstuku açmış, döş cibinə qoymuşdu. Onu müəllimlik hüququndan məhrum etmişdilər. Ona rast gələnlərə dərini danışan Kazım belə deyirdi:

- Bu millətin Siranuşları məni içkiyə qurşandırdı, mənə xəyanət etdi. Adlarını itə qoydum, it də məni müəllimlikdən məhrum etdirdi.

Eh, bu millət, bu millət, bunların nə bir millət kimi, nə də bir it kimi vəfası olmadı, qardaş!

QUYU

(novella)

Mirəli şəhərdən kəndə – evlərinə qayıdan kimi arvadı ona dedi:

- Səfərov zəng vurmuşdu, səni soruşdu.

- Xeyir ola, neynirdi məni?

- Demədi neyləyir. Səni soruşdu biz də dedik ki, sən evdə yoxsan.

- Sonra nə oldu?

- Sonra da evdəki cib telefonuna zəng elədi. Oğlun cavab verdi ki, telefonu da yaddan çıxarıb evdə qoymusan, gedibsən. O da dedi ki, yaxşı, evə gələn kimi ona deyərsiz mənə zəng eləsin.

Mirəli tez telefonu götürdü, Səfərovun adını axtarıb tapdı, düyməciyi sıxdı:

- Alo, kimdir danışan?

- Natiq müəllim salam! Mənəm, Mirəlidir danışan. Evə zəng eləmişdiniz evdə olmamışam. Nə var nə yox, nə qulluğunuz?

- Mirəli, ay Şair, hardasan görünürsən? Sənə bir iş tapşırımdım nə oldu?

- Sizə dedim axı, Natiq müəllim gedək həmin adamı sizinlə tanış eləyim, danışın, gəlsin həyatınızdəki quyunu axıracan qazıb versin sizə təhvil. Siz isə mənə deyirsiniz “quyuqazanı götür gətir!” mənimlə gəlmir də qardaş, gəlmir! Deyir quyunu kim qazdırmaq istəyirsə özü gəlsin mənə desin. Bir də ki, bilirsən nə var, istəyirsən elə indi çıxım yola, gəl gedək o adamı tapıb verim sizin öhdənizə...

- Yaxşı, sən çıx yola şair, mən də iyirmi dəqiqəyə maşınım ilə gəlirəm, sizin kəndinizdən səni götürərəm gedərik.

Şair Mirəli çoxdan idi ki, canındakı yel xəstəliyindən əziyyət çəkirdi. Hava bir balaca dəyişən kimi ağrılar ona güc gətirirdi. İndi də bədənində gəzən ağrı gəlib onun ombasındakı oynaq yerində necə qərar tutmuşdusa yazıq Mirəli Allahdan özünə ölüm arzulayırdı. Amma bir arzusu da var idi ki, Allah onu o qədər öldürməsin bu “yel” deyirlər, “revmatizm” deyirlər, nə deyirlər, bu xəstəliyə güclü bir satirik şer həsr eləsin, ondan sonra əzrayıl həzrətləri buyursun onun canını alsın!

Şair Mirəliyə bir şerlər kitabını çap etdirməkdə köməklik göstərən yəni mətbəədəki xərcləri boynuna götürən Səfərov qonşu kənddə yaşayırdı, imkanlı adam idi. Özünə Mirəligilin kəndində torpaq sahəsi almışdı. Dağın ətəyindən azacıq hündürdə yerləşən bu yer çox mənzərəli bir ərazi ilə üzbəüz dururdu. Burdan baxanda adamın ürəyi açılırdı, çox da sakit bir yer idi. Natiq müəllim əsəblərini sakitləşdirmək istədiyindən bu yeri almış, burada ev tikdirmək arzusunda idi. Amma əvvəlcə quyu qazdırmaq lazım idi ki, su problemi aradan götürülsün. Natiq müəllimə demişdilər ki, şair Mirəli

su axarlarını xüsusi üsulla tapa bilir. Natiq Səfərov Mirəli şairə quyu qazdırmaq istədiyini deyən kimi şair onun təzə aldığı həyatında “kəşfiyyat” işləri aparmış, üç yerdən su xəttinin keçdiyini aşkar etmişdi. Bir yeri lap dəqiqliklə “ölçüb-biçmiş” suyun dörd-beş metr dərinlikdə olduğunu Səfərova demiş və həmin yeri ona göstərmişdi. Elə həmin gün də Natiq müəllimə demişdi ki, gedək qonşu kənddə bir quyuqazan var, onunla danışaq, gəlsin quyunu qazsın, Natiq müəllim isə şair Mirəliyə etiraz edib demişdi:

- Burdan Koramallı kəndinə gedim nədir ki, quyuqazan gətirirəm? Öz kəndimizdə quyuqazan var, onlarla danışaram qazarlar.

- Natiq müəllim, sizin quyuqazanlar bu yerdə çətin ki, quyu qaza bilsinlər. Sizin kənd qumsal yerdir, bura isə daşlıq, amma hər halda məsləhət sizindir...

Onlar xudahafizləşib ayrılmışdılar. Bir neçə gündən sonra Mirəli şair öz evlərinin eyvanından baxıb görmüşdü ki, Səfərovun təzə həyatında iki nəfər vurnuxur, deyəsən quyu qazırlar.

- Yorulmayasınız! – deyə şair quyuqazanları salamlamışdı.

Baxıb görmüşdü ki, silindrik beton dairələrinin içində quyu qazanlar qan-tər içindədirlər. Onları sorğu-suala tutan şairə cavab vermişdilər ki, “quyu uçula bilər, ona görə də ehtiyat edirik, quyunu beton dairələrinin içindən qazırıq.” Şair Mirəli isə daşlıq yerlərdə beton dairələrinin içində quyu qazmağın mümkünsüz olduğunu gözəl bildiyindən onları başa salmaq istəmişdisə də bir şey çıxmadığını görüb səsinə kəsmişdi. Daha bir gün keçəndən sonra məlum oldu ki, quyuqazanlar bu işi bacarmadıqlarını etiraf etmiş və işə gəlməmişlər. Səfərov dostu şair Mirəliyə zəng edib demişdi ki, “sən dediyin quyuqazanları tap, göndər yanıma!” Şair də öz növbəsində bu işi təşkil etmək üçün Koramallı kəndinə getsə də quyunu qazdırmaq istəyənin özü ilə danışmamış heç kim işləməyə razılıq verməmişdi. Aradan bir neçə gün də keçmiş və indi Natiq Səfərov şair Mirəli Haqsevərə zəng etmişdi.

Mirəli indicə soyunduğu paltarları yenidən ufuldaya-ufuldaya əyninə çəkdi, axsaya- axsaya asfalt yola Natiq müəllimlə görüşəcəyi yerə getmək üçün evdən çıxdı.

Yarım saat keçmişdi ki, Natiq Səfərovun çox bahalı, xarici ölkələrdən hansındansa alınıb gətirilən avtomobili gəlib şair Mirəlinin böyründə dayandı.

Maşın Koramallı kəndinə yola düşdü. Kəndin girəcəyində toy-mağarı qurulmuşdu. Kənddə quyuqazanların kimlər olduğunu öyrənmək və ya şair

Mirəlinin tanışının evini soruşub tapmaq üçün yolun qırağında dayanmış bir kişini səslədilər. Kişi, “Ay xoş gördük sizi!” deyərək əvvəl Natiq Səfərovu qucaqlayıb öpdü, sonra şairi də öpmək istəyirdi ki, şair Mirəli Haqsevər onu dayandırdı:

- Dayan görüm, mən ki, səni tanımıram, Firudin kişinin evi lazımdır bizə...

Kişi duruxdu, diqqətlə baxanda gördü ki, heç Natiq Səfərov da onun tanıdığı adam deyil.

- Kəndin mərkəzinə gedin, mağazanın yanına deyirəm, orda yaxındadır. Soruşarsınız...

Bu kişi sərxoş imiş. Onun sərxoş olması sonrakı hərəkətindən, yerişindən aydın göründü, məlum oldu.

- Şair deyirsən bu quyuqazan dahi sənətkardı, hə?

- Dahi olduğunu deyə bilmərəm, Natiq müəllim. Amma sizin həyətdəki quyunu qazıb qurtarandan sonra ona istədiyiniz adı elan edib verə bilərsiniz.

Ondan soruşdular, bundan soruşdular, nəhayət gəlib quyunu qazacaq “dahi usta” Firudin evinin qarşısında dayandılar.

- Ay ev yiyəsi, bizə Firudin evi lazımdır – şair Mirəli evdəkiləri çağırırdı.

Evdən bir kişi çıxdı, dedi:

- Düz gəlmisiniz, Firudin mənəm.

Natiq Səfərov ustanı inamsız nəzərlərlə süzdü:

- Quyunu sən qazacaqsan? Sən belə arıqsan ki... Quyunu necə qazacaqsan bu arıqlıqda bədənə?!

- Quyu qazmasaydım kökələrdim. Quyu qazmışam ki, arıqlamışam da...

- Natiq müəllim, bunun arıqlığına baxma ha, sənətkar adamdır – şair Mirəli əlavə etdi.

- Hə?! – Natiq Səfərov hər şeyi anlamış kimi suallı nida ilə “hə” sözünü tələffüz etdi.

Danışdılar ki, sabah səhər tezdən usta Firudin “öz dəstəsi ilə”, yəni iki fəhlə ilə Natiq Səfərovun şirkətində külüng lapatka və sair qazma ləvazimatları ilə hazır olacaq. Oradan Natiq Səfərov onları öz məşinində quyu qazılacaq yerə aparmalı idi.

Şair Mirəli Natiq Səfərovun məşinində Koramallıdan öz kəndlərinə Bəybəyən-məzliyə, Natiq Səfərov də öz kəndlərinə Tirtanlıya qayıdırdı. Şairlə Natiq Səfəroviçin danışiq mövzusu quyu barəsində idi.

- Natiq müəllim, sizin bu təzə həyətdə dediyim kimi üç yerdən, daha doğrusu yerin altından su axıb getməkdədir. Allah qoysa qazdır görək ki, nə qədər su çıxacaq. Əgər su azlıq eləsə o biri su axan yeri də dəqiqləşdirib sizə göstərərəm, qazdırarsınız.

- Şair, yəni bir o qədər su çıxmaz ki, mənim bir dəfə hamamlanmağıma çatsın?

- Deyə bilmərəm, ola bilər quyu tonlarla su versin, ola bilər bir-iki vedrə, onu qabaqcadan deyə bilmərəm. Bizim həyətdə quyunun dərinliyi iyirmi dörd metrdir, altı yüz litrə qədər su verir.

- Şair mürdəşir yusun sizin quyunu, altı yüz litrə su kimə çatar?

- Neynim Natiq müəllim, biz hələ buna da şükür eləyirik.

- Şair, daha nə var, təzə yazıların varmı?

- Var, hekayələr yazıram. Novellalar da yazıram. Keçən ayın axırını bazar günü məclisdə oxudum, çox xoşlarına gəldi...

- Necə yəni, üzr məclisində hekayə oxuyursan indi?

Şair gülməkdən uğundu. Natiq Səfərov şair Mirəlinin bu qədər uzun-uzadı gülməyindən həm bir qədər əsəbiləşdi, həm də pərt oldu, üzünün rəngi dəyişdi, qızardı.

- Ay səni, Natiq müəllim! A kişi, üzrxana nədir? Yazıçılar birliyinin yerli şöbəsində hər ayın son bazar günü yazarların məclisi keçirilir, həmin məclisi deyirəm...

- Hə?.. Şəhərin harasındadır sizin məşğələ keçirdiyiniz yer?

- Şəhərin lap mərkəzində, alverçilərin limon satdıqları yer var ha, onun böyründəki kərpicdən tikilmiş köhnə binada.

- Belə de də,.. mən də elə bilirəm indi xalq o qədər inkişaf edib ki, ədəbiyyata həvəsi o qədər artıb ki, hətta üzrxanada da şerə, hekayəyə qulaq asır.

Natiq Səfərovun maşını Koramallıdan Bəybəyənmezli kəndinə gəlib çatmışdı artıq. Burdan Tirtaplı kəndinə cəmi dörd-beş dəqiqəlik yol qalırdı.

Şair Mirəli ufuldaya-ufuldaya Səfərovun maşınından düşdü, ona yaxşı yol arzuladı, dedi:

- Sabah özüm də gəlib çıxaram quyu qazılan yerə, bəlkə bir köməyim dəydi.

Ombasını çəkə-çəkə birtəhər özünü evlərinə çatdıran şair Mirəlini həyət qapısında onuncu sinfi bu il bitirmiş oğlu Əhməd qarşıladı. Oğlanın üzündə maraqlı bir təbəssüm var idi, sözlü adama oxşayırdı. Atasını salamlayan Əhməd onun sorğu-suala başlamasına imkan vermədi:

- Ata, sən Natiq Səfərovun təzə aldığı həyətdə qazılacaq quyuda beş metr dərinlikdə su çıxacağını demişdin, elə deyilmi?

- Hə, elədir, demişdim.

- Mənim iki dostum Rəşid, Nuru və bir də mən – neçə vaxtdır ki, həmin quyunun yarıda qaldığını görür əsəbiləşirdik. Axı beş metrlik quyuya nə olan şeydi? Odur ki, qərara gəldik sənə sürpriz olsun deyə həmin quyuyu qazıb qurtaraq. Belə də elədik. Bir metr yarım qazılmış həmin quyuyu biz də hər gün dərindən sonra, iki günə, üç metr yarım qazdıq, sən deyən dərinlikdə su çıxdı. Zəng elə Natiq Səfərova xəbər ver...

04

sentyabr 2007-ci il.

OĞURLUĞU XƏTM ETDİLƏR

(hekayə)

Qızbacı xala xeyirxah, şirindil, üzügülər qadın idi. Yaşı altmışı adlamışdı. İki qızı, iki oğlu var idi. Qızlarını köçürmüş, oğlanlarını evləndirmişdi. Böyük oğlu avropa ölkələrindən birində, kiçik oğlu isə Rusiyada yaşayırdı. Qızlar şəhərdə – Qızbacı xalanın yaşadığı rayon mərkəzində, beşmərtəbəli binada olurdular. Qızbacı xala isə balalarının dünyaya göz açdığı, böyüyüb boya-başa çatdıqları həyat evində qız nəvəsi Aysellə bir damın altında, iki gözdən ibarət kal kərpicdən, çox da hündür olmayan, üzü qibləyə tikilmiş, altı sutka həyəti olan rəhmətlik əri Məşədi Qulamın evində yaşayırdı.

“Məşədi Qulam çox zövqlü adam imiş.” Qızbacı xalanın yaşının altmışı ötməsinə baxmayaraq simasındakı gənclik tərəvətini, gözəlliyi görən hər kəs o dəqiqə belə düşünərdi. Qızbacı xala həyatını lap əvvəldən çətin yaşamışdı. Onun valideynləri çox da imkanlı adam deyildilər. İndiki Qızbacı xalanın, o zamankı Qızbacının ərə getdiyi Qulam da hələ Məşədi adını almamışdı. Sadəcə Qulam idi – bənnə Qulam. Qulam da bənnəliyi təzə-təzə öyrəndiyindən və iyirmi iki yaşında bir cavan olduğundan aydındır ki, pullu-paralı adam deyildi. Anasının yeganə oğlu idi. Atası sətəlcəmdən dünyasını dəyişmişdi. Anası Qulamı min bir əziyyətlə

böyütmüşdü. Qulamı çox istədiyindən əri öləndən sonra ərə getməmiş, Qulama həm ana, həm də ata olmuşdu.

Qulam Qızbacıya aşiq olanda demək olar ki, “bir həsir idilər, bir də Məmmədhəsir.” Odur ki, Qulamla gözəllər-gözəli Qızbacı qoşulub qaçmağa qərar verdilər, sonrasına “Allah kərimdir!” – dedilər.

Qızbacı Qulamin anasına gəlin gələndə yazıq arvad sevindiyyindən quş olub uçmaq istədi, bacarmadı. Qulamin atasının onun barmağına keçirtdiyi yaqut qaşlı üzüyü öz barmağından çıxarıb Qızbacının barmağına keçirtti, “Məndən yadigar olsun!” – dedi. Sonra da nərdivanı divara söykədi, evin banına çıxdı. Oradan iri bir mis təşt və bir də yaşı çox qədim olan samovar düşürdü. Qızbacıya dedi:

- Mənim əzizim, mənim gözəl gəlinim. Mən sənə dünyada mənə hər şeydən əziz olan Qulamı etibar etdim. O da səni mənə gəlin gətirdi. Görürsən ki, çox da varlı adamlar deyilik. Amma özün də görürsən ki, Qulam da cavanlıqda səndən geri qalmaz. Boy-boxunu, sadəliyi, zəhmətsevərliyi, qayğıkeşliyi və başqa gözəl xasiyyətlər ki onda var, bu gündən hamısı sənə xidmət edəcək, sənə məxsus olacaq. Odur ki, onu da sənə tapşırıram. Çalış sən də ona namuslu, layiqli, vəfalı arvad ol! Bu mis təşti mənə atamın anası hədiyyə edibdir. Rəhmətlik çox gözəl insan idi. Deyirdi ki, bu mis təştdə canını yuyanlar uzun yaşayıblar, xəstəlik onlara yaxın düşməyibdir. Bu təşti nənəmə nənəmin nənəsi bağışlayıbdır və gəlib mənə qədər çıxıbdır. Bu samovarı da ki, görürsən, bunun tərkibində deyilənə görə qızıl da vardır. Amma dəqiq deyə bilmərəm. Təkcə onu deyə bilərəm ki, şəhərə qrip düşəndə bu samovarda bir həftə çay dəmləyib içmək kifayət edə ki, azar-bezar sizdən uzaq düşsün. Əziz qızım, gözəl gəlinim Qızbacı, sən mənim dediklərimə şübhə eləmə! Onsuz da dediklərimi yoxlayıb yəqinlik əldə edəcəksən. Bir sözümü unutma ki, o da mənim sənə vəsiyyətimdir: bu şeyləri ən çox sevdiyin oğlunun arvadına bağışlarsan. O gəlinə ki, qədərbilən olsun!

Xülasə, arvad verdiyi şeyləri o qədər tərif, təbliğ etdi ki, Qızbacının beynində onun dedikləri müqəddəs bir övliyanın səviyyəsinə qədər yüksəldi, müqəddəsləşdi.

Zaman keçdi, illər ötdü... Qulam ziyarətə getdi, gəldi məşədi Qulam oldu. Qızbacı xala da ibadət etdi, namazqılan mömin bir qadına çevrildi. İndi yaşadığı kal kərpic evi də Məşədi Qulam öz əlləri ilə tikdi, inşa elədi. Dünyaya dörd övlad gətirdilər.

Qızbacı xala mis təşti imtahana çəkdi, əla çıxdı. Mis samovarı da imtahan elədi xeyir gördü. Amma heyif ki, əri Məşədi Qulamı tez itirdi.

İkimərtəbəli bir evin yuxarı mərtəbəsində hörgü aparan Məşədi Qulam əcəlin göstərişi ilə yıxıldı, yerə düşdü, dünyasını dəyişdi. Dörd uşağın bütün qayğıları qaldı yazıq Qızbacının üstündə. Qızbacı xala əvvəllər məktəbdə xadimə işlədi, sonra çörək zavodunda, küçə süpürdü. Hər cür əziyyətə qatlaşdı, dözdü, ərə getmədi. Qaynanasının vəsiyyətini bir an unutmadı. Qızları köçürdü. Oğlanlar əsgər getdi. Əsgərlikdən gəldilər. Biri Avropaya köçdü, o biri yəni kiçik oğlu da Rusiyaya.

Qızbacı xala kiçik oğlunun arvadına təstlə mis samovarı təqdim edəndə gəlini elə bərk gülmək tutdu ki, az qala ürəyi gedə. Xeyli güləndən sonra dedi:

- Ay ana, indi hansı zamandı, kimə gərəkdi mis test? Rusiyada mis test yox, lap qızıl test olsa belə heç kim oturub içində canını yumaz. O dəqiqə əridib satarlar. Samovar da ki, indiki zamanda tamam vecsiz bir şeydir. İndi adamlar çaydan çox kofe içirlər. Bir də ki, elektrik çaynikinə nə gəlib? Yaxşısı budur bu şeyləri saxla, özündə qalsın...

Gəlininin bu sözlərindən sonra Qızbacı xala bir qədər kədərlənib zamanəni yamanlasa da, sonra fikirləşdi, fikirləşdi aram tapdı. Gördü ki, gəlinin dediklərində həqiqət var.

Evdə tək qalan Qızbacı xala qız nəvəsi Ayselə özü ilə saxlayırdı. Oğlanlarının heç biri ilə köçüb getməyən Qızbacı xala Məşədi Qulamin əlinin yadigarı olan, içində ömür keçirib baş ağartdığı evindən ayrılma bilmirdi.

Aysel tibb bacısı kursunda oxuyurdu. Qızbacı xalanın evində sadə ev əşyaları, bir neçə çarpayı və bir də haqqında söhbət açdığımız mis test və mis samovar mövcud idi. Qızbacı xala boş vaxtlarında günəbaxan tumu və sair xırdaşat şeylər satmaqla məşğul olurdu. "Boş vaxt" deyəndə əslində Qızbacı xalanın işi elə tum satmaq idi, başqa işi yox idi. Səhər açılanda Aysel dərəcə, Qızbacı xala isə bazara tum satmağa yollanırdı. Bu gün də Qızbacı xala bazarda sancaq, sap, iynə, tum və sair şeylər alveri ilə məşğul olandan sonra evə qayıdanda eyvandakı pəncərənin açıq olduğunu gördü. Odur ki, çağırdı:

- Aysel, qızım, nəvəyə bir stəkan çay tök, soyusun...

Ancaq evdən səs gəlmədi. İndi yadına düşdü ki, nəvəsi Aysel xəstəxanalardan birinə əyani işlə tanışlıq üçün gedəcəklərini demişdi. Tez evə qaçdı ki, görsün pəncərə niyə açıqdır. İlk əvvəl gözü mis testin söykəndiyi yerə sataşdı: mis test yerində yox idi. Qədimdən qalma mis samovar da yoxa çıxmışdı. Qalan şeylər yerində idi. Heç nəyə əl

dəyilməmişdi. Əslinə qalanda evdə elə də qiymətli bir şey yox idi. Paltar-palazdan başqa...

Bir-iki saatdan sonra üç nəfər polis işçisi hadisə yerində, mis əşyaların itdiyi evin həyət qapısında peyda oldu. Onları Qızbacı xala zəng edib çağırmışdı.

- Ay bala, kaş ki, evdəki əşyaların hamısını aparaydılar, mis təştlə mis samovara əl dəyməyəydilər!

Polis işçiləri nədənsə təəccüblə bir-birinə baxdılar.

- Ay xala, sənin evindən oğurlanan şeylər doğrudan da mövcud idimi? Bəlkə qalayçıya vermisən, indi də axtarıb tapa bilmirsən?

- Yox, qadan alım! İki il bundan əvvəl qalaylatmışdım, par-par parıldayırdılar... Bax, biri burda idi, biri də burada...

- Ay xala, bəlkə satmışsan, yadında deyil? Yadına sal kimə satmışsan, adını bizə de, sonrasını bizim boynumuza. Beş qat pulunu alağ verək sənə.

- Heç kimə satmamışam ay bala. And olsun Məşədi Qulamın goruna! Heç ürəyim gələrmə rəhmətlik qaynanamın yadigarını satmağa?

Polis nəfərlərindən biri daha tosğun olanı onlara göstəriş verən mülki paltarda olana müraciətlə:

- Rəis, ciyərimiz yandı susuzluqdan...

Mülki paltarda olan polis Qızbacı xalaya:

- Ay xala, bura gəlməmişdən qabaq toyuq oğurlanan həyətdə idik. Axtarışla əlaqədar hadisə yerini ölçdük, biçdik, protokol tərtib etdik. Bizə bir stəkan çay verən olmadı. Ac-susuz oradan gəlmişik sizin evə. Sən bizə çaydan-çörəkdən bir şey hazırla, biz də görək neyləyirik.

- Bu saat, qadan alım...

Qızbacı xala qaçdı yaxınlıqdakı dükandan ət almağa...

Tosğun polis evdən bir stul götürüb gətirdi həyətdə, qoydu alma ağacının kölgəsində. Mülki geyimdə olan başçılarına :

- Otur şef! – dedi.

- Sağ ol, Topuş.

“Topuş” çağırılan tosğun polis düçar gəldi alma ağacına, ye ki, yeyəsən! Yeddi-səkkiz alma dərib yeyəndən sonra onunla daban-dabana əks-surət olan o biri yoldaşı yadına düşdü. Onu çağırmaq istədi ki, gəlsin alma yeməyə gördü ki, o da gavalı yeməklə məşğuldur.

Onun gavalı yediyini görən mülki paltarlı “şef” ona işarə edib “topuşa” dedi:

- Topuş, sən də Əliş kimi turş gavalı ye ki, piyin bir az ərisin.

Nəhayət Qızbacı xalanın çay-çörəyi hazır oldu. Əməliyyatçı qrup yeyib “özünə gələndən” sonra evin böyür-başına baxmağa başladı. “Şef” “topuşu” göndərdi ki, yeri, maşından qara meşin qovluğu, bir də ki, ölçü aparmaq üçün əlli metrlik rulet metrəni götür gətir!

“Topuşun” gətirdiyi meşin qovluğu açan “Şef” ağ vərəqdə qeydlər aparmağa başladı. Yazdı ki, evin xüsusi mühafizə siqnalizasiyası yoxdur. Bundan əlavə evi qoruya biləcək nəinki iri it cinsinin nümayəndəsi, hətta cırtıdan it cinsinin təmsilçisi belə saxlanılmır bu həyətdə. Bundan əlavə evin pəncərələrində heç bir barmaqlıq bərkidilməmiş və ya qaynaq edilməmişdir. Daha sonra isə... Sonra isə “Şef” Topuşla Əlişi çağırdı:

- Metrəni götürün, həyəti ölçün görək!

- Baş üstə Şef!

Həyəti bir göz qırpımında ölçüb qoydular “Şef”in ovcuna:

- Altı sutkadır Şef!

Mülki paltarlı polis Qızbacı xalaya dedi:

- Həyətin, yəni evin tikildiyi, hazırda qərar tutduğumuz yerin sənədlərini gətir görək, vətəndaş Əbilova!

Qızbacı xala öz soyadını belə amiranə səslə “Şef”in dilindən eşidəndə diksindi. Heç gözü su içmədi torpaq sənədinin meydana gətirilməsindən. Sənədləri gətirib qoydu “Şef”in dizləri üstə tutduğu meşin qovluğunun üstünə. “Şef” diqqətlə sənədə baxandan sonra Qızbacı xalaya dedi:

- Vətəndaş Əbilova sizin torpaq aktınızda həyətyanı torpağın sahəsi iki sutok göstərilmişdir. Belə çıxır ki, siz dörd sutka torpaqdan sui-istifadə edirsiniz. Özü də şəhərin o yerində ki, hər sutka yer filan qiymətə alınır, satılır. Bunu bilirsinizmi?

- Qadan alım, bu torpaq hələ Sovet hökumətindən əvvəlki vaxtlardan bizə məxsusdur. Həm də ki, mənim iki oğlum var...

- Vətəndaş Əbilova, bu gün daha gecdir. Sabah günortaya sizdəyik. İşin dalısını – evdəki əşyaları siyahıya alacağıq ki, görək itən şeylər həqiqətən nələrəndən ibarətdir. Ümidvarıq ki, bizi çay-çörəksiz qoymazsan!

“Topuş” əlavə elədi:

- Qızbacı xala, ağ balıq bişirsən, nə yaxşı olar...

Qızbacı xala oğruları lənətləyə-lənətləyə sabahkı gün günortaya “Topuş”un meyindən keçəni bişirib hazırladı.

Qızbacı xalanın geyimindən, özünü büküb-örtməyindən mömün adam olduğu göz qabağında idi. Bu səbəbdən “Topuş” ondan araq tələb eləməmişdi. Həm də ki, doğrusu bir qədər “Şef”dən ehtiyat edirdi. Ağ

balıq qızartmasını doyunca yeyəndən sonra üstündən findıq və fısdıqlı çay içməklə kifayətləndilər. Sonra da durub “işə” başladılar. Gözlərinə ilk sataşan Qızbacı xalanın bazar çantası oldu. İçində günəbaxan tumu və xırdavat şeylər olan çanta. “Şef” “Topuşa” tapşırırdı ki, çantadakı şeylərin adını Əlişlə birlikdə sadalasınlar. O da qeyd eləsin. Çantada nə vardısıa hamısını ağ vərəqə qeyd edəndən sonra mülki paltarda olan “Şef” üzünü Qızbacı xalaya tutub dedi:

- Vətəndaş Əbilova, alverlə məşğul olmaq üçün lisenziyan varmı? Sonra... de görüm sancağı, iynəni, uşaq əmziklərini hardan alırsan? Paltartikən maşın üçün işlədilən saplar hardandı səndə? Günəbaxan tumunun hansı ölkədən gətirildiyi, bu və ya digər xəstəliklərin ölkəyə daxil olmasının qarşısının alınması ilə əlaqədar olaraq karantindən keçirilməsi haqda sənədlərin varmı? Satdığın tumu yandırmısan, demək olar ki, sıradan çıxıbdır. Bu cür yanımış ərzağı satmaq ixtiyarını kim veribdir sənə? Xahiş edirəm verdiyim suallara yazılı izahat hazırlayıb sabahkı gündə evinizin banında axtarış zamanı bizə təqdim edəsiniz. Bu gün artıq gecdir bərk yorulmuşuq.

“Topuş” əlavə etdi:

- Qızxanım xala, günortaya sizdə olacağıq, bizə bir toyuq qızartması bişirsən əla olar. Görək neyləyirik...

Sabahkı gün toyuq qızartmasını iki kuban toyuğunu bir iri qazanda bişirməklə həyata keçirən Qızxanım xala mis testlə mis samovarın itməsi ilə əlaqədar polislərə müraciət etməyindən elə peşman olmuşdu ki, gücü ancaq bu iki yadigar əşyanı oğurlayanlara qarğış etməyə çatırdı:

- Testi oğurlayanın meyidini yusunlar bu testin içində! Samovarın çayını ehsan versinlər onu oğurlayan üçün! Bu nə işdi mən düşdüm?!

Bu zaman qapıdan içəri daxil olan polislər Qızxanım xalanın qarğış-naləsini eşidəndə duruxub-dayandılar. Əvvəl elə bildilər ki, onlara qarğış edir. Sonra gördülər ki, yox...

“Şef” nə düşündüsə üzündə təbəssüm peyda oldu, amma özünü ciddiləşdirib dedi:

- Bilirsən ay arvad, vətəndaş Əbilova! Şəhərdəki bütün mis qəbul edən məntəqələri arayıb-axtarmışıq, amma sənin testini və samovarını gördüm deyən olmayıb. Biz belə fikirləşirik ki, bu şeylər əslində heç mövcud olmayıb. Əgər mövcud olubsa və oğurlanıbsa üstü açılmamış hadisə kimi qalacağı bu başdan məlumdur. Hər üstü açılmamış oğurluq hadisəsinə görə isə bizə “sağ ol” deyib başımıza sığal çəkmirlər. Bunun isə nə demək olduğunu yəqin ki, sən başa düşə bilərsən. Əgər bu gün də

evinizin banında axtarış aparsaq və hər hansı bir qəribə predmet – yəni əşya tapsaq bu heç də sənin xeyrinə olmayacaq! Odur ki, sən oğrulara qatı açılmamış qarğışlar elə, biz də bir ağızdan “Amin!” deyək. Yoxsa hələ sizin evə çox gedib-gəlməli olacağıq. Nəzərə alsaq ki, torpaq sahəniz artıqdır, alverlə məşğulsunuz, vergi ödəmirsiniz və sair və sair, iş daha da qəlizləşəcək. Odur ki, bir izahat yaz ver ki, itən şeylər evinizin banında imiş. Yerini unudub polisə zəng etmisiniz. Biz də oturub qızartdığınız toyuqları yeməyə başlayaq, qoymayaq soyusun. Çıxaq gedək işimizin dalınca, işimiz başdan aşır... Vətəndaş Əbilova, nə deyirsən?

- Allah bu oğruların evini yıxsın, onları bədbəxt eləsin! Allahdan istəyirəm ki, onların da işi mənim kimi polisə düşsün!

Polislər bir ağızdan “Amin!” deyib qızardılmış toyuqları yeməyə oturdular...

TƏHLÜKƏ SOVUŞDU

(Satirik hekayə)

Şair Qəlbikövrək çoxdan idi ki, kitab çap etdirməkdən ötrü sponsor axtarırdı. Amma hələ ki, buna nail ola bilmirdi. Zəmanəni lənətləyir, düşünürdü ki, xalqın dərdsini yaza-yaza şair olan bir adam gör necə diqqət və qayğıdan uzaq düşübdür ki, yazdıqlarını nə dövlət çap etdirir nə də ki, özü çap etdirib oxucuya çatdırı bilər. Az qala boynubükük dilənçi kimi imkanlılar qapısına düşüb sponsor axtarmağa məcbur olur.

Bir vaxtlar şairlərin və yazıçıların necə böyük qayğılarla əhatə olunduqlarını, kitabların çap edildiyini və çap edilən kitablar müqabilində aldıkları qanorlarla hətta özlərinə maşın aldıklarını xatırladı, ah çəkdi. “Kaş ki, otuz-qırx il anadan tez doğulaydım!” Özü-özüylə ürəyində danışdı. “İndi yaşamaq əvəzinə öz ömrümü artıq başa vurmuş olardım. Kitablarımı da dövlət nəşr etdirərdi. Ölkənin hər bir kitabxanasında kitablarım olardı. Mənim qədirbilən gözəl xalqım da bilərdi, tanıyardı ki, dünyada və onların yaşadıkları ölkədə Qəlbikövrək adlı başıuca, heç kimin qapısına heç nə üçün təmənnaya getməyən məğrur, qürurlu bir insan yaşayır və ya yaşamışdır. Bəlkə də adımı hər tərəfində sərv ağacları cərgələnən, mərmər səkili, şampunla yuyulan və par-parıldayan bir prospektə layiq bilib verməzdilər, amma heç olmasa illərlə təmir olunmayan, yağış yağanda hər addımında

çala-çuxuru su ilə dolub gölməçələr əmələ gətirən, ətrafında köhnə taxta parçalarından yerli alverçilərin özlərinə düzəltdikləri bu və ya digər adlarda ticarət budkaları düzülən, şəhərin mərkəzindən lap uzaq keçən bir küçə ki, adımı daşıyardı! Gör necə zalım və qəddar zamanda yaşamalı oldum mən yazıq!

Deyirlər ən güclü iqtisadi inkişaf yolu keçmiş Amerika Birləşmiş Ştatları kimi güclü bir ölkədə vəziyyət bizimkindən də pisdir. Neçə ildir ki, istəyirlər hansısa bir yazıçıya heykəl qoysunlar . Heykəl də ki, gərək Amerika dövlətinə layiq, möhtəşəm olsun. Odur ki, çoxlu pul tələb olunur. İndi başlayıblar fikirləşməyə ki, bu qədər pulu xərcləməyə dəyər, ya yox? Axı heykəl xeyir gətirməyəcək və demək ona çəkilən xərc geri qayıtmayacaq. Amerikalıların da ki, başına ancaq pul girir. Onlara vacib deyil ki, kimsə kitab yazır, nə bilim nə yazır... Onları mənəviyyat yox, maddi qazanc gətirən hər nə varsa o maraqlandırır. Allah iraq eləsin bizlərdən!

Amma yox, deyəsən elə biz də qərb mədəniyyəti deyilən mənəviyyatsızlığa yuvarlanmışıq və yuvarlanmaqdayıq. Dünyada hər şeyi pulla ölçən indiki zamanı adamları ədəbiyyat və mənəviyyata görəsən layiqli qiymət verməməklə səhvə yol verdiklərini, gələcək nəsli çox ciddi fəlakətlərə düçar etdiklərini anlamırlarmı?

Şair Qəlbikövrək bu cür fikirlərlə çox düşündü, çox daşındı, qərara gəldi ki, Mədəniyyət Nazirinə müraciət etsin, bəlkə bir şey alındı. Şerlər yazdığı yazı stolunu çəkdi pəncərə qabağına, oturdu, on iki vərəqlik məktəbli dəftərindən bir qoşa vərəq çıxartdı başladı yazmağa:

“Əziz, hörmətli, sevimli, qayğıkeş, gözəl insan filankəs filankəs oğlu filankəsov, əvvəlan salam! Salamdan sonra sizdən çox-çox xahiş edirəm ki, qiymətli, hər zaman məhdud olan vaxtınızı sərf edib oxuyacağınız bu məktubu yazmaqla onu oxumağa sizi məcbur etdiyimə görə mənə bağışlayasınız. Hələ nə istədiyimi sizə yazmamışdan Allaha çox-çox şükürlər edirəm ki, sizə ünvanladığım bu məktub gəlib sizə çatıbdir. Çünki, məktubu yola salmazdan əvvəl Allaha sidqi-ürəkdən yalvaracağam ki, bu məktub poçt şöbəindən sizə qədər olan yoldakı hər cür maneələri dəf edə bilsin və nəhayətdə nazirliyinizin mətbuat və məktublar qəbulu şöbəində insafsız, laqeyd, biganə, zalım, qəlbidaş, qəddar adamların əlinə düşməsin, gəlib sizin bərli-bəzəkli, üstü lakla örtülmüş min bir naxışlı stolunuzun üstündə qərar tutsun. Allahdan diləyib istəyəcəyəm ki, bu məktubu ki, inşallah siz açıb oxuyacaqsınız həmin gün sizə ən gözəl ovqat bəxş etsin, kiminləsə hansısa bir şəxsi maraqlarınıza görə və ya mədəniyyət sahəsindəki

uğursuzluğa görə qanınız qara olmasın. Ən əsası budur ki, məktub sizə çatsın, veriləcək cavabdan asılı olmayaraq mənim onsuz da çoxlu yazı yazmaqdan hərfləri güclə görüb ayıran gözlərimin kökü tamamilə yararsız hala düşüb cavab gözləməkdən saralmasın!

Ümidvaram ki, məktubu oxuya-oxuya mənim uzunçuluq etdiyimi, əsas istəyimi hələ yazmadığıma görə siz hövsələni bası biləcək və mənim məktubumu axıra qədər oxuyacaqsınız. Axı, siz mədəniyyət nazirisiniz. Bəli, çox-çox üzr istəyərək, utana-utana sizə, xahiş etməklə çatdırmaq istəyirəm ki, gül balalara və yaşlı əmilərə aid olaraq yazdığım bir kitabı çap etdirmək arzusundayam. Kitabın içində tərbiyəvi əhəmiyyətli şerlər və başqa yazılar toplanmışdır. Vacib deyildir ki, siz mənə pul verilməsinə göstəriş verəsiniz. Çünki, sizin mənə lütf edib vermək istədiyiniz məbləği sizin göstəriş verdiyiniz adamlar şübhə etmirəm ki, ya yarıdan böləcək, ya da üçdə birini mənə verəcəklər. Siz bu işin birbaşa mətbəədə həll edilməsinə göstəriş versəniz onda hər şeyin yaxşı başa çatacağına əmin ola bilərsiniz. Sizi Allaha tapşırıram ki, daha yüksək vəzifələrə qalxmaqda köməkçiniz olsun. İmza: şair Qəlbikövrək.”

Qəlbikövrək şair məktubu “altdan bükdü üstədən qıfılladı, üstədən bükdü altdan qıfılladı”, üstünə Mədəniyyət Nazirliyinin ünvanını yazdı, poçtda yaxşı-yaxşı tapşırırdı ki, “siz Allah muğayat olun bu məktubdan, dağ boyda kişiye çatacaq!” əlavə olaraq tapşırırdı ki, məktubun itməməsi üçün nə lazımdırsa etsinlər. Cibindəki qəpik-quruşu da ödədi poçtda ki, “Bu naməni “gözümlə görümlü” elə, ay bala, sonra yola sal.”

Poçtdan aldığı qəbzi boş qalmış ciblərindən birinə dürtüdü, üstündən əllərini də cibinə salıb fikirlər dəryasını yara-yara yollandı evə. Bir qədər o işdən yapışdı, bir qədər bu işdən yapışdı, gördü ki, yox, əlindən heç bir iş gəlmir. Özünü verdi kənd çayxanasına. Bir qurtum çay içməmiş çayxanada bir mübahisə başlandı ki, gəl görəsən. Mübahisəyə səbəb kənddəki qaz xəttinin neçə vaxtdan bəri işləməməsi və həmin xəttin işə salınacağına deputatlığa namizədlərdən birinin söz verməsi, deputat seçiləndən sonra sözünə əməl etməməsi idi. Mübahisə edənlərdən biri deyirdi:

- Mən sizə deyəndə ki, bu vəd verənlər bizi aldadır, mənə inanmadınız. Qardaş, bu ölkədə deputat seçilmək istəyənlərin min bir yalanı var. O qədər şirin sözlər danışirlər ki, adam özü çadır, qalır. Bilmir hansı namizədə səs versin. Hələ biri var idi, deyirdi sizin kənddə diskoteka tikdirəcəyəm. “Nə qədər ki, deputatlıq elədim kəndinizdə evlənmək istəyənlərin toy xərci mənim boynuma!” Bəs nə oldu?

O biri mübahisəçi dediyindən dönmək istəmirdi ki, istəmirdi:

- Mən sizə həтта yalvardım ki, müxalifət partiyasından olan Zorənqulu Təntimişə səs verin. Gördünüz necə üsyankarcasına danışdı? Düzdür özü heç nə vəd etmirdi, amma nə olsun, cəngavər kimi hazırki iqtidarı tənqid edirdi... Elə o cür tənqid etməyi hər şeyə dəyərdi. İndi gedin gözləyin ki, nə vaxt borularla qaz gələcək, siz də yandırarsınız. Havadan qazlar uçub gedə bilər, amma borulardan qaz gələcəyini gözləməyin!

Qonşu stolda nərd oynayanlardan biri mübahisə edənlərə narazılığını bildirdi:

- A kişi bəddi də, beynimizi apardınız ki!.. Qoy nərdimizi oynayaq da! Elə belə edirsiniz gedib orda-burda deyirlər Təşnəsu kəndinin adamları çox danışır, siyasətə baş qoşur. Belə eləsəniz bizim kəndə sutka ərzində üç saat verilən elektrik enerjisini də kəsərlər, qalırıq şam işığında.

Çayxanadakılardan biri “elektrik enerjisi” sözünü eşidib söhbətə qarışdı:

- Ayə, ay Pirməmməd, eşitmisən Qurban müəllimin dərslərinin saat sayını tamam azaldıblar? Bilirsənmi nəyə görə? İşığın yanmaması barədə şikayət yazmışdı axı, yuxarılara, hə, odur ki, yazığın dərslər saatlarını kəsiblər ki, “dilidlə qələmini farağat saxla!”

Bu sözləri eşidən çayxanadakı “domino” oynayanlardan biri Məşədi Dayışır kişi dilləndi:

- Deyirsən, Qurban müəllim şikayət yazmışdı işığa görə? Qardaş mən inanmıram ki, Qurban müəllimin məktubu yuxarılara gedib çatmış olsun. Ona görə ki, həman məktub gedib yuxarı ünvana çatmış olsa belə, ondan səs-soraq çıxmayaq. Hamınız yaxşı bilirsiniz ki, mənə məxsus olan pay torpağımı bələdiyyə sədri bələdiyyənin aktı ilə ucqar bir kəndin sakininə “bəxşiş” etmişdir. Allah bilir neçə-neçə şikayət məktubu yazmışam. Hamısı da elə bil ki, qırx metrlik quyunun dibində yoxa çıxıbdir. Ay rəhmətliyin oğlu, Qurban müəllimin dərslər saatlarının azaldılması başqa səbəblərdən olar, bildin?

Şair Qəlbikövrəyin qəlbi bu sözləri eşidəndən sonra əvvəl möhkəm kövrəldi, ona görə ki, şair dərk etdi ki, yuxarılardan kömək gözləməyə dəyməz, sonra isə onu bir qorxu sardı ki, yazdığı məktuba görə birdən onu ora-bura çəkərlər, “demoqoq”luq damğası vurub incidərlər.

Bir stəkan çayı bir təhər içdi, çay pulu vermək də yadından çıxdı, durdu çıxdı çayxanadan bayıra. Çayçı Həsən onun arxasınca şübhəli-şübhəli boylandısı da, üzündəki təəccüb ifadəsini gizlətmədisə də Qəlbikövrək şairi çağırıb ona çay pulunu verməyi unutduğunu xatırlatmadı.

Qəlbikövrək çayxanadan evə gələnə qədər hava qaralmışdı. Televizorun kanallarını tez-tez dəyişən şairin bir kanalda qərar tuta bilməməsi onun ciddi narahatlıq keçirməsinə dəlalət edirdi. Tərslikdən yazıq Qəlbikövrək siqaret çəkən də deyildi ki, əsəblərini sakitləşdirsin. Hansısa bir jurnalda oxumuşdu ki, soyuq su içmək əsəbləri sakitləşdirir. Odur ki, bir bakal soyuq su doldurdu, içdi. Işıqları söndürüb yatacaq yerinə uzandı. Nə qədər çalışdısa gözüne yuxu getmədi. Sağ böyründən sol böyrü üstə, sol böyründən sağ böyrü üstə yəqin ki, səksəninci dəfə çevriləndən sonra yuxuya getdi. Elə təzəcə yuxuya getmişdi ki, yuxu görməyə başladı...

Avropa standartlarına uyğun gözəl bir qapıdan içəri ayaq basanda nəzərini ən əvvəl üzbəüz kresloda yayxanıb oturan, üz-gözündən zəhər tökülən nazir cəlb etdi. Nazirin oturduğu kreslonun qarşısında qara lak çəkilmiş masa, masanın üstündə qələmdan və bir də telefon aparatlarından sanki kolleksiya düzülmüşdü. Masadan bu üzə isə iri xalçalar sərilmişdi. Şair ayağını içəri qoyanda artıq xalçanı ayaqlamışdı. Tez geri çəkilib ayaqqabılarını çıxarmaq istəyirdi ki, sir-sifətindən zəhər yağan nazir onu dayandırdı:

- Hara qaçırsan, dayan görüm! İçəri keç, görməmişin biri görməmiş. Ə, sənmi gündə mədəniyyət nazirliyinə bir məktub yazırsan, qoymursan xalq işini görsün? Sən buna necə cürət edirsən? Bizim ünvanı sənə kim veribdir? Səni kim öyrədib ki, bizə sataşasan? Bilirsənmi mən kiməm? Mədəniyyət nazirinin xüsusi köməkçisiyəm mən. Nə qədər ki, iki barmağımla sənin iki gözünü çıxarmamışam get itil burdan!

Qəlbikövrək dalı-dalı qapını açıb çıxmaq istəyirdi ki, nazir müavini əlavə etdi:

- Yaxşı, bilirsən nə var, birdən bizdən də yuxarılara şikayət yazarsan ha, nəbədə o fikrə düşəsən. Sən özünü burdan ver İqtisadi İnkişaf nazirliyinə, onlardan kömək istə. Ay bədbəxt, bizdə pul nə gəzir? Pulumuz olsaydı xaricə göndərdiyimiz rəqs kollektivinin vətənə dönməsinə xərcləyərdik də. Üç aydı xaricdə ilişib qalıblar. Əllərində olan pullara evdəkilərə hədiyyə alandan sonra təyyarəyə bilet almağa pulları yoxdur... Yaxşı, haydı iqtisadi inkişaf nazirliyinə get. Sənə bələdçi də qoşuram, amma orda demə ha mən səni ötürmüşəm onlara, yoxsa son ümidlərini də puça çevirərsən...

Qəlbikövrək şair qorxa-qorxa nazirin xüsusi köməkçisinin kabinetini tərk etdi. Fikirləşdi ki, nazirin xüsusi köməkçisi olan adamın işi-sənəti görəsən nədən ibarətdir? “Qəribə vəzifədir” düşünən Qəlbikövrəyi kim idisə tələsdirdi:

- Tez ol, gedək!

Möhtərəm oxucular yəqin ki, yuxuda hər şeyin mümkün olduğunu özlərinin gördükləri yuxulardan yaxşı bilirlər. Bəli, şair Qəlbikövrək hansısa bir binanın xalça sərilmiş dəhlizi ilə irəliləyirdi. Nə qədər gedirdisə yol qurtarmırdı ki, qurtarmırdı. Yazığın nəfəsi az qala tutulacaqdı. Dönüb arxaya baxmaq istəyirdi ki, görsün arxadan bələdçi də gəlir, yoxsa yox, amma geriye dönüb baxa bilmirdi. Danışıb soruşmaq istəyirdi, amma səsi çıxmırdı. Ürəyi elə sıxılırdı ki, az qalırdı partlasın, ağzından tökülsün çölə.

Nəhayət getdiyi yol sona çatdı, qarşısında “İqtisadi İnkişaf Naziri” yazılmış bir lövhə göründü. Qəlbikövrək az qala bu lövhə bərkidilən seyf qapısına bənzəyən qapıya çırpılacaqdı ki, möhtəşəm dəmir qapı özü-özünə açılmağa başladı. İçəridə balacaboy bir cavan kişi var-gəl edirdi. Qəlbikövrəki görən kimi ona tərəf addımladı, yaxınlaşıb dayandı. Diqqətlə ona baxdı, üzündə nə isə axtarırmış kimi seyr etdi, dedi:

- A kişi, sənin üzündə həya abır deyilən şeydən əsər əlamət görə bilmədim. Ə, sən utanmırsan ölkənin belə bir çətin vəziyyətində düşmüşən qapı-qapı ki, nədir nədir mən kitab yazmışam, çap etdirmək istəyirəm?! Ə, bir utan, bir xəcalət çək! Sən bilmirsən məyər ölkədə nə qədər qaçqın var? Çox da ki, televiziya verilişlərində çal-çağır, toy-bayramdır. Çox da ki, şadlıq saraylarının musiqi sədaları ölkənin sərhədlərini aşır, yayılır hər yerə. Çox da ki, toxun acdan xəbəri yoxdur... İndi öz aramızda qalsın, çox da ki, korrupsiya, rüşvətxorluq, qohumbazlıq həddi aşıbdir, güclü gücsüzü əzir, sən gərək bunları qələmə alasan, hə? Bizi biabır etdiyin yazıları özəcə köməyimizlə çap etdirmək istəyirsən, hə? Ay belə sən öləsən! Budur sənə bizdən kömək!

İqtisadi inkişaf naziri şair Qəlbikövrəkə tərəf yumruğunu necə qolayladısı başını cəld geriye çəkməyə müvəffəq olan şairin kürəyi yumruğa tuş gəldi...

Ağrıdan qışqıran Qəlbikövrək tər-su içində yuxudan ayıldı. Bütün bunların yuxu olduğuna uzun müddət inana və özünə gələ bilmədi. Nəhayət dili söz tutdu, səs çıxara – qışqıra bildi:

- Ay uşaq, mənə su gətirin, ölürəm!

Əlində su, haraya qaçıb gələn ailə üzvlərinə kürəyini göstərib dedi:

- Bax, buramdan vurdu, az qalmışdı öldürsün məni... Yaxşı ki, yuxudan ayıldım...

- Kim vurdu səni ay kişi? – arvadı soruşdu.

- Ay arvad, get yat, uzun məsələdir...

Gecəni bir təhər gündüzə çevirən Qəlbikövrək özünü yetirdi uzun müddət dövlət qulluğunda işləmiş indi təqaüdçü olan dostu Bəbirxan müəllimin yanına. Bəbirxan müəllim çox tədbirli həm də dünyagörmüş adam idi. Qəlbikövrək şair ondan soruşub öyrəndi ki, mədəniyyət nazirinə yazdığı məktubun cavabı ən uzağı qırx gün çəkə bilər.

Qırx günə bir hoqqa çıxmasa demək şair Qəlbikövrək azad nəfəs ala biləcəkdə. Çayxanada eşitdiyi söhbətdən və gördüyü yuxudan sonra yazıq şair özünü sanki cinayətkar kimi hiss edirdi. Fikirləşirdi görəsən axı nə edibdir ki, belə qorxulu yuxular onu narahat edir. Diqqətlə götür-qoy edəndə yazdığı məktubda heç bir qəbahət iş görmədiyini, sadəcə kömək istədiyini yəqinləşdirib aydınlaşdırsa da gördüyü yuxunun qorxusu ondan əl çəkmirdi ki, çəkmirdi. Məktubu göndərərkən məktubun itməməsi üçün Allaha nə qədər yalvarmışdısa indi əksinə, onun gedib ünvana çatmaması üçün dua edirdi. Fikirləşirdi ki, gördüyü yuxu Allah eləməmiş çin olsa qanı batacaq!

Yazıq şair qulağı səsdə, qorxa-qorxa, hürkə-hürkə ömrünün düz qırx gününü qoydu arxada. Bu qırx gündə arıqlayıb lap çöpə dönmüşdü. Amma hələ də inana bilmirdi ki, “təhlükə” sovuşubdur. Heç xəbəri də yox idi ki, mədəniyyət nazirinə yazdığı xahiş məktubunu çoxdan zibil qutusuna tullayıblar. Hətta ayda on belə məktub yazsa belə zibil qutusunda onlara yer tapılacaqdır.

Aradan daha bir ay keçəndən sonra Qəlbikövrək şair təhlükənin tamamilə sovuşduğuna arxayın olub toxtaqlıq tapdı. Kəndin mərkəzinə gəlib yerli mollanın cibinə beş manat basdı, xahiş etdi ki, kənd qəbiristanlığında pirin qəbri üstündə bir yasin oxusun.

20-30 oktyabr 2007-ci il.

ÇƏTİN SUAL

(Satirik hekayə)

Deputatlığa namizədliyini irəli sürənlərin rayon mərkəzinə gedən yolun sağ və sol tərəfindəki müxtəlif yerlərdə – çayxana, yeməqxana və sair binaların divarlarına yapışdırılmış şəkilləri payızda yağışdan sonra əmələ gələn göbələk kimi gündən-günə artmaqda idi. Bəziləri az qala əks etdiyi

adamın özü boyda, bəziləri isə kiçik ölçüdə olan şəkillər idi. Şəkillərin altında namizədlərin kimliyi, tərcümeyi-halı və gələcəkdə az qala külüng götürüb Bisütun dağını çapacağı, ona səs verənlər üçün xoşbəxt gələcəyi təmin edəcəyi və daha nə bilim nələr edəcəyi yazılaraq göstərilirdi. Maraqlı burası idi ki, iqtidardan olan namizədlər də müxalifətdən olanlar da deputat seçiləndən sonra kəndlərə qaz çəkdirəcəklərini, pensiyaları və maaşları artırmağa nail olacaqlarını, yolları təmir etdirəcəklərini vəd edirdilər. Bu isə məntiqlə düşünəndə sadalanan problemlərin doğrudan da mövcudluğundan xəbər verirdi. Bütün bu yazılanları oxuyan seçicilər isə çox təəccüb edir, başa düşə bilmirdilər ki, bu adamlar ki, deputat seçiləcəklər ha, bunlar doğrudanmı görəsən Ələddinin sehrli çırağından çıxan cin kimi güclü-qüdrətli olacaqlar yoxsa bunlara ilahidən hələ indiyə kimi görünməmiş bir vergi veriləcək ki, onlar da bunun sayəsində verdikləri vədləri yerinə yetirəcəklər? Bəzi seçicilər isə yumorla onları “möcüzəkarlar” adlandırır, deputat olmağa yox, prezident olmağa hazırlaşdıqlarını qeyd edirdilər.

Namizədlərdən biri də “lopabıg” ləqəbli Zorqəmiş idi. Zorqəmiş müəllim rayon mərkəzində özünə ofis açmış və seçki kompaniyasına çox fəal girişmişdi. Seçicilər arasında təbliğat aparmaq üçün hər kənddən on nəfər çağırtdırmış, onlarla razılığa gəlmişdi ki, ona kömək etsinlər. Deputat seçiləndən sonra hərəsinə bir vəzifə verdirəcəyini boyun almışdı. Hətta onun ofisində süpürgəçi işləyən Qızbahar qarıya uşaq bağçasında onun çoxdan arzuladığı gəlirli bir iş – təsərrüfat müdiri vəzifəsi boyun olmuşdu. Lopabıg Zorqəmiş müəllimin soracağı çox keçmədi ki, bütün rayona yayıldı. Hətta rayonun ən ucqar dağ kəndlərindən qucağında südəmər körpəsi olan qadınlar ondan xahişə gəlməyə başladılar. Zorqəmiş müəllimin ofisinin önündə uzun bir növbə yarandı. Adi vaxtlarda növbə mədəniyyətindən çox-çox uzaq olan adamlar indi ruslarda, almanlarda daha nə bilim kimlərdəki kimi növbəyə durmağa başladılar. Çünki Zorqəmiş müəllimin vəkili Qarabəbir adamları başa salırdı ki, “biz ən əvvəl növbə mədəniyyətini öyrənməliyik. Zorqəmiş müəllim sizi səliqə ilə növbəyə dayanan görəndə ürəyi dağa dönür.”

Növbə uzanır, az qala müxalifət partiyalarından birinin lap qərargahına qədər gedib çatırdı.

Zorqəmiş müəllim həyatda istədiyini zor-xoş əldə edən adam idi. Bütün qəzet kiosklarını ciddi nəzarət altında saxlatdırırdı ki, hər hansı bir qəzet ona qarşı yazı vermiş olsa bütün nömrələrini alıb yandırsınlar. Əlbəttə Zorqəmiş müəllimin keçmiş, indikisi haqda yazılar qəzet səhifələrindən əskilmirdi. Özü haqda verilən yazıları oxuyan Zorqəmiş müəllim hətta kövrəlirdi. Fikirləşirdi ki, bu qədər xidmətləri olan, xalq yolunda başını əla

növ pambıq kimi ağardan bir adamı da səsvermə ilə seçərlərmi? Deputat mandatını gətirib çoxdan onun cibinə qoyaydılar gərək!..

Qarabəbir müəllim Zorqəmiş müəllimin yaxın qohumu olduğundan ona sədaqətlə qulluq edir, onun yanına xahişə və şikayətə gələnlərə Zorqəmiş müəllim haqqında yazılar çap olunmuş qəzetlərdən paylayırdı. “Oxuya bilmirik ay qardaş. Əlifba ki, dəyişdirildi dünyadan xəbərsiz qalmışıq. Televiziya Zorqəmiş müəllimi görürük, maşallah bülbül kimi danışır, deyirdilər, – Onu bizə Allah göndəribdir!” Qarabəbir müəllim isə onların adlarını Viktor Hüqonun “Səfillər” kitabının qalınlığında olan dəftərə qeyd edir və belə başa salırdı:

- Bilirsinizmi, sizin adınızı buraya niyə qeyd edirəm? Ona görə ki, Zorqəmiş müəllim deputat seçiləndən sonra sizin adınıza gələcəkdə açacağı “Allah qoysa” adlı xüsusi bankda pul ayıracaqdır. Daha sizin pul sarıdan heç bir korluğunuz olmayacaqdır. Ona səs verəcək hər bir adama milli məclisdə məsələ qaldırıb xüsusi imtiyazlar tələb edəcəkdir. Məsələn, siz istədiyiniz pensionatda ildə iki dəfə pulsuz dincələ biləcəksiniz. Hələ xarici ölkələrə turist putyovkalarını demirəm... Zorqəmiş müəllim sizin üçün elə sürprizlər hazırlayır ki, heç birinizin ağına belə gələ bilməz. Buyurun, adınızı yazdırandan sonra bax, o gördüyünüz çayxanada bir stəkan ballı çay için. Çay pulsuzdur, çayxanayı biz təşkil etmişik. Sonra da çıxın arxayın gedin evinizə. Amma seçki günü yağış yox, qar yağsa belə Zorqəmiş müəllimə səs verməyi unutmayın! Hə, onu da deyim ki, bəzi namizədlər seçicilərin cibinə pul salır. Nəbədə qəpik-quruşa aldanıb xoşbəxt gələcəyinizi əldən verəsiniz!..

Adını Zorqəmiş müəllimin Qarabəbir vəkilinin əli ilə yaddaş-qeydiyyat kitab-dəftərinə yazdıran biçarə seçicilər sinə dolusu nəfəs alır, gözləri gülür, az qalırdı qanad açıb uçsunlar. Yamaqlı yaylıqlarının yamağı görünməsin deyə yaylıqlarını xüsusi üsul və ustalıqla başlarına bağlamış qadınlar bir-birini təbrik edirdi:

- Allah var, ay qız, gördün necə gözəl bir insandır Zorqəmiş müəllim? Deyirlər sözlərində bir alman dəqiqliyi var, bütün dediklərini yapon saati kimi nöqtəbənöqtə yerinə yetirir. Eşitdiyimə görə xaricdə güclü qohumları yaşayır. Biz ona səs versək də, verməsək də onsuz da Zorqəmiş müəllim deputat seçiləcəkdir. Əlbəttə belə bir ləyaqətli insana səs verməklə biz öz vicdanımız qarşısında üzüağ olacağıq. Bir də ki, ay qız, kişinin şirin çayını içmişik ey! Bu o deməkdir ki, biz onunla “hə, yox” eləmişik artıq...

Əlaqədar təşkilatlara səs-soraq çatmışdı ki, Zorqəmiş müəllimin ofisindəki növbənin quyruğu çox uzanır, nə isə şübhə doğurur. Odur ki, seçkiyə nəzarət edən adamlar Zorqəmiş müəllimi imtahana çəkдилər:

- Deyirlər sən seçicilərə rüşvət verirsən, bu nə məsələdir?

Zorqəmiş müəllim əhvalını pozmadan cavab verdi:

- Əyər verilən söz rüşvət hesab olunursa siz vəd verməyi qadağan edin, biz də dinib-danışmayaq. Qaldı ki, bir stəkan ballı çaya, onu da ehsan verirəm. Rəhmətlik atamın vəsiyyətidir. Ballı çayı çox sevərdi. Buyurun siz də bir stəkan için, atama rəhmət söyləyin.

Səlahiyyət sahibləri bir stəkan ballı çay içməyə məcbur olurdular...

Seçki gününə az qalırdı. Zorqəmiş müəllim Qarabəbir qohumu ilə kəndləri bir-bir gəzir, seçicilərlə görüş keçirirdi. Hansı kəndə gedirdisə onun ayaqları altında qurban kəsirdilər.

- Yaşasın Zorqəmiş müəllim!

- Yaşasın bizim deputat!

- Yaşa, yaşa!..

Zorqəmiş müəllim isə danışa-danışa ağzı köpüklənirdi:

- Milli məclisdə mənim qabağında dayana bilən, mənim sözümü yerə sala bilən bir kimsənin tapıla biləcəyi mümkün deyil! Çünki mənim arxamda siz dayanmısınız. Mən əminəm ki, siz həmişə məni müdafiə edəcəksiniz. Mən sizin adınızdan çıxış etməklə bütün istəklərimə nail olacağam. Bəli, əl əli yuyar, əl də üzü... Yaşasın Görgötür kəndinin camaatı, ura!

Zorqəmiş müəllimdən əvvəl bir neçə namizədin çıxışını dinləmiş olan kənd camaatının qulaqları vədlərdən tam dolduğundan deyilənlərin məğzinə varmadan “Ura!..” deməklə, hay-küy salıb, fit çalmaqla müsbət rəydə olduqlarını təkrar-təkrar bildirdilər.

Odlu-alovlu çıxışının “bəhrəsini” fit və hay-küy səslərində dəfələrlə yəqinləşdirən namizəd Zorqəmiş müəllim qonşu Laldinməz kəndinə yollandı. Laldinməzlilər onu duz-çörək, gül-çiçək, zurna-qavalla taxta körpünün yanında qarşıladılar.

- Yaşasın bizim Zorqəmiş!

- Sağ ol Zorqəmiş müəllim!

- Xoş gəlmisən, ey xilaskar!

Adamlardan cürbəcür şüarlar eşidilirdi. Gözlənilmədən kimsə ucadan qışqırdı:

- Yalançı Zurna-qəmiş!

Deyəsən onu rəqib namizədlərdən kiminsə adamları öyrətmişdi. Lakin Zorqəmiş müəllim özünü anadangəlmə karlar kimi eşitməzliyə vurdu.

Bu kənd hədsiz yoxsul yaşayan, rayonun ən ucqar kəndlərindən biri idi. Bu kəndin adamları doğrunu-yalandan ayıra bilmir, lal-dinməz dayanırdı. Rayondan gələn güc strukturu nümayəndələri bunlara həmişə nəsihət edər, bunlar da susardılar. Lakin axır zamanlar deputatlığa namizəd olanları bir neçə dəfə qəbul etdiklərindən dilləri bir balaca açılmışdı. İndi də kənd ağsaqqallarından biri Zorqəmiş müəllimə xoşgəldin demək üçün sözə başladı:

- Hörmətli namizəd Zorqəmiş Zorbaməmiş oğlu, əvvələn sən bizim kəndə xoş gəlib, səfa gətirmisən! Sonrası da budur ki, biz lal-dinməz dayanmaqla sənə böyük hörmətimizi bildiririk. Gələcəkdə inşallah bizim üçün bir şey etsən də, etməsən də Allah səndən razı olsun!

Zorqəmiş belə bir sözü eşidəcəyini heç cürə ağına belə gətirə bilməzdi. Əvvəl-əvvəl qocanın bu sözlərini ciddimi və ya xüsusi eyhamla dediyini anlaya bilmədi. Lakin necə ki, adamların əl çaldığını gördü, rəngi açıldı, özünə gəldi. Ürəyində “Lənət şeytana” deyib qocanı qucaqladı, hər iki üzündən öpdü. Daha sonra ona çörək və nəlbəkiddə doşab gətirdilər. Çörəkdən qopartdı, doşaba batırdı, saldı ağzına, çeynəyib udandan sonra nəlbəkiddəki doşabı da bir nəfəsə içdi ki, səsi açılsın. Amma doşab çox tünd olduğundan boğazını yandırdı az qaldı ki, boğulsun. Öskürdü, öskürdü, sir-sifəti göyərdi. Yaxşı ki, Qarabəbir onun kürəyindən iki-üç dəfə əlinin içi ilə döyəclədi, yoxsa lopabığ Zorqəmiş hələ çox öskürəcək, bəlkə də deputat kürsüsündə oturmaq arzusu ilə vidalaşmalı olacaq-nəfəsi dayanacaqdı.

Tez bir stəkan su gətirdilər, Zorqəmiş içdi, yavaş-yavaş özünə gəldi. Onun üçün xüsusi adamların əvvəlcədən mağazadan alıb məşində özləri ilə gətirdiyi meyvə dərimə zamanı işlədilən pilləkənli, yığılıb-açılan nərdivanı quraşdırdılar. O da nərdivanın yuxarı pilləsindəki oturacaq yerində nimdarın üstündə yerini rahatlayıb oturdu – üzünü lal-dinməz dayanıb onun nə danışacağını gözləyən Laldinməzlilərə tutdu:

- Bilirəm, mənə deyiblər sizin nəyə ehtiyacınız var. Qoyunlara, inək-düyələrə yalamaq üçün verməyə sizin iri duz parçalarına, qoyunları qırmaqla üçün qayçılara və bir də qoyun-keçilərin, mal-qaranın bağırsağında parazitlik edən qurdlara qarşı dərman həblərinə ehtiyacınız var. Necə ki, deputat seçildim bu şeyləri özüm öz məşinimlə gətirəcəyəm sizlərə. Bəli, siz danışmayın, mən hər şeyi bilirəm. Bir də ki, əziz qardaşlar şair Nizami müəllim demişkən: Bir inci saflığı varsa da suda, artıq içiləndə dərd verir o da! Artıq danışmaq nəyə lazımdır. Danışmaq gümüşdürsə, danışmamaq qızıldır, əziz seçicilər, bu sözləri bir fransız yazıçısı deyibdir, onu siz tanımazsınız... Hə, sonra da ki, sizə qaz xətti çəkdirmək məndən. Amma

qazın gəlməsi üçün siz də bir hərəkət edəsiniz gərək. Deyir səndən hərəkət, məndən bərəkət. Hamınız yaxşı bilirsiniz ki, ağlamayan uşağa süd verməzlər. İndi görgötür dünyasıdır da, qardaşlar. Ümumiyyətlə, heç narahat olmayın, mən necə ki deputat seçildim, gələrsiniz mənim yanıma şəhərə, sizə təhərini öyrədərəm, prezidentin özünə şikayət yazarsınız, qaz da çəkərlər sizin kəndə. Ancaq bir şeyi də sizə deməyi özümə borc bilirəm, bilirsiniz şəhərdə o qazdan neçə-neçə evlər yanır? Sizə məsləhət bilirəm ki, bu barədə bir də yaxşı-yaxşı fikirləşəsiniz – bəli, bunu da həll elədik sizinlə birlikdə.

Qaldı sizin kəndin qəbirstanlılığının çəpərə alınmasına onu da elə bu meşədən ağaclar kəsib çəpər eləməyi məsləhət görürəm. Su qıtlığı isə bütün dünya miqyasındadır qardaşlar. Sizin kənddə quyu qazanda su çıxırmı?

Zorqəmiş müəllim elə rəvan və eyni tonla danışdı ki, Laldinməzlilərin çoxusu mürgüləyirdi artıq. Odur ki, onun bu sualı cavabsız qaldı. Sualının cavabsız qaldığını görən namizəd ürəyində fikirləşdi ki, “gör nə gözəl insanlardır. Gələn dəfəki müddətə deputat seçilmək üçün özümü yenə də verəcəyəm bunlara tərəf.” Daha sonra özü öz sualına cavab verdi:

- Əlbəttə, quyuda su olar, niyə də olmasın?

- Əziz qardaşlar, birləşin quyular qazın, su probleminiz həll olunub getsin. Ümumiyyətlə sizə söz verirəm ki, sizin kimi gözəl insanların ürəyində hər nə arzular varsa hamısını yerinə yetirəcəyəm. Nə qədər ki, mən sağlam, demək siz də xoşbəxt yaşayışa ümid bəsləyə bilərsiniz. Sağ olsun Laldinməzli kəndinin lal-dinməz gözəl insanları – seçiciləri! Ura!

Əvvəl iki nəfər “Ura!” deyib qışqırdı. Səsə ayılan qalan adamlar da üç-üç, beş-beş təkrar edib qışqırdı, əl çaldı.

Zorqəmiş müəllim doğrusu oturduğu “tribunadan” düşmək istəmirdi, lakin “vaxt” deyilən amansız bir səbəb onu nərdivandan aşağı düşməyə məcbur etdi. Cibindən qızıl suyuna salınmış kiçik bir daraq çıxarıb lopa bığlarını məmnunluqla daradı, yenidən pencəyinin soldakı döş cibinə qoydu. Başını daramadı. Ona görə ki, yeri deyildi. Yeri deyildi o səbəbdən ki, başında tük yox idi. Çoxbilmişlikdən başı çoxdan dazlaşmışdı. Əgər peysərindəki və qulaqlarının üstündəki bir neçə tükü də daramaq fikrinə düşsəydi Laldinməz kəndinin seçicilərinin bütün nəzər-diqqətini lopa bığları ilə təzad təşkil edən daz başına yönəlmiş olardı.

Yaşlı, sadələvh kənd qocalarından biri onu öz doğma oğlu kimi böyük fəxr ilə, məhəbbətlə qucaqlayıb öpdü, ürək sözlərini dilə gətirdi:

- Afərin, Zorqəmiş bala, Allah səni qorusun! Sən böyük rəhbər vəzifələr üçün doğulmusan. Biz sənənlə fəxr edirik!

Zorqəmiş müəllim bu sözləri deyən kişinin üst-başından iyərənsə də özünü o yerə qoymadı, onun hər iki üzündən sağlığında illərlə arayıb-axtarmadığı doğma atası kimi marçha-marçla öpdü. Bu zaman Laldinməz kənd sakini, Zorqəmiş müəllimin arvad qohumlarından biri hörmətli namizədi kabab yeməyə dəvət etdi. Qarabəbir kabab iyini çoxdan duymuşdu. Bərk ac olduğundan quzunu diri-diri udmağa hazır idi, nəinki kabab olsun.

Hörmətli oxuculardan bəziləri, daha doğrusu Laldinməz kəndini tanıyanlar onların necə araq içən olduğunu yaxşı bilir. Qoç buynuzunu şərəblə doldurub başına çəkən, axıncı damlasına kimi içən, içkiyə aludə olmuş hər hansı bir gürcü qələt eylər bunların yanında, bunlarla araq içməkdə yarışa bilməz!

Birinci tərəşi vurandan sonra tost demək yadlarına düşdü. Kənd məktəbindəki direktor vəzifəsinə çoxdan göz dikən, bu arzunu ürəyinin qaranlıq guşələrinin birində, neçə illərdən bəri gəzdirən Zorqəmiş müəllimin qohumu Heyrət müəllim ikinci tərəşi içməzdən əvvəl ayağa durdu, dedi:

- Əziz qohumum Zorqəmiş müəllim, sizə namizəd demək düzgün deyil, siz bu gündən bizi milli məclisdə təmsil edən hörmətli millət vəkili cənab Zorqəmiş bəysiniz! Bunu mən sizə deyirəm – Heyrət müəllim deyir. İnşallah növbəti seçkilərdə də kəndimizin məktəbində bir direktor olaraq özüm sizin vəkiliniz olacağam. Çünki, Qarabəbir müəllim daha yüksək vəzifədə olacaq o zaman. Sizin sağlığınıza!

Birinci tərəş stəkandan deyilən tostların, içilən tərəşlərin sayı doqquzu keçəndən sonra Zorqəmiş müəllim və onu müşayiət edən adamlar Laldinməz kəndində gecələməli oldu...

Nəhayət zaman keçdi, vaxt çatdı, məlum oldu ki, “xalqın sevimli oğlu, səmimi və gözəl insan, təəssübkeş, qayğıkeş, bütün həyatını xalqa həsr etmək arzusu ilə həmişə alışıb-yanan, gecə-gündüz vətən torpaqlarının azadlığı uğrunda hamıdan çox dərd çəkən, ürəyi ağrıyan, boğazından loxma keçməyən, vətən dərini öz dərindən üstün tutan” layiqli namizəd Zorqəmiş Zorbaqəmişoviç seçkilərin qalibi olmuşdur. Zorqəmiş müəllimin dəftərinə adlarını yazdıranlar böyük bir bayram tutdular. Əl atdılar cib telefonlarına ki, sevimli deputatı təbrik etsinlər, amma əfsuslar olsun ki, heç biri nömrəyə düşə bilmədi. Telefonlarına cavab gəldi ki, “səbriniz olsun, bu nömrə ya bağlanıb, ya da söndürülüb, sonra zəng edin.” Bir neçə gün dalbadal zəng etdilərse də eyni cavabı aldılar. Zorqəmiş müəllimi təbrik etmək üçün onun rayon mərkəzindəki ofisinə gələnələr gördülər ki, “Lələ köçüb, yurdu qalıb.” Ofis bomboş, qapısında da yekə bir qıfıl asılıbdır. Kor-

peşman qayıtdılar evlərinə. Seçki ərəfəsində namizədin onlara payladığı, üstündə öz şəklini çap etdirdiyi təqvimə baxdılar, köks ötürdülər. Təqvimin üstündəki şəkildə Zorqəmiş müəllimin lopa bığları və bir də hiyləgər gözləri diqqəti cəlb edirdi.

Aradan bir ilə yaxın vaxt keçsə də rayonda Zorqəmiş müəllimə rast gələn olmadı. Onu görmək istəyənlər televiziyanın mavi ekranına pənah gətirirdilər. Zorqəmiş müəllimi ancaq icaslarda görmək mümkün olurdu. Oturduğu kresloda itib-batırdı zalımın oğlu. Qarşısında kompüter, kefi kök damağı cağ, verdiyi vədlərdən tamam uzaq düşmüşdü. Teleoperator onu göstərərkən özünə zəhmət verib ona səs verənlərə, özlərinə vəkil seçənlərə heç əl də eləməirdi, quruca bir salam da göndərmirdi. Yazıq seçicilər isə yenə də öz problemləri ilə təkbətək qalmışdılar. Bir yerə cəmləşəndə, avtobusdamı, çayxanadamı görüşəndə möhkəm-möhkəm söz verdilər ki, bir də Zorqəmişə səs verməyəcəklər. Hətta bəziləri Zorqəmiş müəllimi söysə də bir fayda hasil olmurdu. Bəzən özünü ağıllı hesab edənlərdən biri o birinə deyirdi:

- Bilirsən nə var, qardaş, gərək səs verməyə gedəndə yaxşı-yaxşı fikirləşəsən ki, kimə səs vermək daha yaxşı olar. Yüz dəfə ölçüb bir dəfə biçmək lazımdır.

Cavabında onu dinləyən özünü ağıllı hesab edəndən soruşurdu:

- Yaxşı, a qardaş, tutaq ki, “yüz dəfə ölçüb bir dəfə biçdik,” bir başqasına səs verdik, çəkdik qabağa, oldu deputat. Axı hardan bilək ki, başqa namizəd Zorqəmişdən yaxşı olacaq?

Təkcə özünü yox, bizi də fikirləşəcək, bizim də qayğımıza qalacaq, hardan bilək, hə?

Bu suala heç bir kimsə cavab tapa bilmirdi.

30 oktyabr

2007-ci il.

CƏZA ALLAH DAN GƏLDİ

(Satirik hekayə)

Şair Şiraslan Nakam hələ körpəlikdən - beşikdə olan zamanlardan vətənpərvər ruhda tərbiyələnmişdi. Atasının anası, yəni Şiraslan balanın nənəsi onun beşiyinin başında lay-lay deyəndə cənubi Azərbaycanın şəhərlərinə həsr etdiyi kiçik şerlər, bayatılar və s. oxuyardı. Səbəbi də bu idi ki, özü əslən o taylı idi, bu taya ərə verilmişdi. Sonralar sərhədlər bağlandığından yazıq arvad qohum-əqrəbasına həsrət qalmışdı. Ən çox təkrar etdiyi bir söz var idi, “Ey dadü bidad, Ərdəbil!” Şiraslan şair indinin özündə də bu sözlərin mənasına müxtəlif nöqtələrdən yanaşır, amma əsil mənasının təsdiqini tapa bilmirdi. Nənəsi Şiraslan balaya kiçik yaşlarında öz ana yurdundan xatirələr danışardı. Uşaq ikən böyüdüüyü evi, həyəti, həyətdəki bulağı Şiraslan bala üçün təsvir edirdi. Şiraslan da çox diqqətlə dinləyir nənənin dediklərini ssenari kimi əsas götürür özü də sanki rejissor kimi onu beynində canlandırırdı. Nəticədə xəyali görüntülər əmələ gəlirdi. Bu görüntüləri sadəcə olaraq film adlandırsaq filmin istehsalçısı Şiraslan və tamaşaçısı yenə də Şiraslan idi. Maraqlısı və əsası bu idi ki, Şiraslanın beynində kino lenti tək vaxtaşırı dövr edən bu görüntülər çox dəqiqliklə təkrar olunurdu, dəyişmirdi. Beləliklə Şiraslan da qiyabi olaraq nənəsinin yaşadığı evdə, həyətdə sanki yaşayır, xəyallardan ayrılandan sonra isə xəyalən yaşadığı yerlərin həsrətini çəkirdi. Şiraslan şair elə bir dövrü yaşamışdı ki, o dövrlərdə heç kim sərhədlərin nə vaxtsa “yumşalacağını” heç təsəvvür edə bilməzdi. Zaman öz işini həmişə görübdür və heç bir qüvvənin qarşısında acizlik hiss etmədən hər an görməkdədir. Şair Şiraslan əsgərlik xidmətini başa vurub evə qayıtdı, evləndi, aradan beş altı il də keçdi, nənəsi dünyasını dəyişdi – rəhmətə getdi. Ürəyində daşdığı doğma yerlərin həsrət dərdsini də özü ilə apardı. Amma rəhmətliyin xəbəri olmadı ki, onun sönən qəlbinin həsrət dərdsinin qığılçımları nəvəsi Şiraslan Nakamın qəlbində işara-işara qaldı.

Əgər Nakam şairin ürəyi yanar olmasaydı o əbədən şair ola bilməzdi ki?

Zaman keçdi, dövr dolandı, sərhəddən əvvəllər “milçək” uçub keçə bilmirdisə, indi quşlar uçub keçməyə başladı. Əlbəttə ki, quşlar uçub keçmək istəyəndə sərhədi ayıq-sayıq qoruyan sərhəd keşikçiləri və gömrüqxana işçilərinin hüsurunda qanad saxlamalı, yaxşı-yaxşı yoxlanmaq üçün qanadlarını əsir düşmüş əsgərlər kimi yuxarı qaldırmalı idilər. Adları da sərhədi uçub keçmək istəyən quşlar üçün tərtib edilmiş xüsusi siyahıda olmalı və xüsusi pasportları olmalı idi.

Belə bir zaman yetişmişdisə də yazıq şair Şiraslan Nakam uzun müddət imkan edib sərhədi keçməyə, nənəsinin dünyaya gəldiyi doğma

yerləri ziyarət etməyə nail ola bilməmişdi. Düzdür, bir sutka vaxt itirmiş adını icra nümayəndəliyində növbəyə yazdırma bilmişdi, lakin üstündən bir il keçməyinə baxmayaraq növbə ona çatmamışdı ki, çatmamışdı.

Hər dəfə icra nümayəndəsi Gözüdoymaz Pulgirzadə Şiraslan Nakama deyirdi:

- Şiraslan, özün bilirsən ki, hamı o taya keçmək istəyir. Hər kəs də ki, o taydan “versolon” deyilən parça gətirmək burada satmaq, pul qazanmaq istəyir. Yaxşı da pul tuturlar. Yeri gələndə bizə də xeyri deyir. Sən isə axı alver edən deyilsən. Tanıyıram da, səni. Gedib bir iki gün gəzəcəksən durub əllərini yellə-də-yellə-də qayıdacaqsan evə. Bir-iki dəne saqqız gətirərsən, ya yox, o da hələ məlum deyil. Odur ki, yoldaş Şiraslan, səbr elə, nə vaxt növbən çatsa sənə xəbər edərəm, gedərsən o taya...

İcra nümayəndəsi Gözüdoymaz bəy Şiraslandan düpbədüz altı il sonra dünyaya göz açmışdı. Ondan əvvəl kənd sovetliyinin sədri işləyən Xoşbəxt müəllim yaşlı adam idi. Hamı ilə xoşrəftar idi. Kənd camaatı da onun xətrini istəyirdi.

Bəylərin dövrü ki, başladı Gözüdoymaz bəy özünü yetirdi kəndə, oldu Rayon İcra Hakimiyyəti başçısının səlahiyyətli nümayəndəsi. Kimin nə hünəri var idi ki, onun sözünün üstündən söz gətirə idi.

Şiraslan Gözüdoymaz Pulgirzadənin adından məlum olduğu kimi fikrini, nə demək istədiyini başa düşdüsə də qeyri-bərabər gücdə olduqlarını dərk etdiyindən bir söz demədi, kənd icra nümayəndəliyinin iki mərtəbəli binasının ikinci mərtəbəsindən düşdü aşağı, həyəətə. Öz-özünə, “tüpürüm sizə də, sizin siyahıya da!” deyib yollandı evə.

Üstündən düz bir il keçmişdi. Şiraslanın gözü yolda idi ki, nə vaxt ona növbə çatacaq, amma okeanda kompassız üzən bir gəmi üçün sahil nə qədər görünməz idisə Şiraslan üçün də növbə həmin misalda idi.

Bir gün dedilər ki, İrana getmək üçün vətəndaşların növbə qeydiyyatı rayon mərkəzində təşkil edilibdir. İcra hakimiyyətinin kənddəki nümayəndələri bu işdən kənar ediliblər.

Şiraslanın adı cəngavərlikdən, döyüşkənlikdən, nəhayət yırtıcılıqdan xəbər versə də öz xasiyyəti çox mülayim, qəlbi kövrək bir adam idi. Rayon mərkəzində nə vaxt, hansı gün növbəyə yazılmağın mümkünlüyünü adamlardan soruşandan sonra gəldi o taya getmək istəyənlərin adlarını qeyd etdirmək üçün növbəyə durduqları yerə. Əvvəl-əvvəl elə bildi ki, burada mitinq keçirilir. Çünki kim idisə bərkdən qışqırırdı. Bir qədər də yaxına gələndən sonra gördü ki, qışqıran adam bir qadındır. Qadının başının tükləri qarışmışdı, əynindəki paltarı qonşu davasında uduzan

tərəfin paltarı görünüşündə idi, sir-sifəti qızarmışdı. İnsan kütləsi irəli geri dalğalanırdı. İkimərtəbəli binanın aşağı mərtəbəsinin dəmir barmaqlıq bərkidilmiş pəncərəsinin nəfəsliyə bənzəyən kiçik bir gözü açıq idi. Növbəyə yazılmağa gələnlərin pasport tutmuş əlləri həmin kiçik pəncərə gözlüyünə tərəf uzanmışdı. Arxada duranlar qabaqda duranları daha da irəliyə sıxırdılar. Sıxılan adamlar təzyiqə dözə bilmədiklərindən çığırdılar. Çığırtı, kütlənin irəli-geri dalğalanması adamı dəhşətə gətirirdi.

Şiraslan bir qədər uzaqda durub insanlara baxırdı. Fikirləşirdi ki, “bu nə həngamədir, İlahi! Bu xalq nə vaxt özünə hörmət edəcək görəsən? Xalqın özünə nə vaxt hörmət edəcəklər? Adicə bir növbəyə durmaq nə olan şeydir ki, bunu da bacarmırıq biz?! Ümumiyyətlə bu cür növbələr yaratmaq nə üçündür?”

Onu fikirlərdən çığırtı səslərinin güclənməsi ayırdı. Yenə də kimsə növbəyə yazılmış, indi pəncərənin önündən geriye çəkilmək istəyirdi ki, çıxıb evinə getsin, amma arxadakılar təzyiq edib irəlidəkiləri sıxdıqlarından heç cürə imkan edib azadlığa çıxma bilmirdi. Asayiş keşikçisi polisin furajkası başından düşmüşdü, adamları aralayıb həmin adama yol açma bilmirdi. Sıxma-boğma bir xeyli davam edəndən sonra həmin adam ət döyən maşının deşiklərindən boşqaba tökülən ət timsalında, əzilmiş, paltarı və saçları biabırçı vəziyyətə düşmüş halda bir təhər canını xilas edib qırağa çıxma bildi. Lakin yeriyib getməyə halı yox idi. Yaxınlıqdakı tut ağacının kölgəsinə qədər güclə gedə bildi, ürəyini tutdu, yerə uzandı. Onunla gələn, növbəyə yazılmaq istəyən həmyerlilərindən iki qadın bir haray qopardı ki, gəl görəsən!

Maraq xətrinə yaxınlaşanlar oldusa kömək göstərmək fikrinə düşənlər olmadı. Yaxınlıqdakı çayxanadan su alıb gətirən qadınlardan biri ürəyi xarab olan qadının üzünə su çilədi, ona su içdirdi, kürəyini ovxarladı, başını dizinin üstünə aldı, daha nə elədisə zərərçəkən qadın yavaş-yavaş özünə gəlməyə başladı. Onun yerliləri olan qadınların köməyi ilə ayağa durdu, həmin qadınlar onu xəstəxanaya apardılar.

Bütün bunları görən şairin halı özündə deyildi, təzyiqi qalxmışdı, gözlərində işıqlar oynayırdı, qulaqları oğuldayır, ürəyi bulanırdı. Ürəyinin səsinə aydın eşidirdi. Çayxanaçıdan bir qədər su istədi ki, içib özünə gəlsin. Çayçı ona su verdi, amma deyində-deyində:

- Bu gün elə hamı su içib gedəcək deyəsən. Bəs mən çayı kimə satacağam? Şiraslan içdiyi bir stəkan suya görə bir çaynıq çaya verəcəyi məbləğdə pulu qoydu stolun üstünə, çıxdı çölə.

Bir qədər özünə gələndən sonra “kəşfiyyat” aparıb öyrəndi ki, İrana – Azərbaycanın bir yarısından o biri yarısına getmək üçün öz pasportunu verməlisən şanlı polis idarəsinin pasport qeydiyyatı şöbəsinə (hansı ki, bayaqdan həmin mənzərəni təsvir edirəm) üstündə karandaşla sənə siyahıda neçənci adam olduğunu göstərən rəqəmləri yazsınlar, aradan dörd-beş ay keçəndən sonra yenə gəlib maraqlanmalısən ki, sənə pasportunun üstündə yazılan nömrəyə nə vaxt növbə çatacaq, vaxtı öyrənəndən sonra yenə də gəlib növbəyə durmalısən pasportunu berməli üçbucağını xatırladan bu insan okeanından keçib pəncərə gözlüyündən içəri ötürməlisən, içəridən sənə cavab versinlər ki, get, iki aydan sonra sənə növbə çatacaq, gəlib xəbər bilərsən! Və beləliklə əsəbləri imtahana çəkən bir labirintə düşməlisən, həmin labirintdən çıxmaq asılı olacaq sənə əslən nə qədər “səxavətli” bir adam olmağından.

Bütün bunları Şiraslan Nakama elə buradaca, növbəyə duranlardan biri danışdı. Onlardan bəziləri bir çox illər idi o taya gedib-gəlirdi. Məqsədləri də sadəcə olaraq ailələrinə çörək pulu qazanmaq idi. Çünki, bu taydan o taya buraxılanlara özləri ilə aparmağa səkkiz kiloqrama qədər yükün götürülməsinə icazə verilirdi. Bu yükü də ki, yerli tacirlər bağlamalarda hazırlayırlar və o taydakı tacirlərə çatdırmaq üçün sərhədi keçmək üçün icazəsi olanlara verirdilər. O tayda əlindəki yükü ünvana çatdıran adam bunun müqabilində həmin günün bazar qiymətindən, yəni yükün keçirilməsi qiymətlərindən asılı olaraq haqqını alırdı. İranda ərzağın ucuz olması səbəbindən bəzi şeylər alan müsafir elə həmin gün də geri dönürdü. O taya gedənlərin əksəriyyəti bu məqsədi güdürdü.

Bir yandan ölkənin cənub tərəfini ziyarət etmək istəyi və həsrəti, bir yandan bu dəhşətli basabası görənlər Şiraslan Nakam özünə təxəllüs seçməkdə səhv etmədiyinə bir daha əmin oldu. Əmin oldu ki, “Qardaş, belə getsə deyəsən elə vətənimin cənub üzünə doğrudan da həsrət qalacaq, nakam oləcəyəm!”

Fikirlər dəryasına qərq olmuşdu, boğulmaqdaydı ki, qonşu kənddə yaşayan Məşədi adı ilə tanıdığı köhnə tanışını onu salamladı:

- Salam, ay şair! Nə var nə yox, neynirsən? Xeyir ola, deyəsən o taya getmək sövdasına düşmüşsən.

- Sağ ol, Məşədi! Çoxdandır Ərdəbil tərəflərə – rəhmətlik nənəmin anadan olduğu yerlərə baş çəkmək istəyirəm. Amma qismət olmur. Özün görürsən də, buradakı qırğın-qiyaməti!

Məşədi səsini bir qədər yavaşladı:

- İstəyirsən üç dənə “şirvan” ver, pasportunu da ver, get fırlan, çay içirsən, neynirsən bilmirəm, bir saatdan sonra gəl nömrəni yazdırım, çıx get evə. İki “şirvanı” verəcəyəm içəridə, bir “şirvan” da qalacaq mənə. Şair mən burada bu işlə məşğulam – çörək pulu qazanıram.

Şair gördü ki, bu fürsəti də əldən versəm “xudahafiz İran, xudahafiz Ərdəbil, nənə demişkən, ey dadü-bidad Ərdəbil!”

Odur ki, üç “şirvanı” düzdü pasportun içinə qatladı, uzatdı Məşədiyə, Məşədi də öz növbəsində “şirvan”lardan birini çəkdi pasportdan qoydu şalvar cibinə, heç bilinmədi adamların içində hara yoxa çıxdı. Şair Şiraslan məşədinin yoxa çıxdığını görüb düşündü ki, “üç “şirvan” pul cəhənnəm olsun, heyif pasportdan.”

Bir-iki saatdan sonra Məşədi üstündə karandaşla nömrə yazılmış pasportu gətirib verdi Nakam şairə.

Aradan beş ay keçmişdi. Şiraslan İrana gedən adamlardan tez-tez soruşub öyrənirdi ki, görək onun nömrəsinə növbənin çatmasına hələ çoxmu qalır, ya yox.

Nəhayət adi günlərin birində (adamların növbəyə yazılması üçün ayrılmış gündə yox) gəldi vətəndaşların pasport qeydiyyatı şöbəsinə, İrana getmək istəyənlərlə məşğul olan polis kapitanı Zabit Yüzbaşovun yanına. Gördü ki, Yüzbaşovun qapısında on nəfərdən çox adam növbə gözləyir. Bunlar növbəsiz-filansız xaricə getmək iddiasında, “əlləri ciblərində” olan adamlar idi. Nəhayət növbə çatdı Nakam Şiraslana.

- Salam, rəis!

- Əleyküməsalam, nə lazımdır?!

- Hörmətli Zabit müəllim, mən ömrümdə birinci dəfədir ki, İrana getmək üçün növbəyə yazılmışam. Növbəyə yazıldığım gündən beş ay keçir. Qayda və qanuna görə ildə dörd dəfə getməli idim, amma belə getsə heç ömrümün sonuna qədər o taya keçə bilməyəcəyəm. Özüm də ki, ikinci qrup əliləm. Bu da mənim əlillik vəsiqəm. Növbədə durub yenidən sizdən öyrənməli idim ki, məni nə vaxt göndərirsiniz, amma vallah, hələ əlillik bir yana qalsın, son zamanlar qan təzyiqim yaman qalxıb. Odur ki, xahiş edirəm bu pasporta baxın, görün məni nə vaxt buraxacaqlar o taya.

Zabit Yüzbaşov eynəyinin altından Nakam şairə tərs-tərs baxandan sonra hirsli-hirsli dilləndi:

- Sən kimdən artıqsan ki, növbədə durmaq istəmirsən? Növbəyə duranlar məyər sağlam adamlardır? Onlar da əlil olanlardır. Özü də əlil ola-ola bizim binanı yerindən dəbərtmək istəyirlər.

- Zabit müəllim, sizin qəbulunuza məndən əvvəl on nəfərdən çox adam girdi, çıxanda gülə-gülə çıxdılar...

- Ona görə gülə-gülə çıxdılar ki, girəndə “əlləri ciblərində” idi, yoxsa sən kimi qanundan danışmırdılar.

- Zabit müəllim beş “şirvan” varımdır, növbədə də ki, beş aydır durmuşam, bəlkə bir baxasınız yenə də siyahıya, görək nə vaxta mənim də yolum açılacaq...

Zabit Yüzbaşov qarşısındakı kənd qəssablarının nişyə dəftərinə bənzər siyahıya diqqətlə göz gəzdirməyə başladı. Nakam Şiraslan ayaq üstə müntəzir durub min bir intizar və iztirabla onun cavabını gözləyirdi. Cavab çox da uzun çəkmədi:

- Başqaları iyirmi “şirvan” maya qoyur iki həftəyə yollanır o taya. Adam da var ki, üç-dörd günə keçib gedir. O baxır adamına və onda olan səxavətə. Yoxsa sən kimi deməqoqluq eləmirlər. Yaxşı, səndə olan o beşliyin üstünə bir üçlük də əlavə elə olsun səkkiz “şirvan” ötür gəlsin, bir ya iki aya, dayan bir də baxım... Hə, düz iki aydan sonrakı ayın birində yazıram, gəl pasportunu götür, ya Allah, keç o taya! Sərf eləmirsə çıx bayıra, beş aydan sonra gələrsən növbə ilə, kiçik pəncərədən pasportu verərsən içəri, vaxt təyin edərik, ay yarım da keçəndən sonra arzuna çatarsan...

“Kiçik pəncərə” sözünü eşidən Nakam şairin başına elə bil ki, qaynar qazandan su tökdülər. Ürəyi sürətlə döyünməyə başladı. Yenə də halının xarablaşacağını o dəqiqə anladı, özünü birtəhər ələ aldı, tez qoltuq ciblərini eşələməyə başladı. Hələ bir ay bundan əvvəl rayon mərkəzinə gələndə xalası oğlu ilə rastlaşan şairə xalası oğlu üç “şirvan” verib tanış aptekçiyə çatdırmağı xahiş etmişdi. Amma şair pulu cibində unutmuş, indiyə qədər yiyəsinə çatdırmamışdı. Cibində axtarış aparan şair həmin pulu tapdı və pul tapdığına sevinərək üç “şirvan”ı Zabit Yüzbaşova uzatdı:

- Buyur, Zabit müəllim, düzdür ki, mənim deyil, amma eybi yoxdur, pul tapıb çatdıraram yiyəsinə...

- Ə, sən bura xahişə gəlmisən, ya öz problemlərini ortaya qoymağa? Pah, atonnan! Bu xalqın əlindən lap zinhara gəlmişik ha...

- Zabit müəllüm, sən Allah, hirslənmə! Çox danışdımsa bağışla məni!

- Yaxşı, yaxşı, pasportun qalacaq bizdə, get dediyim vaxtda gəl, götür çıx get Ərdəbilə, Təbrizə, Zəncana nə bilim hara...

- Allah canına dəyməsin! Allah sən kimi yaxşı adamları var eləsin, ömrünü uzun eləsin!

Nakam şair dua-səna çox etdi, hamısını yazmıram ki, müxtəsər olsun.

Rayon mərkəzindən kəndə qayıdan Nakam Şiraslan bütün dostlara sevinə-sevinə xəbər verdi ki, “tilsimi qırmışam, iki aydan sonra gedirəm İrana.”

Yazıq şair gecəni necə gündüzə çevirdi, gündüzü necə gecəyə çevirdi tək bir Allah bilir. Allaha hər gün yalvardı ki, o taya keçəcəyi gündə yağış yağmasın, heç bir hadisə baş verməsin, özü xəstələnməsin, xəstələnəcəksə elə bu gün xəstələnsin ki, o vaxta qədər dava-dərman etdirib özünü sağaltdırsın. Bu iki ayda nə qədər yağış yağacaqsə elə indidən yağmağa başlasın. Hər hansı bir hadisə baş verəcəksə elə indidən baş versin. Həmin gün üçün Allah başqa hadisələr göndərməsin.

Günü günə caladı, həftəni həftəyə, ayı aya... və nəhayət gözlənilən gün gəlib çatdı, nənə vətəninin həsrəti ilə döyünən kövrək qəlbli şairi al günəşlə, sağlam bədənlə, hər xəta-bələdan, hər cürə hadisədən uzaq bir halətdə ağuşuna aldı. Nakam şair mikroavtobusa minib özünü yetirdi Zabit Yüzbaşovun qapısına, içəri girmək istədi, gördü ki, qapı bağlıdır. Dəstəyi bir-iki dəfə sıxdı, buraxdı, gördü ki, faydası yoxdur, bağlıdır. Yazığı soyuq tər basdı. Bilmədi ki, neyləsin. Bu zaman qonşu qapıdan bir polis işçisi bayıra çıxdı, qapını açarla bağlamağa başladı. Yəqin harasa getmək istəyirdi. Nakam tez ondan soruşdu:

- Qardaş, mən o taya keçməli idim, Zabit müəllim də yerində yoxdu, bilmirəm nə edim...

- Zabit müəllim bir aylığa Bakıya getdi. Pasportları da ki, lap tezdən payladı, gecikənlərin pasportlarını da veribdir, məndədir. Bu saat baxaram, adını de.

Nakamın rəngi ümid işığında solğun, bəyazlıqdan azacıq allanmağa başladı:

- Şair Şiraslan Nakam.

- Hörmətli şair, sən familiyanı de, təxəllüs ədəbi məclislərdə lazım olacaq.

- Hə, Tanrıverdiyev Şiraslan.

- Tanrı-verdi-yev, Tanrı-verdi-yev...

Yoxdur, yoldaş Tanrıverdiyev şair Şiraslan. Ola bilsin ki, kimi isə sənin yerinə göndəriblər. Bəlkə də xəstə imiş, təcili getməli olub... İstəyirsən get gömrükxanada Şirməmmədov Polkovnikdən soruş, onlarda bu gün o taya keçəcək adamların dəqiq siyahısı var. Əgər adın olmasa ən azı bir ay da gözləməli olacaqsan.

Nakam nəfəsi dayana-dayana, qaça-qaça özünü çatdırdı gömrükxanada polkovnik Şirməmmədovun hüzuruna, xahiş etdi ki, siyahıya baxsın görək Tanrıverdiyev soyadını tapa bilir, ya yox. Uzun axtarışdan sonra siyahıda Tanrıverdiyev soyadı aşkar olunmadı.

Şiraslana iynə batırsaydın qanı axmazdı. Bir stəkan soyuq su içdi ki, özünü ələ ala bilsin. Kor-peşman evə qayıtdı. Əllərini Allaha qaldırdı ki, “İlahi, sən bu haqsızlığa necə dözsən?”

Çox götür-qoy edəndən sonra Daxili İşlər Nazirinə bir şikayət məktubu yazdı. Məktubda əhvalatı qeyd edəndən sonra yazdı ki, “cənab nazir, bu məktubu sizə qorxa-qorxa yazıram ki, mən məzlum bir adam, sizin işçiləriniz isə güclü və zalımdırlar. Qorxum o sarıdandır ki, məni borclu çıxarsınlar, öz həqiqətimi sübuta yetirə bilmirəm.”

Bir-iki gün keçəndən sonra Şiraslan məktubu rayon mərkəzindən göndərmək qərarına gəldiyindən şəhərə yollandı. Şair dostlarından biri ilə rastlaşan Nakam şair əhvalatı ona danışdı. Dostu gülə-gülə dedi:

- Görürəm xəbərin yoxdur. Bir gün bundan əvvəl hansısa bir işə görə Bakıya gedən Yüzbaşovu təcili yardım maşını tabutda gətirdi. Deyirlər infarktdan ölüb. Məktubu göndərməyə dəyməz, onun cəzası Allahdan gəldi.

06 noyabr

2007-ci il.

GÜLBALA BALANIN İTLƏRİ

(Satirik novella)

Şamil müəllimin oğlu Gülbala bala itləri çox sevirdi. ən çox da it balalarını. Hardasa kiminsə iti küçükləsəydi hamıdan əvvəl Gülbalanın bu şad xəbərdən xəbəri olacaqdı. Və heç bir şübhə yox idi ki, həmin küçüklərdən birisi ayrılacaqdı Gülbala bala üçün. Gülbala bala da demək olar ki, hər gün, dünyaya gəlmiş, amma hələ göz açmamış it balalarını yoluxmağa getməli idi. doğrusu “it küçüyü” sözünü bir qədər tələsdim yazdım. Çünki, küçük sözü Gülbala balanın nəzərində təhqiredici söz idi və Gülbala bu sözə görə hər hansı bir adamdan inciyə bilərdi. “İt balası” sözü Gülbalanın ürəyincə olan bir söz idi. Bəli yeni doğmuş iti və onun

balalarını yoluxmağa gedən Gülbala heç vaxt əliboş getməzdi, sür-sümük, çörək qırıntıları, evlərində anasının bişirdiyi plovdan və plovüstü qaraltıdan qalan artıqları polietilen torbada özü ilə aparardı. Düzdür ki, anac it əvvəl-əvvəl onu qapmaq istəyində olurdu, mırıldayır, bir-iki ağız da hürürdü və ağzındakı fil sümüyü rəngində olan köpək dişlərini qıcırdaraq ona göstərirdi, lakin Gülbalanın əlindəki “xəstə” üçün gətirdiyi “təam”ların dadından əvvəl iyini eşidib hiss edən kimi məsələ dəyişirdi. Ən əvvəl itin quyruğu ona qulaq asmayıb yellənməyə başlayırdı ki, bu da itin öz nəfsi – iştahası ilə bacarmadığını göstərirdi. Qəribə bir görünüş əmələ gəlirdi: it ayaq üstə durmuş, altında beşmi, ya altı hələ gözünü açmamış balalar narahat vurnuxmada, ağzı hürür, quyruğu isə məmnuniyyətlə yellənir. Əlbəttə ki, belə bir durumda təcrübəsiz adam heç vaxt cürət edib anac itə yaxın getməz, çünki itin ağız tərəfi ona yaxınlaşmaq istəyən adama tərəf dururdu və qapacağı təqdirdə məmnunluq işarəsini göstərən quyruq heç bir köməyə yetişə bilməzdi. Gülbala bala isə bu işin sərrafı olduğundan yağlı bir sümüyü çıxarıb atırdı itə, bir qədər gözləyirdi ki, görək itin ona qarşı olan münasibəti hansı səviyyədə dəyişir. Münasibətin müsbət olacağına Gülbala balada əlbət ki, şübhə yox idi, amma bunu hər dəfə doğum aktını həyata keçirmiş olan it “xəstə”si üzərində yəqin edib dəqiqləşdirməli idi. Yağlı sümüyü mırıldaya-mırıldaya gəmirib udan itin humanist gen yaddaşı oyanmağa başlayırdı, o başını aşağı salaraq üzr istəyirmiş kimi, quyruğunu bulaya-bulaya Gülbala balaya yaxınlaşırdı. Gülbala bala da itlə “dostluq münasibətlərinin” yarandığına əmin olub polietilen torbadakı “pay-püşü” boşaldırdı itin qabağında yerə. Özü isə doğrudan da adamın öz ürəyinə salmaq istədiyi gözəl-göyçək it küçüklərinə – bağışlayın düz demədim! – it balalarına yaxınlaşmağa, onlara əlləri ilə toxunmağa imkan qazanırdı. Və bu get-gəl o qədər davam edirdi ki, Gülbala bala gözaltı elədiyi it balasını gözü açılmış və daha cəld qaça bildiyi, bir qədər böyümüş halda götürüb gətirirdi həyətlərinə.

Gülbala balanın atası oğlunu çox istəyirdi. Elə buna görə idi ki, yaşı az qala otuzu haqlamış Gülbalanın adının sonrasına daha bir “bala” sözü əlavə edilirdi. Tanışlar, qohum-qonşular, sinif yoldaşları Gülbalanı elə belə də çağırırdı: Gülbala bala. Dediym kimi Şamil müəllim Gülbala balanı nə qədər çox istəsə də yeni it balasının evə gətirilməsi söz-söhbətsiz ötüşmürdü.

- Ay Gülbala bala, bəsdə də bala, daşdın bu it balalarını evə! Həyəti az qala it fermasına döndərmisən...

Doğrudan da Şamil müəllimin həyəti it fermasına oxşayırdı. İtlərin sayı it balaları ilə birlikdə on beşi çoxdan ötüb keçmişdi. Böyük itlərdən biri boğaz idi, biri doğmuşdu. Yenicə doğmuş olan it həyətin böyründəki tikanlıqda özünə doğum yeri seçmişdi, onun yanına gedib çatmaq qeyri-mümkün idi. Daha iki erkək it mövcud idi ki, Şamil müəllimgilə gəlmək istəyənlərin üstünə itlərin birgə hücumu zamanı öndə gedirdilər. Bu iki erkək itdən sonra həyətdə girmək istəyənlərin üstünə hücum çəkənlərin ikinci sırasında daha iki yeniyetmə it gedirdi. Daha sonra yeniyetmə it yaşına hələ çatmamış, amma bir azdan çatacaq, gözəllikdə bərabəri olmayan bir cinsin nümayəndəsi olan iki gözəlçə, onlardan sonra isə yığıla-yığıla qaçan, hürməyi təzə öyrənən bapbalaca balalar gedirdilər. Şamil müəllimgilin həyətinə ilk dəfə hansısa bir işə görə göndərilən hər hansı kənd uşağı hələ uzaqdan bu it sürüsünün hücumunu görəndə dabanına tüpürüb necə qaçırdısa bir daha ömründə nəinki Şamil müəllimgilə, hətta onların məhəlləsinə yaxın düşməyə qorxurdu.

İtlərin kütləvi hücumu zamanı elə səs-küy qalxırdı ki, bütün məhəlləyə məlum olurdu: Şamil müəllimgilə kimsə gəlibdir. Daha doğrusu Şamil müəllimgilin həyətinə girəcəkdən kimsə onları çağırır və ya qaçıb uzaqlaşmaqdadır. Bu səs-küylər, daha doğrusu it hürüsləri günün istənilən saatında, gündüz-gecə baş verə bilirdi. Son zamanlar bu it “ilxısına” daha bir it qoşulmuşdu. Bu it çox güman ki, azdırılmış – uzaq bir yerdən gətirilmiş bu tərəflərdə buraxılmışdı. Gülbala balanın bu itə ürəyi yanmış:

- Ay ata, qoy qalsın bizdə yazıqdı – deyə xahiş etmişdi.

Atası isə:

- Ay, hay, deyir Həmədanda eşşək az idi, biri də gəmi ilə gəldi... – demişdi.

Bu isə razılıq bildirən cavab olmasa da etiraz da deyildi. Bu itin gəlişindən on-on beş gün keçirdi. İtlərin sayı doğrudan da çox olduğundan demək olar ki, onlar ac qalırdılar. O qədər qidalana bilirdilər ki, ölmürdülər.

Gülbala bala öz “it ordusunun” şanlı əsgərlərinə ad da qoymuşdu. Hücum zamanı öndə qaçan iki itdən birinin adı Pələng, o birinin adı isə Bəbir idi. Düzdü bu itlərin heç birində pələnglikdən və ya bəbirlikdən əsər-əlamət yox idi, onların bu adlarla adlandırılması Gülbala balanın onları necə görmək istəyindən xəbər verirdi. İkinci sırada hücumu keçən yeniyetmə itlərdən birisi Molodoy, o biri isə Milaya adlanırdı. Bu adların bu itlərə şamil edilməsində Gülbala balanın nə qədər romantik olması və bu iki iti sevməsi, onların gələcəyinə ümid bəsləməsi demək idi.

Yeniyetmələri hücum zamanı arxadan dəstəkləyən xırda balaların da adları var idi: Gombul, potabaş, Qarınqulu, Loxmatıy. Bu adlarda da böyük sevgi hiss olunduğu kimi həm də it balalarının fiziki vəziyyəti, görkəmi və bir qədər də xasiyyəti nəzərə alınmışdı. Bir, ikinci sırada hücum keçən itlər öz adlarını dəqiq və dürüst yadda saxlaya bilirdilər, çünki onlar artıq öz adlarına öyrəşmişdilər. Təcrübəli itçilərdən Gülbala bala soruşub öyrənmişdi ki, iti adı ilə çağırandan sonra ona yeməyə nə isə vermək, başını sığallamaq, daha nə bilim nə etmək lazımdır. Bu əməliyyatlardan sonra it sənəin ona verdiyin adı qəbul edəcəkdir. Yoxsa elə-belə... heç it də sənə meyl edib səndən ona verilən adı qəbul eləməz. İt olanda nə olar? Dünyada elə bir canlı və ya insan olsun, göstər ki, marağı olmayan bir iş meyl göstərsin, göstərə bilərsənmi? Əlbəttə yox!

Molodoyla Milaya da öz adlarını belə tezliklə və asanlıqla qəbul etmək fikrində deyildilər.

Onlara verilən ad at üstünə qoyulmuş, amma bərkidilməmiş yəhərə bənzəyirdi. Hücum zamanı adlarını üstlərindən salırdılar. Qanları elə qızırdı ki, nəinki, insanın, yəni Gülbala balanın, hətta onların doğub dünyaya gətirən it analarının da hürüşünə, çağırışına geri dönmə deyildilər. Nəticədə Gülbala baladan təlim məqsədi ilə hərəsi nazik çubuqla vurulan bir-iki ərkyana zərbə alırdı.

Gülbala bala fikirləşirdi ki, “hələ uşaqdılar, inşallah böyüyə-böyüyə ağıllanarlar!” Və Molodoyla Milayaya çəkdiyi çubuqdan sonra cibindən iki ədəd quru peçenye çıxarıb onlara atırdı ki, Gülbalanı bir doğma adam kimi qəbul etsinlər, ondan inciyib eləməsinlər.

Qaldı ki, Gombul, Potabaş, Qarınqulu və bir də ki, Loxmatıyın “hücum əməliyyatı”nda iştiraklarına – bu əsil gülməli və bir qədər də düşündürücü bir görünüş idi. Gülməli idi ki, lap axırda qaçan heyvanlar kimi isə qapa biləcək bir görkəmdə və ya gücdə görünmürdülər, yığıla-yığıla, mayallaq aşağı-aşağı qaçırdılar. Və onların bu cür qaçışını seyr edən kəs uğunub gedirdi. Düşündürücü idi ona görə ki, bu it balalarında bir havar çəkmə, bir birlik və əgər ifadəsi yerinə düşürsə bir təəssübkeşlik müşahidə olunurdu. Saydığım bu keyfiyyətlər isə nəinki heyvanlara mən deyərdim ki, insanlara da yaşadıkları sərhədin müdafiəsində vacibdən vacib bir göstəricidir. Onu da deyim ki, heç zaman mümkün olan iş deyil ki, Pələnglə Bəbirin və ya lap elə Molodoyla Milayanın “hücum” signalı verən ilk hürüşündən sonra “ordunun” o biri üzvlərindən kimsə mürgülədiyi yerdə uzanıb qalsın, yerindən durub qulağını şəkləməsin və hücum keçənlərə qoşulub qaçmasın! Bu mümkün olan iş deyildi.

Zaman gələcək Potabaş da, Gombul da, o biriləri də yavaş-yavaş dünyada nələr baş verdiyini, bu qovhaqovun, qaçaqaqın nəyə lazım olduğunu dərk edəcək və Gülbala balanın bütün əmrlərinə tabe olacaqdılar. Amma buna hələ vaxt lazımdır, ən azı Pələnglə Bəbir ömrü qədər vaxt. Bu vaxt yaşanandan sonra Gülbala bala öz zəhmətinin - yəni təlim-tərbiyəsinin bəhrəsini görəcəkdə. Əyər qismət olsa...

Bəli, dediyim kimi bir az vaxt var idi ki, Gülbala balagilin həyatındakı itlərin arasında çağırılmamış yeni bir it peyda olmuşdu və onun əsil adını təyin edə bilməyən bizim Gülbala ona hələlik də olsa Müsafir adını təqdim etmişdi və onu bu ada öyrəşdirməyə çalışmaqdaydı. Müsafirin üz-gözündən kədər sezilirdi. Ov tulalarına çox bənzəyirdi. Bir qədər də mədəni görkəmi vardı. Lap elə bil şəhərdə böyümüşdü. İtlərə çörək atılan zaman özünü tox aparırdı, heç vaxt irəli cumub çörək tikəsini havada qapmağa çalışmırdı. Baxışlarında bir məmnunluq hiss olunurdu, ayaq dırnaqları ilə canını qaşırırdı. Hərəkətlərində həvəssizlik o dəqiqə bilinirdi. Bəlkə də həsrət çəkirdi. Dilsiz Müsafiri heç kim başa düşə bilmirdi. Amma hamı ona xüsusi hörmətlə yanaşırdı. Necə olsa adından göründüyü kimi bu it müsafir idi axı...

Hələ Müsafir it Gülbalağildə peyda olmamışdan Bəbir itin bir “xəyanətini” qonşulardan biri “açıb-ağart”mışdı. Həyətdə bu qədər it ola-ola Şamil müəllimin toyuq fəreləri azalmağa qayıdırdı. Şübhə yox idi ki, yaxınlıqdakı meşədən həyətdə tülkü dadanmışdı. Gündə bir toyuq və ya fərə yoxa çıxırdı. Şamil müəllim itlərə açıqlanır, Gülbala bala ilə isə az qala dalaşırdı:

- Sən bu boyda kişisən ay Gülbala, bir ordu da itin var yerli-yerində. Necə olur ki, tülkü sənə həyətdən toyuqları, cücələri daşıyıb aparır, sənə itlərdən səs-səmir çıxmır, hə? Bunlar yaxşıdırlar ki, evə gələnlərə hürsünlər, mənə biabır eləsinlər? Hələ dərs dediyim məktəbdə gör müəllimlər mənə bu it sürüsünə görə necə lağ edirdilər. Yaxşı, indi tülkünü bunlar qovmursa onda mən gərək bu gecə yatmayım ki, ov tufəngi ilə tülkünü gəbərdim də, başqa çarəm yoxdur, Gül bala!

Yarım saat deyindən sonra Şamil müəllim oğluna tapşırdı:

- Qoşal ilə ov tufəngini hazırla, patrondaşa beş-on patron qoy, bu gecə keşik çəkəcəyəm...

Yazıq Şamil müəllim gecəni səhərə qədər gözlədi, səhərə yaxın onu yuxu apardı. Bir də onda ayıldı ki, tülkü, ağzında da toyuq qaqqıldaya-qaqqıldaya gözdən itməkdədir. Tülkünün arxasınca iki patron boşaltdısa da əhəmiyyəti olmadı, tülkü qaçıb getmişdi.

Daha iki yuxusuz gecə keçirən Şamil müəllim axır ki, tülkünü qırma ilə vurub yaralaya bildi, amma öldürə bilmədi. Səs-küyü eşidən qonşulardan biri Şamil müəllimə dedi:

- Qonşu, üç-dörd gün bundan əvvəl həmin tülkünü öz gözlərimlə görmüşdüm, sizin toyuqlardan biri də onun ağzında, qaçırdı. Sənin o ağ itin var ha, adını bilmirəm, sən bilərsən...

- Bəbiri deyirsən qonşu, hə?

- Ağ iti deyirəm, bir qulağında azacıq qarası var, onu deyirəm...

- Bəbirdi, Bəbirdi. De görüm sonrasını nə oldu?

- Hə, həmin it də dayanıb baxırdı tülküyə, ona quyruq bulayırdı. Öz gözümlə gördüm. Heç bircə dəfə də hürmədi.

- Yaxşı Bəbir, gör səni həyətdən necə itirirəm!

Şamil müəllim qonşunun dediklərinə inandığından Bəbir onun gözlərindən necə deyərlər, lap it kimi düşdü. Əslində qonşu bu sözləri özündən uydururdu. O, nə Bəbiri, nə Pələngi, nə də o biri itlərdən heç birisini və nə də tülkünü görməmişdi. Bəlkə heç tülkünü itdən ayıra da bilmirdi. Günün günorta çağı tülküyə rast gəlsəydi, “Bu nə gözəl itdir!” – deyib düşünəcəkdi, “Heyif ki, quyruğu çox yekədir, elə bil ot şələsidir.” Qonşunun yalan uydurmasına səbəb isə onunla Bəbir itin arasında olan düşmənçilik münasibəti idi. Bir dəfə Bəbir həmin qonşunun həyatını murdarlayarkən iti daşla vurmuşdu. It də onu hər görəndə hürür, öz “it ağzını” ona açırdı.

Qonşusu Şamil müəllimi inandıra bildiyinə ürəyində möhkəm sevinə də üzə vurmadı, özünü elə apardı ki, Şamil müəllimin halına yanır.

- Düz deyirsən, Şamil müəllim! Nəyinə lazımdır o cür xəyanətkar it? Səhv eləmirəmsə o Bəbir dediyin it tülkü ilə gizlində görüşürdü deyəsən – əlavə etdi.

- Zəmanə dəyişib, ay qonşu. Çörək verdiyin it də sənə xəyanət edir. Elə erməniləri götür də, çörəyimizi yedilər, suyumuzu içdilər, ən yaxşı vəzifələrdə işlədilər, Bakıda, Gəncədə nə bilim daha harada, daha harada ən yaxşı evlərdə yaşadılar, axırda da xəyanət etdilər bizə. Üstümüzə top-tüfənglə gəldilər. Neçə-neçə igid oğlanlarımız şəhid oldu, şəhərlərimiz yandırıldı. Azərbaycanımızın dilbər guşəsi Qarabağı əlimizdən alıblar. İşğal altında olan rayonlarımızın təbii sərvətlərini talayıb aparırlar, tarixi abidələri sökür, partladır, dağıdır. Yer adlarımızı dəyişirlər. Dünyaya səs salırlar ki, biz onları qırıq, əslində Xocalı kimi şəhəri yerlə yeksan etdilər, adamlarını qırıb çatdılar, qocalara, qadınlara, körpələrə rəhm etmədilər. Uşaqlarımızı iri dəmir borulara doldurub hər iki tərəfini qaynaq etdilər,

musiqimizi öz adlarına çıxırlar. Adlarını bizə qoydular, bizi yana-yana qoydular. Xəyanət deyil bu, bəs nədir ay qonşu? Düzdür mən itlərimi indiki günə qədər ermənilərdən daha vəfalı bilirdim, amma ki, sən belə deyirsən, daha şübhəm qalmadı, elə it də bu millət kimi bir şeydi. Çox təəssüf olsun, ay qonşu, çox təəssüf, heyif, heyif. Eh namərd dünya!

Şamil müəllim bərk əsəbiləşmişdi. Onun dediyi bu sözlərdən qonşusu bir qədər sevindi. Sevindi ona görə ki, əslində Bəbir it xəyanətkar deyildi. Və əgər xəyanətkar deyildisə deməli bir it olaraq Bəbir Erməni adlanan millətdən daha vəfalı idi. sadəcə olaraq Şamil müəllimin qonşusunun həyatını batırmışdı. Olmasın Şamil müəllimin qonşusu, ol sən: sənin həyatını kiminsə iti murdarlasa sənə xoş gələrmə? Əlbəttə yox! Və bu baxımdan düzdü ki, Şamil müəllimin qonşusu onların iti Bəbiri şərləyirdi, ona xəyanətkar damğası vururdu, amma özlüyündə əlbəttə itin ölümünü yox, onun həyətdən qovulmasını arzulayırdı və demək olardı ki, arzusuna nail olmuşdu.

Bir də xatırladım ki, Şamil müəllimin qonşusu itlərin bəzi millətlərdən daha vəfalı olmasına sevindi. Şamil müəllimin dediklərinə qarşılıq vermək məqsədilə, ona bir qədər toxtaqlıq vermək istəyi ilə dedi:

- Əziz qonşu, atamın goru haqqı bütün dediklərinlə şərikəm. Sənin də nə qədər mərd bir insan olduğunu çox yaxşı bilirəm. Bilirsən, Şamil müəllim, bu millət ki, var, bunlar elə it sürüsü kimi bir şeydi. Sayları arta-arta öz çörək verənlərini qapırlar, xəyanət etmək isə bunların qanındadır. Tarixə nəzər salsan özün bir daha bunun şahidi olarsan. Şamil müəllim, əlbəttə bu sözləri deməklə mən sənə və ya bir başqasına ağıl öyrətmək fikrində deyiləm, sadəcə olaraq xatırlatmaq istəyirəm. Bizim xalq unutqan xalqdı axı, ay Şamil müəllim. Bizə gərəkdir hər nəyi tez-tez xatırladasan, yoxsa ki, biz kinli olmadığımızdandır ki, pisliyi tez unudur, əvəzində isə yenə pislik görürük. Qaldı ki, sənin bu gözəl itlərinə, olar da, ay Şamil müəllim, deyirlər meşə çaqqalsız olmaz. Sənin bu Bəbir adlı qaraqulaq ağ itinin qanında şübhə yoxdur ki, tülkü qanının qarışığı var. Odur ki, itirsən bunu yəqin ki, düz etmiş olarsan. Hər halda məsləhət sənindir, ay qonşu.

Bu söhbətin və tülkünün qırmaya tuş gəldiyi günün sabahısı Şamil müəllim dərstdən evə kənd “xalturşik”lərindən birinin maşınında gəldi. Oğlu Gülbəlanı çağırırdı dedi:

- Bəbiri sal kisəyə, ağzını bağla, gətir qoy Cəfərqulunun maşınının yük yerinə. Kisəyə bir parça çörək də qoy!

Gülbəla atasının sir-sifətindən anladı ki, onunla Bəbirin bağışlanması haqda razılığa gəlmək təşəbbüsü əhəmiyyətsiz olacaq. Odur ki, gözündən

bir-iki damla yaş axıdandan sonra atasının dediklərini yerinə yetirdi. Sonra da sürücü Cəfərquluya şəxsən tapşırıdı:

- Cəfərqulu əmi, kisənin ağzını elə düyünləmişəm ki, ipin uzun olan tərəfini dartan kimi özü açılacaq . Xahiş edirəm, kisənin ağzını açmağı unutma ha!

Cəfərqulu zarafatcıl adam idi:

- Şamil müəllim, mən hələ uşaq olanda məni it qapıbdır. O vaxtdan itdən “it kimi” qorxuram. Qardaş, bax iti aparmaq məndən. Ancaq ki, mən sizin üçün kisədən it çıxaran deyiləm. İstəyirsən Gülbalanı göndər mənə iti aparım atım siz deyən yerdə, durum gəlim, sizin Gülbalanı da düşürüm yolda, gəlsin evə. Vəssalam, şüdtamam.

Cəfərqulunun sözləri Gülbalanın ürəyincə oldu. İti maşına qoyub apardılar düz şəhər mərkəzindən bir qədər aralıda yerləşən dəmiryol vağzalının böyründəki yeməxananın mətbəxinin yaxınlığında dolaşan atılmış itlərin yanına. Kisənin ağzını açan Gülbala bala tez özünü saldı maşına, dedi:

- Sür, Cəfərqulu əmi! İt kisədən çıxmamış biz aradan çıxaq. Yoxsa onu burada qoyub gedə bilmərəm.

Gülbalanın anası Zərintac xala Gülbalanı görən kimi başladı Bəbiri pisləməyə, Gülbalanın qəlbini ələ almağa:

- Gəldinmi bala? Azar öldürmüşü rədd elədinmi başımızdan? Əcəb elədin! Kisə-kisə onun çörəyini yedirirəm bu itlərə, hələ gör bir tülkünü qovurlarmı ki, toyuqları daşıyıb aparmasın? A bala, əlimdə duz yoxdur mənim. Darıxıb eləmə ha, it nə olan şeydi ki, hələ ona görə bir darıxırsan da?!

Şamil müəllim arvadından sonra söz alıb nitqini dilə gətirdi:

- Gülbala bala, şükür Allaha ki, həyətdə sənə bir-birindən gözəl hələ neçə-neçə itin var. Unut Bəbiri getsin. O, Bəbir yox, tülkü imiş...

Bacısı Fərəhnisa atasından sözü aldı, davam etdirdi:

- Tülkü yaxşıdı, o it Bəbir yox, lap çaqqal imiş a Gülbala. Hələ bir azdan küçükləyib həyəti dolduracaqdı. Onlar murdarlayacaqdı həyəti, mən də ki, süpürgəçi, süpür indi nə qədər süpürürsən. Gör nə gözəl iş elədin ay Gülbala, canım birindən asudə oldu.

Gülbalanın balaca qızı, ilk övladı Mədinə söz aldı:

- Papa, Bəbil gələcək, göləlsən – dedi.

Üç gün keçdi. Bəbiri yada salan yox idi. Təkcə Gülbalanın balaca qızı Mədinədən başqa, Mədinə elə hey qışqırırdı:

- Bəbil, Bəbil...

Və bir də gördülər ki, Bəbir budur ha, necə gəlir, güllə kimi, özü də hürə-hürə...

Başqalarını deyə bilmərəm, Mədinə bala üçün toy bayram idi. Mədinə əlində bir yekə tikə çörək tez eyvandan qaçdı həyətə. O biri itlər meşəyə tərəf olan tikanlıqda nəyə isə hürdüklərindən Bəbirin gəlişindən xəbərləri olmadı. Bəbir ən əvvəl Mədinə baladan çörəyi aldı necə uddu yedi, bilinmədi. Sonra da başladı uşağın üz-gözünü yalamağa.

Evdən qışkırdılar:

- Ay qız qoyma, uşağı murdar elədi...

Beləliklə Bəbir qayıdıb o boyda yolu gəldi Gülbalağilin həyətinə – böyüyüb boya-başa çatdığı doğma yerlərə. Yaşadığı yerə məhəbbətini, vəfasını bir daha sübuta yetirdi onu sevməyənlərə və əsasən də Şamil müəllimin özünə.

Gülbala'nın çiçəyi çırtlamışdı. Bəbiri görən kimi hamıya bəyan etdi:

- Siz onu bilin ki, it dünyanın ən sədaqətli heyvanıdır.

Bu hadisədən bir qədər keçmişdi ki, bayaq dediyim “Müsafir” adlandırılan it peyda oldu Şamilgilin həyətinə. Müsafirin gəlişilə qapı ağzındakı ayaqqabıları sayı artmağa başladı. Evdəkilər bir-birlərinə baxırdılar. Gülbala balanın anası Zərintac xala ondan soruşdu:

- Gülbala, bunlar sənin köhnə ayaqqabıların olmasın? Evin zirzəmi sayılan qaranlıq küncündən çıxarıb gətirmisən, hə?

- Xeyr ana, bunları deyəsən Müsafir gətiribdir. Görürsənmi, başını qoyubdur ayaqqabının üstünə, mürğüləyir.

Sabahkı gün yenə də bir cüt ayaqqabı qoyulmuşdu evin çöl qapısındakı pilləkənlərin meydançasında, o biri ayaqqabıların böyründə. Bu dəfəki ayaqqabılar işlənmiş dəri ayaqqabılar idi. yenə bir gün keçdi və yenə də bir cüt dəridən tikilmiş ayaqqabılar peyda oldu pilləkənin meydançasında.

Şamil müəllim axşam hamıya öz fikrini çatdırdı:

- Belə getsə rüsvay olacağıq! İşin üstü əvvəl-axır açılacaq. Gülbala, Müsafiri ya bağla, ya da apar azdır. Başqa çarəsi yoxdur oğul.

Müsafiri zəncirlədilər həyətin bir tərəfində, köhnə bir qazanda su qoydular ki, susuz qalmasın. Polietilen örtüklə sığınacaq düzəltdilər ki, yağış dəyməsin Müsafirə.

Sən demə bunun da əmması sonraya qalbmış. Gecəni Müsafir ulamağa başladı, nə başladı. Səhərə qədər bütün itlər yatdı, Müsafir yatmadı. Şamil müəllim baş ağrısından bir həb qəbul edib yollandı

məktəbə. Müəllimlər otağında ordan-burdan danışdılar, axırda söhbət gəldi durdu Müsafir it üstündə.

Şamil müəllim danışdı ki:

- Qardaş o qədər nəcib itdir ki, daha nə deyim. Bu ya hansısa bir məşhur ovçunun itidir, ya da ki, ayaqqabı ustasının. Bu it ömrüboyu vərmiş edibdir ki, nəyi isə ağzında aparsın burdan ora, ordan bura. Həyəti doldurub dəri ayaqqabılarla. Vallah başdan ayağa sirdir, bu necə itdir baş açə bilmirəm.

Şamil müəllim yaşadığı kəndin məktəbində deyil, qonşu kəndin orta məktəbində dərs deyirdi. Bu kəndin adamları da ovçuluqla çox məşğul olan adamlar idi. Kimya müəllimi Əlişəğa da ov düşkünü idi. Şamil müəllimdən “ovçunun itidir” sözlərini eşidən kimi tez oturduğu yerdən durub qaçdı onun yanına:

- Şamil müəllim, dayan, daha danışma! O iti Allah sənə üçün yox, mənim üçün göndəribdir. O it sənə “Müsafirin” yox, mənim “Müsafirim” olmalı imiş, yolu səhv salıb, gəlir sizə həyəətə. Əgər xəbərin varsa bir neçə gün bundan əvvəl mənim “Div” adlı itimi maşın vurdu, öldürdü. İndi vurduğum quşun dalısıya özüm qaçmalı oluram. İtsiz ova getmək dəvəsiz səhrada gəzmək kimi bir şeydir, ay Şamil. Sən belə elə, o iti ver mənə, sənə yağlı bir qonaqlıq mənədən. Deyirsən ki, ordan burdan ayaqqabıları gətirir, bir az da yaxşı. Mənim bir dostum var, ayaqqabı ustasıdır. Ayaqqabıları aparıb sataram ona. Nə versə yarı böləcəyəm sənənlə...

Əlişəğa naturadan zarafatla xoşlanmışdı. Müəllimlər bunu bildiklərindən o ki, var gülüşdülər. Əlişəğa imkan vermədi ki, Şamil müəllim Müsafirə bağladığını, itin səhərə qədər uladığını desin. Həm də fikirləşdi ki, iti gecələr bağlaram, səhərlər onunla gedərəm ova.

Şamil müəllim sözü çox uzatmadı:

- Əliş, bir adam göndər, iti aparsın, amma qonaqlığı da unutma ha! Axşamüstü Əlişəğanın göndərdiyi adam Müsafirə Gülbala balanın köməyi ilə mindirdi maşına. Yola düşəndə Gülbala balaca qızı Mədinə itlə xudahafizləşirmiş kimi çağırırdı:

- Müsafil, Müsafil, gəl sənə çölək velim...

Müsafir it maşının arxa oturacağından Mədinənin səsinə eşitdi, quyruğunu buladı, bir ağız hürdü... Maşın döngədə gözdən itdi.

- Şükür sənə, ay Allah, bu gecə doyunca yataram!

Şamil müəllim əllərini yuxarı qaldırdı, Allaha dua – şükr etdi.

Axşam Müsafirə haradan peyda olması barədə çoxlu fərziyyələr yürütdülər. Axırda bu fikirlə razılaşırdılar ki, “Bu it uzaq rayonların birindən

Şamilgilin yaşadığı rayona ova gələn imkanlı bir adamın iti ola bilər. Necə olubsa it maşından ayrı düşübdür, yiyəsi isə onu başqa yerdə axtarır.” Axırda da fikir söylədilər ki, bu fərziyyələrin heç birinin onlara daxil yoxdur, vəssalam.

Şamilgilin ailəsi, itlərin arabir hürüşməsinə istisna eləsək, demək olar ki, səhərə qədər rahat yatdı. Səhər hamıdan əvvəl oyanan həmişə olduğu kimi Şamil müəllim oldu. Əl-üzünü yumaq üçün həyətdə düşən Şamil müəllim gözlərinə inanmadı: Müsafir it pilləkən meydançasının sol tərəfində, divar dibində, həmişə uzandığı yerdəydi. Qarşısında da Əlişğa müəllimin bir neçə gün bundan əvvəl aldığı içi yunlu qısaboğaz, zəncirbəndli, xaricdə istehsal olunmuş bahalı, qara rəngli dəri çəkmələri yan-yanə qoyulmuşdu.

Şamil müəllimi görəndə Müsafir quyruğunu bulayır, züngüldəyirdi...

28 noyabr

2007-ci il.

MƏKTUB YAZDILAR

(hekayə)

Təşnəsu kəndi Quşqonmaz dağının ətəklərində yerləşirdi. Kəndin üzünü Xəzərə, arxası isə dağa tərəf idi. bu kənd rayonun ən sakit, ziyalıları daha çox olan yaşayış məntəqəsi sayılırdı. Kənd demək olar ki, başdan-başə yaşılığa bürünmüşdü. Vaxtı ilə kəndin arxə tərəfində duran dağ meşə ilə: sıx bitmiş palıd, dəmirağac və sair ağaclarla örtülü olduğundan torpaqda və bilavasitə Təşnəsu kəndinin yerləşdiyi ərazidə nəmişliyi qoruyub saxlaya bilirdi. Daha indiki kimi yağən yağış yer səthi ilə axıb getmirdi, yerə hopurdu. Gərək üç-dörd gün dalbadal, intensiv yağış yağaydı ki, yerə düşmək istəyən zümrüd damlalar ağacların yarpaqlarından gövdələrinə, oradan da dibinə yol tapə biləydi. Sonra da yavaş-yavaş, çeşmə-çeşmə, axar-axar birləşəydi, çökək-çökək, şırıl-şırıl səs sala-sala dərəciklərdən dərələrə yol alaydı və nəhayətdə Təşnəsunun kənd arası iri arxları ilə axıb töküləydi dənizə aparan kanal və çaylara. O zamanlar iqlim

də tamam başqa idi. Yazın öz gözəlliyi, öz tərəvəti vardı. Havasat öz çoxillik vaxt-vədəsinə xilaf çıxmazdı. Yaşlı və təcrübəli adamlar bugünkü havaya istinad edib bir həftə öncədən havanın necə keçəcəyinə zamanət verə bilirdi. Yoxsa indiki kimi?.. televiziya kanallarının birini izləyirsən yağış yağacağını elan eləyir, o birisi isə nəinki yağış yağmayacağını söyləyir, hətta günəşli hava olacağını vəd edir.

Əvvəllər Təşnəsu kəndində qışda yağan qar ən azı bir ay, ay yarım yerdə durardı, əriməzdi. Xeyri də buydu ki, zərərverici həşəratlar və sair qurd-cücülər tələf olurdu, əkinə, bağ-bağata indiki kimi ziyan vura bilmirdi. Qar yavaş-yavaş əridiyindən torpağı yumşaldır, sanki gübrələyirdi. Torpaq özünə həddinə görə su götürə bilirdi. Yayda Təşnəsunun buz bulaqları qurumurdu, suya təşnə qalmırdı. Qışda qar suyunun hikmətindən bəhrələnən hər bir bitki yayda həm susuzluğunu dəf edir, həm də payızda bol məhsul verə bilirdi. Lap dəqiq desək bir o qədər də suya tələbat hiss etmirdi. Quşqonmaz dağı irigövdə palıd ağacları ilə sıx örtülü olduğundan o qədər gözəl mənzərə yaratmış olurdu ki, baxmaqla doymaq olmurdu. Hətta o zamankı meşələrdə azmaq mümkün idi. Meşəliyin ortasında olan adam səmti təyin etməyə çətinlik çəkirdi. Meşələrdə çöl donuzu və başqa vəhşi heyvanlar yaşayırdı. Bir neçə dəfə pələngin adamlara hücum etməsi qeydə alınmışdı. Düzdü, bu daha uzaq meşələrdə olmuşdu, amma elə Təşnəsu kəndinin meşəsində də uzaqdan-uzağa vaşaq adlı heyvanı görənlər olmuşdu, pələngdən xəbər verən olmuşdu. İndi zəhmət çək, gəl bax, gör təsvir etdiyim mənzərəni necə tapıb görə bilirsən?! Əlbəttə, dediklərimdən əsər-əlamət belə qalmayıbdır.

Niyə? Qulaq as, söyləyim.

Ən birincisi ona görə ki, bu hekayəni oxuyan hər bir insan oğlu və ya qızı bilir ki, insanın dərisi heyvanların dərisi kimi tüklərlə sıx örtülü deyil, incə və zərifdir. Zərif və incə olduğuna görədir ki, təbii halda müdafiəsizdir. Yəni ki, isti və soyuqdan müdafiə olunmağa möhtacdır. Odur ki, insan oğlu özünə zaman-zaman paltarlar tikibdir, ev-eşik düzəldibdir ki, yayda istidən, qışda da soyuqdan və sair və sairdən qoruna bilsin. Geyindiği paltarda da lazım olan istiliyi əldə edə bilməyən insan məcbur olubdur ki, yaşadığı yeri – evi, otağı qızdırsın. Qardaş, axı insan çiyət yemək dövrünü çoxdan yaşayıbdır, o mərhələni başa vurubdur. Əgər o zamanlar insan oğlu bilsəydi ki, bir zaman gələcək o enerji problemi ilə üz-üzə duracaq, inan ki, elə indiyə qədər xörək-zad bişirib eləməzdi – əlinə keçəni o zamanlar onun çənələrində mövcud olan güclü dişləri arasında əzib üyütdüyü kimi indi də əzib-üyüdər, yeyərdi. Yoxsa ki, gündə üç dəfə

(Avropalılarda dörd dəfə) öz qızıl-qiymətli ömür payından olan vaxtını çörək və xörək bişirməyə sərf etməzdi. Neynəsin axı, yazıq? Soyuqdan qızınmaq üçün, yeməyə bir şey bişirmək üçün, lap belə yavan çörək və ya lavaş olsun – təndir qalamalı və ya sac asmalıdır, ya yox? Ay sağ ol! Bax, indi gəldik əsas məsələyə. Bir qədər əvvəlki illərdə qaz yanırdı. Necə ki, qaz gəlmədi, insanlar meşələri qırmağa məcbur oldular. Məgər heç görməmişiniz ki, şaxtadan donmamaq üçün istilik əldə etmək məqsədilə insanlar hətta evlərinin döşəməsini söküb yandırsınlar? Mebel, stol və stulları yandırsınlar? Əlbəttə görmüsünüz. Televiziyaya nə gəlib ki? Dünyanın cikinə də göstərir, bikiyə də. Bəli, göturdülər hərəsi bir motorlu mişar üz qoydular meşələrə: Qır ki, qırasan! Elə bilirsən ki, meşə işçiləri görmürdü bunları? Əlbəttə görürdü. Dərd burasında idi ki, bu meşəbəyilər də həm soyuqdan, həm də ciblərinin boş olmasından əziyyət çəkirdilər.

Nəticə isə... gəl bax da, qardaş, gəl bax!

Bəli, necə ki, meşələri səliqə ilə Quşqonmazın ora-burasından qırıb təmizlədilər, təbiətin əti getdi, qaldı çılpacaq sümüyü. Əlbəttə təbiət də canlı bir orqanizmdir. Əyər insan öz sümüklərini ətin içində, ətinə də paltarın içində, paltarla birlikdə bütün vücudunu evin, yaşayış üçün yararlı bildiyi hər hansı bir sığınacaqda müdafiə edərsə, bəs yazıq təbiət, yazıq Quşqonmaz dağı öz çılpaq qalmış vücudunu necə müdafiə etsin istidən, yağışdan və ya şaxtadan? Bəs meşə yoxdursa təbiət yaralı halda su ehtiyatını necə cəmləsin öz ana torpaq sinəsində? Haradan gətirsin, quyuları su ilə təmin eləsin? Oksigeni necə istehsal eləsin ağacları? Cənnət ab-havasını necə bəxş eləsin Təşnəsu kəndinin əhalisinə? Necə???

Əlbəttə, heç cürə!..

İndi neçə illər idi ki, Təşnəsulular sudan korluq çəkirdilər. Bəziləri bütün var-yoxunu cəmləmiş, borca-xərcə düşərək “artezian” adlandırılan dərinlik quyuları qazdırmışdı.

Sözümüzün bu yerində hörmətli oxucu, səndən çox üzr istəyir və soruşuram: mənə bir qədər hirsli danışmağım Allah eləməsin səni karıxdırmadı ki?

Birdən səhifəni yarıda qoyub kitabı örtərsən ha? Əgər belə etmiş olsan hekayənin sonrasını oxumuş olmayacaqsan, bilməyəcəksən ki, mən hansı kobud və incə mətləbləri çatdırmaq istəyirəm.

Odur ki, səbrli ol, tək sənə, mənə yox, bütün insanlığa aid olan bu günkü həyatımızdan bir neçə problemlə bir daha tanış ol!

Dərinlik quyuları da əvvəl öz “xoş üzlərini”, sonra isə ziyanlarını və necə deyərlər “vəfasız” olduqlarını göstərdilər. Xoş üz bu idi ki, quyu

qazdıran həyət yiyəsi sudan gen-bol istifadə etməyə başladı, qonşuların əllə qazdırdıqları su quyuları “quruya dəydi”, yəni suyu kəsildi. “Vəfasız” oldu ona görə ki, bir-neçə ildən sonra özlərində də su tükəndi, qurudu. Beləliklə su problemi kəskin üzə çıxdı. Bəzi adamların həyətlərində suyun çıxmadığı quyular da var idi. bu adamlar məcbur idilər ki, su daşıyan maşınlardan baha qiymətlə su alsınlar. Kənddə yaşayan hər bir bağ yiyəsi yaxşı bilir ki, maşınla daşınıb gətirilən suyun bərəkəti olmur, yəni maliyyə baxımından sərfəsizdir – xərc qazancı üstələyir. Bu səbəbdən də Təşəssü camaatı orda-burda, yas və ya toy yerlərində bu problemdən həmişə danışırıdansa da bir çıxış yolu tapıb meydana qoya bilmirdi.

Su qıtlığından əziyyət çəkən təsərrüfat başçılarından biri də Məhəmmədli kişi idi. O da həyətlərində əkməş olduqları limon, naringi və s. Ağacları yayın yandırıcı istisindən yanmaqdan xilas etmək üçün su maşınları ilə su daşıdırmalı olurdu. Qonşularına neçə dəfə demişdi ki, “bir ərizə yazım, imza eləyək, göndərək yuxarı təşkilatlara, bizə köməklik göstərsinlər, su çəkdirsinlər kəndə”, lakin hər dəfə bu cür sözlər eşitmişdi:

- Sən elə bilirsən ay Məhəmmədli, sən yazdığın ərizəylə durub bizə su çəkdirəcəklər, hə? Ay-hay! Ay çəkdiilər ha...

- Məhəmmədli, bu sən üçün qoşma-bayatı yazmaq deyil, yazasan dərdin yüngülləşsin. İndi yazılan ərizələrə heç çürük qoz da vermirlər.

- Ədə, kimdi bizə su çəkdirən?! Bekar qalmısınız deyəsən...

Bütün bu sözləri eşidən Məhəmmədli ruhdan düşmüş, doğrudan da qələmini götürüb öz qoşma-bayatısını yazmaqla məşğul olmuşdu.

Bu gün Məhəmmədli rayon mərkəzindən evə gəlirdi. Mikroavtobusda dünyada baş verən təbiət hadisələrindən danışdılar. Biri deyirdi ki, Amerikanı su aparır, biri deyirdi sunami dalğaları İndoneziyanı dağdıb xarabaya döndərəndir, biri də Afrikadakı adamların susuzluqdan yanıb kömürə dönməsindən danışdı.

Məhəmmədli dünyada baş verən hadisələrdən daha yaxşı məlumatlı idi. bunların danışdıqlarına bir daha diqqət edirdi ki, bəlkə nəzərdən qaçırdığı bir xəbər olubdur. Amma həmişə olduğu kimi bu dəfə də gördü ki, o, dinlədiyi adamlardan daha çox məlumatlıdır. Məhəmmədli danışanların televiziyadan eşitdiklərini necə təhrif etdiklərinin bir daha şahidi oldu. Birisi ölənlərin sayını üçqat artırıb söylədi, o biri isə sadəcə olaraq ölkələri tay-dəyişik saldı, danışdı. “Əlinin papağını Vəlinin başına qoydu” sadəcə.

Məhəmmədəlinin düşüncələri çözüldü, haçalandı. Bir anda bütün planetin mənzərəsi gözləri önündə canlandı: bir tərəfdə quraqlıq, su qıtlığı,

bir yanda yağış, qar, daşqınlar; bir yanda yoxsul, əhalisi yeməyə doyunca çörək tapmayan ölkələr, bir yanda əlini çörəklə silən, min cürə rahatlıq, zər-zibə içərisində yaşayan ölkələrin əhalisi; bir yanda silah istehsalı və satışı ilə məşğul olan, silah zavodlarından atmosferə tonlarla zəhərli tullantılar buraxan ölkələr, bir yanda öz yaşayış minimumunu güclə təmin edən ölkələr; qütblərdə buzlaqların əriməsi mənzərəsi, illərlə su damlası görməyən səhralar...

Ürəyindən bir ağrı qopdu Məhəmmədəlinin. İnsanların Yer üzərində talançı fəaliyyəti yaman sarsıtmışdı onu. Qulaqları danışığıları eşitməkdə olsa da düşüncəsi tamamilə başqa yerdə – yuxarıda saydığım problemləri götür-qoy etməklə, bir çıxış yolu axtarmaqda idi. Guya ki, Məhəmmədəli düşünə-düşünə nəyə isə nail olacaqdı, insanlığı, bəlkə də ümumiyyətlə bütün canlı varlığı təhdid edən bu problemləri həll edə biləcəkdə. Amma neynəsin, ürəyi ilə bacara bilmirdi. Əslində Məhəmmədəli özü üçün bir elə də narahat deyildi, özündən, canından çox sevdiyi dünyanın gələcək varisləri – uşaqlar üçün dərddən çəkirdi, “Bunlar nə edəcəklər, İlahi?” – düşünürdü. “Bunlar dünyada nə gördü, nə götürdü?”

Məhəmmədəli sürücünün yanında oturmuş olsa da o qədər dərin düşüncələrə qapılmışdı ki, evlərinə gedəcək küçədə yox, növbəti küçəyə çatanda özünə gəlirdi, sürücüyə:

- Saxla qardaş, mən düşməliyəm ! – dedi.

Evlərinə gedib çatmaq üçün azı bir beş yüz metrə yol getməli idi. yanından keçənlər onu salamlayırdı, o da cavab verirdi. Amma kimlərlə rastlaşdığını yadında saxlaya bilmirdi. Evlərinə çatmaqda qonşusu Şirməmməd müəllim onu bir qədər uzaqdan, Tofiqin dükanından səslədi:

- Məhəmmədəli, zəhmətdir, bir bura gəl!

Məhəmmədəli Şirməmmədin yanına, Tofiqilin dükanına tərəf yön aldı. Tofiq də müəllim işləyirdi, amma sən deyən elə də ciddi yanaşmırdı sənətinə. Həyətlərində tikdirdiyi dükanda alverlə məşğul idi. İndi də Şirməmməd müəllimlə nərd oynayırdı, dünya vecinə deyildi. Zərafətindən də qalmırdı. Nə isə danışır, bərkdən gülürdü. Şirməmməd bir neçə ay bundan əvvəl Məhəmmədəlinin kəndə su çəkdirmək xahişi ilə prezidentə məktub göndərmək təşəbbüsünü etinasız qarşılamışdı. Bunun da öz səbəbləri vardı. Səbəbi o idi ki, Şirməmmədin həyət quyusunda müəyyən qədər suyu var idi, həyətini, bağ-bağçasını yola verirdi. Bu ilki quraqlıq isə deyəsən onu da təşvişə salmışdı. Düzdür, o zaman Şirməmməd Məhəmmədəliyə demişdi:

- “Əşi, nəyimə lazımdır mən xalq üçün qabağa düşüm, ərizə yazım? Sonra da desinlər Şirməmməd deməqoqluq edir, rayon başçılarına sataşır. Qoy başqaları yazsın. Məhəmmədəli, sən də öz başını belə cəngəl işlərə salma!”

İndi isə fikrini dəyişdiyi Şirməmmədin Məhəmmədəliyə dediyi ilk cümlədən bəlli oldu:

- Məhəmmədəli, o bir ərizə yazmaq istəyirdin ey, su çəkdirmək söhbətini deyirəm...

- Hə, indi olmasın! Sonrasını de, tələsirəm...

- Məhəmmədəli, yaz o ərizəni qardaş, imza edək, göndərək, getsin.

- Yazım, yazım da... Amma birinci sənənin adın olacaq imza yerində, necədir? Yazım, yazmayım?

- Yaz, verərsən özüm göndərərəm...

Onların danışığını dinləyən Tofiq əlində tutduğu, nərdətaxtaya tullamaq istədiyi zərləri qoşalaşdırdı, amma atmadı, üzünü Məhəmmədəliyə tutub dedi:

- Mən də hazır! Yaz, imza toplayaq göndərək hörmətli prezidentin ünvanına, bəlkə bir şey çıxdı.

Məhəmmədəli danışığa dəqiqlik gətirdi:

- Mən yazacağam, necə ki, lazımdır elə də yazacağam. Hər şeyi olduğu kimi. Amma ərizənin mətni komüterdə səliqə ilə çap edilib yazılmalıdır ki, bir az da rəsmi görünüş alsın. Ərizənin qaralamasını çap etdirmək sizdən, danışdıqımı?

- Oldu!

Son sözü Şirməmməd Balayev dilə gətirdi.

Məhəmmədəli bunların hansı fərasətdə olduğunu yaxşı bilirdi. Bunlardan gözü su içmirdi. Bilirdi ki, bütün işləri onun özünə gördürmək istəyəcəklər. Öz-özünə fikirləşdi ki, “Siz siz olun, Məhəmmədəli də Məhəmmədəli, görək neyləyirik!”

Aradan iki-üç gün keçmişdi, Məhəmmədəli haradansa evlərinə qayıdırdı. Evlərinə çatmağa az qalmış dükançı Tofiq müəllim onu səslədi:

- Məhəmmədəli, bir ərizə yazmışam. Verim sənə ora-burasına əl gəzdir göndər Şirməmməd müəllimgilə, qoy göndərsin ünvanına.

- Tofiq müəllim, yazmışansa göndər getsin də...

Tofiq Məhəmmədəlini uzun danışmağa qoymadı, məktubu verdi ona. Məhəmmədəli daxilən narazı qaldısa da üzə vurmadı. Tofiq müəllim məktubu siqaret qutusunun iç tərəfindəki yazısız ağ yerində qələmə almışdı. Həm də ki, müraciət etdiyi adam prezident yox, nazirlərdən biri

idi. Tofiq müəllim yazmışdı : “Hörmətli, izzətli, möhtərəm, üzügülər, səmimi, qayğıkeş, cəfakəş, xalqın dərдинə yanan, özünü xalqa borclu sanan, sinəsində qəlbi xalqın eşqi ilə döyünən, gözəl-göyçək, ala gözlü, qaraqaşlı, boy-boxunlu, düşmən gözündə tikan, dostu arxa, igid, cəsarətli, qorxmaz vətəndaş cənab Balaqardaş Baladadaşoviç, salam və ədəb, ərzü-əhtiram!

Biz, Təşnəsu kəndinin qədirbilən camaatı bundan neçə il əvvəl deputat seçkilərində sizə səs vermişdik, çox güman ki, yadınızda olar. O zaman siz bizə qayğı göstərəcəyinizə, bizim dərd-sərimizi dinləyəcəyinizə söz vermişdiniz. Amma imkan eləyə bilmədiniz, çünki başqa-başqa işlər sizi məşğul etmişdi, neyləyə bilərdiniz, sizdə də günah yox idi. İşin əlindən tərpənmək olur ki?.. Amma eybi yoxdur, indi siz daha böyük vəzifədəsiniz. Və biz güman edirik ki, siz köhnə borcunuzdan çıxacaq, bizim kəndimizə su çəkdirməkdə bizə köməklik göstərəcək, bizim adımızdan əlaqədar təşkilatlara tapşırıqımı, göstərişmi, məsləhətmi - verəcəksiniz. Biz də sizi əmin edirik ki, əyər siz prezident olmaq arzusuna düşsəniz biz yekdilliklə sizə səs verəcəyik. Məsəl var, deyirlər əl-əli yuyar, əl də üzü! Bəli cənab nazir, biz səni bağrımıza basıb öpürük! Salamət qal, xudahafız!

İmza: Məhəmmədəli.”

Məhəmmədəli Tofiq müəllimin məktubunu oxuyandan sonra bir tərəfə vızıldatdı. Dodaqaltı nəsə dedi. Bir xeyli deyindən sonra yazı stolunun arxasına keçdi. Prezidentə məktub yazdı ki, su sarıdan korluq çəkirik, xahiş edirik bizə köməklik göstərilməsini əlaqədar təşkilatlara tapşırırsınız.

Tofiq müəllimin yazdığı siqaret qutusu kağızını və öz ərizəsini göndərdi Şirməmməd Balayevin üstünə, tapşırdı ki, bu ərizəni göndər getsin lazım olan ünvana.

Üstündən bir gün keçmiş Məhəmmədəli üç məktub aldı. Məktubu qonşulardan birinin kiçik oğlu gətirdi. Birinci məktub Tofiq müəllimin, ikincisi Məhəmmədəlinin, üçüncüsü isə Şirməmməd Balayevin yazdığı məktub idi. Şirməmməd prezidentə ünvanladığı məktubda yazırdı: “Əvvələn Təşnəsu kəndinin camaatı adından Məhəmmədəli kişinin atəşin salamını sizə ərz edirik, cənab prezident Mərhəmət Mərhəmətoviç! Sonrası da budur ki, bizim kənd çoxdandır su sarıdan əziyyət çəkir. Amma sizə məktub yazmağa qorxuruq. Qorxuruq ona görə ki, sizə yazılan məktubdan yerli məmurlar xəbər tutacağı zaman bizə baha başa gələcəkdir. Birimiz öz vəzifəmizdən, o birimiz öz dükanımızdan, daha o birimiz daha nəyi isə itirəcəyimizdən

qorxuruq. Nəhayət bizim, əgər belə demək mümkündürsə “milli qəhrəmanımız” Məhəmmədəli bu məktubu yazmağa razılıq verdi.”

Məhəmmədəli məktubu oxudu, istehza ilə başını sağa-sola oynatdı, hər üç məktubu bayaqdan fülədiyi, alışıdra bilmədiyi odun sobasına atdı.

04 –06 dekabr 2007-
ci il.

XƏBƏRÇİ XƏBƏRNİSA

(yumoristik hekayə)

Səhər açıldımı, Xəbərnisa düşürdü o evin, bu evin canına;

- Ay qız, bilirsən dünən toyda sərxoş olan Vəliqulu nə qədər pul səpibdir onunla birgə oynayanların başına?

- Ay qız, deyirlər Əlinin qızı Vəlinin oğluna qoşulub qaçıbdır, eşitmisənmi?

- Ay qız, Pirməmməd balalı cins inək alıb ey!..

Xəbərnisanın ağzı danışmaqdan köpüklənirdi, nə köpüklənirdi! Dünyanın heç bir çoxdanışanı Xəbərnisa ilə danışmaqda yarışa girməyə cürət etməzdi. Xəbərnisanı tanıyanlar bunu yaxşı bilirdi. Xəbərnisa danışmağa başladımı, dinləyənin ağzı neçəyəydi onun sözünün qarşısında söz danışa və ya onunla mübahisəyə girişəydi? Əks təqdirdə böyük bir davanın düşəcəyinə şübhə ola bilməzdi. Xəbərnisa qırx beş - əlli yaşlarında, tərsinə çevrilmiş qədəhə bənzəyən bir qadın idi. zalımın qızı ətin əlindən güclə yeri yirdi. İşləməklə arası yox idi. Əri Bəyqulu qamış kimi uzun, cantaraq adam idi. Bəyqulu arvadı Xəbərnisa ilə bacarmırdı. Sözün bütün mənalarında bacarmırdı. Arvad çoxdan ərini eşşək edib minmişdi belinə, hansı tərəfə istəyirdi, sürürdü. “Bəyqulu bu iş belə olacaq!,” “Baş üstə arvadxanım, sən deyən olacaq!” Xəbərnisa nə deyirdisə təsdiq olunurdu, inkar oluna bilməzdi. Arvadı qonşularla boş-boğazlıqla məşğul olduğu vaxtlarda Bəyqulu özü-özünə xörək bişirir, hətta bəzi paltarlarını da özü yuyurdu. Xörək deyəndə qayğanaq nəzərdə tutulur, yoxsa elə başa düşülməsin ki, Bəyqulu fərasətli, bacarıqlı adam imiş, xeyr!

Bəyqulunun arvadı Xəbərnisanın gəzəgənliyi sayəsində məcbur olub öyrənə bildiyi corab yumaq və bir də qayğanaq bişirmək olmuşdu. Bundan əlavə gündüzlər evdə tənha yaşamağa, səbrli olmağa alışmışdı. Hətta evi süpürməkdə, döşəməni silməkdə, həyət-bacanı səliqəyə salmaqda mahir sənətkar olmuşdu. Hamısı da Xəbərnisa xanımın ona yar olmasından sonrakı dövrdə. Bu qədər mütiləşən Bəyqulu bircə şey arzulayırdı: istəyirdi ki, arvadı səhər yerindən saatın cüt rəqəmləri sayında durandan sonra qonşulara qeybət qırmağa getməsin, vəssəlam! Bu isə qeyri-mümkün idi. Birincisi ona görə ki, Bəyqulugilin ümumi torpaq sahəsi ibarət idi cəmisi beşcə sutkadan. Bu beş sutka yerdə onların yaşadığı ev mövcud idi. Evin tikildiyi yer ümumi torpaq sahəsinin demək olar ki, yarısını zəbt etmişdi. Qalan ərazidə də bir neçə naringi və limon kolları əkilmişdi. Onları Bəyqulu heç kimə qıymazdı ki, dibini belləsin və ya pelləsin. Bağda bütün becərmə işlərini – suvarmanı, dərmanlamanı, şəxsən özü aparırdı, Xəbərnisaya iş qalmırdı. İkincisi bu idi ki, Xəbərnisa bir yerdə oturmağı bacarmırdı da, qardaş, bacarmırdı! Bir də ki, Xəbərnisa bülbül deyildi ha, qəfəsdə-evdə oturaydı? Uzaqbaşı olsa-olsa qarğa timsalında bir insan idi və qarğanı da indiyəcən kim görüb ki, qəfəsdə saxlasınlar, səsini dinləyib zövq alsınlar? Qarğanı görəndə hər kəs “kiş, kiş...” deməklə onu uçurtmağa çalışır ki, qırıldayıb baş-beynini aparmasın. “Kiş, kiş” deməklə uçmayan quşu daşla vurub uçurdurlar, biz belə görmüşük...

Üçüncüsü, ən əsası buydu ki, Bəyqulu özünə sığışdıra bilmirdi ki, onun arvadı tutaq ki, gedib fəhləlik eləsin və ya onun-bunun bağ-bağatında bəzi başqa qadınlar kimi işləsin. Əsla!

Demək bütün bu qaranlıq səbəbləri işıqlandırıb aydınlaşdırdan sonra görürük ki, Bəyqulunun nəzərincə hər şey necə olmalıdırsa eləcə də mövcuddur. Hətta adamın Xəbərnisaya lap yazıqlığı gəlməyə başlayırdı; o da insan övladıdır da, dörd divar arasında nə qədər otursun axı? Oturub nə ilə məşğul olsun?

Xülasə, Xəbərnisanın ən çox baş çəkdiyi ev qonşu Fərəhnisagilin evi idi. Fərəhnisa Xəbərnisaya əqidəcə yaxın adam idi. Əgər belə demək mümkün idisə onun gətirdiyi xəbərləri redaktə edən rəfiqəsi Fərəhnisa idi. Bu mənada ki, başqa qonşulardan eşitdiyi son xəbərləri bir başqa qonşuya Xəbərnisa çox vaxt təhrif olunmuş şəkildə çatdırırdı. Fərəhnisa isə onu öyrədib başa salırdı ki, nəbadə-nəbadə ötürdüyün informasiyanın, yəni xəbərin altında öz “imzanı” qoyasan! Fərəhnisa Xəbərnisaya bir “redaktor” olaraq həmişə tapşırırdı ki, “Dediyn sözün doğruluğuna heç vaxt zəmanət vermə, sözü danışarkən həmişə əvvəldə “deyirlər” sözünü işlət, yoxsa bəd

ayaqda yapışarlar boğazından, mən Fərəhnisa da sənə kömək eyləyə bilmərəm. Adamın Allahı var, bacı, sən də eşitdiyinin üstünə ikisini qoyub söyləyirsən də, ta lap dəyişdirib demirsən ha?!”

Ümumilikdə götürəndə məhəllədə çox da kamil olmayan xəbərlər şəbəkəsi mövcud idi. Şəbəkənin “əməkdarı” Xəbərnisa idisə Fərəhnisa heç də ondan geri qalmırdı. Onu hətta qonşu kənddə də tanıyırdılar. O daha mötəbər mənbə idi. xəbər və qeybəti heç kimə güclə ötürməzdi. Minnətləri olsun, zəhmət çəkib xahiş etsinlər, o da ağzını açıb nə sə söyləsin! Xəbərnisa isə “jurnalist-qeybətçi” etikasını demək olar ki, qətiyyənlə gözləməyən adam idi. Bu səbəbdən başı bir neçə dəfə qovğaya düşmüş olsa da “üslubundan” əl çəkmirdi.

Bu gün Xəbərnisa yuxudan həmişəki vaxtından tez oyandı, bir stəkan acı çay içən kimi özünü yetirdi Fərəhnisa rəfiqəsinin yanına ki, dünənki Səlməxanımın paltarkəsdisini şərh etsinlər, rəy hazırlasınlar, irad və tənqidlərini bir-biri ilə razılaşdırandan sonra Xəbərnisa o biri qonşularla ünsiyyət zamanı dili uzun, məlumatlı, əsil xəbərçi sənətkar olması ilə fəxr edə bilsin.

Səlməxanım Xəbərnisa ilə təxminən yaşıd olardı. Ucaboylu, danışmağı sevən, lazım oldu-olmadı şaqqanaq çəkib gülən, ağappaq bir qadın idi. İndiyə qədər ərə getməməsinin səbəbi də Xəbərnisa kimi bundan ona, ondan buna söz gəzdirməyi, xəbərçilik etməyi olmuşdu. Düzdü, Səlməxanım bunlar kimi professionallaşmamışdı, amma özlüyündə o da bir xəbərlər dünyası idi. Lap elə ştatdankənar müxbir kimi. Könlü istəyəndə fəaliyyət göstərirdi. Səlməxanımda ərə getmək istəyi çox güclü idi bir zamanlar. Belə olmasaydı üç uşaq atası Gözüdoymaz kişiylə adı çıxmazdı.

Gözüdoymaz qadın azarkeşi idi. Gözəl-göyçək, ayağı sürüşkən qızlara yol tapmaqda pərgar idi. Səlməxanımın şaqraq gülüşünə, ağ əndamına gözü düşmüşdü. Məqsədə çatmaq Gözüdoymaz üçün çox da çətin deyildi: təki arzu olsun!

O zamanlar kəndə xəbər yayıldı ki, bəzi “kəşfiyyatçı xəbərçilər” Səlməxanımla Gözüdoymazı qeyri-adi vəziyyətdə, namünasib bir məkanda “görüb-aşkarlayıblar.” Bu xəbər Səlməxanımın öz qulağına çatanda, əvvəl-əvvəl ucadan şaqqanaq çəkib gülmüş, xəbəri əsas olmayan məlumatlar sırasına qata biləcəyinə ümid etmişdi. Gülüb qurtarandan sonra bu xəbəri təkzib etməyin çətinliyini dərk etmiş, ağlamışdı. Bütün bu biabırçılıq azmış kimi yazıq Gözüdoymaz gözləri doymamış avtomobil qəzasında “nakamcasına” həlak oldu.

Belə bir vəziyyətdə Səlməxanımın ərə getmək ümidləri tamam qırıldı. İndi budur, qonşu kənddən dörd dəfə evlənən, hər dəfə də iki-üç ildən bir arvadları vəfat edən dazbaş Səmədqulu ona müştəri çıxmışdı, onu rədd eləmək heç insafdan olardımı?

Öz keçmiş arzularına qayıdan Səlməxanım məlum məsələdir ki, yeni adaxlını canla-başla qəbul etdi. Bir şərtlə – “paltarkəsdi” hökmən keçirilməlidir!

Səlməxanımın ağ bədən-gərdənini bir qədər yaxından görməyə nail olan Səmədqulu Səlməxanımın şərti ilə o dəqiqə razılaşdı.

- Sənə şadlıq sarayında elə bir toy elətdirim ki, heç baş nazirin özü də belə toy eləyə bilməsin! – dedi. Səlməxanımın ürəyi bu sözdən şişib dağa dönsə də bürüzə vermədi.

- Toy bizim həyətdə, mağarda olmalıdır!

Öz həyətlərində, mağarda toyun keçirilməsi Səlməxanımın cavanlıq arzusu idi. O zamanlar şadlıq sarayları ancaq iri şəhərlərdə mövcud idi, indiki kimi hər kənddə bir-ikisi tikilməmişdi.

“Bəli, Səlməxanımgildə dünən keçirilən “paltarkəsdi” toyunu müzakirə –şərh edib qiymət verməyə görə dediyim kimi Xəbərnisa özünü həmişəki səhər yuxusundan oyandığı vaxtdan bir qədər tez yetirdi Fərəhnisanın – “ustad xəbərçinin” evinə.

- Ay qız, nə çox yatırsan, dursana? – deyib onun üstündən yorğanı çəkdi saldı. Fərəhnisa onunla bu cür davranan heç kəsi bağışlamazdı, ancaq Xəbərnisanı görəndə üzü güldü, qollarını geniş açıb əvvəl-əvvəl gərnəşdi, sonra isə Xəbərnisanı ağuşuna aldı, öpdü.

- Gəl çıx da, ay qız! Dünən gördün axsaq Hənivəs toyda necə atdanıb düşürdü? Külüm onun başına! Biabır olsun onu görüm...

- Ay qız, özünü göstərir ki, bəlkə bir müştərisi çıxa, ərə gedə. Mürdəşir yusun onun axsaq ombasını! Kimin nəyinə lazımdır onun əyri ombası?

- Ay Nisa, gördünmü Səmədqulu nələr alıb gətirmişdi Səlməxanım üçün? Brilyant qaşlı üzüklər, qızıl sırğalar, boyunbağlar cürbəcürə. Nikolaydan qalma onluq qızıllar, milçək qanadından nazik alt paltarları, üstü zərli şap-şuplar... sonrasını sən de ay Xəbərnisa.

Xəbərnisa dərindən köks ötürdü, dedi:

- Ay Fərəhnisa, deyir kimin əvvəli, kimin axırı! Bu Səlməxanım cavanlığında Gözüdoymazla kefə baxdı, indi də arvad sərrafı Səmədqulu aparacaq onu, bəxtəvər! Biz neynədik? Ömrümüzü çürütdük, heç-puç oldu getdi...

- Eh, demə ay Xəbər...

Fərəhnisa ağlamsındı:

- Yaş da öz işini gördü bacı! Heyif cavanlığımızdan...

- Ay qız, bizim haramız Səlməxanımdan əskikdir? Bir az rəngimiz qaradır da... Deyir, “ağ ayrıanı itə tökərlər, qara kişmişi cibə.” Biz cibə töküləsiyik, ey Fərəhnisa!

Xəbərnisanın iki oğlu, iki qızı var idi. qızları səhərlər dərəcə gedirdi, kənd orta məktəbində oxuyurdular. Oğlanlarından biri Bakıda tikintidə fəhlə işləyirdi, o biri oğlu isə hərbi xidmətdə idi. Xəbərnisaya aid olan bütün ev işlərini iki qızı və qızlar evdə olmayanda bayaq dediyim kimi əri Bəyqulu görürdü.

Bəyqulu aradabir özünü verirdi Rusiyaya, alverlə və sair işlərlə məşğul olur, qazanc əldə edirdi. Qazandıqlarını gətirib verirdi istəkli arvadı Xəbərnisaya. Xəbərnisa da həmin pulları sadəcə olaraq mağazalara olan borclarını ödəməyə sərf edirdi. Son illər Bəyqulunun xalasını, bibisini, anasını, bacılarını, kimlər idisə dəqiq deyə bilmərəm, Bəyqulunu çox danlayırdılar. Deyirdilər ki, bu necə arvaddır sən saxlayırsan? Özün ölüb, qurtarmısan, arvadın dönübdür filə! Bu arvadın işi yox, sənəti yox, heç olmasa qaxılıb evində otursun! Gündə biri ondan üstümüzdə şikayətə gəlir, deyirdilər, belə olmaz ay Bəyqulu! Sən onu lap başının ağasına döndərmisən, özün olmusan onun nökrü və sair və sair. Bəyqulu əvvəl-əvvəl bu sözləri qulaq ardına vururdusa sonradan deyilənlərin səngimədiyini görüb bu barədə fikirləşməyə başladı.

Çox fikirləşdi, axırda gördü ki, ona nə deyirlərsə haqlı deyirlər. Axı “od yanmasa tüstü çıxmaz” deyiblər. Düzdü, Bəyqulu ata sözlərindən bir şey anlamırdı. Ümumiyyətlə bu adamın həyatda heç vaxt öz fikirləri olmamışdı. Məktəbdə oxuyanda da bircə dəfə ağzını açıb dərs danışmamışdı. Müəllimlər ona əyri bir “3” yazıb deyirdilər: “İt aparan olsun, ay Bəyqulu!” Kim Bəyquluya hansı yolu göstərsəydi həmin yolla gedərdi. Göstərilən yol onu xoşbəxtliyəmi, ya bədbəxtliyəmi aparacaq, fərqi yoxdu; təki kimsə ona yol göstərsin. İndi ömrünün bu yaşında Bəyqulu qalmışdı odla su arasında; yəni Xəbərnisa ilə qohumların toqquşma nöqtəsində. Yazıq bilmirdi ki, son vaxtlar öz başına haranın daşını salsın, hansı təndirin külünü töksün! Necə deyərlər, yuxarısı bığ idi – yəni qohumlar, aşağısı saqqal – Xəbərnisa. Nə yuxarı tüpürə bilirdi, nə də aşağı. Ürəyinə Xəbərnisa sarıdan narazılıq xalı düşmüşdü. Günü-gündən rəngi tündləşən, Bəyqulunun ürəyinə düşən xal son zamanlara aid idi. Bəyqulu Xəbərnisaya qorxa-qorxa bir-iki dəfə irad tutmuş, demişdi:

- Ay, Xəbər, onun-bunun evinə gedirsən ha, birdən acıqları gələr, sonra...

Xəbərnisa Bəyqulunun sözlərini boğazında boğmuşdu:

- Hə sonra, Bəyqulu bəy? Ədə yekə kişisən, utanmırsan dilinə belə sözləri gətirirsən? Adam adamın evinə gedər, çörəyini yeyər, çayını içər. Nədi, aclıqdı bəyəm? Dağılsın o ev ki, qonağı-qarası olmaz! Tem bole mənim kimi dünya görmüş adam ola. Minnəti olsun o kəsin ki, mən onun qapısını açıram, bildin? Sizin kəndə gələn günüm yanaydı gərək! Siz necə adamsınız Bəyqulu, nə bir qonaq gəlir sənə evinə, nə sən gedirsən birinin evinə? Belə də yaşayış olar? Nə pis adamdır sizin kəndin adamları? Elə sən özün də qara qəpiyə dəyməzsən, Bəyqulu!

Xəbərnisanın bu uzunluqda (*hələ mən hamısını yazmadım!*) etiraz nitqindən sonra Bəyqulu məcbur oldu ki, ağzını mumlasın. Ürəyində fikirləşdi ki, “dəyəsen mən bu arvadla bacara bilmirəm!”

Dediyim kimi Bəyqulunu həmişə susmağa məcbur edən Xəbərnisa əslində özünə pislik edir, Bəyqulunun ürəyini özündən sındırmış olurdu. Bəyqulununsa əlindən bir şey gəlmirdi, nə də gələ bilərdi axı?

Bəyqulu bəzən özünü çətinə salır, düşünürdü ki, «Dədə-babaların da arvadı olmuşdu da; sözə baxmayan arvadı ya yaxşıca kötəkləyərdilər, ya da boşayırdılar dədəsinin xarabasına. Ya da ki, üstünə daha bir arvad alırdılar. İkinci arvad yapışırdı birincinin saçlarından yol ki, yolasan! Bəs necə?! Sən də dur tamaşa elə. Əlbəttə ikinci arvad gərək birincidən fiziki cəhətdən qüvvətli ola idi, yoxsa məcbur olacaqdın üçüncü arvadı da alıb gətirəsən ikincinin üstünə ki, ona arxa dursun, qahmar çıxsın. Sənin nə vecinə, kim öləcək, kim qalacaq?! Bəli qardaş, dədə-babalarımız kişi kimi yaşayıblar, yoxsa indiki kimi yox! Bu tərəfdən də indi yeni qanunlar çıxır gündə; gender bərabərliyi deyirlər, nə deyirlər, bu da başımıza bəla olubdur bir tərəfdən.

Bilirsiniz gender bərabərliyi nədir? Cinsiyyətindən, ər və ya arvadlığından asılı olmayaraq hamı özü üçün bir ağadır – bərabərdir. Kişinin ağzı nədir arvada gözün üstə qaşın var desin? Dedimi, arvadın xoşuna gəlmədi, qaçdı polis idarəsinə, ya da cənab məhkəmənin yanına şikayətə, qanın batdı! Tutub basacaqlar qoduqluğa ki, ən incə, ən zərif məxluqat olan qadına – öz arvadına “gözün üstə qaşın var” deyibsən, qanunu pozubsan! Daha soruşmazlar ki, nə səbəbə tutaq ki, elə Xəbərnisaya qarşı olsun, bu sözü işlədibsən, ağa Bəyqulu? Bax burada məsələ qəlizləşir. Allah iraq eləsin, iraq eləsin, birdən özünü saxlaya bilməyib Xəbərnisa kimi bir qadına özcə əri Bəyqulu bircə barmağı ilə

bircə çırtma vurdu, bu halda məsələ qəlizləşməkdən keçir o yana. Çırtma vurmaq o deməkdir ki, özün öz barmağınla özünü apar at həbsxana deyilən cəhənnəmin qaranlıq küncələrindən birinə! Hər iki halda: qoduqluq olsun, ya da həbsxana, fərqi yoxdur, heç biri arzu olunan yer deyil, vəssəlam!»

Demək nə isə başqa bir çıxış yolu düşünüb-fikirləşmək lazım gəlirdi, hansı ki, Bəyqulu da öz beynini bu düşüncələrlə yormaqla idi...

Oxucunu gələcəkdə baş verəcək hadisələrə hazırlayandan sonra keçirik hekayəmizin davamını yazmağa.

İki gün bundan əvvəl Xəbərnisa məhəllə küçəsində Səlim kişinin qızı Səliməyə rast gəlmişdi. Səlimə ağıllı, yaraşıqlı, səmimi, mehriban, ədəbli, tərbiyəli bir qız idi.

Xəbərnisanı görən Səlimə onu salamladı:

- Salam, Xəbərnisa xala! Necəsən, uşaqlar necədir, nə var nə yox?

- Ay qız, bu sənsən, Səlimə? Canın yansın sənin, necə də böyümüsən, gözəlləşmişən, tanıya bilmədim səni. Hara gedirsən belə?

- Xalam qızının toyu olacaq bu günlərdə, onlara baş çəkməyə gedirəm.

- Gün olsun sənin toyuna gələk, Səlimə!

Səlimə Xəbərnisanın bu sözlərindən pul kim qızardı, üzünü yana tutdu. Bir azdan onunla sağollaşib yoluna davam etdi. Elə təzəcə ayrılmışdılar ki, “Jiquli” markalı bir maşın Səlimənin yanında dayandı. Maşından cavan bir kişi düşdü, Səlimə ilə qucaqlaşib-öpüşdü. Sonra da yolun qırağına çəkilib danışmağa başladılar. “Jiquli” də dayanıb onları gözləyirdi. Xəbərnisa da yüz metr aralıda dayanıb onlara baxırdı. Yalandan əyilib corablarını çəkirdi ki, görsün sonrası nə olur. Maşından düşən kişi Səlimə ilə dörd-beş dəqiqə söhbətləşəndən sonra Səlimənin başını sığalladı, onu qucaqladı bir daha öpdü, maşına oturdu, yola düşdü. Maşın Səlimənin getdiyi tərəfə yox, əks tərəfə yollandı. O tərəfə yollandı ki, Səliməgilin evi də həmin tərəfdə yerləşirdi. Bütün bunları öz gözü ilə görüb seyr edən Xəbərnisanın eyni açıldı, əhvalı düzəldi, çiçəyi çırtladı. Zarafat deyil “hadisə yerindən reportajı” öz gözləri ilə “lentə” köçürmüşdü. Bu artıq sənədli xəbər idi, şahidi də gözləri videokamera rolunu oynayan Xəbərnisanın özü idi. Demək, bir həftəlik məlumat-qeybət mövzusu hazır idi. Təsədüfə bax ha, “çörək çörəkçiyə”, “zər zərgərə” rast gəlmişdi. “Yazıq” Xəbərnisa neçə gün idi ki, xəbərsiz-ətərsiz yaşayırdı, yeni, sensasiyalı heç bir olay yox idi. Nə yaxşı oldu!

Səlimənin atası Səlimin Xəbərnisanın əri Bəyqulu ilə qohumluğu çatırdı; ya dayınəvəsi idilər, ya da xalanəvəsi. Hər rast gələndə görüşüb-

öpüşür, hal-əhval tuturdular. Səlimin ailəsi tərbiyəli ailə idi. Bir kimsəylə işləri olmazdı. Məhəllə, bütün kənd onların necə abırlı olduğunu yaxşı bilirdi. Səlimin arvadı bədən tərbiyəsi müəlliməsi idi. Kənd məktəbində dərs deyirdi. Sağlam qadın idi. İdmançı olduğu görünüşündən, cüssəsindən bilinirdi. Adı Nazpəri idi. Nazpəri müəlliminin kiminləsə dalaşdığını görən olmamışdı, çünki onunla dalaşmağa cürət edən yox idi. Nazpəri müəllimə sözlə də, əllə də hətta kişi xeylağını yerində oturma bilirdi. Amma Səlimin qarşısında ən aciz insana dönürdü. Buna onu qadınlıq ləyaqəti, isməti, ərinə məhəbbəti və bir də valideynlərindən aldığı tərbiyə vadar edirdi. Nazpəri müəllimə heç zaman Səlimin bir sözünü iki etməz, dediyinin qarşısında söz gətirməzdi. Səlimin dediyi xeyir gətirsin, gətirməsin, yerinə yetirərdi. Məhəllə kişiləri Nazpəri müəlliməni öz qadınlarına örnək göstərirdi.

- Anasının verdiyi süd halal olsun Nazpəri müəlliməyə! – deyirdilər

Belə bir qadını aydındır ki, Xəbərnisa kimilər sevə bilməzdilər. Ona paxıllıqları tutur, həsəd çəkirdilər. Bir də ki, nazpəri əslən başqa kənddən idi. Bu kəndə gəlin gəlmişdi. Bu kənddə qohumu var idisə onlar da Səlimin adamları, qohum - əqrəbası idi.

Xəbərnisa Nazpərinin ləyaqətinə, şan-şöhrətinə xələl gətirə biləcək bir hadisənin şahidi olmuşdu. Bu cür fürsəti əldən vermək olmazdı. Odur ki, bu yeni xəbəri bütün məhəlləyə çatdırmaq üçün Xəbərnisa tələsdi, çox tələsdi. Fərəhnisa ilə məsləhətləşməmiş rast gəldiyi birinci məhəllə arvadına danışdı:

- Ay qız, bilirsən nə görmüşəm? Vallah deməyə utanıram. Nazpərinin qızı Səlimə cavan bir kişi ilə öpüşürdü... Öz gözlərimlə gördüm.

Xəbərnisa Fərəhnisanın tapşırığını tamam unutdu; xəbəri kimdənsə eşitdiyini demədi, öz gözləriylə gördüyünü söylədi.

Bir az yol getmişdi ki, başqa bir qadına rast gəldi:

- Ay qız, Suğra, Nazpərinin qızı Səlimə cavan bir kişi ilə öpüşürdü. Öz gözlərimlə gördüm...

- Ay qız, Fatma, Nazpərinin qızı Səliməni cavan bir kişi ilə öz gözlərimlə öpüşən gördüm...

Xəbərnisa Fərəhnisagilə gəlib çatana qədər artıq bütün məhəlləyə car çəkdi ki, Səliməni cavan bir kişiylə öpüşən görübdür.

Fərəhnisa Xəbərnisanın xəbəri “redaktə etmədən” “senzuradan” keçirmədən, öz imzası ilə yaydığını eşidəndə dəhşətə gəldi. Rəfiqəsinə dedi:

- Xəbər, inan, Nazpəri müəllimə sənin vay-şivəninə oturacaq. Bacı, sənin qanın batdı. Sözümə qulaq asmamısan, öz imzanı qoymusan xəbərin lap əvvəlində. Xahiş edirəm bir həftə bizim evdə görünmə!

Fərəhnisanın dedikləri bir həftəyə çəkmədi. Üçə gündən sonra səsi çıxdı, nə çıxdı.

Deyirlər ki, əziz oxucu, mən demirəm ha, “deyirlər ki,” Nazpəri müəllimə Xəbərnisanı məhəllənin mərkəzi küçəsində yaxalayıbdir. Əvvəlcə onun başındakı saçları toyuğu necə ki, ütlər, eləcə yoluşdurub, ütüşdürüb tökübdür yerə. Sonra əynindəki paltarları cırıq-cırıq edibdir ki, Xəbərnisa olubdur lüt-üryan ütölmüş toyuq timsalında. Daha sonra bu tərsinə çevrilmiş qədəhə bənzəyən xəbərçi, qeybətçi, aravuran, sözgəzdiren qadını qaldırıb qoyubdur başı üstə, yəni “tərsinə çevrilmiş qədəhi” qaytarıbdir lazım olan duruma.

Ona görə ki, Səlimə balanı öpən cavan kişi yad adam deyil, Səlimənin doğmaca dayısı imiş. Səlimə hələ balaca olanda dayısı onu həmişə qucağında gəzdirər, əzizləmiş. Xarici ölkələrin birində yaşayan həmin cavan kişi, yəni Səlimənin dayısı beşillik ayrılıqdan sonra Nazpəri bacısıyla görüşmək üçün yaşadığı kəndə gəlmiş, Səliməni görəni kimi tanımış, maşından düşüb onunla görüşmüş, onu qucaqlamış, öpmüşdü.

Səlim Bəyqulunu görəndə ona bircə cümlə söz dedi:

- Sən bir arvadla bacarmırsan, Bəyqulu!

Bəyqulu üçün bu kəlmə hər şeyi həll etdi, onu qərara gətirdi. Həmin gündən Bəyqulu başını götürdü getdi Rusiyaya. Ondan hələ indiyə qədər xəbər gətirən olmayıbdir.

08 dekabr

2007-ci il.

XİSLƏTDƏN BƏLA

(hekayə)

- Otryad, podyom!

Kiçik serjantın var gücü ilə bağırdığı bu sözdən sonra üçmərtəbəli kazarma binasının üçüncü mərtəbəsində yerləşən birinci vzvodun əsgərləri yatdıqları çarpayılardan dik atıldılar. “Podyom” deyib qışqıran növbətçi

kiçik serjant Sennik eyni zamanda kazarmanın yataq zalını işıqlandıran elektrik lampalarını da yandırmışdı. Yerindən harasan duran əsgərlərin gözləri qamaşdığından, bəziləri şalvar əvəzinə ayaqlarını kitelin qol yerinə salır, bəziləri isə kiteli şalvar yerinə geyinməyə çalışırdı ki, bu da onların cəld geyinib cərgəyə düzülmələrinə mane olurdu. Əsgərlərin bu cür geyinməyi və cərgəyə gecikmələri onu göstərirdi ki, bu əsgərlər hərbi xidmətə təzəcə başlayan cavanlardır. Elyar da bir neçə dəfə dediyim kimi geyinmiş, nəticədə cərgəyə gecikmişdi. İndi isə o, hamıdan əvvəl kazarmanın yataq zalındakı çarpayıları iki cərgəyə ayıran mərkəzdəki xəttin üstündə həmişə dayandığı yerdə dayanmışdı. Elyardan sonra onunla hələ Biləcəridən tanış olan Şamaxılı Sabir Əliyev gəldi durdu xəttin üstündə. Daha sonra Vladivostok şəhərindən olan əsgər Podpalniy Andrey gəldi durdu cərgəyə. Şamaxılı Vahid hər dəfə olduğu kimi yenə də ana dilində rusları qurşaqdan aşağı söylə-söylə, gözlərini əlinin içi ilə ovuşdura-ovuşdura, sol ayağını axıra qədər çəkməyə soxmaq üçün çalışa-çalışa bu səbəbdən axsaya-axsaya özünü çatdırdı cərgəyə. Yenə də bir əsgər – Şamaxılı Vaqif komandirin paqonlarını, onun qızını və daha nə bilim kimini, söylə-söylə, deyinə-deyinə gəldi durdu Elyarın böyründə. Kiçik serjant Sennik isə əsgərləri tələsdirirdi:

- Şеvelites rebyata, vremya malo ostalsa!

Bu sözlərin mənası bu idi ki, “Tələsin uşaqlar, vaxta az qalır,” “Podyom!”, yəni “qalx!” komandası verildəndən sonra əsgərlər qəbul olunmuş qaydalara görə təyin olunmuş bir neçə dəqiqə ərzində geyinib cərgədə hazır durmalı idilər. Əsgərliyə yeni çağrılan cavanları şirin yuxuda olduqları vaxt ayağa qaldırır, onları ayıq yatmağa, cəld geyinməyə alışdırmaq istəyirdilər. İndi də növbəti təlim komandası verilmişdi. Düzülmə xəttinin üstündə bütün əsgərlər artıq hazır dayanmışdı, bircə nəfərdən başqa; bu milliyətçə erməni olan Artavazd Nazaryan idi. Artavazdın sifətini görəndən hər bir adamın xəyalında şeytanın qohum qəbiləsindən olan iblis canlanırdı. Belə fikirləşirdin ki, (*Günah da olsa!*) yəqin Allah Nazaryanı görəndən sonra iblisi yaradıbdır. Ya da ki, günah eləmədən fikirləşirdin ki, Ulu tanrı iblisin necəliyini insanlara göstərmək üçün Artavazdı yaradıbdır. Artavazd Nazaryan bir qədər qozbel; qolları qorilla meymunlarında olduğu kimi; şalvarının qayıışı bağlanırdı göbəyindən bir qədər yuxarı – axırıncı qabırğasının demək olar ki, üstündə; qulaqları üçkünc – kələm yarpağı kimi iri; burnu bir neçə açıq bucaqdan ibarət yarım dairə formasında; gözləri isə, heç demə görməmişəm; – eynilə bayquşun gözləri kimi! Sənə elə baxırdı ki, elə bilirdin nəinki sən, hətta

sənin dədə-baban, bütün qohum-əqrəban bu murdar, idbarsifət, iblisəbənzər məxluqa borcludur.

Nazaryan öz iblis dilində donquldana-donquldana corabı əvəz edən dolaqları (*rus dilində "portyanka"*) ayağına bükmək istəyirdi, bacarmırdı. Guya ki, başqa əsgərlər ayaqlarını "portyanka" ilə yaxşı-yaxşı bükmüşdü. Xeyr! Bir-neçə nəfərdən başqa, qalan əsgərlər ayaqlarını yaxşı bükməmiş, tələsə-tələsə çəkməyə salmışdılar ki, cərgəyə gecikməsinlər. Əgər bütün əsgərlər vaxtında cərgəyə dursaydı təzədən yatmaq əmri veriləcəkdi. İndi isə... İndi gərək o qədər soyunub uzanaydılar, durub geyinəydilər, vaxtında cərgədə hazır olaydılar ki, komandir onlardan əl çəkəydi! Yazıq kiçik serjant Sennikin də gözlərindən yuxu tökülürdü, qıpqırmızı qızarmışdı. Sennikə əsgərlər məhəbbət əlaməti olaraq Senya deyə müraciət edirdilər. Sennik isə onlardan xahiş edirdi ki, onu leytenant Boykanın yanında "Tovariş mladşiy serjant" çağırınsınlar, yoxsa leytenant Boyka həm əsgərlərə, həm də ən çox Sennikin özünə irad tutub açıqlanacaqdı. Sennik milliyətcə rus idi, amma nədənsə famili, yəni soyadı qərribə idi: Sennik!

Elyar rus dilində cəmi bir neçə söz bilirdi. Komandirin nə dediyini ona Şamaxılı Vaqif Sultanov tərcümə edirdi. Vaqif rus dilini yaxşı bilirdi, amma "Sennik" sözünün mənasını açə bilmədi. Ondan bu sözün mənasını soruşan Talış balası Elyara zarafatla dedi ki, "Senya yaxşı oğlandır, amma bir eybi var ki, famili o biri ruslardakı kimi Medvedyev, Kozlov, Zveryev, (*Ayiyeu, Keçiyev, Heyvanov*) deyil, əgər belə olsaydı mən də sənünçün rahatca tərcümə edərdim."

Kiçik serjant Sennik bütün millətlərə eyni gözlə baxırdı, əsgərlər də onu sevirdi. Ancaq hərdən onun nə dediyini başa düşməyənlərə və göstərişini yerinə yetirməyənlərə dostcasına hirslənir, deyirdi, "Tyu, yob tvoyu mat!" Bu sözə görə bir dəfə Sabir istədi ki, Senyaya qulaqburması versin, amma Vaqif Sultanov cəld tərpendi, qoymadı ki, savaşı düşsün, yoxsa əsgər Sabir Əliyevi qoduqluğa basacaqdılar, yəni qauptvaxta. Sultanov çətinliklə də olsa Senyanı – kiçik serjantı başa sala bildi ki, bizim xalq bu sözə görə heç kimi bağışlamır. Senyaya anlatdı ki, onun sərçə boğazını başla bədən arasından üzüb qoparmaq Sabir Əliyevin əlində elə də bir çətin iş olmayacaq. Vaqifdən bu sözləri eşidən Senya çox heyrləndi və bir daha Vaqifə dedi; "Da tı çto, yob tvoyu mat!" Bu, Senyanın axırıncı söyüşü idi. Senya o gündən sonra bir də bu söyüşü dilinə gətirmədi. Ağzını batırıb murdarlamadı. Öz millətinə isə bu söyüşü hər kəlmə başı işlədirdi.

Artavazdın bütün əsgərləri ayaq üstə saxlamağa məcbur etdiyini görən Sabir, dostu Elyarla məsləhətləşdi:

- Eli, necə bilirsən bu anasının əmcəyini kəsəni ayaqyolunda salım təpik altına, ya yox?

Sabir Elyardan hündür, ucaboy oğlan idi. Elyar isə onların rotasında ən balaca boy adam idi. Sabir zarafatı çox sevirdi, yumorla danışdı. Elyar onu hamıdan tez başa düşdüyündən və özü də məzəli adam olduğundan dostlaşmışdılar. Elyar Sabirin xətrini çox istədiyindən qorxurdu ki, kimisə döyüb eləyər, tutub basarlar onu. Sabirin qərribə bir bacarığı var idi ki, bu da onun çox ucaboy olmasından irəli gəlirdi. Sabir mübahisə etdiyi adamı vurmaq istəyəndə sadəcə sağ əlini onun qulağının dibinə qoyar, itələyərdi. İtələnən adam hökmən bir-iki metr uzağa yığılırdı. Durub hücum keçmək istəyəndə eyni hadisə təkrar olunurdu. Odur ki, onunla mübahisə edənlər bilirdilər ki, üçüncü dəfə Sabirin üstünə cumsan təpik yeyəcəksən. Sabirin təpiyinin zərbə gücü isə heç də zürafənin arxa ayağı ilə vura biləcəyi təpiyin zərbəsindən geri qalmazdı yəqin!..

Elyar Sabirə belə cavab verdi:

- Bilirsən, Saşa, sən onu döysən gedib şikayət eləyər, leytenant Boykaya. Boykanın isə bizimkilərlə arası yoxdur. Odur ki, səni ilişdirib eləyərlər. Sabir, bilirsən, mənim çəkməmin içinə su tökən bu murdardır mən bilən. Mən yatdığım yerdə ayaq barmaqlarımın arasına pambıq qoyub alışdıran da bu namərd idi. Sabir, mənim diş şotkamı da bu namərd götürüb atıbdır. Əl-üz dəsmalımı da götürüb öz çəkməsini silibdir. Ayaqqabı kremi ilə qaraldıbdır təlisi. Özü də mənə qanlı-qanlı baxır. Sizdən qorxmasa məni bir təhər eyləyər. Hamısı da bilirsən nəyə görə? Ona görə ki, mən boyca hamıdan balacayam gücü mənə çatır, Acizbasan alçaqoğlu! Yaxşı olar ki, mən özüm təpikləyim onu, siz də havar çıxın. Komandir xəbər tutsa deyərsiz ki, özündən balacanı döyürdü, ayırmışıq, qoymamışıq döysün. Komandir də bizə inanar.

Sabir dostunu səbrlə dinlədi, gülə-gülə dedi:

- Bəri bax, ay Eli, sənın başın lap Londondakı saat kimi işləyir, Əhsən!

- Saşa, əyər mənim başım saat kimi, özü də ingilis saatı kimi işləyirsə, onda sən də ingilis saatının göstərişinə çalış alman dəqiqliyi ilə əməl elə. Əgər əməl eləsən, nə geri qalarsan, nə də yersiz olaraq qabağa düşməzsən, bildinmi?

Dostlar bir qədər gülüşəndən sonra Elyar Sabirdən soruşdu:

- Sabir, doğrusu mən eşitmişəm ki, ermənilər pis adamdır. Hiyləgər, ikiüzlü və namərddirlər. Lap axır vaxtlarda eşitmişəm ki, bunlar Azərbaycanlıların düşmənidir. Nəyə görə axı, nə istəyirlər onlar bizdən?

Bu iki dost – Elyarla Sabirin danışığı və əsgərlik etdiyi zaman 1975-ci ilin dekabr ayı idi. Bu elə bir dövr idi ki, Ermənilər Azərbaycanda şah kimi dolanırdı. Müxtəlif yüksək vəzifələr tuturdular. Onlara “gözün üstə qaşın var” deyən yox idi. Və təbii idi ki, on səkkiz yaşı bir neçə ay əvvəl tamam olmuş Elyar erməni xislətindən xəbərsiz idi. Amma deyəsən təsadüf ona Artavazdın simasında erməni xisləti ilə tanış olmaq imkanı vermişdi. Sabir Elyardan daha çox məlumatlı idi. Ona demişdilər ki, erməni fürsət tapan kimi türkü vurub öldürür. Niyə öldürür, nə səbəbə? Bunu əsgər Sabir dostu, uzaqda qalan Azərbaycanın Cənub bölgəsindən olan Elyara izah eləyə bilmədi.

Əsgərlik etdikləri nəhəng Rusiyanın bu vilayətində artıq bir ay idi ki, qar yağmışdı. Bu qədər qarı nə cənublu Elyar, nə də qədim Şamaxı sakini Sabir hələ indiyə qədər görməmişdi. Qar elə hey yağdı. Səhər açılan kimi əsgərlərin hərəsinə lopatka, lom, süpürgə və sair əşyalar verib salırdılar hərbi hissənin həyətinin, meydan yollarının canına ki, “Elə təmizləyin lap əl içi kimi!” Yerdəki qarın hündürlüyü metrə yarımı çoxdan keçmişdi. Yazıq Elyar! İki qarışdan yuxarı qar görməyən adam əynində ayağının ölçüsündən üç say iri olan çəkməni çəkə-çəkə yeriyr, qarı atırdı yoldan qırağa əlindəki faner lapatka ilə. Əynindəki şinel də o qədər uzun idi ki, yerlə sürünürdü. Valideynlərinin bircə övladı olan Elyar düşdüyü şəraitdə elə darıxırdı ki, Allahdan özünə ölüm arzulayırdı. Yeganə təsəlli verəni dostu Sabir Əliyev idi. Sabirin Elyarı dostcasına, əzizləmə mənasında çağırdığı ikicə söz var idi:

- Bəri bax!..

Bu sözlərin sakitləşdirici hikməti Sabirin bu sözləri dilinə gətirdiyi zaman onun qap-qara gözlərində, üzünün cizgilərində, bir də məlahətli və mərhəmətli səsinin lətafətində idi. Bu sözləri gündə neçə dəfə eşidən Elyar bu səsin amanında, himayəsində hiss edirdi özünü. Elyar bəzən fikirləşirdi ki, nə yaxşı onun üç həmyerlisi bir yerdə xidmət edir. Allah eləməmiş birdən Nazaryanla təkbətək düşəydi və ya bir neçə “Nazaryanlarla” xidmət eləyəsi olaydı, onda neylərdi yazıq?! Hər dəfə də bu cür fikirləşəndən sonra Allaha şükr eləyirdi. Şükr eləyirdi ona görə ki, tək deyil, yanında dostlar var.

Əsgərlik xidmətində olanlar yaxşı bilir ki, əsgərlər hara gedir getsinlər, cərgəyə düzülürlər. Kazarmadan yeməxanaya, hamama, kinoya,

şəhərə gəzintiyə və ya qaraul xidmətinə gedəndə boyca balaca olan Elyar ən axıra düşürdü. Ondan irəlində Artavazd Nazaryan gedirdi. Daha irəlində Sabir, Vaqif və sair. Elyar dostlarına arxayın və əmin idi ki, onların qorxusundan onu heç kim incidə bilməz. Artavazdın işləkləri, ona qarşı cürbəcür xain hərəkətləri Elyarın hər an ürəyində dolanırdı. Artıq əsgərlik xidmətlərindən bir il keçirdi. İblis xislətli Nazaryan nə qədər eybəcər idisə Allah onu bir az da eybəcər etmiş, üzünə azar vurmuşdu: üzündə iri-iri çibanlar çıxmışdı. Elyar Nazaryanın ona qarşı elədiyi pislilikləri unuda bilmir, hər dəfə cərgədə yol gedərkən arxadan onu təpikləyirdi. Hər təpik vuranda da deyirdi ki, bax bu təpik barmaqlarımı yandırdığına görə, bu təpik diş fırçamı oğurlayıb atdığına görə, bu təpik çəkməmə su tökdüyünə görə, bu təpik filan alçaqlığa görə və sair və sair... Artavazd vəhşi bir heyvan kimi Elyarı didib – parçalamağa hazır idi.

Bir illik xidmətdən sonra Sabiri irəli çəkдилər, ona kiçik serjant rütbəsi verdilər. Elyara da lap kiçik, əlaçı əsgər – yefreytor rütbəsi verdilər. Sabir oldu Elyargilin kiçik komandiri. Elyarın bundan sonra əsil qayğısız günləri başladı. Yeməxanada yeməyin ən yaxşı yerini Sabir çəkirdi Elyarın boşqabına. İş zamanı Elyarı incidən olmurdu. Kimin hünəri çatardı ki, Elyara sataşsın?! Bir nəfərin bu dostlara görə gözü çıxırdısa o da Artavazd Nazaryan idi. Nazaryan məqam axtarırdı ki, əlindən gələn pisliliyi əsasən Elyara eləsin. Elyargilin xidmət etdiyi hərbi hissə elə-belə hərbi hissə deyildi. Onların hissəsi Hərbi Akademiyaya qulluq edirdi.

Akademiyanın xüsusi təcrübə korpusları – binaları olan şəhərcikdə yerləşmişdilər. Elyargilin rotasında xidmət edən hər bir əsgər sürücülük kursunu bitirmişdi. Onlara xüsusi işlər görən avtomobillər həvalə olunmuşdu. Elyarla Sabir “QAZ 51” markalı maşını idarə edirdi. O biri əsgərlər isə xüsusi qaz balonlarında qaz daşıyan maşınlarda xidmət edirdilər. Hissədəki hərbi mütəxəssislər aerostatlara quraşdırılmış qurğuları sınaqdan keçirmək üçün hərbi hissənin meşədəki xüsusi hazırlanmış meydançasından “start” adlandırılan təcrübə işləri ilə məşğul olurdular. Bir də görürdün ki, gecənin bir aləmində bir vzvod əsgəri ayağa qaldıraraq mindirdilər üstüörtülü yük maşınına, apardılar aerodroma. Aerodrom hərbi hissədən on kilometr aralıda meşəyə yaxın yerdə yerləşirdi. Şaxta adamı qılınc kimi kəsirdi. Tüpürcək havadaca donurdu. Aerodromdan bir qədər aralı Elyargilin maşınları dayanan nəhəng qaraj yerləşirdi. Elyarla Sabir “strat” əməliyyatında növbə ilə işləyirdi. Yəni elyarin maşınından istifadə olunduqda Sabir onun köməkçisi kimi maşının üstündəki avadanlığı quraşdırmaqda, hazır vəziyyətə gətirməkdə ona kömək edirdi, ya da əksinə

– Sabir öz maşınıyla əməliyyata göndərildikdə Elyar ona köməkçi olurdu. Son zamanlar əsgərlik müddəti sona çatmış olan əsgərlərdən birinin işlətdiyi sənişin daşıyan “ZİL” markalı yük maşını Nazaryana həvalə etmişdilər. Bu o demək idi ki, Nazaryana etibar edib daha məsuliyyətli iş vermişdilər. Bu səbəbdən Nazaryan özünü yaman dartırdı. Ruslarla yaltaqcasına əmioğlu kimi danışdı. Dili də bir xeyli uzanmışdı. Əliyev Sabirin – bölmə komandiri kiçik serjantın əmrlərinə həvəssiz, saymazyana əməl edirdi. Sabir ona bir neçə dəfə demişdi:

- Nazaryan, tı sovsem oborzel! Sebya şto çitayeş?

Sabir rus dilini xeyli öyrənmişdi, amma dilində ana dilinin sözləri əlli-əlliye işləndirdi. Bu da onun danışığını dadlı edirdi.

Nazaryanın qudurması onun hər hərəkətində özünü göstərirdi. Keçən həftə Sabir, Vaqif və Vahid qaraul xidmətində olanda Elyarı mağazaya gedən yolda haqlamış, onu başının üstə qaldıraraq yerə çırpmaq istəmişdi. Elyar isə ona bircə kəlmə demişdi:

- Sabir eşitsə, özündən küs!

Nazaryan onu Sabirin qorxusundan yerə qoymuş, donquldana-donquldana uzaqlaşmışdı.

Sabahkı gün Nazaryanı Sabirin əlindən güclə aldılar. Komandirə şikayət edəcəyi təqdirdə Nazaryana xəbərdarlıq etdilər ki, “Yüz canın olsa bir canın bizdən qurtara bilməz!” Nazaryan erməni xislətindən yaxa qurtara bilmirdi. İki-üç gündən sonra Elyarın maşını “start” əməliyyatına getmək üçün xoda düşmədi ki, düşmədi. Vzvodun texniki komandiri hirslənib necə deyərlər “dədəsini tanımadı.” Elyara o ki, var sözlər dedi: məsuliyyətsiz, tənbel, avara və sair və sair. Texniki komandir praporşik Puşin əslində Elyarı çox sevirdi. O mənada ki, Elyar həm gözəl sürücü, həm dili şirin, sözə baxan və həm də ən əsas praporşik Puşinlə eyni boyda idi. Puşin Elyarı hər görəndə yadına öz cavanlığı düşürdü. Hətta Elyarın təzə-təzə əsgərliyə getdiyi zamanlar Puşin onu darıxmağa qoymaz, təsəlli verərdi ki, “iki il lap tez gəlib keçəcək, darıxma!” onların arasında az qala ata-bala münasibəti var idi. Elyar onu günəşli Azərbaycana dəvət edirdi. Deyirdi, “Komandir gələrsən, görərsən ləvəngili toyuq necə dadlı olur. Mandarin, feyxoanı kolundan dərib yeyərsən!” praporşik nahaqdan “dəli” olmamışdı. Onların xidmət etdiyi hərbi dairənin ali rütbəli komandiri bir neçə generalla onların bu günkü “start” əməliyyatını müşahidə edəcəkdi. Gecikmək Puşin üçün öz işi ilə xudahafizləşmək demək idi. Elyarın maşını iri bir “Zil” maşınına yedəkləyib işə salmaqdan ötrü dartmağa başladılar. Maşın işə düşmək istəyirdi, amma işə düşmürdü. “Part! Part!”

səslər edirdi. Maşının bu cür səslərini eşidən Puşin nə baş verdiyini o dəqiqə anladı. Elyara və Elyarın maşınıni darta sürücüyə işarə etdi ki, maşınları dayandırınlar. Motorun üstünə bərkidilən elektrik bölüşdürücüsündəki xətləri nəzərdən keçirən kimi ənənəvi rus söyüşünü dilə gətirdi. Sonra da Elyardan soruşdu:

- Allaxverdiyev, eti pravadı tı tak postavil?

Yəni “bu ötürücüləri sənmi belə yerləşdirmisən və ya düzmüsən?”

Elyar da cavab verdi ki, mən dünən qaraulda olmuşam, hissədən aerodroma, qaraja gəlməmişəm:

- Yoldaş komandir, axırncı dəfə qaraja siz özünüz Nazaryan və bir də ikinci bölmənin uşaqları ilə gəlmişdiniz, yəqin unutmusunuz...

- Düzdür, Allahverdiyev, yadıma düşdü. Həmin gün mən qarajı süpürməyə gətirmişdim birinci bölməni. Qapıları bağlayıb möhürləməyi də Nazaryana tapşırıışdım. Nazaryan özünü şübhəli aparırdı...

- Səninlə arası necədir Nazaryanın, yefreytor Allahverdiyev?

- Çox pis, komandir!

- Hər şey aydındır!

Praporşik yaxşı adam olduğu qədər də hövsələsiz, prinsipial adam idi.

- Mən ona göstərərəm, şəxsi münasibətlərə görə hərbi əməliyyatı pozmağı, hərbi texnikanı korlamağı. Bu terror kimi bir işdir Allahverdiyev, təxribatdır! Mənim pensiyaya çıxhaçıx zamanımda indi bir Nazaryanımız çatmırdı işləri korlasın. Yaxşı Nazaryan!

Maşını xodlayıb “start” keçiriləcək nöqtəyə yollandılar. Elyargilin hissə komandiri general Zaqrebin, bir neçə yüksək rütbəli zabıt və bir də dairədən gələn iki general onları gözləyirdi. Praporşik Puşini əsməcə tutmuşdu. General Zaqrebinin siması, duruşu, danışığı, zəhmi elə idi ki, deyirdin bu elə anadan hazırca general doğulub. Puşin Elyarın maşınından düşüb ayaqları dolaşa-dolaşa general Zaqrebinin qabağına qaçdı. Sol əlini yumruq edib sol ayağına sıxdı, sağ əlini dirsəkdən qatlayıb sağ gicgahına tuşladı, sağ ayağını sol ayağına çırpıb farağat vəziyyəti aldı, dedi:

- Yoldaş general, sizə məlum olsun ki, “start” əməliyyatına yarım saat gecikməyimizdə günahkar Nazaryan adlı erməni millətindən olan sırasıv əsgərdir. Dünən maşınlar saxlanan qarajın qapılarını işdən sonra bağlayıb möhürləmək ona həvalə olunmuşdu. O isə azərbaycanlı, əlaçı əsgər Allahverdiyevə qarşı düşmən mövqeyində olduğundan onun təhkım edildiyi maşının elektrik paylaşdırıcısındakı ötürücüləri tay-dəyişik yerləşdirmiş, bununla da əslində bizim hörmətli generallarımızı yarım saat

gözləməyə məcbur etmişdir. Onu da qeyd edim ki, bu gün belə hərəkətlərə yol verən əsgər sabah avtomobilin tormoz-əyləc mexanizmini də sıradan çıxara bilər. Daha başqa cinayətlər də törədə bilər. Bu da öz növbəsində daha böyük bədbəxtliklərə səbəb ola bilər. Mənim dediyim bu qədər. Məlumatı təqdim etdi vzvodun texniki işlər üzrə komandiri praporşik Puşin.

- Nazaryan dediyin əsgəri mənim yanıma göndərərsiniz. Siz isə işinizi görün!

Elyar, Sabir və başqa əsgərlər “startın” öhdəsindən uğurla gəldilər. Nəhəng aerostatı hidrogen qazı ilə doldurub havaya buraxdılar. Aerostat səkkiz yüz kiloqramlıq yüklə birlikdə şərqə tərəf istiqamət götürüb təxminən yarım saatdan sonra tutqun səmada görünməz oldu. Xüsusi təyinatlı QAZ-51 markalı Elyarın idarə etdiyi avtomobili və daha iki, üstündə nəhəng qaz balonları olan qaz daşıyan avtomobilləri qarajda yerbəyer edib hissəyə qayıtmaq üçün Nazaryanın idarə etdiyi yük maşınına minib oturacaqlarda oturdular. Puşinə çırtma vursaydın qanı axardı.

- Generalın yanına gedib cavab verəcəksən! – hirsli-hirsli Nazaryana dedi, o səni yaxşı başa salar ki, təxribat törətməyin cəzası nədir!

Nazaryan günahını yaxşı bilirdi. General Zaqrebindən bütün əsgərlər, hətta zabitlər tük töküdü. Bilirdilər ki, ondan aman gözləməyə dəyməz. Odur ki, Nazaryanın rəngi qorxudan sap-sarı saraldı. Yaman yerdə ilişdiyini başa düşdü. Canını qurtarmaq üçün fikirləşməyə başladı. Əgər general Zaqrebin onu bir başa qoduqluğa göndərməsə, dinləsə, bəlkə də özünü təmizə çıxarar, bütün baş verən hadisələri Elyarın üstünə yıxa biləcəkdə. Amma general Zaqrebinin dinləməklə elə də arası yox idi.

Zaqrebin praporşik Puşini çoxdan tanıyırdı. Bu adamın vicdanlı bir komandir olmasına və ona ömründə yalan deməyəcəyinə şübhəsi yox idi. Nazaryan əlbəttə bunları bilmirdi. Ürəyində özünü təmizə çıxarmaq üçün min bir iftira, sübut axtarırdı. Gözləri ibliscəsinə fikirlərdən sanki tutulmuşdu. Hissəyə çathaçatda, darısqal küçədə yolu soldan sağa keçmək istəyən qoca arvadı da görmədi.

- Stop, Jenşina!..

Praporşik Puşin ona xəbərdarlıq edəndə artıq gec idi: yolu keçmək istəyən yazıq qoca rus arvad başqasına daim quyu qazmaq həvəsində olan Artavazdın idarə etdiyi “Zil” markalı avtomobilinin təkərləri altına düşmüşdü.

15 dekabr 2007-ci il.